

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

De voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
2514 CV52

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
T 070 333 44 44

Onze referentie
2026-0000062630

Kopie aan
Tweede Kamer

Bijlage
9

Datum 10 maart 2026
Betreft Voortgangsrapportage armoede en schulden

Bijgaand stuur ik uw Kamer een afschrift van de voortgangsrapportage armoede en schulden, die ik begin maart aan de Tweede Kamer heb verzonden.

De Minister van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

J.A. Vijlbrief

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
2500 EA

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
T 070 333 44 44

Onze referentie
2026-0000062115

Kopie aan
Eerste Kamer

Bijlage
9

Datum 10 maart 2026
Betreft Voortgangsrapportage Armoede en Schulden - maart
2026

Het kabinet Jetten wil ervoor zorgen dat mensen een goed inkomen hebben en dat Nederland een toekomstbestendige sociale zekerheid krijgt. Het is belangrijk dat niemand daarbij door het ijs zakt.¹ We willen hierbij zoveel mogelijk mensen uit de armoede halen of voorkomen dat ze in armoede terecht komen. We nemen gerichte maatregelen om kwetsbare groepen, zoals werkenden met een laag inkomen, te helpen. We investeren in armoedebeleid en een effectieve aanpak (en de preventie) van schulden. Voor deze aanpak is structureel 150 miljoen euro gereserveerd.

Het voorgaande kabinet heeft hiervoor al enkele maatregelen genomen, die zijn gebundeld in het Nationaal Programma Armoede en Schulden (NPAS)². Dit programma is in juni 2025 gestart en heeft als doel om te voorkomen dat mensen in armoede terechtkomen, mensen in armoede te ondersteunen en om het aantal mensen met schulden te verminderen. Daarbij staat centraal dat werken moet lonen: mensen die werken, moeten voldoende verdienen om financieel zelfstandig te zijn en niet in armoede of schulden terecht te komen. En als er schulden ontstaan, moeten drie dingen beter: een kleine vordering moet klein blijven, mensen met schulden moeten overzicht houden en er moet snelle en goede (schuld)hulpverlening beschikbaar zijn. Daarbij focust de aanpak van het Nationaal Programma Armoede en Schulden op preventie, het doorbreken van structurele oorzaken van armoede en schulden en op het bieden van effectieve, integrale dienstverlening. Met de bijgevoegde voortgangsrapportage informeer ik u, mede namens de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, over de voortgang van het programma in het tweede halfjaar van 2025.

Bij deze brief is de eerste voortgangsrapportage van het Nationaal Programma Armoede en Schulden gevoegd (bijlage 1). Deze rapportage toont de stappen die we hebben gezet, de resultaten die zichtbaar zijn en de punten die nog extra inspanningen behoeven. Elke stap vooruit telt, omdat het gaat om het dagelijks leven van mensen. In de bijlagen vindt u ook de Monitor armoede en schulden 2025 en een factsheet met daarin een totaaloverzicht van de maatregelen uit het programma.

¹Kamerstukken 2025/206, 36848, nr 31.

² Kamerstukken 2024/2025, 24515, nr. 799

Voor een financieel overzicht verwijs ik u naar de SZW-begroting 2026 waarover u recent geïnformeerd bent.³ Bovendien gaat het kabinet met uw Kamer de komende maanden in overleg over de beoogde invulling van de envelop armoede en problematische schulden. Streven is om eerst maatregelen in de ontwerpbegroting van 2027 te verwerken.⁴

Datum

10-03-2026

Onze referentie

2026-0000062115

Het afgelopen halfjaar hebben alle betrokken partijen met grote inzet en urgentie gewerkt aan de uitvoering van het Nationaal Programma Armoede en Schulden. De maatschappelijke opgave is groot en reikt verder dan het programma alleen. Een duurzame oplossing voor armoede en schulden vraagt niet alleen om actie van de overheid en professionals, maar om de inzet van de hele samenleving: van ervaringsdeskundigen, gemeenten, uitvoeringsorganisaties, maatschappelijke organisaties, bedrijven en onderwijsinstellingen tot lokale initiatieven. Door kennis, ervaringen en ideeën te bundelen, ontstaan er nieuwe inzichten en benaderingen die beter aansluiten bij de behoeften van mensen in kwetsbare financiële situaties. Het programma is met ervaringsdeskundigen tot stand gekomen en we stimuleren actief dat iedereen meedenkt en meedoet – want alleen samen kunnen we structurele verandering bewerkstelligen.

Over de volle breedte van het Nationaal Programma Armoede en Schulden zijn concrete stappen gezet, waaronder de uitwerking van de bouwstenen uit het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Naar een beter werkende schuldenketen.⁵ Hiermee geven we uitvoering aan de motie van het lid Ceder (CU).⁶ Maatregelen zoals de inzet op vroegsignalering, één overheidsincasso en het integraal schuldenoverzicht zijn maatregelen die de omvangrijke kosten voor de samenleving terugdringen. In het tweede kwartaal van 2026 wordt u in de brief over de ontwikkelagenda Integraal Schuldenoverzicht nader geïnformeerd.

Armoede en schulden cijfers

Het CBS heeft op 17 december jl. nieuwe armoedecijfers gepubliceerd. Dit zijn de voorlopige cijfers over mensen in armoedeproblematiek in het jaar 2024.⁷ Volgens het CBS leefden 3,1% van de mensen en 2,8% van de kinderen in armoede in 2024. Armoede is in 2023 en 2024 lager uitgevallen dan eerder voorspeld. Het aantal mensen in armoede is in 2024 ten opzichte van 2023 licht gestegen door het wegvallen van de energietoeslag. Er zijn ook ca 1,1 mln mensen met een inkomen net boven de armoedegrens (tot 125% boven de armoedegrens), maar die weinig vermogen hebben om tegenvallers op te vangen. Deze mensen zijn financieel kwetsbaar. Het CBS laat zien dat 51% van de mensen in armoede te maken heeft met schuldenproblematiek en 30% te maken heeft met problematische schulden.

Tegelijkertijd heeft een grote groep mensen moeite om rond te komen. Om die reden zet ook dit kabinet in op de aanpak van armoede en schulden. Maar liefst 47% van de Nederlandse gezinnen is financieel kwetsbaar.⁸ In deze tijd van onzekerheid en stijgende prijzen kunnen geldzorgen snel escaleren. Daarom is preventie cruciaal.

³ Kamerstukken II 2024-2025 24 515, nr. 815

⁴ Budgettaire tabel en bijlage bij coalitieakkoord Aan de slag, p. 2, nr. 52.

⁵ Kamerstukken II, 2024-2025, 24 515, nr. 770

⁶ Kamerstukken II, 2024-2025, 24515 nr. 804

⁷ [CBS-armoedecijfers 2024](#)

⁸ [Financiële gezondheid Nederlandse huishoudens](#)

We zetten hierop in door vindplaatsen voor mensen met geldzorgen te versterken en uit te breiden, zoals bij huisartsen. Ook faciliteren we inlooppunten waar mensen met al hun vragen over geldzorgen terecht kunnen.

Datum

10-03-2026

Onze referentie

2026-0000062115

De cijfers van het CBS over het aantal huishoudens met problematische schulden⁹ laten een lichte afname zien ten opzichte van eerdere jaren. In 2025 hebben ruim 724.000 huishoudens te maken met problematische schulden. In het dashboard Schuldenproblematiek in beeld dat het CBS in het eerste kwartaal van 2026 verwacht te publiceren, zal een duiding van de cijfers worden gegeven. Om meer inzicht te krijgen wat nodig is om de cijfers verder te laten dalen, laten wij in 2026 een verdiepend onderzoek doen.

Bij de cijfers over armoede en schulden moet wel de kanttekening worden geplaatst dat niet alle groepen mensen daarin zijn opgenomen. Er zijn bijvoorbeeld tienduizenden daklozen waarover te weinig informatie beschikbaar is om zichtbaar te zijn in de CBS-cijfers over armoede en schulden.¹⁰ Daarnaast zijn bijvoorbeeld ook mensen in instellingen, ongedocumenteerden en mensen die alleen door de Registratie Niet-Ingezetenen (RN) zijn geregistreerd (zoals werkloze arbeidsmigranten) niet opgenomen in de cijfers. In de komende periode doen we extra onderzoek om de precieze omvang van de groep buiten beeld nader in kaart te brengen. Ook bekijken we of de groepen wel voldoende worden bereikt of dat aanvullende maatregelen nodig zijn. Hierop komen we terug in de volgende voortgangsrapportage die u in de tweede helft van 2026 kunt verwachten.

Werkenden met een laag inkomen

In het NPAS richten we ons in het bijzonder op werkenden en kinderen en jongeren die in kwetsbare gezinssituaties opgroeien. Er is een relatief grote groep mensen die ondanks het hebben van inkomen uit werk niet of moeilijk kunnen rondkomen. Ook in het coalitieakkoord 'Aan de slag' is aandacht voor deze groep. Zij bevinden zich in een financieel kwetsbare positie. Het gaat om werkenden met een inkomen onder de armoedegrens of net daarboven.¹¹ Zij lopen risico op armoede bij onvoorziene tegenvallers en levensgebeurtenissen waardoor plotseling stijgende kosten mensen in de problemen brengen. We zien dat er onder werkenden relatief weinig gebruik wordt gemaakt van inkomensondersteunende voorzieningen. Deeltijdwerk speelt ook een rol. Met het programma 'Meer uren werkt' zoekt SZW uit wat helpt om mensen meer uren te laten werken. Door bedrijfseconomische redenen kunnen werkgevers echter niet altijd een fulltime contract aanbieden. Tegelijkertijd is het voor werkenden niet altijd mogelijk om meer uren te werken, bijvoorbeeld door ziekte, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid of de combinatie van werk- en zorgtaken. We willen ervoor zorgen dat werken loont en dat geldzorgen bij deze groep worden verholpen.

We hebben daarom breed ingezet op factoren die bijdragen aan de arbeidsmarktpositie van werkenden, zoals het stimuleren van meer uren werk, investeren in gezonde en veilige werkomstandigheden en het stimuleren van scholing. Ook werken we met het arbeidsmarktpakket aan meer zekerheid voor werkenden (waaronder flexwerkers), een eenvoudiger kinderopvangstelsel en

⁹ [Schuldenproblematiek in beeld](#)

¹⁰ Sinds enkele jaren worden daarom Ethos tellingen gedaan, waarbij op één dag in een bepaalde regio wordt geteld wie er dak- of thuisloos zijn. De Ethos telling is nog niet landelijk dekkend, wel blijkt dat er aanzienlijk meer mensen dakloos zijn dan in de CBS-cijfers. Zie brief over de aanpak van dakloosheid en aanbevelingen voor het vervolg.

¹¹ Circa 240.000 werkenden in armoede en 355.000 werkenden net boven de armoedegrens (CBS-gegevens van 2023)

bijna gratis kinderopvang. Binnen het programma zetten we onder andere specifiek in op het eerder bereiken van werkenden met geldzorgen, het bieden van passende ondersteuning, het maken van afspraken met werkgevers en het vergroten van het bewustzijn van de rol die werkgevers hebben om werknemers met geldzorgen te helpen. In hoofdstuk 2 van de voortgangsrapportage kunt u de stand van zaken van de verschillende maatregelen lezen.

Datum

10-03-2026

Onze referentie

2026-0000062115

Vereenvoudigen inkomensondersteuning en versterken armoedebeleid

Voor veel mensen die afhankelijk zijn van inkomensvoorzieningen zijn de regelingen te complex geworden. Mensen met de laagste inkomens worden steeds afhankelijker van toeslagen en andere inkomensvoorzieningen. Daarmee is het inkomen voor hen onvoorspelbaar en onzeker geworden. Dit draagt bij aan financiële instabiliteit van mensen. Dat blijkt ook uit berekeningen die het Nibud op verzoek van NRC heeft gemaakt.¹² Het gaat daarbij niet alleen om mensen met een bijstandsuitkering maar ook om werkenden met een laag inkomen. De afhankelijkheid van inkomensvoorzieningen kan belemmerend werken om (meer) aan het werk te gaan. Daarom zetten we in op vereenvoudiging via de hervormingsagenda inkomensondersteuning en het vereenvoudigen en versterken van het armoedebeleid. Het vorige kabinet heeft hiertoe in juli van 2025 een Routekaart gepresenteerd met zeven sporen om tot verbetering en vereenvoudiging te komen.¹³ Deze sporen zien toe op onder andere het borgen van een toereikend en toegankelijk sociaal minimum, betere toeleiding naar werk, een voorspelbaar inkomen en een vereenvoudiging van gegevensdeling.

Uit de monitor komt naar voren dat er nog winst is te halen in het tegengaan van niet-gebruik van voorzieningen. Ook uit het rapport van Nibud (bijlage 9) over de effectiviteit van het gemeentelijk armoedebeleid komt dit beeld naar voren. We werken daarnaast onder meer aan het verminderen van het niet-gebruik van uitkeringen en voorzieningen om zo de bestaanszekerheid van mensen te vergroten. Door het ingediende wetsvoorstel proactieve dienstverlening wordt mogelijk gemaakt dat UWV, SVB en gemeenten proactieve dienstverlening kunnen inzetten. Dit betekent dat zij mogen onderzoeken wie mogelijk recht heeft op een uitkering of een andere voorziening gericht op inkomensondersteuning, maar daarvan geen gebruikmaakt. Zij mogen dan contact opnemen met deze mensen en hen ondersteunen als zij een aanvraag voor een uitkering of een voorziening willen doen. Voor deze bevoegdheid mogen deze zogeheten SUWI-partijen persoonsgegevens (verder) verwerken. Het wetsvoorstel ligt moment ter behandeling voor in de Tweede Kamer. In de voortgangsrapportage gaan we nader in op deze en andere maatregelen die SZW neemt om niet-gebruik tegen te gaan en de maatregelen die SZW neemt om mensen eerder te bereiken.

Om het armoedebeleid verder te versterken en te vereenvoudigen, zijn recent drie verkenningen uitgevoerd. Op basis hiervan willen SZW, VNG en Divosa in 2026 bestuurlijke afspraken maken met als doel om het gemeentelijk (kinder-) armoedebeleid eerlijker, eenvoudiger, effectiever en integraler te maken. Dit voornemen sluit aan bij de inzet uit het coalitieakkoord 'Aan de slag' om in overleg met gemeenten te werken aan vereenvoudiging en een basisniveau van aanvullende gemeentelijke regelingen.

Kinderen en jongeren

¹² Groter risico terugbetaling door hogere toeslagen, NRC, 16 december 2025

¹³ Kamerstukken 2024-2025, 26 448, nr. 849

We zien een licht dalende trend in het aantal kinderen dat opgroeit in armoede, van 93.000 in 2024 naar 90.000 kinderen in 2026. Het aantal jongeren in armoede steeg licht van 4,9% in 2023 naar 5,3% in 2024.¹⁴ We zien dat vier op de tien ouders zorgen ervaren over hun gezinssituatie. Vaak spelen binnen het gezin naast geldzorgen, ook andere problemen, zoals werkloosheid, slechte huisvesting, opvoedproblemen of gezondheidsproblemen. Deze problemen hangen met elkaar samen en versterken elkaar. Kinderen in deze gezinnen kunnen vaak niet volwaardig meedoen en hun talenten ontwikkelen. Zij voelen zich ook vaak niet gezien. Dit blijkt ook uit het recente rapport van de Kinderombudsman.¹⁵

Datum

10-03-2026

Onze referentie

2026-0000062115

Ik herken de inzichten uit het rapport en voel de noodzaak om nog sterker in te zetten op preventief en integraal beleid. In het coalitieakkoord 'Aan de slag' is de inzet op preventie om problematiek op een later moment te voorkomen, ook nadrukkelijk benoemd. Het onderzoek van de Kinderombudsman laat zien dat armoede een brede, ingrijpende en langdurige invloed heeft op kinderen, terwijl bestaande maatregelen nog versnipperd en daardoor onvoldoende effectief zijn. Dit komt onder andere door het ontbreken van een overkoepelende visie. De Kinderombudsman stelt dat het vorige kabinet met het Nationaal Programma Armoede en Schulden een eerste stap richting integraal kinderarmoedebeleid heeft gezet, maar dat een verdere concrete uitwerking vanuit het Rijk en Gemeenten wenselijk is. Het is daarbij belangrijk dat kansen voor kinderen in het beleid centraal staan en beleid in de uitvoering niet in strijd is met het recht op gelijke behandeling.

Zoals u in hoofdstuk 4 van de voortgangsrapportage kunt lezen, zijn we hiermee aan de slag. De ministeries van SZW, BZK, JenV, OCW, VWS werken aan een brede aanpak voor het versterken van de ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie. Deze aanpak is onderdeel van de Sociale Agenda Nederland die komend jaar wordt ontwikkeld. De sociale agenda moet domein overstijgende opgaven en resultaten gaan opnemen. Deze moeten bijdragen aan structurele verbetering en toekomstbestendigheid van het brede sociaal domein zowel op de korte, middellange als de lange termijn. De aanpak voor gezinnen in een kwetsbare positie richt zich binnen deze agenda op de korte termijn en op het versterken van de lokale samenwerking rond gezinnen. Daarbij ligt de focus op meer preventief en integraal werken.

Europees en internationaal beleid kinderarmoede

In 2022 heeft Nederland invulling gegeven aan de raadsaanbeveling over de Kindergarantie van de Europese Commissie. Het hoofddoel van de kindergarantie is het doorbreken van de intergenerationele cycli van armoede en achterstand, zodat alle kinderen een goed leven kunnen hebben. In bijlage 4 is de tweede monitor van het nationaal plan Kindergarantie opgenomen.

Het Koninkrijk der Nederlanden heeft het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) ondertekend en geratificeerd, maar heeft bij de ratificatie een voorbehoud gemaakt op artikel 26 dat het recht van ieder kind op sociale zekerheid en financiële ondersteuning betreft. Na onderzoek is in overleg met de staatssecretaris van VWS, besloten om dit voorbehoud in te trekken.¹⁶

¹⁴ [Hoeveel mensen zijn arm? - Leven in Armoede 2025 | CBS](#)

¹⁵ Kinderombudsman (2025). Rapport te raadplegen via: [Opgroeien in onzekerheid | De Kinderombudsman](#)

¹⁶ [Verkenning juridische consequenties intrekking voorbehoud art 26 IVRK | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Het intrekken van het voorbehoud is een positief signaal richting kinderen wiens ouders niet kunnen voorzien in hun onderhoud. Het voornemen om het voorbehoud voor Nederland in te trekken, dient door het parlement te worden goedgekeurd. Het voorbehoud geldt voor alle delen van het Koninkrijk. We onderzoeken nog of het ook mogelijk is het voorbehoud voor Caribisch Nederland in te trekken. Aruba, Curaçao en Sint-Maarten zullen hierover zelfstandig beslissen.

Datum

10-03-2026

Onze referentie

2026-0000062115

Armoede- en schuldenbeleid op Caribisch Nederland

Het armoedevraagstuk in Caribisch Nederland is een grotere opgave dan in Europees Nederland, zoals is gebleken uit het rapport van de Commissie Sociaal Minimum Caribisch Nederland. We bouwen aan een leefbaar sociaal minimum, waarbij de adviezen van de Commissie aan de basis staan. Dit kabinet stelt structureel 30 miljoen euro beschikbaar voor bestaanszekerheid op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba.

Samen met de openbare lichamen van Bonaire, Saba en Sint-Eustatius werken we daarnaast aan het ontwikkelen van een armoede- en schuldenaanpak. Eerder gaven wij aan dat er extra aandacht wordt besteed aan kinderen en jongeren bij de aanpak van armoede en schulden. Dat geldt zowel voor kinderen in Europees Nederland als kinderen in Caribisch Nederland. Ieder kind in Caribisch Nederland heeft het recht om kansrijk op te groeien. In de brief van november 2026 over de inzet van SZW in Caribisch Nederland heeft mijn ambtsvoorganger uiteengezet hoe de aanpak "Kansrijk opgroeien in Caribisch Nederland" wordt vormgegeven.¹⁷

De schuldenproblematiek in Caribisch Nederland is complex en urgent. Uit het meest recente Nibud-onderzoek¹⁸ blijkt dat huishoudens in Caribisch Nederland met een minimuminkomen structureel niet kunnen rondkomen. Dit benadrukt de noodzaak van een gerichte aanpak. Met de structurele middelen die vanaf 2025 beschikbaar zijn gesteld, richten we ons op het professionaliseren van de hulpverlening en het versterken van de minnelijke schuldhulpverlening.

Periodieke rapportage armoede en schulden

In 2026 vindt ook een periodieke rapportage plaats over het armoede- en schuldenbeleid. Deze rapportage geeft kortweg een beeld van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid in de onderzoeksperiode 2019-2025. Lessen die in deze evaluatie worden getrokken uit het eerder gevoerde beleid, kunnen worden gebruikt om het Nationaal Programma Armoede en Schulden te voeden en vooruit te helpen. Uw Kamer is al geïnformeerd over de opzet van deze beleidsdoorlichting.¹⁹ Eind 2026 volgen de uitkomsten.

Conclusie

Het afgelopen jaar is met een breed gedragen gevoel van urgentie gewerkt aan de uitvoering van het Nationaal Programma Armoede en Schulden. Samen met ervaringsdeskundigen, werkgevers, maatschappelijke organisaties, gemeenten en departementen zijn de maatregelen integraal en breed aangepakt.

¹⁷ Kamerstukken II 2025/26, 36 800 IV, nr. 25, p. 4 en 5

¹⁸ [Voldoende inkomen - Nibud](#)

¹⁹ Kamerstukken II, 2024-2025, 24515, nr. 815

We hebben belangrijke stappen gezet, maar er is nog veel werk te doen. Nog steeds leven mensen in armoede, kampen veel huishoudens met geldzorgen en is de omvang van het aantal huishoudens met problematische schulden nog steeds te groot. Dit kabinet ziet dan ook de blijvende noodzaak om door te pakken en de ingeslagen weg af te maken – voor mensen, hulpverleners, schuldeisers en voor de samenleving als geheel.

Datum
10-03-2026

Onze referentie
2026-0000062115

De Minister van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

J.A. Vijlbrief

Voortgangsrapportage Nationaal Programma Armoede en Schulden

Inhoud

1	Inleiding—3
2	Voorkomen van geldzorgen—3
2.1	Werkenden met een laag inkomen en geldzorgen—3
2.1.1	Passende ondersteuning bieden aan werkenden—4
2.1.2	Publiekscampagne—4
2.1.3	Hulp dichtbij—4
2.2	Werkgeversaankpak—5
2.2.1	Pilot Rijksschoonmaakorganisatie—5
2.2.2	Bewustzijn creëren onder werkgevers—5
2.2.3	Een sterkere positie op de arbeidsmarkt—6
2.2.4	Aankpak schoonmaakbranche—6
2.3	Jongeren en geldzorgen—6
2.4	Tegengaan van niet-gebruik regelingen—8
2.4.1	Niet-gebruik en ambtshalve toekennen—9
2.5	Betaalbaarheid energierekening en verduurzaming—9
2.6	Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid—10
3	Kleine zorgen blijven klein—11
3.1	Eerder bereiken van mensen met geldzorgen—11
3.2	Live en online hulp—12
3.3	Verbeterde vroegsignalering—13
3.4	Interdepartementale aanpak gezinnen in een kwetsbare positie—13
4	Hulp als het tegenzit: effecten van geldzorgen beperken—14
4.1	Aankpak energiearmoede—14
4.1.1	Tijdelijk Noodfonds Energie in 2025—15
4.1.2	30 miljoen extra voor lokale aanpak energiearmoede—15
4.1.3	Ondersteuning kwetsbare huishoudens— Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.2	Versterken en vereenvoudigen armoedebeleid—16
5	Meer grip en overzicht: passende dienstverlening voor mensen—18
5.1	Integraal schuldenoverzicht—18
5.2	Landelijke pauzeknop en aanmeldpunt—19
5.2.1	Implementatie van de kennisgeving—19
5.2.2	Ontwikkeling landelijke digitale knop—19
5.3	Gratis betalingsherinnering en beperken kostenoploop bij verkeersboetes—20
5.4	Sociaal Incasseren—20
5.5	Eén overheidsincasso—21
5.5.1	Mijn Betaaloverzicht—21
5.5.2	Betalingsregeling Rijk—21
5.5.3	Toezeggingen uit rijksincassovisie—21
5.5.4	Verkenning wettelijk kader overheidsincasso—22
5.5.5	Zweeds incassomodel—22
5.6	Registratietermijn Bureau Kredietregistratie—23
5.7	Professionals voor Maatwerk Multiproblematiek (PMM)—25
6	Perspectief bieden voor de toekomst—25
6.1	Schuldenknooppunt—25
6.2	Kwaliteit schuldhulpverlening—25

1 Inleiding

In deze voortgangsrapportage van het Nationaal Programma Armoede en Schulden leest u over de vorderingen die zijn gemaakt is op het armoede- en schuldenbeleid in de periode van juli tot en met december van 2025. We volgen de belangrijkste maatregelen aan de hand van de vijf programmalijnen waarlangs het programma is gebouwd.

In bijlage 2 vindt u de *Monitor Nationaal Programma Armoede en Schulden*, in bijlage 3 is een volledig overzicht van de acties te vinden in een aparte *Factsheet*. In bijlage 4 vindt u de *Monitor Kindergarantie*. In bijlage 5 wordt ingegaan op de beantwoording van enkele moties op het terrein van de armoededefinitie en kinderarmoede. In bijlage 6 is het eindrapport van de evaluatie van de *subsidieregeling Financiële Educatie* opgenomen. In bijlage 7 is het deskresearch rapport *Gezinnen in een kwetsbare positie* bijgesloten in bijlage 8 vindt u 'Beleidskeuze uitgelegd: betere vroegsignalering en in bijlage 9, tot slot, vindt u het Nibud rapport 'Verkenning gemeentelijk minimabeleid

2 Voorkomen van geldzorgen

2.1 Werkenden met een laag inkomen en geldzorgen

In de afgelopen maanden is ingezet op het eerder bereiken van werkenden met geldzorgen. Het doel hiervan is werkenden in een zo'n vroeg mogelijk stadium wijzen op regelingen en ondersteuning waar zij recht op hebben. Werkenden maken minder gebruik van inkomensondersteuning, zoals landelijke toeslagen en gemeentelijke regelingen, dan niet werkenden. Ook werkt een deel van deze groep parttime en is er vaak weinig inzicht in wat meer uren werken financieel oplevert. SZW zoekt o.a. met de subsidie 'Meer uren werkt' uit wat werkt, om mensen meer uren te laten werken. Tegelijk kunnen niet alle werkenden fulltime werken. Door bedrijfseconomische redenen of ziekte is het niet altijd mogelijk om een fulltime contract aan te bieden of aan deze uren te voldoen.

Geldzorgen van werkenden kunnen ook weggenomen worden door te investeren in loopbaan (bijvoorbeeld type werk, doorgroeimogelijkheden en aantal uren), en het oplossen van schulden. We richten ons hierbij met name op werkgevers. Daarnaast proberen we via vindplaatsen, zoals huisartsen, en gerichte campagnes werkenden te bereiken. Zo willen we het niet-gebruik van bestaande regelingen onder werkenden tegengaan, mensen inzicht geven in de opbrengsten van meer uren werken, geldzorgen aanpakken en het gesprek aan gaan over arbeidsrelatie en loopbaan.

2.1.1 *Passende ondersteuning bieden aan werkenden*

Werkenden kunnen niet op dezelfde manier worden bereikt als mensen met een uitkering. Ook hebben zij niet altijd dezelfde behoeften. Dat mensen geen hulp zoeken heeft deels te maken met onbekendheid. Mensen die werken denken regelmatig dat ze niet in aanmerking komen voor ondersteuning. Maar het heeft ook te maken met wantrouwen in de overheid of angst om geld te moeten terugbetalen. Soms weten mensen ook niet hoe zij regelingen kunnen aanvragen door bijvoorbeeld onvoldoende kennis of laaggeletterdheid.

Om de ondersteuning zo goed mogelijk af te stemmen op deze doelgroep, zijn er de afgelopen paar maanden meerdere interviews gehouden onder werkenden met geldzorgen in verschillende sectoren en met verschillende achtergronden. De opbrengsten uit deze gesprekken geven inzicht in de belemmeringen en wensen die de doelgroep heeft rondom werken, hulp zoeken en het gebruik van regelingen. Het onderzoeksrapport wordt in het eerste kwartaal van 2026 opgeleverd.

2.1.2 *Publiekscampagne*

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voert een meerjarige campagne om mensen, waaronder ook werkenden, te informeren over hulp bij geldzorgen. Hierin werken we samen met Geldfit, gemeenten en bedrijven die zijn aangesloten bij de Nederlandse SchuldhulpRoute (NSR). Dit doen we onder de noemer 'Stap naar hulp'. Hierbij komen ook inkomensondersteunende regelingen aan bod.

2.1.3 *Hulp dichtbij*

Om mensen met geldzorgen -waaronder werkenden- eerder te bereiken, is het belangrijk om hen te informeren over inkomensondersteunende regelingen en hulp bij geldzorgen op een plek in hun directe leefomgeving, zogenaamde vindplaatsen. Hierbij kunnen ook professionals op relevante vindplaatsen een rol spelen. Als onderdeel van deze aanpak is in 2025 bij 2700 huisartsenpraktijken ingezet op het bereiken van patiënten met informatiemateriaal in de wachtkamer. Onder de noemer 'Laat geen Geld liggen' worden patiënten op deze manier geïnformeerd over de mogelijkheden voor hulp bij geldzorgen. Ook hebben de huisartsen een brief ontvangen met daarin een verwijzing naar een E-learning die gaat over het signaleren, gespreksvoering en verwijzing bij geldzorgen. Deze 'Laat geen Geld liggen' campagne wordt in 2026 verder uitgebreid naar andere vindplaatsen en mogelijk herhaald bij de huisartsenpraktijken afhankelijk van het resultaat.

2.2 Werkgeversaanpak

We stimuleren in ons programma werkgevers om werkenden met een laag inkomen eerder te bereiken. Zodat werkgevers, leidinggevenden of HR-medewerkers weten hoe werknemers met geldzorgen te herkennen, het gesprek te normaliseren of mensen warm door te verwijzen naar passende ondersteuning.

Er is allerlei aanbod voor werkgevers, zowel vanuit Stichting Financieel Gezond Nederland (SFGN), als organisaties als het Nibud en Wijzer in Geldzaken. In onze aanpak zetten we in op het gebruik daarvan en het creëren van bewustzijn onder werkgevers. Dit doen we door in te zetten op het ontwikkelen van interventies gericht op het samenbrengen van vraag en aanbod, in te zetten op communicatie, werkgevers te activeren via de arbeidsmarktregio's en aan te sluiten bij bredere initiatieven gericht op loopbaan, meer uren werken en positie op de arbeidsmarkt.

2.2.1 *Pilot Rijksschoonmaakorganisatie*

Binnen onze eigen Rijksschoonmaakorganisatie (RSO) wordt een pilot uitgevoerd om werkenden met geldzorgen naar de juiste hulp te begeleiden. Medewerkers van de RSO doen het schoonmaakwerk voor alle rijksgebouwen. Zij komen regelmatig moeilijk rond. Onderzocht wordt welke gedragsinterventies ingezet kunnen worden om medewerkers met geldzorgen bij de juiste hulp te krijgen. In het eerste kwartaal van 2026 is een interventiemix opgeleverd. In de interventiemix wordt er gefocust op de rol van de leidinggevenden binnen de organisatie. Zij krijgen een rol in het signaleren van geldzorgen en het warm doorverwijzen binnen de organisatie. Ook komt er binnen de organisatie breed aandacht voor het thema geldzorgen. Zo werken we toe naar het normaliseren van het thema: iedereen heeft wel eens te maken met geldzorgen of vragen over geld.

Vervolgens wordt de interventiemix getest en wordt er gewerkt aan een implementatieplan. Daarna vindt implementatie en effectmeting plaats. Als de interventiemix leidt tot het gewenste resultaat, zal deze breder onder werkgevers opgeschaald kunnen worden. Ook experimenteren we met het uitrollen van de Voorzieningenwijzer binnen de RSO. Met name gemeenten maken nu gebruik van deze wijzer, zodat inwoners kunnen zien waar ze recht op hebben. Binnen de RSO willen we kijken hoe het instrument ook door werkgevers kan worden toegepast.

2.2.2 *Bewustzijn creëren onder werkgevers*

In 2026 wordt een communicatie-aanpak ontwikkeld om werkgevers bewust te maken van hun rol om geldzorgen aan te pakken. Hier wordt via werkgevers aandacht gevraagd voor hulp bij geldzorgen en regelingen. Er zijn verschillende manieren om werkenden te ondersteunen, denk aan het voeren van het gesprek over geldzorgen, werk/privé balans of meer uren werken, tegengaan van niet-gebruik onder werknemers en het creëren van een betere positie op de arbeidsmarkt. Samen met Geldfit en het

bedrijfsleven wordt onder de naam 'Laat geen geld liggen' een toolkit ontwikkeld voor werkgevers met handvatten om niet-gebruik onder werknemers tegen te gaan. Ook wordt aandacht gevraagd voor de MKB-toolbox die is ontwikkeld vanuit SFGN om geldzorgen ook bij medewerkers binnen kleinere bedrijven aan te kunnen pakken.

2.2.3 *Een sterkere positie op de arbeidsmarkt*

Investeren in een loopbaan is belangrijk om mensen naar een meer duurzame baan toe te geleiden. Vanuit de aanpak om te komen tot hervorming van de arbeidsmarktstructuur wordt in samenhang met ons project verkend hoe werkenden via proactieve arbeidsmarktdienstverlening uit een financieel kwetsbare positie gehaald kunnen worden. Om meer mensen aan het werk te krijgen, is het belangrijk om mensen inzicht te geven in wat meer uren werken financieel oplevert. De 'Meer uren werk berekenaar' van het Nibud is een instrument om mensen hier inzicht in te geven. Om als werkende uit de armoede te komen, willen we dat mensen blijven werken en hun inkomenssituatie structureel kunnen verbeteren. Dit kan door meer uren te werken, van baan te veranderen of als werkgever een duurzaam inkomen of doorgroeimogelijkheden te bieden. Voor werknemers in armoede is een hoger uurloon, contractzekerheid en omvang van het contract sterk bepalend voor de kansen om structureel uit de armoede te geraken. Ook fiscale maatregelen, toeslagen en gemeentelijke regelingen dragen bij aan de inkomenspositie van werkenden.

2.2.4 *Aanpak schoonmaakbranche*

Uit een intern uitgevoerde analyse blijkt dat werkenden die leven in armoede vaker aan het werk zijn in bepaalde sectoren. Het gaat om de schoonmaakbranche, logistiek, zakelijke dienstverlening, horeca en uitzendbranche. Daarom zal in 2026 een start gemaakt worden met het ontwikkelen van een aanpak met één van deze branches. Er is gekozen om te starten met de schoonmaakbranche, mede vanwege de pilot die momenteel wordt ontwikkeld bij de RSO.

Samen met de brancheverenigingen, Geldfit en andere relevante partners wordt gekeken hoe we kunnen komen tot afspraken met werkgevers in de schoonmaakbranche over hun rol bij geldzorgen en de te bieden ondersteuning.

2.3 **Jongeren en geldzorgen**

We besteden binnen het NPAS extra aandacht aan jongeren met geldzorgen. De afgelopen maanden is er een aantal campagnes en maatregelen genomen die specifiek voor de doelgroep jongeren zijn bedoeld:

- In oktober 2025 heeft SZW een mediacampagne gedaan voor jongeren over geldstress, met o.a. posters rondom scholen, online kanalen, influencers en podcasts. Daarmee attendeerden we jongeren met beginnende geldzorgen op hulp via Geldfit, dat naast een website en bellijn ook contact via WhatsApp en chat aanbiedt. 344.544 jongeren bezochten de website en 2.247 jongeren namen contact op via telefoon, chat of WhatsApp.
- In november 2025 is de campagne 'Hoe voorkom je een Betaal Later Kater' herhaald, om jongeren te informeren over de risico's van achteraf betalen.
- De regels voor achteraf betalen worden aangescherpt, zie hiervoor de Kamerbrief nieuwe regels voor Buy-now-pay-later uit 2025¹.
- Het Jongeren Perspectief Fonds (JPF) heeft in 2025 extra subsidie gekregen van SZW voor uitbreiding van hun leeraanbod voor jongeren en professionals die deelnemen aan het JPF. We zijn ook met de organisatie in gesprek hoe zij hun aanpak verder kunnen opschalen. Het JPF is nu actief in ongeveer 50 gemeenten, jaarlijks worden ongeveer duizend jongeren schuldenvrij.
- De VNG heeft gemeenten op diverse manieren geholpen om in actie te komen voor jongeren met geldzorgen: o.a. door een congres in december 2025, aandacht voor jongeren op de dag & week van de interventies in 2025, een jongerenspoor op de routekaart financiële zorgen en een handreiking 'jongeren uit de financiële zorgen', met tips voor en door gemeenten.
- Ook is het hebben en behouden van werk belangrijk. Het kabinet heeft besloten om vanaf 2027 het minimumjeugdloon voor jongeren van 16 tot en met 20 jaar te verhogen. Om jongeren die dat nodig hebben te begeleiden van school naar werk en bij het behoud van werk, is de wet- en regelgeving van school naar duurzaam werk per 1 januari 2026 in werking getreden.

Campagne Hoe voorkom je een Betaal Later Kater

De derde ronde van de campagne 'Hoe voorkom je een Betaal Later Kater' heeft in mei gelopen. SZW voert sinds 2024 met Wijzer in Geldzaken campagne om jongeren tussen de 15 en 21 jaar te informeren over de risico's van achteraf betalen om zo geldproblemen te voorkomen. Jongeren kregen tips hoe een betaal later kater te voorkomen via online advertenties, video's, snapchat, podcasts en influencers. De doelgroep bestaat uit 878.000 jongeren. Hiervan is het merendeel meerdere malen bereikt. De campagne is in november rond Black Friday, een periode waarin veel jongeren zich laten verleiden tot impulsinkopen, herhaald. In mei en november bezochten ruim 25.000 jongeren de website jegelddebaas.nl

Dit najaar is de Participatiewet in balans door beide Kamers aangenomen, waarin meer ruimte is voor maatwerk. Zo krijgen gemeenten onder andere de mogelijkheid om in knellende situaties, zoals bij (dreigende)

¹ Kamerstukken II, 2024 – 2025, 27 879, nr. 108

dakloosheid, de 'vier weken zoektermijn' voor jongeren tot 27 jaar buiten toepassing te laten. Ook wordt de hoogte van de aanvullende bijstand aan jongeren (18-21 jaar) van wie ouders niet in beeld zijn of geen ondersteuning kunnen bieden, geharmoniseerd. Er is een handreiking gemaakt over de manier waarop gemeenten binnen de kaders van de Participatiewet maatwerk kunnen bieden bij de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie.²

2.4 Tegengaan van niet-gebruik regelingen

Het tegengaan van niet-gebruik van inkomensondersteunende regelingen en voorzieningen blijft een belangrijke pijler binnen het voorkomen van geldzorgen. De focus ligt op het borgen en versterken van de huidige aanpak, zodat zoveel mogelijk mensen die recht hebben op ondersteuning, hier ook daadwerkelijk gebruik van maken. Het wetsvoorstel proactieve dienstverlening SZW dat momenteel ter behandeling voor ligt in de Tweede Kamer, heeft tot doel om het niet-gebruik terug te dringen.

Veel gemeenten zijn – naar aanleiding van het aangenomen amendement in het kader Participatiewet in balans – aan de slag met het terugdringen van niet-gebruik door de individuele inkomens toeslag automatisch toe te kennen aan mensen die daarvoor in aanmerking komen.

Om niet-gebruik tegen te gaan heeft de Voorzieningenwijzer een subsidie ontvangen om de bekendheid en het bereik te vergroten onder zowel gemeenten als inwoners. De Voorzieningenwijzer helpt mensen om inkomensondersteunende regelingen te vinden waar ze mogelijk recht op hebben en aan te vragen. Dit geldt voor gemeentelijke en landelijke inkomensondersteunende regelingen, inclusief de toeslagen. De subsidie liep van 1 oktober 2024 tot en met 31 december 2025. Met de subsidie is de zichtbaarheid en de bekendheid vergroot onder inwoners. Tijdens de looptijd van de subsidie zijn 46 gemeenten aangesloten bij de Voorzieningenwijzer. Om gemeenten te helpen met de implementatie van de Voorzieningenwijzer, heeft VNG in samenwerking met de Voorzieningenwijzer een handreiking opgesteld met informatie en stappenplan.

² <https://www.divosa.nl/publicaties/maatwerk-participatiewet-voor-de-ondersteuning-van-jongeren-een-kwetsbare-positie>

Laat geen geld liggen

Communicatie speelt een belangrijke rol bij het tegengaan van niet-gebruik. Dit doen we onder de noemer 'Laat geen geld liggen' (zie ook 2.1.3 en 2.2.2). Daarnaast reed in oktober en november de 'Laat geen geld liggen'-camper door vier pilotgemeenten: Brunssum, Heerlen, Oldambt en Rotterdam. De pilot, een initiatief van SZW met Geldfit, gemeenten en lokale organisaties, had als doel mensen te bereiken die mogelijk recht hebben op inkomensondersteuning en lokale samenwerking te versterken. De actie richtte zich op groepen die de overheid minder goed bereikt, zoals anderstaligen, ouderen en werkenden, door hen actief in de wijk op te zoeken. In de vier gemeenten werden bijna 500 fysieke regelingenchecks uitgevoerd en zijn duizenden mensen geïnformeerd over inkomensregelingen en lokale ondersteuning. Gemeenten en partners zien de camperactie als een effectief middel om onderbenutting van regelingen zichtbaar en bespreekbaar te maken.

Ook Dienst Toeslagen moedigt mensen gedurende het jaar aan om te controleren of zij recht hebben op een toeslag. In een gerichte actie heeft Dienst Toeslagen, in samenwerking met het ministerie van VWS, ruim 200.000 persoonlijke brieven verstuurd over een mogelijk recht op zorgtoeslag over het voorgaande toeslagjaar. Deze brief blijkt een effectief middel: 35,1% van de briefontvangers, oftewel ruim 72.000 mensen, vroegen zorgtoeslag aan voor een gemiddeld bedrag van €743.

Deze actie werd in juli en augustus 2025 vergezeld met een communicatieoffensief van Dienst Toeslagen en SZW, om mensen te wijzen op de deadline van 1 september 2025 voor het aanvragen van toeslagen over 2024. SZW richtte zich in een online campagne specifiek op werkenden met een laag of wisselend inkomen. Dit leidde tot een grote toename in het websiteverkeer en een toename in het aantal proefberekeningen voor zorgtoeslag over het jaar 2024, met name vanaf half augustus.

2.4.1 *Niet-gebruik en ambtshalve toekennen*

Naar aanleiding van een vraag van het lid Moonen (D66) heeft de voormalige minister van Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen de Kamer toegezegd bij gemeenten navraag te doen over het niet-gebruik en het ambtshalve toekennen van (armoede)regelingen en wat gemeenten eventueel nodig hebben om daartoe over te gaan. Om inzicht te krijgen in de ondersteuningsbehoeften van gemeenten, zijn gesprekken gevoerd met diverse gemeenten. Hieruit bleek dat, gelet op de verschillen in lokale context en uitvoering, ook de wensen en behoeften van gemeenten uiteenlopen. Wel was er consensus over één specifiek punt: gemeenten willen de mogelijkheid hebben om de individuele inkomenstoeslag ambtshalve toe te kunnen kennen. Deze mogelijkheid is inmiddels gerealiseerd door middel van een amendement op het wetsvoorstel Participatiewet in balans spoor 1. Daarnaast wordt in de Kamerbrief van 12 september 2024³ in antwoord op de motie Mohandis en Palmen⁴ uiteengezet dat gemeenten zelf kunnen onderzoeken of ambtshalve toekennen van minimaregelingen, die zij zelf vormgeven op basis van de Gemeentewet, haalbaar is. Met het voorgaande is invulling gegeven aan de eerder gedane toezegging.

2.5 **Betaalbaarheid energierekening en verduurzaming**

³ Kamerstukken, 2023-2024, 34 352, nr. 324

⁴ Kamerstukken, 2023-2024, 34 352, nr. 317

Diverse studies voorspellen dat in 2026 de energierekening betaalbaarder wordt ten opzichte van in 2025⁵, maar het is belangrijk om met de huidige beleidsinzet juist naar de middellange termijn te kijken. Uit ramingen blijkt namelijk dat de energierekening op de middellange termijn fors gaat stijgen, met name door de hogere nettarieven aangevuld met de effecten van ETS2 en de bijmengverplichting voor groen gas. Daar tegenover staat een flinke daling van het aantal huizen met een lage energetische kwaliteit.⁷ Deze ontwikkelingen kunnen de verschillen tussen huishoudens vergroten. Met name huishoudens die hun woning nog niet hebben verduurzaamd en huishoudens met beperkte mogelijkheden om hun woning te verduurzamen, bijvoorbeeld omdat ze in een huurwoning wonen, lopen het risico hierbij achter te blijven. Voor een betaalbare energierekening van huurders zijn afspraken gemaakt om woningen met energielabel E, F en G uit te faseren en gelden minimum energieprestatie-eisen voor huurwoningen. Eigenaren moeten deze woningen uiterlijk in 2029 verduurzamen tot minimaal energielabel D. Huurders kunnen verduurzaming zo nodig afdwingen via het wettelijk initiatiefrecht.

Dit beleid is ook essentieel om het draagvlak voor en het tempo van de energietransitie te behouden. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat een groot deel van de bevolking de huidige lastenverdeling als onrechtvaardig ervaart, wat de weerstand tegen de transitie kan vergroten. Daarom wordt met een aantal betrokken departementen samengewerkt om te beoordelen hoe verdelingseffecten beter en structureel kunnen worden meegenomen bij het maken en evalueren van beleid.

2.6 Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid

Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid beoogt het structureel verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in 20 gebieden in Nederland, en meer perspectief voor de bewoners. Om de 'gestapelde problemen' aan te pakken, worden in de NPLV-gebieden interventies en rijksbreed beleid ingezet die elkaar op meerdere fronten versterken. Met de specifieke uitkering Kansrijke Wijk krijgen de NPLV-gebieden extra middelen voor interventies die bijdragen aan re-integratie, het voorkomen van geldzorgen, het versterken van maatschappelijke weerbaarheid en het bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie voor kinderen. De middelen zijn afkomstig van OCW, SZW en VRO.

Eind 2025 is de tweede tranche van de regeling Kansrijke wijk toegekend, waarmee de 20 focusgebieden de komende drie jaar kunnen investeren in de bovengenoemde thema's.

⁵ <https://www.ing.nl/zakelijk/economie/nederland/betaalbaarheid-energie-verbetert-volgend-jaar>

⁶ https://www.dnb.nl/media/mppnc5dr/dnb_voorjaarramingen-juni-2025.pdf

⁷ Voorzienings- en leveringszekerheid energie | Tweede Kamer der Staten-Generaal

3 Kleine zorgen blijven klein

3.1 Eerder bereiken van mensen met geldzorgen

Veel te weinig mensen vragen hulp bij geldzorgen, terwijl iedereen moeite kan hebben met rondkomen. SZW ondersteunt het project "Preventie van Geldzorgen", dat tot doel heeft om geldzorgen te signaleren, bespreekbaar te maken en mensen warm door te verwijzen naar de juiste hulp. Het project wordt uitgevoerd door Divosa in samenwerking met Pharos, Sociaal Werk Nederland, het Nederlands Centrum voor Jeugd, Vereniging Humanitas, en Expertisecentrum Sterk uit Armoede. Gedurende twee jaar worden in 100 gemeenten vindplaatsen van mensen met geldzorgen versterkt - evenals het netwerk daaromheen - zodat mensen kunnen worden doorverwezen naar laagdrempelige financiële dienstverlening. Het project richt zich op de huisarts, geboortezorg, apotheek, sleutelpersonen, scholen, en sociaal werk als vindplaats. Sinds de start van het project in oktober 2024 zijn in 14 gemeenten vindplaatsen geëquipeerd. In totaal is binnen ongeveer 90 afzonderlijke gemeenten de beweging naar geldzorgen bespreekbaar maken in gang gezet. Dat houdt in dat deze gemeenten en vindplaatsen aan de slag willen met het voorkomen van geldzorgen om kleine zorgen klein te houden.

Daarnaast wordt er vanuit SZW ingezet op een landelijk dekkend netwerk van financiële dienstverlening. Hierbij wordt de koppeling gemaakt met sociaaljuridische en andere overheidsbrede dienstverlening. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met JenV, BZK en VNG. Ook wordt actief meegedacht met het convenant van de VNG over de inrichting van stevige lokale teams als onderdeel van de Hervormingsagenda Jeugd. Dit lokale team kan een vindplaats zijn voor mensen met geldzorgen en (beginnende) schulden evenals een plaats waar hulp wordt geboden.

Campagne stap naar hulp

SZW voert een meerjarige campagne om mensen te informeren over hulp bij geldzorgen. Hierin werken we samen met Geldfit en de gemeenten en bedrijven die zijn aangesloten bij NSR (Nederlandse SchuldhulpRoute) en bouwen we voort op de campagne *Je staat er niet alleen voor* (2022-2024).

15 september t/m 5 oktober vond de deelcampagne gericht op ouders plaats. Via radiospotjes en online advertenties wezen we mensen met geldzorgen op regelingen en hulp. De resultaten laten zien dat 182.905 mensen een online stap naar Geldfit zetten. In totaal namen 2.215 mensen contact op via telefoon, chat of WhatsApp. Er zijn 61.398 vervolgstappen gezet naar andere organisaties voor hulp, waarvan 9.109 naar SAM& voor alle kinderen. Via de potjescheck controleerden 11.811 mensen of ze regelingen mistopen en 4.675 gebruikten de Geldfit-test.

13 oktober t/m 2 november vond de tweede flight van de jongerencampagne *Geldstress* plaats. Via posters rondom scholen, online advertenties, influencers en podcasts wezen we jongeren met beginnende geldzorgen via Geldfit op hulp. 344.544 jongeren bezochten de website en 2.247 jongeren namen contact op via telefoon, chat of WhatsApp. Ze lazen 31.938 artikelen (waaronder artikelen over betalingsregelingen, rood staan en zorgtoeslag). Ze zetten 105.994 meetbare vervolgstappen (waaronder doorklikken naar de belastingdienst, dienst toeslagen en het juridisch loket). Ook werd de potjescheck 46.488 keer ingevuld.

8 t/m 28 december vond de deelcampagne gericht op (alleenstaande) werkenden met een laag inkomen plaats. 462.509 mensen bezochten de website van Geldfit, waarvan 75.412 een actie deden zoals de Potjescheck of de WerkUrenBerekenaar. 2.029 namen contact op via de telefoon, chat of WhatsApp.

3.2 Live en online hulp

Het is belangrijk dat mensen met geldzorgen eenvoudig toegang hebben tot laagdrempelige hulp. Zo zijn er ruim 20.000 vrijwilligers actief om mensen aan de keukentafel te helpen, en 170 inlooppunten waar mensen terecht kunnen met allerlei vragen over geldzorgen en levensgebeurtenissen. Ook worden ze geholpen met het aanvragen waar ze recht op hebben, met moeilijke brieven, en administratie ordenen etc. Hun persoonlijke aandacht is heel waardevol en het aantal mensen wat hiervan gebruik maakt is fors gestegen. SZW verstrekt daarom subsidie aan de Alliantie Vrijwillige Schuldhulp, zodat een landelijk dekkend netwerk ontstaat met getrainde vrijwilligers. In lijn met de motie Ceder⁸ is er in juni 2025 een gesprek geweest met het bestuur van de Alliantie Vrijwillige Schuldhulp, om te leren van hun ervaringen. Dit gesprek met de bewindspersoon vindt jaarlijks plaats.

Zoals eerder genoemd in deze brief, werkt SZW ook samen met Geldfit, wat naast een website ook een bellijn, whatsapp, chat en e-mailmogelijkheid heeft en een potjescheck. Via Geldfit kunnen mensen direct tips krijgen om beter rond te komen. En via hun postcodetool kunnen mensen ook nagaan welke hulp er in hun woonplaats beschikbaar is bij de gemeente, vrijwilligers en inlooppunten. Mede dankzij SZW-subsidie is Geldfit ook in de avond bereikbaar. SZW draagt ook bij aan andere laagdrempelige routes,

⁸ Kamerstukken II, 2024 – 2025, 36600-XV-76

zoals de Voorzieningenwijzer (zie eerder in deze brief), het Nibud en Wijzer in geldzaken.

3.3 Verbeterde vroegsignalering

Naar verwachting worden er begin 2026 bestuurlijke afspraken getekend tussen alle branches van vastelastenpartners, Divosa, NVVK en VNG en SZW. Deze afspraken volgen op de positieve wetsevaluatie van vroegsignalering in 2025. Partijen voeren tot en met 2029 verbetermaatregelen door met als doel om het bereik te verdubbelen (40%) en de ongewenste uitval te halveren. Het benodigde budget hiervoor is onderdeel van de voorjaarsbesluitvorming 2026.

Een onderbouwing van de gemaakte beleidskeuze (CW 3.1 inclusief doeltreffendheid, doelmatigheid en evaluatie) omtrent het beleidsinstrument vroegsignalering is opgenomen in bijlage 8.

We werken de komende tijd aan een wijziging van het Besluit gemeentelijke schuldhulpverlening (Bgs) waarin we een aantal kleinere wijzigingen doorvoeren om het proces van vroegsignalering doeltreffender te maken. De evaluatie van het experiment met hypotheekachterstanden laat zien dat hypotheekachterstanden een goede indicator zijn voor (dreigende) problematische schulden. Dit signaal brengt een nieuwe doelgroep in beeld. Gemeenten kunnen op basis van het signaal van een hypotheekachterstand de doelgroep proactief benaderen met een passend hulpaanbod. We zijn daarom een traject met betrokken partijen gestart om hypotheeksignalen toe te voegen aan de bestaande signalen in het Besluit gemeentelijke schuldhulpverlening. Om resultaten te bestendigen en te regelen dat deelnemende hypotheekverstrekkers signalen kunnen blijven delen zal het experiment tot de wettelijke verankering onder de Tijdelijke regeling betalingsachterstanden gecontinueerd worden. Verder willen we het proces van voorkomen van huisuitzettingen bij huurachterstanden verbeteren en werken we naar een centraal aanleverpunt voor vroegsignalen via het Schuldenknooppunt.

3.4 Interdepartementale aanpak gezinnen in een kwetsbare positie

De ministeries van BZK, JenV, OCW, SZW en VWS werken samen aan het verbeteren van integrale en preventieve hulp aan gezinnen in een kwetsbare positie. Gezinnen in een kwetsbare positie hebben vaak te maken met problematiek op verschillende leefdomeinen. Denk bijvoorbeeld aan armoede of schulden, (jeugd)zorg en huisvestingsproblematiek. Dit belemmert kinderen om prettig en kansrijk op te groeien. Deze gezinnen hebben tijdige hulp en ondersteuning nodig op meerdere aandachtsgebieden. Het is belangrijk dat deze elkaar versterken en niet tegenwerken. Ook moet hulp zo vroeg mogelijk worden ingezet om het ontstaan of verdere escalatie van problematiek zoveel mogelijk te voorkomen.

Deze gezinnen zijn vaak niet geholpen met een oplossing voor een deelprobleem. De versnipperde aanpak van de overheid – met aparte verantwoordelijkheden, en daardoor programma's en subsidies op deelonderwerpen, zoals inkomen, zorg, onderwijs of veiligheid – belemmert integrale ondersteuning. In de uitvoeringspraktijk werken deze versnippering, verschillende beelden en verschillende culturen door. Het gevolg is moeizame samenwerking en geen effectieve hulp voor gezinnen die dit nodig hebben. Onderzoeksbureau Significante heeft op verzoek van de betrokken ministeries inzichten uit recente literatuur verzameld over knelpunten en werkzame mechanismen in de ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare situatie (zie bijlage 7).

De komende periode gaan we aan de slag met het efficiënt en effectief helpen van gezinnen. Niet door opnieuw het wiel uit te vinden, maar door gebruik te maken van wat er is en dat te versterken, verbinden en verbreden. Dit doen we door het lokaal ophalen, uitproberen en delen van kennis over effectieve integrale aanpakken en door het versterken van samenwerking, zodat partijen (formeel en informeel) in het belang van gezin aan de slag gaan en er vroegtijdig gecoördineerde integrale ondersteuning kan plaatsvinden. Tot slot werken we aan het inzichtelijk maken van de maatschappelijke kosten en baten van integraal en preventief werken rond gezinnen in een kwetsbare positie.

4 Hulp als het tegenzit: effecten van geldzorgen beperken

4.1 Aanpak energiearmoede

Volgens de laatste TNO-cijfers kampten in 2024 ongeveer 510 duizend huishoudens met energiearmoede. Dat is 6,1 procent van alle huishoudens en bijna 180 duizend huishoudens meer dan in 2023. De belangrijkste verklaring voor deze toename is dat er geen financiële steunmaatregelen meer van kracht waren. Daarnaast zijn er nog eens 1 miljoen 'risicohuishoudens', met een inkomen net boven de lage-inkomensgrens, hoge energiekosten en een slechte woning. Op de lange termijn is er sprake van een daling. Ten opzichte van 2019 is het aantal huishoudens in energiearmoede gedaald. Factoren zoals getroffen verduurzamingsmaatregelen, gedragsverandering van consumenten en een hoger besteedbaar inkomen hebben hieraan bijgedragen.

De oorzaken van energiearmoede zijn vaak een combinatie van een laag inkomen, hoge energiekosten in verhouding tot het inkomen en een slechte energetische kwaliteit van de woning. Het is hierbij de inzet dat de energierekening betaalbaar wordt en blijft voor iedereen.

Dit maakt dat er interdepartementaal wordt samengewerkt bij de aanpak van energiearmoede. Het ministerie van SZW is verantwoordelijk voor het behoud van koopkracht en gerichte financiële ondersteuning. Het ministerie van KGG is stelselverantwoordelijk voor het energiesysteem, waaronder de betaalbaarheid van de energierekening (artikel 24 EED). Het ministerie van VRO heeft het voortouw bij de verduurzaming van woningen. Eén van de maatregelen om huurders te ondersteunen zijn de afspraken die de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft gemaakt met de sociale huursector. Daarnaast worden regels gesteld aan de private huursector om verduurzaming te bevorderen.

4.1.1 *Tijdelijk Noodfonds Energie in 2025*

In 2025 heeft het ministerie van SZW voor de derde keer een subsidie verstrekt aan de Stichting Tijdelijk Noodfonds Energie. De Stichting heeft in april 2025 aan zo'n 120.000 huishoudens steun kunnen verlenen (via de energieleveranciers). Het gemiddelde steunbedrag bedraagt 78 euro per maand, gedurende 6 maanden. De beschikbare subsidiemiddelen van 56,3 miljoen euro zijn hiervoor nagenoeg volledig benut. Er was grote belangstelling voor het fonds. Dit laat zien dat er nog altijd een aanzienlijke groep huishoudens is, die moeite heeft met het betalen van hun energierekening.

4.1.2 *30 miljoen extra voor lokale aanpak energiearmoede*

Om mensen met een laag inkomen en een hoge energierekening aanvullend te kunnen helpen is er 30 miljoen euro extra beschikbaar gesteld via een Decentralisatie Uitkering. Met deze middelen kunnen gemeenten huishoudens met een laag inkomen die moeite hebben met het betalen van de energierekening aanvullend ondersteunen. Gemeenten kunnen daarbij aansluiten bij de bestaande dienstverlening in het kader van de aanpak energiearmoede. Ook kunnen gemeenten extra inzet plegen om de betreffende huishoudens te bereiken. De middelen zijn geen vervanging voor de financiële tegemoetkoming op de energierekening die in 2023, 2024 en 2025 door het Tijdelijk Noodfonds Energie is verstrekt. De verdeelsleutel is gebaseerd op het percentage energiearmoede per gemeente, zodat gemeenten met meer energiearmoede ook meer middelen ontvangen.

Om daarbij gemeenten aanvullend te ondersteunen, heeft de Stichting Tijdelijk Noodfonds Energie (TNE), in opdracht van SZW, een portaal gebouwd waar de gegevens van 151.000 huishoudens beschikbaar zijn gesteld aan gemeenten. Deze huishoudens hebben bij hun aanvraag bij het Noodfonds aangegeven open te staan voor hulp bij het verlagen van hun energierekening en hebben toestemming gegeven dat hun gegevens worden gedeeld met de eigen gemeente. In oktober 2025 hebben via een pilot 5 gemeenten de data ontvangen. Het aantal gemeenten met toegang

tot de data wordt gefaseerd uitgebreid. Gemeenten ontvangen deze data nadat zij een samenwerkingsovereenkomst hebben ondertekend.

4.1.3 *Ondersteuning kwetsbare huishoudens*

Het kabinet heeft oog voor huishoudens die kampen met een laag inkomen en een hoge energierekening en maakt tegelijkertijd werk van de versnelling van de energietransitie. Het kabinet overweegt alle mogelijke maatregelen om huishoudens te ondersteunen.

4.2 **Versterken en vereenvoudigen armoedebeleid**

In het Nationaal Programma Armoede en Schulden is aangekondigd dat het we samen met gemeenten willen komen tot het versterken en vereenvoudigen van het armoedebeleid. De inzet op vereenvoudiging loopt onder meer via de hervormingsagenda inkomensondersteuning en via Participatiewet in balans. In de Kamerbrief over de Routekaart Hervormingsagenda inkomensondersteuning⁹, die op 11 juli 2025 aan de Tweede Kamer is aangeboden, is aangegeven welke zeven sporen worden ingezet om op korte, middellange en lange termijn tot verbetering en vereenvoudiging te komen.

Een van de sporen zet in op het borgen van een toereikend en toegankelijk sociaal minimum. Het is van belang dat het rijk de inkomensbasis goed regelt, zodat mensen minder afhankelijk zijn van gemeentelijke regelingen. Uit een analyse over de toereikendheid van het inkomen op het sociaal minimum blijkt dat de meeste huishoudens op dit moment in principe voldoende inkomen hebben voor minimaal noodzakelijke uitgaven. Hierbij gelden wel een aantal voorwaarden, namelijk dat zij alle landelijke regelingen aanvragen waar zij recht op hebben, goed met geld kunnen omgaan en geen onvermijdbare hoge uitgaven hebben.

De analyse, die is gedeeld met de Kamer als bijlage bij de brief Routekaart Hervormingsagenda inkomensondersteuning, laat zien dat de situatie van veel huishoudens is verbeterd ten opzichte van 2023, mede door de verhogingen van het kindgebonden budget en de huurtoeslag in de afgelopen jaren. De analyse laat onder meer zien dat het inkomen voor de meeste huishoudens onder de genoemde aannames toereikend is om een kleine tegenvaller op te vangen, maar dat het inkomen tekortschiet als deze tegenvaller groter is, met name voor paren met kinderen. Daarnaast geldt dat zich in de praktijk veel situaties voordoen waarbij mensen toch niet rond kunnen komen, zo blijkt uit signalen van partijen als Armoedefonds, SUNN, het Rode Kruis, Kinderhulp en de Voedselbank.

Ook wordt werk gemaakt van de vereenvoudiging van de Participatiewet. Het wetsvoorstel 'Participatiewet in balans' is door de beide Kamers aanvaard. Daarnaast is de Tweede Kamer op 4 juli geïnformeerd over de voortgang van de fundamentele herziening van de Participatiewet (spoor

⁹ Kamerstukken II 2024/25, 26 448, nr. 849

2). In deze brief wordt ingegaan op mogelijke beleidsopties om de wet verder te herzien¹⁰.

Daarnaast is in het Nationaal Programma Armoede en Schulden het doel opgenomen om samen met gemeenten het (gemeentelijk) armoedebelief eerlijker, eenvoudiger, effectiever en integraler te maken. In de afgelopen periode is hier langs drie lijnen aan gewerkt. Ten eerste heeft Divosa op verzoek van de VNG een verkenning gedaan naar hoe de gemeentelijke armoedediensverlening toegankelijker, effectiever en toekomstbestendiger kan. Deze verkenning is inmiddels afgerond¹¹. De centrale conclusie van Divosa is dat het huidige stelsel van armoedediensverlening vastloopt, omdat het niet goed georganiseerd is. Divosa komt ook met een aantal adviezen. Zo wordt er gepleit voor een landelijk armoedekader (te formuleren door rijk, gemeenten en maatschappelijke en publieke partners), op basis van gedeelde principes, waarden, doelen en gewenste effecten en met een duidelijke norm voor een toereikend inkomen. Ook adviseert Divosa om te werken aan basisdienstverlening met elementen als vraaggestuurde dienstverlening, bredere begeleiding van inwoners in armoede, eenvoudige toegang, samenwerking met het lokaal middenveld en vakmanschap.

Daarnaast heeft SZW verkend in welke gevallen regelingen beter landelijk kunnen worden uitgevoerd, in welke gevallen regelingen kunnen worden samengevoegd of afgeschaft, en in welke gevallen regelingen kunnen worden geharmoniseerd op voorwaarden. Bij regelingen die tot grote verschillen tussen gemeenten in ondersteuning leiden zonder dat hiervoor een duidelijke reden is, kan worden overwogen om te harmoniseren op voorwaarden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de individuele inkomenstoelag. En bij regelingen waar de uitvoeringslasten voor gemeenten onevenredig hoog zijn, ligt het voor de hand om na te gaan of deze beter landelijk kunnen worden uitgevoerd. Dit geldt bijvoorbeeld voor de gemeentepolis of de studietoelag.

Nibud heeft in opdracht van SZW en in samenwerking met SCP, Hogeschool van Amsterdam en onderzoeksbureau KWIZ een analyse van de effectiviteit van het gemeentelijk armoedebelief gemaakt. Het rapport, met de titel 'Verkenning gemeentelijk minimabeleid', is als bijlage bij deze rapportage opgenomen en geeft een overzicht van de doelstellingen, instrumenten en waar mogelijk effecten van gemeentelijk minimabeleid.

Het is van belang om deze drie verkenningen in samenhang met elkaar te bezien. Daarom zijn SZW, VNG, Divosa en Nibud gezamenlijk om tafel gegaan om de (voorlopige) uitkomsten van de verkenningen te bespreken.

Bovenstaande activiteiten sluiten nauw aan bij de afspraak in het coalitieakkoord om in overleg met gemeenten te werken aan vereenvoudiging en een basisniveau van aanvullende gemeentelijke regelingen, zodat mensen kunnen rondkomen ongeacht de postcode. Dit

¹⁰ Kamerstukken II 2024/25, 34 352, nr. 344.

¹¹ [verkenning_armoedediensverlening_def.pdf](#)

maakt voor mensen het aanbod en de aanvraag van regelingen overzichtelijker.

Het streven is om in het vierde kwartaal van 2026 bestuurlijke afspraken te maken over verbetering en vereenvoudiging van het armoedebeleid, inclusief de lokale basisdienstverlening.

Een goed voorbeeld waar al concrete stappen worden gezet om tot versterking en vereenvoudiging van het gemeentelijk beleid te komen, betreft de gemeentelijke regeling rond Sociaal Medische Indicatie (SMI). Dit is een regeling voor gezinnen met sociaal-medische problematiek die geen recht hebben op kinderopvangtoeslag en bij hun gemeente een vergoeding kunnen krijgen voor de kosten van kinderopvang. Via een handreiking en een basislijn SMI is de inzet, samen met de VNG, de onwenselijke verschillen tussen gemeenten te verkleinen en meer zekerheid te bieden aan ouders. Op 30 januari jl. is de Tweede Kamer over de handreiking SMI geïnformeerd¹².

Met bovenstaande activiteiten wordt invulling gegeven aan de moties De Kort/Van Dijk over in overleg met gemeenten tot vereenvoudiging en een basisniveau van gemeentelijke regelingen komen, de motie Van Eijk (over een onderzoek naar aard en omvang van de gemeentelijke minimaregelingen en het effect daarvan op de armoedeval en marginale druk) en de motie Ceder (over bij de uitwerking van spoor 2 inzetten op het versimpelen van gemeentelijke regelingen).

In de verschillende trajecten waar we als Rijk en gemeenten samenwerken om het armoedebeleid te versterken en vereenvoudigen houden we uiteraard vinger aan de pols ten aanzien van de ontwikkeling van (kinder)armoede. Als het behalen van de gestelde kinderarmoededoelstelling in gevaar komt, zal de Kamer tijdig geïnformeerd worden. Daarmee wordt invulling gegeven aan de motie Ceder c.s.¹³

5 Meer grip en overzicht: passende dienstverlening voor mensen

5.1 Integraal schuldenoverzicht

We werken de komende tijd aan het bieden van inzicht en overzicht in private en publieke schulden. Dit is een flinke uitdaging die we samen met de partners in het veld oppakken. Parallel aan het versterken van reeds bestaande initiatieven werken we aan de ontwikkelagenda voor een schuldenoverzicht. In de ontwikkelagenda worden verschillende scenario's uitgewerkt. Voor de zomer informeren we uw Kamer over de beoogde scope

¹² Kamerstukken II, 2025-2026, 31322, nr. 574

¹³ Kamerstukken, vergaderjaar 2024–2025, 36 600 VII, nr. 40

en inzet op het schuldenoverzicht en de daarbij behorende financiële middelen.

5.2 Landelijke pauzeknop en aanmeldpunt

De Landelijke Pauzeknop is een centrale, digitale voorziening waarmee mensen met schulden zich kunnen aanmelden voor schuldhulpverlening én een tijdelijke pauze kunnen aanvragen. Met deze knop wordt het mogelijk dat op verschillende momenten bij schuldeisers die zijn aangesloten verzocht kan worden om een opschorting van incassomaatregelen. Het doel is tweeledig: enerzijds wordt in een zo vroeg mogelijk stadium schuldenrust voor de hulpvrager gerealiseerd, anderzijds wordt de drempel naar schuldhulpverlening verlaagd. Positieve bijvangst is de schadebeperking voor schuldeisers.

De knop werkt op de volgende manier: mensen die problemen ervaren met hun schulden worden middels het indrukken van een digitale knop doorverwezen naar de schuldhulpverlening van de gemeente. Na een snelle beoordeling van de situatie kan door de schuldhulpverlening een *Kennisgeving* worden verstuurd naar de aangesloten schuldeisers, waarmee zij schuldeisers laten weten dat er wordt gewerkt aan een oplossing voor de schulden en verzocht wordt om een pauzering van de invorderingen.

Figuur 1. Ontwerp Landelijke Pauzeknop

5.2.1 Implementatie van de kennisgeving

Om de volledige pauzeknop operationeel te krijgen, is het belangrijk dat alle gemeenten de Kennisgeving inzetten. De implementatie onder leiding van de NVVK verloopt voorspoediger dan verwacht. Van de 342 gemeenten in Nederland zijn inmiddels 199 gemeenten actief met de Kennisgeving, 86 gemeenten zijn gemeld voor implementatie en 57 gemeenten moeten nog reageren op de uitnodiging. Het doel is dat begin 2027 alle gemeenten gebruik maken van de Kennisgeving.

5.2.2 Ontwikkeling landelijke digitale knop

Voor de landelijke knop is een aanvullende functionaliteit nodig bovenop het bestaande Schuldenknooppunt, het systeem dat momenteel de Kennisgevingen verstuurt. Het Schuldenknooppunt is overgenomen door BIDN. Over de ontwikkeling en het beheer van de benodigde applicatie en

de daarvoor benodigde capaciteit zijn de gesprekken met BIDN gestart. Dit zal meer tijd in beslag nemen dan vooraf was voorzien. Ondertussen zijn al positieve gesprekken gevoerd met potentiële partners zoals het CJIB, en Geldfit, die de knop kunnen inbedden in hun communicatie. Deze partners staan positief tegenover de komst van de pauzeknop.

5.3 **Gratis betalingsherinnering en beperken kostenoploop bij verkeersboetes**

U bent eerder geïnformeerd over de invoering van de kosteloze betalingsherinnering en de mogelijkheid voor het CJIB om de ophogingen bij boetes op grond van de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Wahv) in uitzonderlijke gevallen kwijt te kunnen schelden. Met deze maatregelen kan een bijdrage worden geleverd aan het voorkomen van kostenoploop, zodat zo veel mogelijk wordt voorkomen dat mensen (verder) in de problemen komen. Het kabinet zet zich in voor het ondersteunen van lopende verbetertrajecten in de uitvoeringspraktijk, zoals de pilot kosteloze betalingsherinnering bij het CJIB die per 1 juli 2026 zal starten. Op die manier worden mensen niet direct met extra kosten geconfronteerd als zij een keer vergeten om tijdig te betalen. Het kabinet acht het van belang dat de pilot inzichten geeft of er in minder gevallen een eerste ophoging wordt opgelegd. De kennis die hiermee wordt opgedaan kan worden benut bij toekomstige besluitvorming over eventuele voortzetting van de pilot.

Ook de mogelijkheid om mensen die verkeren in situaties van overmacht te helpen door verhogingen bij Wahv-boetes (gedeeltelijk) kwijt te kunnen schelden, biedt het CJIB meer mogelijkheden om te komen tot een meer persoonsgerichte inning. Het CJIB is per 1 juni 2025 hiermee gestart. De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid informeert Uw Kamer dit voorjaar over de eerste ervaringen van het CJIB met de bevoegdheid tot kwijtschelding.

5.4 **Sociaal Incasseren**

Op 25 maart 2025 hebben publieke en private partijen een samenwerkingsprogramma sociaal incasseren ondertekend.¹⁴ In dit programma werken publieke en private schuldeisers samen om een sociale invorderingspraktijk te bevorderen door betere samenwerking en kennisuitwisseling. Samen met CRI-partijen en de Stichting Financieel Gezond Nederland (SFGN, voorheen NCFG) is de afgelopen maanden nadere invulling gegeven aan dit samenwerkingsprogramma. Het doel van het samenwerkingsprogramma is om met publieke en private partijen (problematische) schulden te verkleinen door een socialere invorderingspraktijk. Zo dragen we met alle partijen bij aan een land waarin schulden niet onnodig groter, maar juist kleiner worden.

In nauwe samenwerking met de SFGN organiseren we op 14 april 2026 een bijeenkomst met publieke en private partijen om publieke en private partijen samen te brengen en elkaar te leren kennen. Hierdoor wordt meer begrip en bewustzijn gecreëerd voor elkaars positie.

¹⁴ [Schuldeisers ondertekenen afsprakenkader sociaal incasseren | Schuldenlab](#)

5.5 Eén overheidsincasso

Binnen de clustering Rijksincasso (CRI¹⁵) werken overheidsorganisaties aan het vereenvoudigen en verbeteren van de publieke dienstverlening door zoveel mogelijk als één overheid te werken. De Rijksincassovisie¹⁶ fungeert daarbij als leidraad.

5.5.1 *Mijn Betaaloverzicht*

In de Rijksincassovisie is de ambitie uitgesproken dat alle CRI-partijen eind 2025 bij het Vorderingenoverzicht Rijk zijn aangesloten. De werktitel Vorderingenoverzicht Rijk is inmiddels aangepast in de naam *Mijn Betaaloverzicht*. RVO en CJIB zijn inmiddels aangesloten. De overige CRI-partijen sluiten naar verwachting aan in 2026. Ook met decentrale overheden (gemeenten en waterschappen) wordt de komende jaren toegewerkt naar een mogelijke aansluiting bij Mijn Betaaloverzicht. Voor de lancering van Mijn Betaaloverzicht is eerst nog een afhechting van de juridische basis noodzakelijk.

5.5.2 *Betalingsregeling Rijk*

Eind 2022 zijn de eerste partijen aangesloten bij de Betalingsregeling Rijk (BRR), een gezamenlijke betalingsregeling voor meerdere (rijks)overheidsvorderingen. Op 1 januari 2026 is de BRR weer verder uitgebreid met bepaalde typen vorderingen van de Autoriteit online Terroristisch en Kinderpornografisch Materiaal (ATKM), de Dienst Financieel-Economische Integriteit (DFEI), de Inspectie Justitie en Veiligheid (Inspectie JenV), de Nederlandse Emissieautoriteit (NEa). Daarnaast zijn ook de vorderingen van de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI) toegevoegd, die voortkomen uit de Energiewet en de RDW inzake de Wet vrachtwagenheffing. Met de Belastingdienst en Dienst Toeslagen zijn eveneens belangrijke stappen gezet om hun toekomstige deelname aan de Betalingsregeling Rijk mogelijk te maken. Beleidsmatige- en juridische randvoorwaarden zijn ingevuld. De structurele juridische basis zal in de Wet op de Overheidsincasso worden vastgelegd (zie hieronder).

5.5.3 *Toezeggingen uit rijksincassovisie*

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is onderzoek verricht naar de validiteit, proportionaliteit, doelmatigheid en doeltreffendheid van ophogingen binnen de rijksincasso. Dit onderzoek is inmiddels afgerond. De rapportage en de kabinetsreactie hierop zal uw Kamer op korte termijn ontvangen.

De CRI-partijen hebben daarnaast een onderzoek gedaan over de wijze waarop zij communiceren over maatwerkbetalingsregelingen. Uit het onderzoek blijkt dat alle CRI-partijen in toenemende mate mogelijkheden

¹⁵ Bestaande uit: Belastingdienst, het CAK, Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Dienst Toeslagen en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV).

¹⁶ Tweede Kamer, 2023-2024, 24 5115, nr. 724.

voor maatwerk in betalingsregelingen aanbieden en verbetermaatregelen hebben genomen in hun communicatie hierover. De CRI-partijen delen onderling hun best-practices en zullen gezamenlijk de communicatie over de BRR verbeteren.

5.5.4 *Verkenning wettelijk kader overheidsincasso*

Vanuit het IBO problematische schulden is voorgesteld om tot één (digitaal) loket voor overheidsincasso's te komen. Dit loket bouwt voort op de bestaande Clustering Rijksincasso. Met betrokken partijen is gesproken hoe met de beschikbare incidentele middelen stappen kunnen worden gezet. Om kostenoploop en problematische schulden bij mensen met meerdere vorderingen aan de overheid te voorkomen, is het noodzakelijk dat overheidsorganisaties meer gezamenlijk optreden bij het incasseren van overheidsschulden. Daarvoor moeten overheidsorganisaties onder meer gegevens over openstaande vorderingen met elkaar kunnen delen. Dit vraagt om een wettelijke grondslag. Wij zien een 'Wet op de overheidsincasso' als oplossing om deze juridische grondslag te creëren voor gezamenlijke invordering als één overheid. Afgelopen jaar hebben de CRI-partijen, SZW, JenV en FIN een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden van een dergelijke wet.

De wet is van belang om te komen tot duidelijke spelregels voor (meer) gezamenlijke, overheidsbrede inning en incasso. Hierbij is het niet de bedoeling dat er één centrale invordering plaatsvindt, maar dat bij overlap van vorderingen op onderdelen een gezamenlijke invordering kan plaatsvinden (geborgd bij formele wet), bijvoorbeeld om één betalingsregeling Rijk te kunnen treffen. Bovendien kunnen via deze wet randvoorwaarden worden geregeld over de rechtsbescherming voor burgers. De problemen en oplossingsrichtingen zijn verkend die burgers en (rijks)overheidsinstanties ervaren bij gezamenlijke invordering en waarvoor een wettelijke grondslag noodzakelijk is. Een dergelijke wet die gezamenlijke invordering borgt, maakt het waarschijnlijker dat burgers tijdig hun betalingen voldoen, wat leidt tot een betere naleving, effectievere inning, stabiliteit en minder achterstanden. Hiermee voldoen wij aan het verzoek zoals ingediend met motie van het lid Van Nispen.¹⁷ Dit kabinet zal de uitwerking van deze wet verder oppakken.

5.5.5 *Zweeds incassomodel*

Tijdens het debat incasso industrie op 6 februari 2025 is aan uw Kamer toegezegd in te gaan op de lessen die wij kunnen trekken uit het Zweeds incassomodel. Het Zweeds incassomodel is als volgt ingericht. Publieke partijen stellen de vordering vast en schrijven de burger aan. Als betaling uitblijft, kan de vordering voor de inning alleen aan het Zweeds Koninklijk

¹⁷ Tweede Kamer, 2025-2026, 29 279, nr. 993.

Incassobureau (Kronofogden) worden overgedragen. In de gerechtelijke incassofase kan er een betalingsbevel worden aangevraagd bij Kronofogden. Dit geldt zowel voor publieke als private vorderingen. Een private vordering wordt niet automatisch door een rechter beoordeeld, maar slechts in de gevallen dat een debiteur actief in verweer komt. Dat is slechts in 6% van de gevallen. Beslagleggingen en huisuitzettingen kunnen alleen worden opgelegd en uitgevoerd door Kronofogden. Bij een derdenbeslag houdt de instantie rekening met de daar geldende beslagvrije voet. Zo voorkomt zij dat de beslaglegging ervoor zorgt dat een persoon niet meer genoeg geld heeft om voor zichzelf te kunnen zorgen.

Doordat slechts één partij bevoegd is om beslagleggingen uit te voeren en dit doet voor zowel publieke als private schulden, heeft de beslaglegger een goed overzicht van alle schulden en kan het bestaansminimum beter gegarandeerd worden. Het is hierdoor immers niet mogelijk dat een andere partij tegelijkertijd op hetzelfde inkomen beslag legt, waardoor er minder dan het bestaansminimum overblijft.

In november heeft een groep Nederlandse ambtenaren een werkbezoek afgelegd aan Kronofogden, om te verkennen welke lessen we kunnen trekken voor de Nederlandse praktijk. Interessante inzichten zijn hierbij opgedaan op het gebied van gegevensuitwisseling. Deze inzichten sluiten aan bij de aandachtspunten die in deze brief zijn geschetst rond het voorkomen van kostenoploop en het versterken van de positie van mensen met schulden. Tegelijkertijd kan ook geconcludeerd worden dat de rechtsbescherming van Nederlandse burgers beter geborgd is doordat de rechter altijd een vordering beoordeelt op de rechtmatigheid.

In Zweden is één centrale partij verantwoordelijk voor het afdoen van betaalachterstanden en beheert daarbij zowel publieke als private schulden. Deze inrichting laat zien dat onder andere een integraal schuldoverzicht, een volledig persoonsgerichte invordering en uniform beslagbeleid kunnen bijdragen aan het beter beschermen van het bestaansminimum en het voorkomen van stapeling van maatregelen en kosten. De geleerde lessen worden meegenomen in de verdere vormgeving van de aangekondigde trajecten uit het Nationaal Programma Armoede en Schulden, waaronder de Betalingsregeling Rijk, het collectief afbetalingsplan en een Wet op Overheidsincasso. Daarbij wordt gezien welke elementen uit het Zweedse model, met inachtneming van de Nederlandse rechtsstaat en bestuurlijke verhoudingen, op een verantwoorde wijze kunnen bijdragen aan een effectievere, eenvoudiger en meer samenhangende overheidsincasso.

5.6 Registratietermijn Bureau Kredietregistratie

Als mensen met problematische schulden toegelaten worden tot schuldhelpverlening wordt dit conform de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening (Wgs) geregistreerd bij het Bureau Krediet Registratie (BKR). Na afloop van die periode blijft die registratie voor een periode van vijf jaar staan. Uw Kamer heeft twee moties aangenomen om de registratietermijn van schuldenregistraties bij het Bureau Krediet

Registratie (BKR) te verkorten tot een half jaar.¹⁸ ¹⁹ De moties worden uitgevoerd met als ambitie om de registratie van schuldhelpverlening en saneringskredieten terug te brengen naar een halfjaar na succesvolle afronding van het schuldhelptraject.

Na breed overleg met betrokken stakeholders, waaronder organisaties in de bankensector, kredietverstrekkers, schuldhelpverlening, de VNG en BKR is besloten dat de best haalbare optie is om de door de Kamer gewenste kortere registratie via gemeenten tot stand te laten komen. Gemeenten zijn ook bereidwillig om hieraan mee te werken, zodat inwoners die hun schulden succesvol hebben afgerond niet jarenlang achtervolgd worden door nadelige gevolgen daarvan. Begin 2025 is met de VNG overeengekomen dat zij gemeenten oproept om te gaan werken zoals een aantal al doet: zij registreren schuldhelptrajecten bij het BKR en halen deze registratie er zelf weer uit, een half jaar na succesvolle afronding van het schuldhelptraject. De VNG heeft deze communicatie en oproep richting gemeenten al gedaan.

Uw Kamer is hierover bij het commissiedebat Armoede en Schulden van 22 mei 2025 geïnformeerd. Tevens is daarbij toegezegd dat de Tweede Kamer geïnformeerd zou worden over het aantal gemeenten dat overgegaan is tot het verkorten van de BKR-registratietermijn naar 6 maanden.

Met een peildatum van 1 november 2025 zijn er 253 gemeenten die de registratie van schuldhelpverlening en saneringskredieten registreren bij BKR. Om de schuldenregistraties met betrekking tot (vroegtijdige) verwijdering te kunnen duiden, heeft BKR ingezoomd op 150 registrerende gemeentelijke deelnemers. De kadering van 150 registrerende gemeenten is gemaakt om onderscheid te maken tussen gemeenten en deelnemers die werk verrichten voor meerdere gemeenten, zoals een gemeentelijke kredietbank.

Uit de data-analyse van BKR blijkt dat tot nu toe een beperkt aantal gemeenten voldoet aan de oproep van de VNG om de registratie van schuldhelpverlening en saneringskredieten in BKR terug te brengen naar zes maanden, na succesvolle afronding van het schuldhelptraject. Van de gemeentelijke deelnemers verwijderen nu 18 direct de registratie bij het beëindigen van de schuldregeling en 9 gemeentelijke deelnemers hanteren een bewaartermijn van 6 maanden. Het aantal gemeenten is beperkt omdat veel gemeenten aangeven behoefte te hebben aan eenduidige handvatten met juridisch getoetste richtlijnen. Om zo beleid en uitvoering aan te passen en de betreffende registraties op een uniforme en correcte wijze te kunnen beëindigen. Daarom heeft de VNG de afgelopen maanden in overleg met SZW gewerkt aan een uniforme (beleids-)lijn en uitwerking van de oproep. Op basis daarvan zal de VNG handvatten publiceren die gemeenten houvast bieden en hen in staat stellen daadwerkelijk gehoor te geven aan de oproep.

¹⁸ Motie 2022-2023, 24 515, nr. 663

¹⁹ Motie 2022-2023, 36 200 XV nr. 73

5.7 Professionals voor Maatwerk Multiproblematiek (PMM)

Het overkoepelende doel van PMM is het versterken van de positie van professionals bij multiproblematiek (samenloop van problemen bij o.a. zorg, wonen, veiligheid, onderwijs, financiën), zodat inwoners eerder en sneller worden geholpen. PMM is een interbestuurlijk samenwerkingsverband met een integrale aanpak, waarvan de sturing is belegd bij 6 ministeries (SZW, BZK, JenV, OCW, VWS, FIN), een vertegenwoordiger van de 70 aangesloten gemeenten, de VNG en vertegenwoordigers van de 20 aangesloten publieke dienstverleners. De aanpak van PMM bestaat uit het Maatwerkregister, het Landelijk Maatwerkloket Multiproblematiek, het Landelijk Escalatie Team, de Tafel Casuïstiek voor wethouders, de Masterclass Ruimte in Regelgeving en systeemleren (analyseren knelpunten en patronen, agenderen van leerpunten en het voorstellen van systeemverbeteringen), een website²⁰, PMM stuurt jaarlijks een brief aan de Tweede Kamer over de voortgang van PMM met de jaarlijkse Voortgangsrapportage Systeemleren. Op 5 juli 2025 heeft PMM de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van PMM²¹.

6 Perspectief bieden voor de toekomst

6.1 Schuldenknooppunt

Per 1 januari 2026 heeft het Bureau Informatiediensten Nederland (BIDN, voorheen Inlichtingenbureau) de dienstverlening van het Schuldenknooppunt (SKP) overgenomen. Het SKP zal als losse naam binnen BIDN blijven bestaan. Na een eerste periode van stabilisatie en transitie richting de standaarden van BIDN, zal BIDN in de loop van 2026 de doorontwikkeling van de dienstverlening van het Schuldenknooppunt oppakken. Het SKP zal in 2026 meerwaarde gaan bieden op dossiers van vroegsignalering, door de realisatie van een centraal aanleverpunt en de landelijke pauzeknop (de ontwikkeling van een landelijke aanmeldpunt voor schuldhulpverlening). Tegelijkertijd willen we dat het Schuldenknooppunt op termijn een bredere meerwaarde heeft voor de schuldenketen, en kijken we hoe deze dienstverlening ook meer ingezet kan worden voor private schuldbemiddelaars, bewindvoerders en WSNP-bewindvoerders. Ook kijken we naar de rol van het BIDN en specifiek het instrument SKP in de governance van de schuldenketen en ketenarchitectuur. Tot slot onderzoeken we of en hoe SKP kan door ontwikkelen naar een bruikbaar component van het schuldenoverzicht.

6.2 Kwaliteit schuldhulpverlening

Mensen met schulden moeten kunnen rekenen op uniforme, toegankelijke en betrouwbare hulpverlening die hen perspectief biedt op een

²⁰ <https://www.maatwerkmultiproblematiek.nl>

²¹ Kamerstukken 2024-2025 34 477, nr. 91.

schuldenvrije toekomst. Gemeenten werken hard aan de invoering van de basisdienstverlening, waardoor verschillen in aanbod en uitvoering tussen gemeenten worden weggenomen.

Uit het IBO-schulden kwamen aanbevelingen om de kwaliteit van de schuldhulpverlening verder te verbeteren. Daarom is de afgelopen periode met het werkveld verkend welke aanvullende maatregelen mogelijk zijn. Dit heeft geleid tot drie concrete sporen. We experimenteren met de inzet van een kwaliteitsmedewerker, en met intervisie- en reflectiebijeenkomsten om professionals in het veld te ondersteunen bij hun werk. Voor deze twee sporen wordt subsidie verstrekt aan de NVVK. Het derde spoor dat we verkennen is de mogelijkheid tot persoonscertificering van schuldhulpverleners. Deze verkenning wordt in de loop van 2026 opgeleverd en moet inzicht bieden in wat deze maatregel oplevert, welke druk dit legt op de beschikbare capaciteit en middelen, en hoe dit zich verhoudt tot het decentrale stelsel. In de tweede helft van 2026 wordt de Kamer opnieuw geïnformeerd over de uitkomsten van de verkenning en de stand van zaken van de lopende maatregelen.

Ministerie van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid

Monitor Voortgangsrapportage

Nationaal Programma Armoede en Schulden

Aantal personen
in armoede in 2024

3,1%

Percentage huishoudens
met schulden in 2025

8,6%

Werkenden in
armoede 2024

2,0%

2,8%

van de kinderen leeft in armoede in 2024

Inhoud

Inleiding	3
Indicatieve cijfers	3
Ontbreken gemeentelijke data	3
Voortgang Zicht op Schuldpreventie	4
Multidimensionele indicator kinderarmoede	4
Gegevenshuishouding Caribisch Nederland	5
Stand van het zaken hoofddoelen	7
Voortgang van ons beleid	10
1. Het voorkomen van geldzorgen	10
2. Kleine zorgen blijven klein: eenvoudige toegang tot hulp en ondersteuning	11
3. Hulp als het tegenzit: de negatieve effecten van geldzorgen beperken	12
4. Meer grip en overzicht: passende dienstverlening voor mensen	13
5. Perspectief voor de toekomst: oplossen van armoede en schulden	14

Inleiding

In deze bijlage vindt u de monitor bij de eerste voortgangsbrief van het Nationaal Programma Armoede en Schulden.

In de monitor hebben we verschillende indicatoren bij elkaar gezet om een overzichtelijk beeld te geven van de armoede- en schuldenproblematiek. Eén keer per jaar wordt een uitgebreide monitor als bijlage meegestuurd bij de voortgangsrapportage om een volledig beeld te geven van de voortgang van het Nationaal Programma.

De indicatoren die we gebruiken geven een indicatie van de omvang van de problematiek en de effectiviteit van het beleid. Wanneer mensen gebruik maken van hulp en ondersteuning op het gebied van armoede en schulden kunnen we daarmee in redelijkheid aannemen dat dit bijdraagt aan het verminderen van armoede en schulden. Tegelijkertijd zijn er diverse andere factoren die van invloed zijn op de landelijke cijfers. Bijvoorbeeld stijgende kosten van levensonderhoud.

Er zijn enkele zaken relevant om te noemen die betrekking hebben tot de monitoring van het Nationaal Programma

Indicatieve cijfers

Armoede- en schuldenstatistiek geven een goede indicatie van de problematiek rondom deze onderwerpen. De cijfers vertellen echter niet het volledige verhaal. Zo zijn er groepen die vanwege ontbrekende data buiten de armoede- en schuldenstatistiek vallen. Dit zijn soms juist groepen met grote problematiek zoals ongedocumenteerden en dak- en thuislozen. Daarnaast is de problematiek breder dan enkel genoeg geld hebben. Het gaat ook over kansengelijkheid, toegang tot voorzieningen en een dak boven je hoofd. Daarom is het van belang dat we oog houden voor signalen vanuit de samenleving en het bredere verhaal. Daarnaast moeten we blijven inzetten op het verbeteren van de data.

Ontbreken gemeentelijke data

Een belangrijk deel van armoedebeleid valt onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. Momenteel zijn er geen landelijk dekkende data beschikbaar over de gemeentelijke minimaregelingen. Dit gedeelte ontbreekt daarom in de monitor en de analyse. Het ministerie van SZW werkt aan een oplossing door middel van het project Datadelen Armoede en Schulden (DDAS). Het doel van het verbeterde datadelen is enerzijds dat actuele informatie frequent beschikbaar komt voor beleidsmakers en uitvoeringsorganisaties om zo de armoede- en schuldenaanpak effectiever te maken. Anderzijds heeft het project tot doel de administratieve lasten voor gemeenten voor het beschikbaar stellen van armoede- en schuld hulpdata te reduceren.

Voortgang Zicht op Schuldpreventie

Momenteel hebben we geen zicht op waar preventief beleid het meest nodig en zinvol is voor huishoudens met een verhoogd risico op financiële problemen. Naar aanleiding van de motie Ceder c.s.¹ verkennen we hoe de data van SchuldHulpMaatje en de Nederlandse Schuldhulproute gekoppeld kunnen worden aan CBS data over problematische schulden om inzicht te krijgen in waar huishoudens zich bevinden die een verhoogd risico lopen op financiële problemen. Hiervoor wordt de gevalideerde Zicht-op methode gebruikt. In Q2 2026 vindt een tussenevaluatie plaats waarin besloten wordt over een eventueel vervolg.

Multidimensionele indicator kinderarmoede

In de monitor kindergarantie, die als aparte bijlage onderdeel is van de voortgangsrapportage, wordt een cijfermatig beeld geschetst over de situatie van kinderen in kwetsbare posities. Het streven is een multidimensionele indicator kinderarmoede te ontwikkelen.

¹ Kamerstuk 35 925 XV, nr. 64

Gegevenshuishouding Caribisch Nederland

De Commissie sociaal minimum Caribisch Nederland heeft eind 2023 het belang benadrukt van voldoende (betrouwbare) data voor Caribisch Nederland, zowel voor de uitvoering van beleid als het ontwerpen en onderhouden daarvan. Om de gegevenshuishouding te versterken zijn er diverse maatregelen getroffen. Dat gaat om het ontsluiten van nieuwe data, het combineren van bestaande data en deze meer publiekstoegankelijk en beter vindbaar te maken voor Caribisch Nederland.

Naar aanleiding van de forse verhogingen van het minimumloon, uitkeringen en kinderbijslag in 2024, heeft het ministerie van SZW het CBS de verzocht om zowel de positieve als eventueel negatieve gevolgen die gepaard gaan met de genomen maatregelen te monitoren. In december 2024 heeft het CBS een nulmeting uitgebracht, waarin cijfers en statistieken op het gebied van lonen, inkomen, inflatie, koopkracht, economie, arbeid en bevolking zijn beschreven.² Vanwege het belang van een beter, duurzaam macro-economisch beeld van Caribisch Nederland, is het CBS dit jaar verzocht om op basis van de statistieken en cijfers uit de nulmeting een digitaal dashboard te ontwikkelen. De intentie is om dit dashboard in de toekomst aan te vullen met actuele cijfers en nieuwe statistieken. Het dashboard is medio januari 2026 gepubliceerd.³

Op het terrein van armoede en schulden verricht het CBS de komende tijd haalbaarheidsstudies met als doel om nieuwe statistieken te ontwikkelen. Zo is er voor Caribisch Nederland momenteel nog geen armoedestatistiek. Wel is er een statistiek over het besteedbaar inkomen tot het ijkpunt voor het sociaal minimum⁴ en een statistiek over het Europese (relatieve) armoedecriterium.⁵ Het CBS ontwikkelt momenteel op verzoek van het ministerie van SZW een nieuwe statistiek voor Caribisch Nederland die, zoveel als mogelijk, aansluit bij de nieuwe armoededefinitie die recentelijk door het CBS, SCP en Nibud voor Europees Nederland is ontwikkeld. Het vertrekpunt daarvoor zijn de minimumvoorbeeldbegrotingen van het Nibud (in opdracht van de Commissie sociaal minimum). De resultaten van deze haalbaarheidsstudie worden naar verwachting in de tweede helft van 2026 opgeleverd.

² www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2024/nulmeting-monitor-macro-economische-context-caribisch-nederland

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2026/03/dashboard-monitor-macro-economische-context-caribisch-nederland>

⁴ opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/8v284NED/table?ts=1763398040166

⁵ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85284NED/table?ts=1763398040166>

Voor schulden zijn momenteel nog helemaal geen statistieken beschikbaar. Het CBS onderzoekt nu de mogelijkheden om geregistreerde problematische schulden voor Caribisch Nederland in beeld te brengen. Ook hier geldt dat, waar mogelijk, dezelfde lijn als voor Europees Nederland wordt gevolgd. Daarbij zijn op voorhand evidente verschillen aan te merken omdat diverse bronnen voor Caribisch Nederland niet beschikbaar zijn. Zo geldt de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) niet voor Caribisch Nederland en is er geen centrale kredietregistratie zoals bij het BKR in Europees Nederland. Tegelijkertijd kan de kleinschaligheid van de eilanden als voordeel hebben dat wellicht alternatieve bronnen wel bruikbaar zijn voor Caribisch Nederland. Het kabinet zal uw Kamer in de tweede helft van 2026 informeren over de uitkomsten van beide haalbaarheidsonderzoeken.

Het ministerie van SZW heeft tevens een projectsubsidie aan het Nibud verstrekt om hun rol in Caribisch Nederland te versterken, richting de positie die Nibud in Europees Nederland heeft. Daarbij valt, naast taken op het terrein van budgetvoorlichting, ook te denken aan het (jaarlijks) updaten van de minimumvoorbeeldbegrotingen. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt wat huishoudens in Caribisch Nederland nodig hebben om rond te komen en te kunnen participeren.

Het is helaas niet mogelijk om voor Caribisch Nederland koopkrachtprognoses te ontwikkelen, omdat ramingen van toekomstige prijs- en loonontwikkelingen ontbreken. Wel is het mogelijk inkomenseffecten in kaart te brengen. Dit geeft inzicht in het effect van voorgenomen beleid op het besteedbaar inkomen van huishoudens, zonder macro-economische wijzigingen. In de bijlage bij de brief van 21 november, is uw Kamer geïnformeerd over de inkomenseffecten voor 2026.⁶

Niet alleen betere data zijn van belang voor Caribisch Nederland, maar ook het beeld over de uitwerking van beleid op de samenleving. Daarom hebben de ministeries van SZW en BZK het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) gevraagd om te verkennen of het SCP een rol kan spelen op het terrein van sociaalwetenschappelijk onderzoek in Caribisch Nederland. Het SCP zou beter inzicht kunnen leveren in het maatschappelijk beeld van hoe het gaat met mensen in Caribisch Nederland en hoe het staat met de kwaliteit van (samen)leven. Momenteel worden de mogelijkheden hiertoe verkend. Deze verkenning wordt in 2026 afgerond.

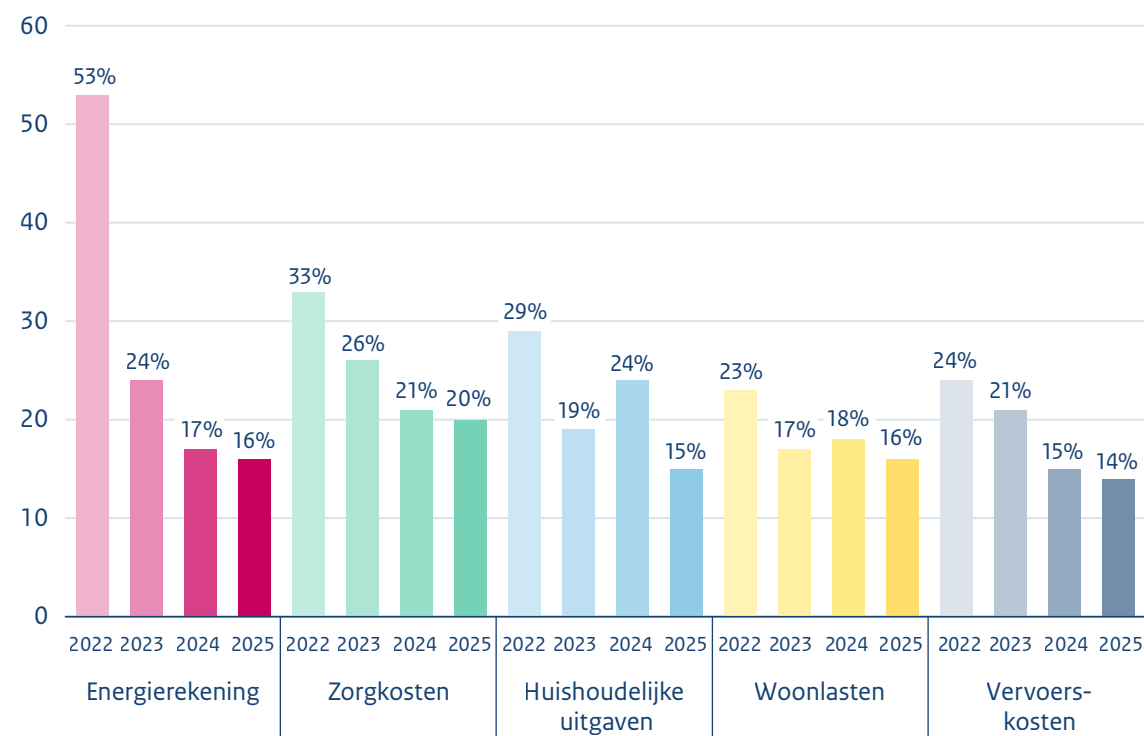
6 Bijlage bij Kamerstukken II, 2025-2026, 36800-IV, nr. 25.

Stand van zaken hoofddoelen

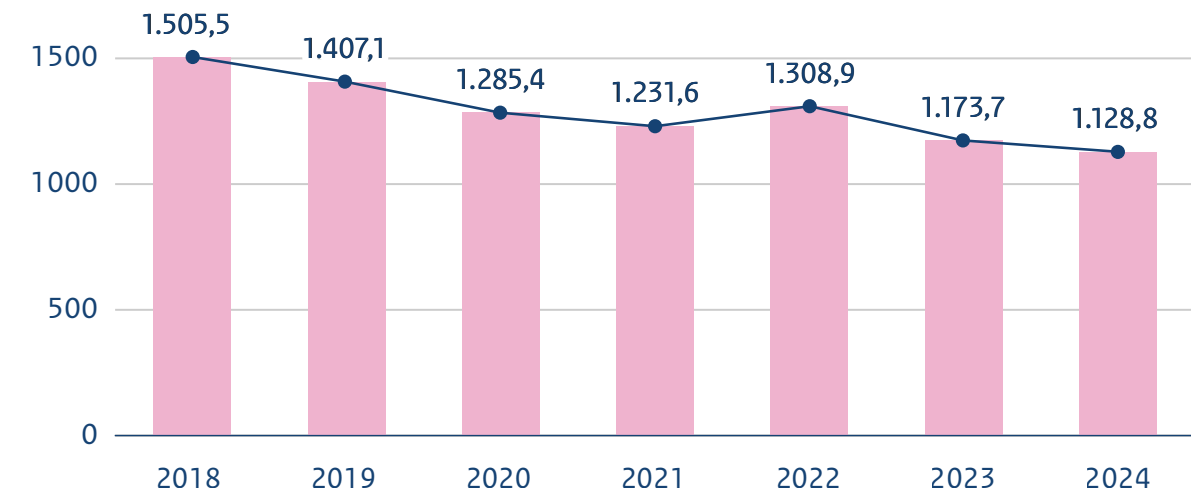
In deze monitor gaan we allereerst in op cijfers die belangrijk zijn voor de hoofddoelen van het Nationaal Programma Armoede en Schulden. Deze cijfers geven de stand van het land weer met betrekking tot de armoede- en schuldenproblematiek.

Figuur 1: Percentage mensen met geldzorgen⁷

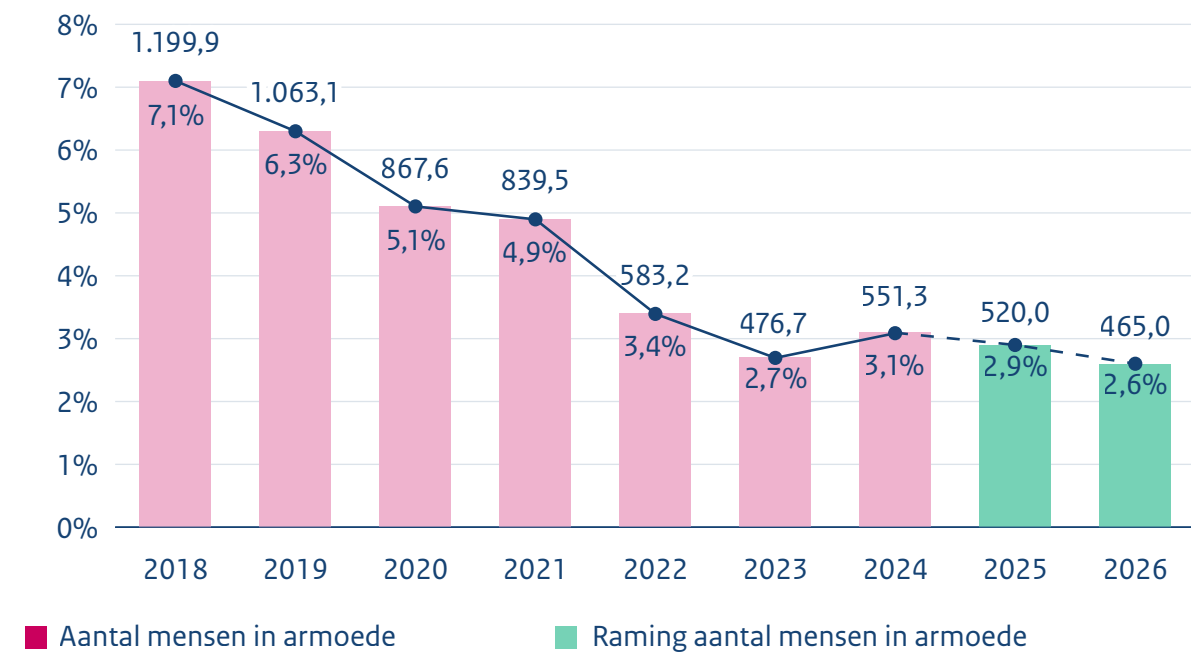
Bron: Nationale Monitor Geldzorgen

Figuur 2: Aantal personen tussen 100% en 125% van armoedegrens (x 1.000 personen)

Bron: CBS, Leven in Armoede 2025

Figuur 3: Aantal personen in armoede (x 1.000 personen)

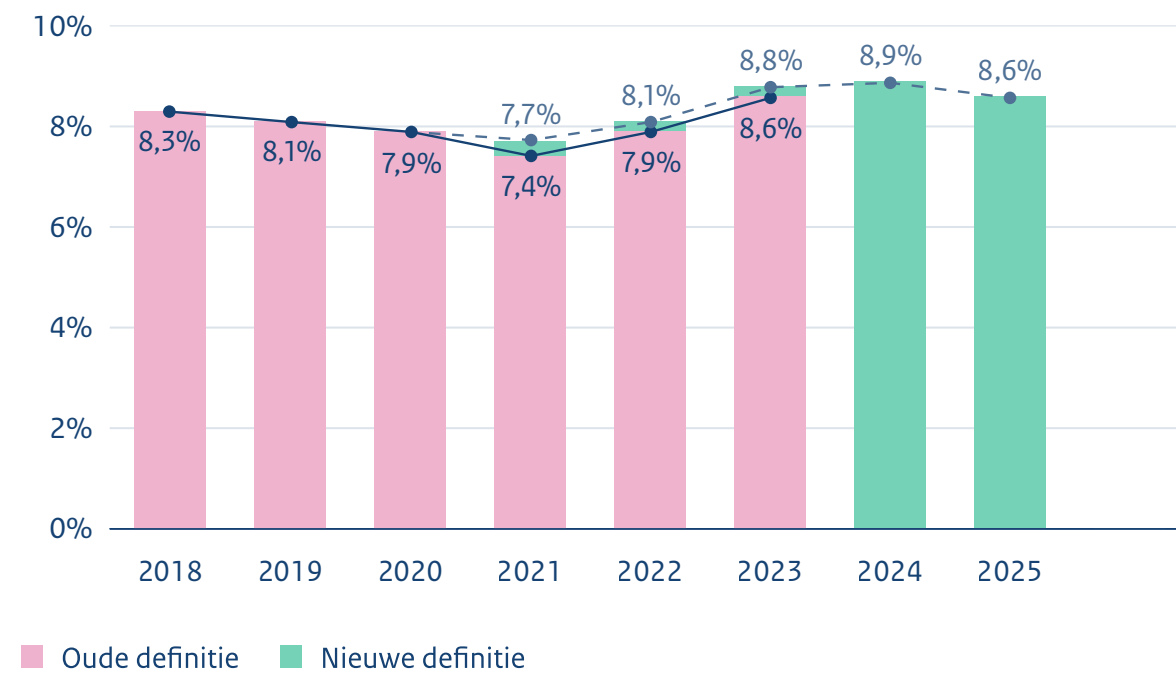

Bron: CBS, Leven in Armoede 2025

CPB, Macro Economische Verkenning 2026

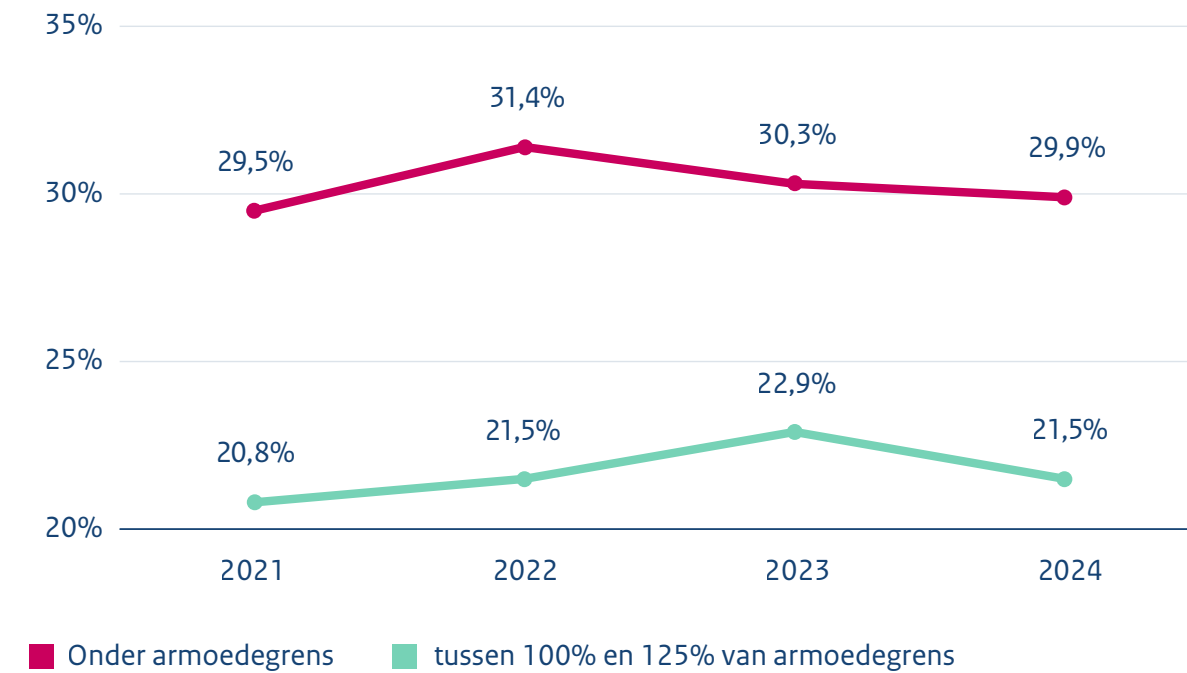
⁷ De gegevens zokn uit de maand september

Figuur 4: Percentage huishoudens met problematische schulden

Bron: CBS, Schuldenproblematiek in beeld

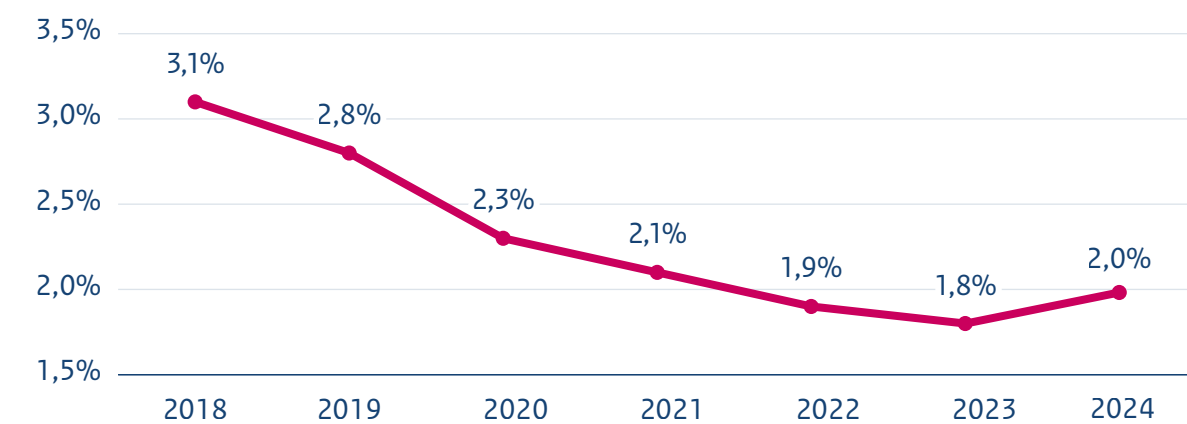
Figuur 5: Percentage huishoudens in armoede en met problematische schulden

Bron: CBS, Leven in Armoede 2025

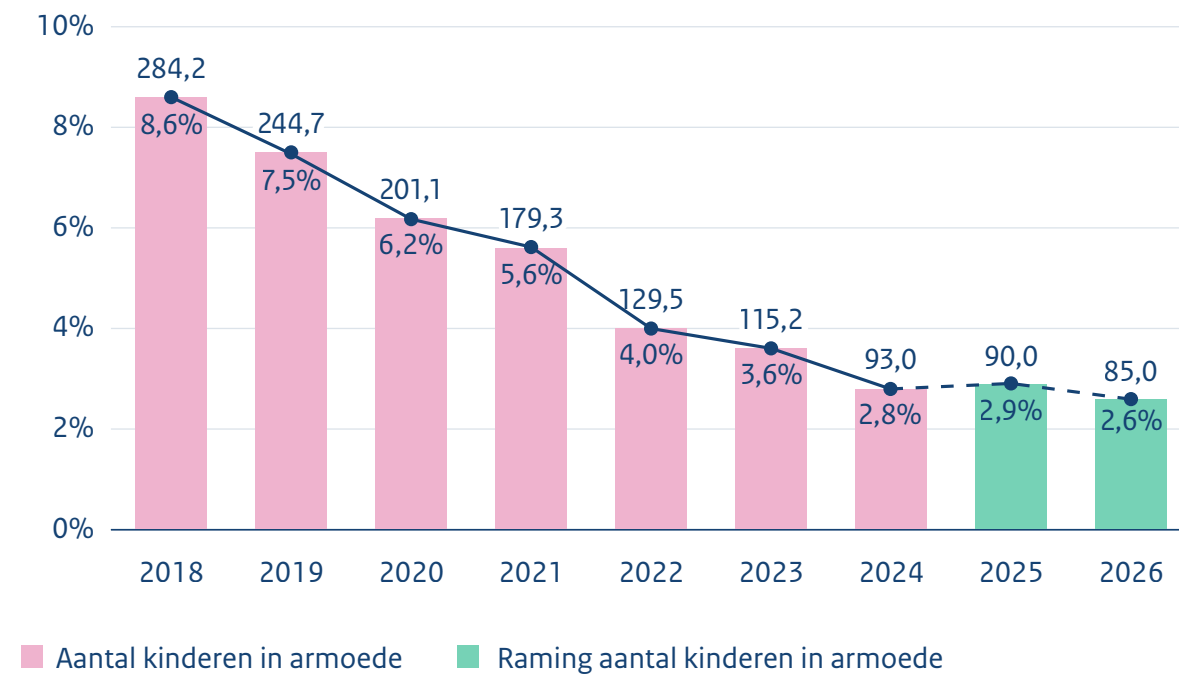
Binnen het Nationaal Programma zijn er specifieke aandachtsgroepen aangewezen, namelijk werkenden, kinderen en jongeren. In dit gedeelte laten we de stand van zaken rondom deze doelgroepen zien:

Figuur 6: Percentage werkenden in armoede

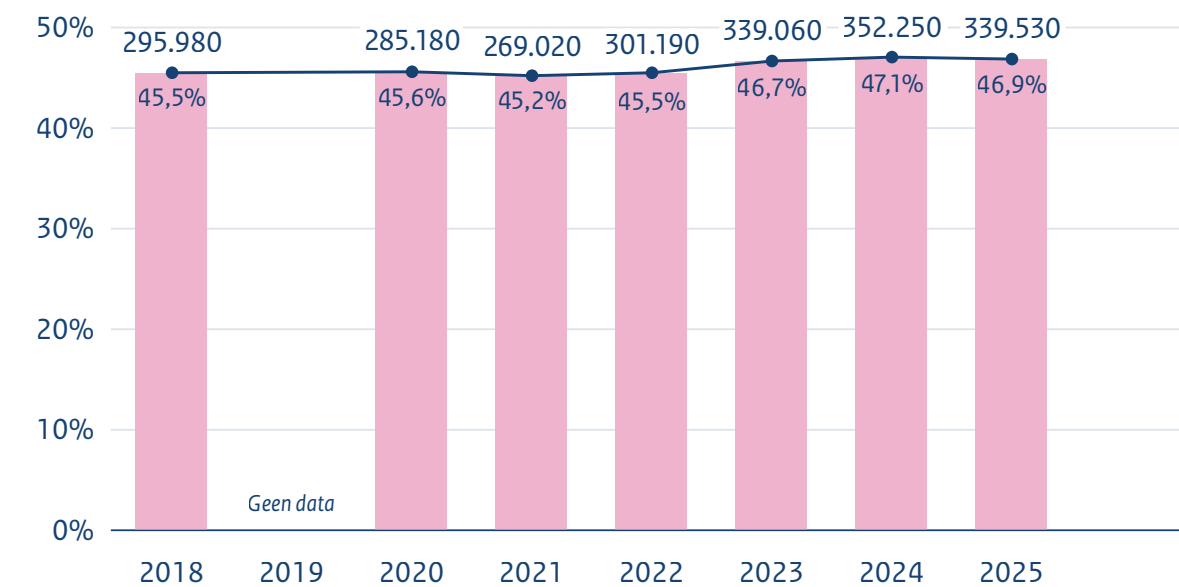
Bron: CBS, Leven in Armoede 2025

Figuur 7: Aantal kinderen in armoede

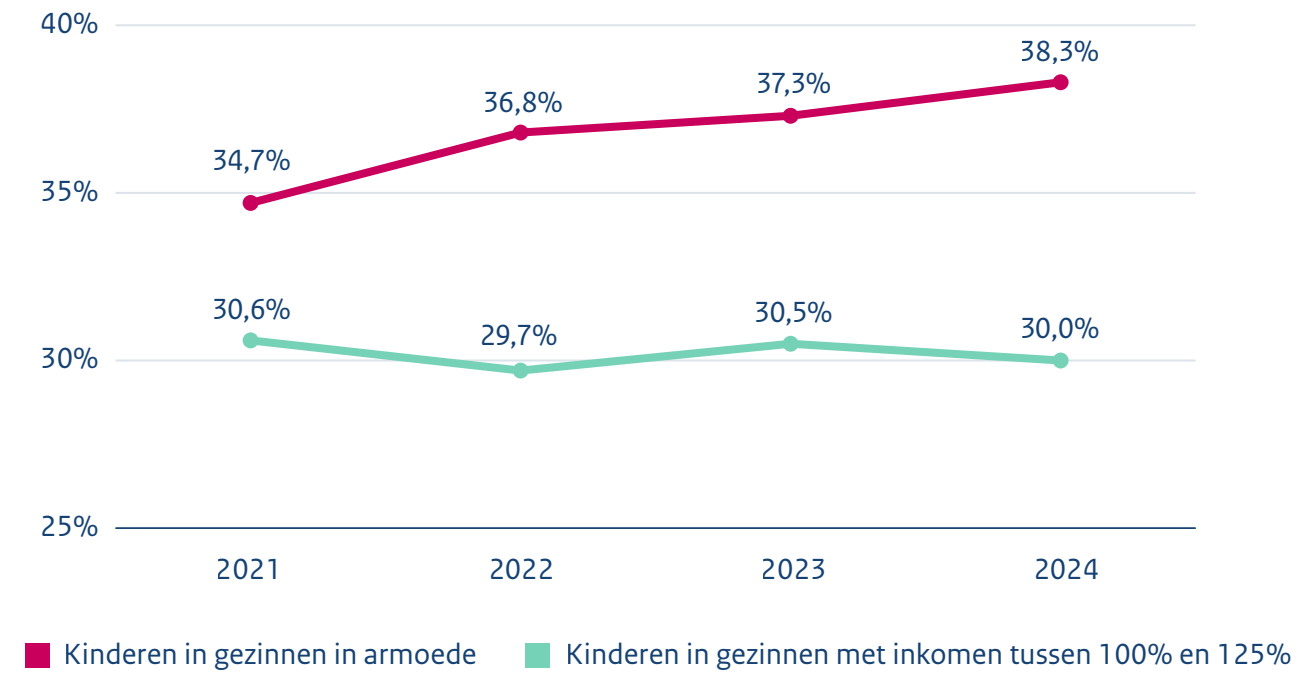
Bron: CBS, Leven in Armoede 2025
CPB, Macro Economische Verkenning 2026

Figuur 8: Aantal huishoudens met kinderen met schulden

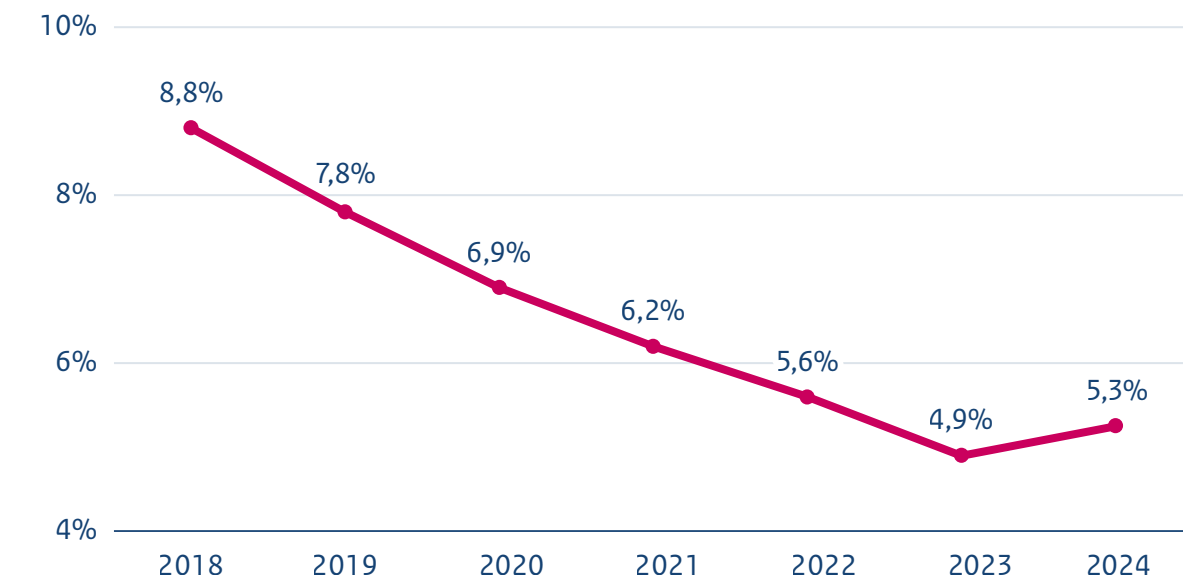
Bron: CBS, Schuldenproblematiek in beeld

Figuur 9: Aantal kinderen in gezinnen met schulden en armoede

Bron: CBS, Kinderen in gezin met problematische schuld, 2020-2024

Figuur 10: Aantal jongeren in armoede (18-25 jaar)

Bron: CBS, Leven in Armoede 2025

Voortgang van ons beleid

In deze monitor willen we ook de voortgang van het Nationaal Programma monitoren. Om dit te doen hebben we verschillende indicatoren opgenomen die te maken hebben met de beleidsmaatregelen. Om een goed beeld te schetsen houden we de structuur van het Nationaal Programma aan. Deze vijf sporen dragen bij aan de hoofddoelen van het Nationaal Programma. Een reflectie op deze cijfers vindt u in de voortgangsrapportage waar dit een bijlage bij is.

1. Het voorkomen van geldzorgen

Waar mogelijk willen we geldzorgen voorkomen. Daarom is het belangrijk dat mensen krijgen waar ze recht op hebben en dat we jongeren leren hoe ze omgaan met geld.

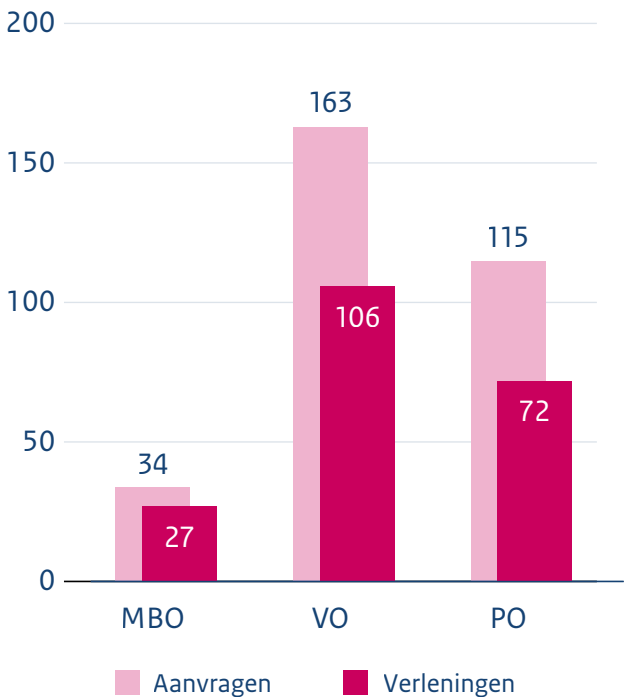

Figuur 11: Niet-gebruik per regeling

	Percentage	Aantallen	Gemiddeld bedrag per rechthebbende
Zorgtoeslag	11,8%	595.826	865
Huurtoeslag	11%	173.832	2.724
Kindgebonden Budget	8%	100.473	1.630
Kinderopvangtoeslag	3,4%	13.908	niet beschikbaar

Bron: Panteia monitor niet-gebruik toeslagen over 2021

Figuur 12: Subsidieregeling financiële educatie

Bron: UVB

2. Kleine zorgen blijven klein: eenvoudige toegang tot hulp en ondersteuning

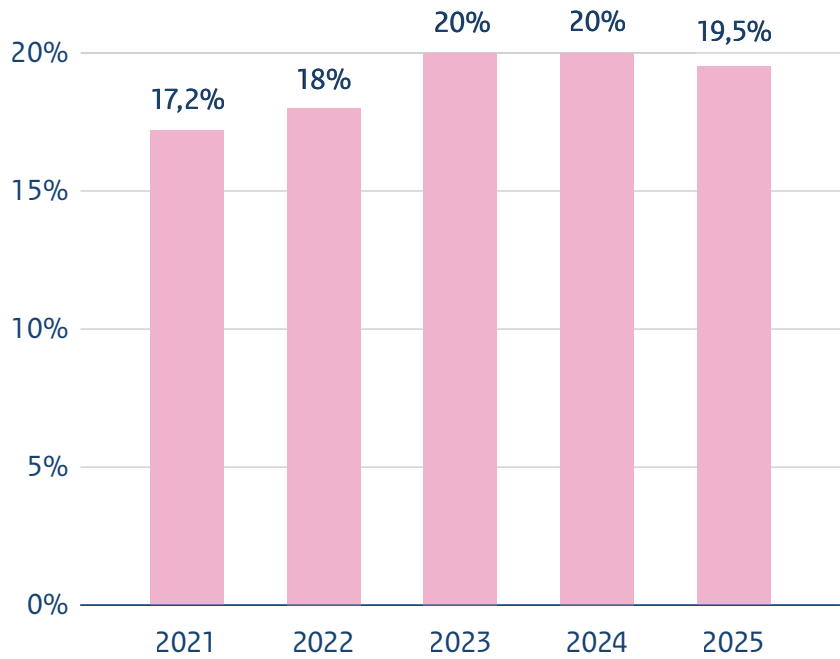
Het duurt vaak meerdere jaren voordat mensen met geldzorgen hulp zoeken en vinden. Hoe langer mensen wachten met geldzorgen aanpakken, hoe groter de kans dat geldzorgen leiden tot armoede en problematische schulden.

Figuur 13: Het aantal mensen dat gebruik maakt van live en online hulp bij geldzorgen

	2024	2025 (t/m 31 oktober)
Bezoekers op Geldfit-website	2,8 mln	2,2 mln
Aantal mensen die belden, chatten, appten of mailden met Geldfit	26.000	27.000
Aantal mensen dat via vrijwilligers werd geholpen aan de keukentafel door AVS-leden	42.000	65.023
Aantal mensen dat via vrijwilligers werd geholpen bij inlooppunten (AVS en lokale organisaties)	100.000	82.000
Aantal inlooppunten door Nederland van Samen erop vooruit/niemand in de kou	173	172

Bron: Geldfit en AVS

Figuur 14: Percentage van meldingen wat leidt tot contact met inwoner

Bron: Divosa Monitor Vroegsignalering Schulden

Figuur 15: Aantal gemeenten met vindplaatsen

Aantal gemeenten met vindplaatsen	Aantal gemeenten
Gerealiseerde vindplaatsen	14
Lopende projecten	20
vindplaatsen in beeld (gecontacteerde partijen)	90

Bron: Divosa

3. Hulp als het tegenzit: de negatieve effecten van geldzorgen beperken

Mensen met geldzorgen kunnen soms niet meer goed in hun belangrijkste behoeften voorzien. Daarom helpen we binnen dit programma mensen bij het voorzien in de belangrijkste levensbehoeften.

Figuur 16: Energiearmoede

	Energieprijs laag	Energieprijs midden	Energieprijs hoog
Aantal energiearme huishoudens	493.788	532.664	614.482
Aandeel energiearme huishoudens (% van totaal)	6,9%	7,4%	8,6%

Bron: TNO 2024

Figuur 17: Steun vanuit Tijdelijk Noodfonds Energie

Noodfonds Energie (openstelling april 2025)	info t/m oktober 2025
Aantal huishoudens dat steun heeft ontvangen	120.000
Gemiddelde compensatie per maand	77,95 euro

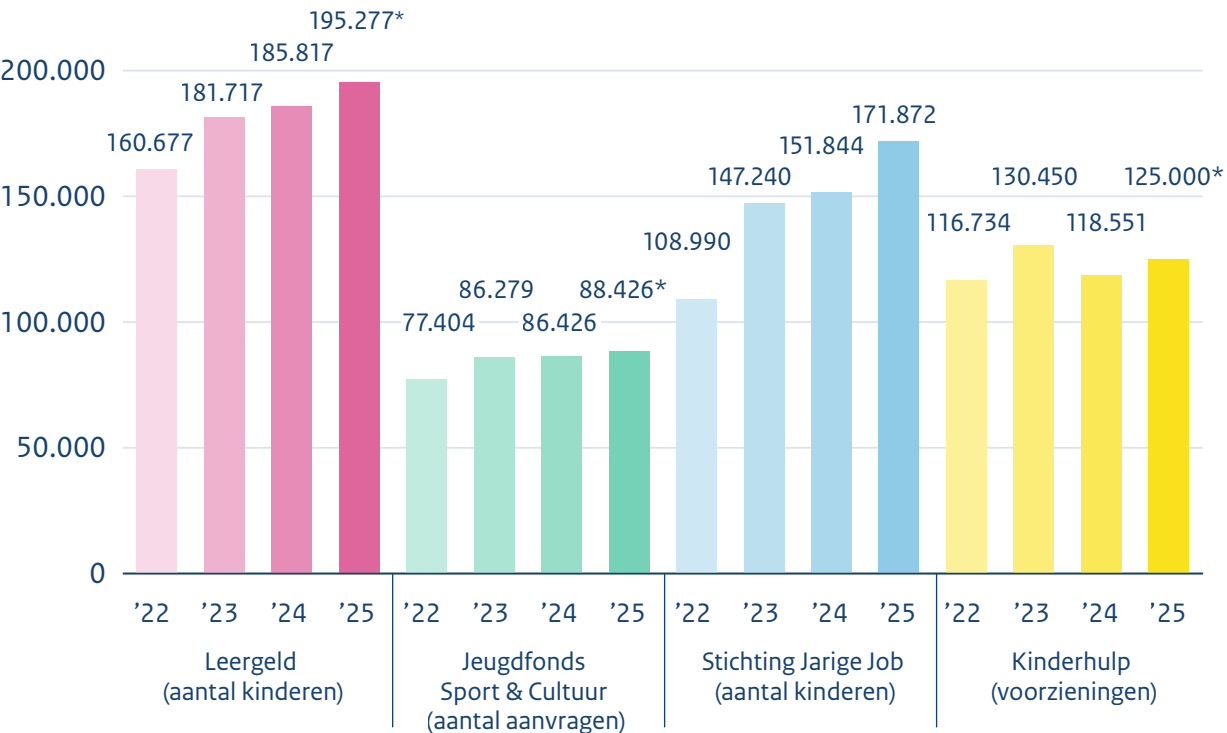
Bron: Tijdelijk Noodfonds Energie

Figuur 18: Voedselhulp door Rode Kruis

	Aantallen in 2024	Aantallen in 2025 (t/m 27 november)
Boodschappenkaarten	274.964	233.427
Geholpen huishoudens	9.700	9.519
Geholpen mensen	22.500	26.017
Gemiddelde duur hulp	16 weken	10 weken

Bron: Rode Kruis Nederland

Figuur 19: Bereik van SAM& partijen

* inclusief prognose Q4

Bron: SAM& partijen

Figuur 20: Bereik Jeugd Educatie Fonds

	Schooljaar 2023-2024	Schooljaar 2024-2025
Aantal kinderen	4.996.872	4.435.949
Aantal aanvragen	34.573	29.888

Bron: JEF

Figuur 21: Aantal mensen dat gebruik maakt van noodhulp

Hulp vanuit Armoedefonds	2025
Aantal mensen geholpen met basisproducten	235.000
Aantal meisjes en vrouwen geholpen met menstruatieproducten	250.000

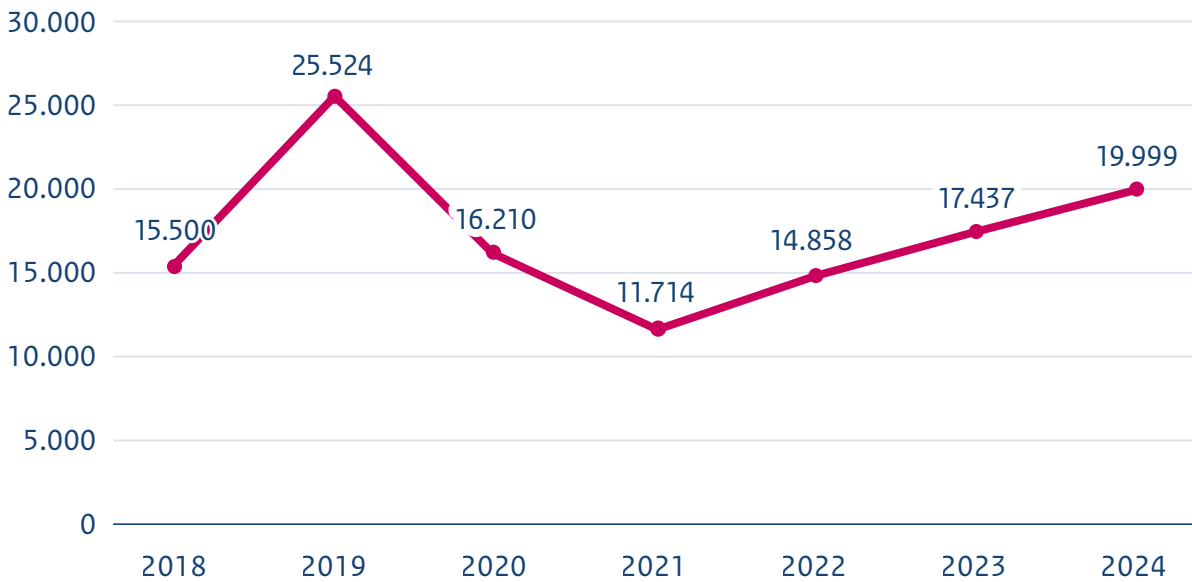
Bron: Armoedefonds

4. Meer grip en overzicht: passende dienstverlening voor mensen

Mensen moeten grip hebben op hun financiële situatie. Zo kunnen we problematische schulden voorkomen en oplossen.

Figuur 22: Budgetcoaching

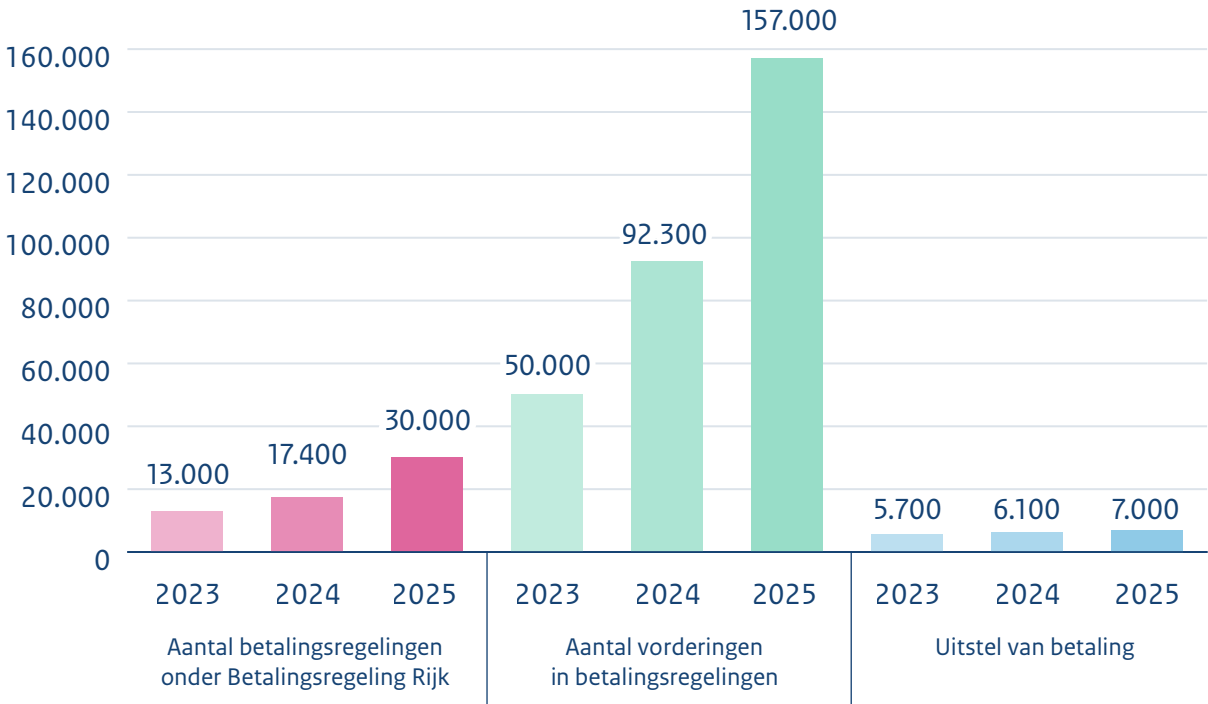
Alle activiteiten om grotere budgetvaardigheden aan te leren

Bron: NVVK jaarverslag

*inclusief prognose Q4

Figuur 23: Clustering Rijksincasso

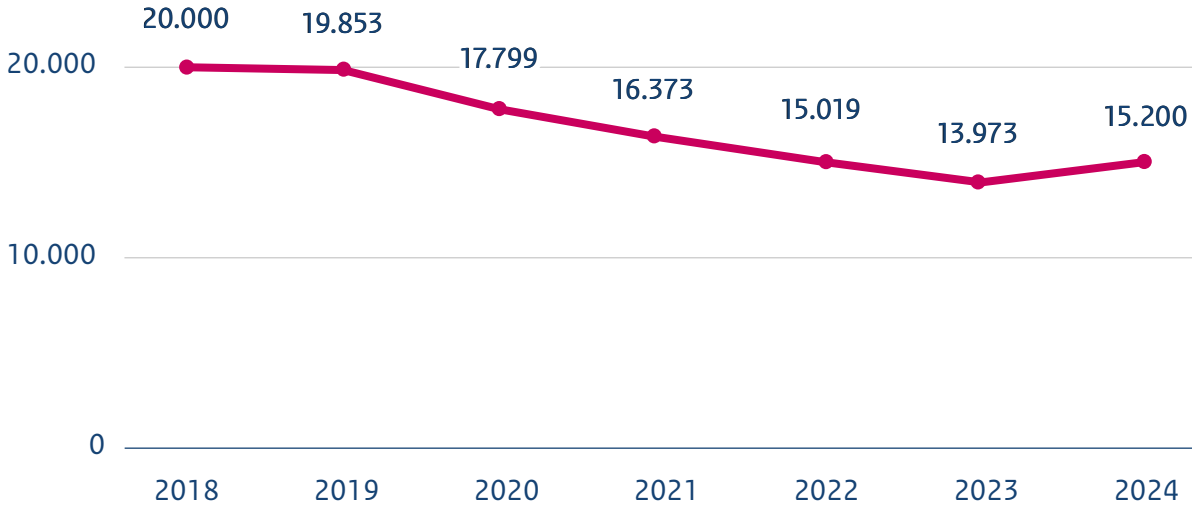

Bron: Betalingsregeling Rijk

5. Perspectief voor de toekomst: oplossen van armoede en schulden

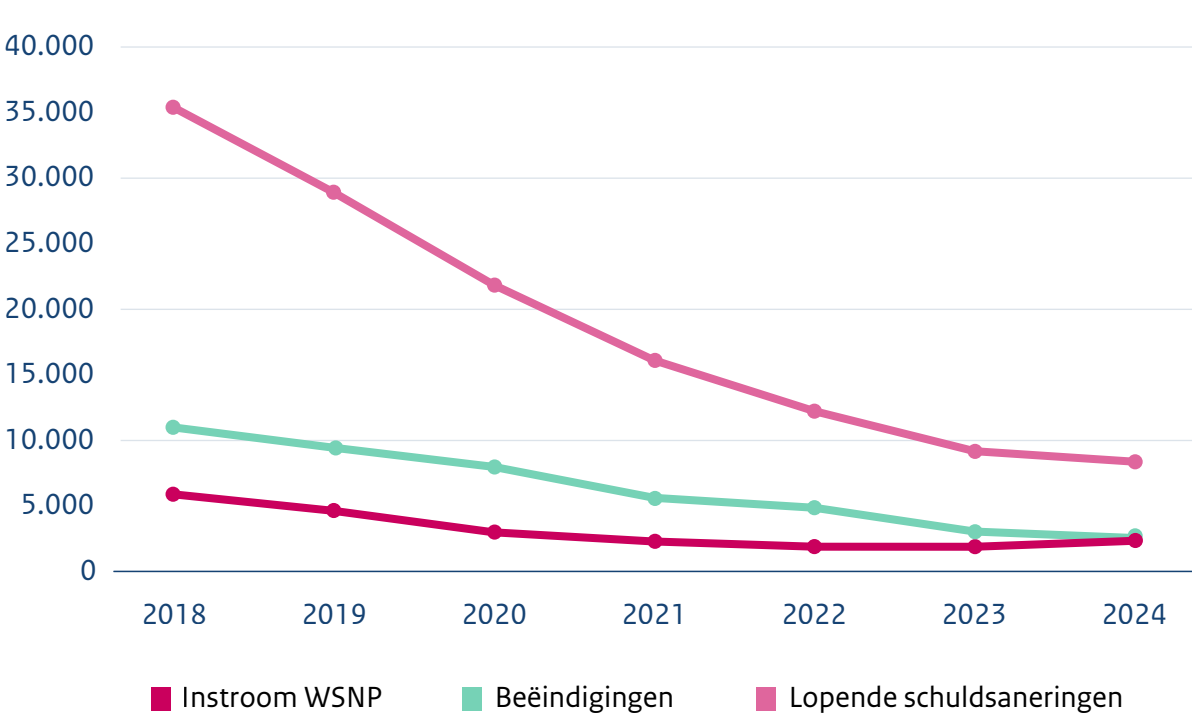
Wanneer mensen in de financiële problemen raken, is het belangrijk om deze problemen aan te pakken. Goede, kwalitatief hoogwaardige schuldhulpverlening draagt hieraan bij. Daarbij willen we problemen in de toekomst voorkomen. We willen voorkomen dat armoede zich voortzet over generaties.

Figuur 24: Aantal gestarte minnelijke schuldregelingen

Bron: NVVK jaarverslag

Figuur 25: Aantallen WSNP-trajecten

Bron: Monitor wsnp raad voor de rechtsbijstand

Figuur 26: KansenKaart intergenerationele armoede

KansenKaart laat zien hoe omstandigheden waarin Nederlanders opgroeien samenhangen met uitkomsten op latere leeftijd. We hebben in deze monitor uitgelicht wat het persoonlijk inkomen van mensen is waarvan de ouders een laag inkomen hadden vergeleken met mensen waarvan de ouders een hoog inkomen hadden. Daarbij wordt gekeken naar de gemeente en buurt waar kinderen opgroeiden, ongeacht waar zij later zijn gaan wonen. Er zijn een aantal grote, middelgrote en kleine gemeenten willekeurig gekozen om uit te lichten. Zie [KansenKaart.nl](https://kansenkaart.nl) voor volledige resultaten.

Gemiddeld inkomen van inwoners in gemeente	Inkomen ouders laag	Inkomen ouders hoog
Groningen	33.069	43.601
Leeuwarden	34.395	45.010
Assen	34.715	45.446
Zwolle	37.069	45.530
Lelystad	35.245	46.486
Arnhem	34.715	44.145
Den Haag	35.580	44.629
Utrecht	35.433	46.360
Haarlem	36.644	46.419
's-Hertogenbosch	36.475	47.691
Middelburg	37.673	46.043
Maastricht	34.947	47.919
Amsterdam	35.212	42.896

Gemiddeld inkomen van inwoners in gemeente	Inkomen ouders laag	Inkomen ouders hoog
Rotterdam	35.956	45.681
Heerlen	33.870	47.850
Amersfoort	35.866	46.096
Almere	37.693	45.231
Dordrecht	36.020	46.267
Emmen	34.812	44.831
Delft	40.504	47.027
Hilversum	37.620	48.963
Nijmegen	34.824	47.282
Roosendaal	38.846	47.834
Sittard-Geleen	36.267	49.312
Venlo	36.768	48.646
Enkhuizen	39.135	48.641
Oostzaan	38.645	49.729
Boekel	43.930	50.032
Opmeer	41.303	51.800
Bergeijk	44.510	55.004
Rhenen	35.537	42.124
Doesburg	36.313	43.739
Uitgeest	43.240	49.886

Bron: [Kansenkaart.nl](https://kansenkaart.nl)

Monitor Voortgangsrapportage
Nationaal Programma Armoede en Schulden

Deze publicatie is een uitgave van:
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Postbus 90801 | 2509 LV Den Haag

© Ministerie van SZW | januari 2026

Ministerie van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid

Factsheet Voortgangsrapportage

Nationaal Programma Armoede en Schulden

Januari 2026

Inhoud

Inleiding	3
Programmalijn 1: Voorkomen van geldzorgen	4
Programmalijn 2: Kleine zorgen blijven klein	8
Programmalijn 3: Hulp als het tegenzit	14
Programmalijn 4: Meer grip en overzicht	17
Programmalijn 5: Perspectief voor de toekomst	22

Inleiding

In deze factsheet wordt een korte voortgang beschreven van structurele en incidentele maatregelen uit het Nationaal Programma Armoede en Schulden. In deze factsheet zijn de vijf programmalijnen uit het Nationaal Programma leidend: 1. Het voorkomen van geldzorgen, 2. Kleine zorgen blijven klein, 3. Hulp als het tegenzit, 4. Meer grip en overzicht, 5. Perspectief voor de toekomst.

Programmaliijn 1: Voorkomen van geldzorgen

Maatregel	Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV)
Omschrijving	Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid beoogt het structureel verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in 20 gebieden in Nederland, en meer perspectief voor de bewoners. Om de ‘gestapelde problemen’ aan te pakken, worden in de NPLV-gebieden interventies en rijksbreed beleid ingezet die elkaar op meerdere fronten versterken. Vanuit het Nationaal programma Armoede en Schulden stellen we geld beschikbaar, via de SPUK Kansrijke Wijk, om lokale plannen te financieren die bijdragen aan de preventie van geldzorgen en financiële educatie. Dit doen we samen met School en Omgeving (OCW), Jonge Kind (OCW), Maatschappelijke Samenhang (SZW) en Re-integratie (SZW), zodat gebieden een samenhangende en integrale aanpak in lokale allianties kunnen opzetten. Eind 2025 is de tweede tranche van de regeling Kansrijke wijk toegekend, waarmee de 20 focusgebieden de komende drie jaar kunnen investeren in de bovengenoemde thema’s. Middelen t.b.v. preventie geldzorgen en financiële educatie worden o.a. ingezet voor outreachende aanpak via sleutelfiguren en ervaringsdeskundigen, het trainen van leerkrachten en ondersteunen van ouders bij financiële opvoeding.
Betrokken partijen	Ministerie van VRO (coördinatie), ministerie van OCW, ministerie van SZW, alle 20 NPLV programmabureau’s.
Huidige status	Het NPLV is in 2022 gestart om de komende 15 tot 20 jaar de leefbaarheid en veiligheid van deze gebieden te verbeteren. Jaarlijks wordt een voortgangsrapportage naar de Kamer gestuurd.

Maatregel	Bereiken van mensen die geen gebruik maken van regelingen via de huisarts, waaronder werkenden
Omschrijving	Om mensen met geldzorgen -waaronder werkenden- eerder te bereiken, is het belangrijk om hen te informeren over inkomensondersteunende regelingen en hulp bij geldzorgen op een plek in hun directe leefomgeving (de zogenaamde vindplaatsen). Hierbij kunnen ook professionals op relevante vindplaatsen een rol spelen. In 2025 is hiermee een start gemaakt bij huisartsen onder de noemer ‘Laat geen geld liggen’.
Betrokken partijen	SZW, Pharos, LHV.
Huidige status	Bij 2700 huisartsenpraktijken is ingezet op het creëren van bewustwording bij de huisarts over hoe je mensen met geldzorgen kunt doorverwijzen naar de juiste hulp. Ook is er voor de patiënten informatiemateriaal beschikbaar. Dit wordt in 2026 verder uitgebreid naar andere vindplaatsen.

Maatregel	Publiekscampagne “Stap naar hulp”
Omschrijving	Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voert een meerjarige campagne om mensen, waaronder ook werkenden, te informeren over hulp bij geldzorgen. Dit doen we onder de noemer ‘Stap naar hulp’. De campagne van december 2025 is gericht op het bereiken van werkenden met geldzorgen.
Betrokken partijen	Hierin werkt SZW samen met Geldfit en de gemeenten en bedrijven die zijn aangesloten bij NSR (Nederlandse Schuldhulproute).
Huidige status	Lopend.

Maatregel	Werkgeversaanpak: pilot Rijksschoonmaakorganisatie
Omschrijving	Binnen onze eigen Rijksschoonmaakorganisatie wordt een pilot uitgevoerd om werkenden met geldzorgen naar de juiste hulp te begeleiden. Medewerkers van de RSO doen het schoonmaakwerk voor alle rijksoverheid panden. Zij komen regelmatig moeilijk rond. Onderzocht wordt welke gedragsinterventies ingezet kunnen worden om medewerkers met geldzorgen bij de juiste hulp te krijgen.
Betrokken partijen	Rijksschoonmaakorganisatie, Duwtje, Voorzieningenwijzer.
Huidige status	In Q1 van 2026 zal een interventiemix en implementatieplan opgeleverd worden. Daarna vindt implementatie en effectmeting plaats. Indien de interventiemix leidt tot het gewenste resultaat, zal deze breder onder werkgevers opgeschaald kunnen worden. Ook experimenteren we met het uitrollen van de Voorzieningenwijzer binnen de RSO. Met name gemeenten maken nu gebruik van de Voorzieningenwijzer, zodat inwoners kunnen zien waar ze recht op hebben.

Maatregel	Werkgeversaanpak: bewustzijn creëren onder werkgevers
Omschrijving	In 2026 wordt een communicatie-aanpak ontwikkeld om werkgevers bewust te maken van hun rol om geldzorgen aan te pakken. Hierin worden werkgevers aangespoord gebruik te maken van het bestaande ondersteuningsaanbod. Er zijn verschillende manieren om werkenden te ondersteunen, denk aan het voeren van het gesprek over geldzorgen, werk/privé balans of meer uren werken, tegengaan van niet-gebruik onder werknemers en het creëren van een betere positie op de arbeidsmarkt.
Betrokken partijen	SZW, Geldfit, sociale partners.
Huidige status	Start 2026.

Maatregel	Werkgeversaanpak: afspraken maken met werkgevers
Omschrijving	Samen met Stichting Financieel Gezond Nederland voeren we het gesprek met de arbeidsmarktregio's – de plek waar gemeenten, werkzoekenden en werkgevers samenkomen – over wat werkgevers kunnen doen om medewerkers met geldzorgen te ondersteunen. Dit moet leiden tot afspraken met een regio over een structurele aanpak, alsmede met branches waar de doelgroep werkenden met geldzorgen oververtegenwoordigd zijn. We zetten hierbij in op afspraken over het tegengaan van niet-gebruik van inkomensondersteunende voorzieningen, inzicht en mogelijkheid bieden tot meer uren werken, investeren in loopbaan, het aanbieden van interventies gericht op het tegengaan van geldzorgen en warm door te verwijzen naar passende ondersteuning.
Betrokken partijen	Stichting Financieel Gezond Nederland, Platform Arbeidsmarkt, mogelijk ook brancheorganisaties.
Huidige status	De verkenning loopt. In 2026 werken we toe naar een concrete aanpak binnen één regio en/of branche.

Maatregel	Ondernemers en schulden
Omschrijving	Geldfit Zakelijk ‘KvK ondernemers in zwaar weer’ (financiering BZK) werken momenteel gezamenlijk de Ondernemersroute uit. Dit initiatief is complementair aan de ondersteuning van ondernemers door gemeenten, waar ook de ondersteuning van het Waarborgfonds Ondernemers onder valt. Ook heeft SZW een subsidie aan de NVVK verstrekt om een pilot uit te voeren met de inzet van saneringskredieten bij ondernemers die worden geborgd door het Waarborgfonds saneringskredieten. De pilot heeft als doel om vast te stellen of en welke ondernemers geholpen kunnen worden met een saneringskrediet.
Betrokken partijen	Ministeries van Economische Zaken, Financiën, Binnenlandse Zaken en Sociale Zaken & Werkgelegenheid, De Kamer van Koophandel en Geldfit.
Huidige status	In 2026 werken de betrokken beleidsdepartementen (EZ, BZK, SZW en FIN) aan een gezamenlijke visie. Deze visie heeft als doel om de gedeelde verantwoordelijkheid ten aanzien van ondernemers in zwaar weer inzichtelijk te maken, en de partijen die betrokken zijn in het ecosysteem rondom de ondernemers te stimuleren meer in samenhang op te treden.

Maatregel	Financiële educatie
Omschrijving	Het is van groot belang dat jongeren op een vroege leeftijd leren omgaan met geld. Financiële educatie is een passende bijdrage aan een zinvolle voorbereiding op een zelfstandig maatschappelijk leven, onder andere door te leren van het maken van verstandige financiële beslissingen.

	Het is niet vanzelfsprekendheid dat alle jongeren financiële vaardigheden vanuit huis meekrijgen. Het onderwijs is een goede plek om jongeren te bereiken om hen met geld te leren omgaan. Er zijn verschillende acties waaronder: • Subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen (mbo, vo en po) – extra financiering voor uitbreiding rol van Wijzer in geldzaken als ‘Expertisepunt financiële educatie’; • Evaluatie- en monitoringstraject van de subsidieregeling door SEO Economisch Onderzoek; • Inzet op financiële educatie in Caribisch Nederland • Inzet op financiële educatie via de SPUK Kansrijke Wijk 2026 – 2028 in het kader van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV); • Gerichte campagnes rondom financiële verleidingen.
Betrokken partijen	Verschillende betrokken partijen maar in ieder geval: kinderen en jongeren, ouders, Ministerie SZW, Ministerie van BZK (NPLV), Ministerie van OCW, Wijzer in geldzaken (Ministerie van Fin), scholen van het mbo, vo en po, NPLV-gebieden, openbare lichamen Sint-Eustatius, Saba en Bonaire, opleidingsaanbieders.
Huidige status	• In totaal zijn er al ruim 200 onderwijsinstellingen van start gegaan met het inbedden van financiële educatie op hun scholen en er is tot nu toe in totaal €36 mln. aan subsidie geïnvesteerd hierin. In Q1 2026 wordt de subsidieregeling voor een vierde tijdvak opengesteld. • Het eerste monitorrapport van de subsidieregeling met de volledige tussentijdse resultaten is toegevoegd als bijlage aan deze voortgangsbrief. • De openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba gaan vanaf 2026 aan de slag met financiële educatie als onderdeel van de bredere inzet op ‘Kansrijk opgroeien’.

Maatregel	Tegengaan niet-gebruik
Omschrijving	• Door middel van wetsvoorstel proactieve dienstverlening beter bereik en ondersteuning van werkenden met een laag inkomen. • Door inzet communicatiecampagne ‘Laat geen geld liggen’ en ‘Stap naar hulp’ campagne met Geldfit. In oktober en november trok de Laat Geen Geld Liggen-camper door de 4 pilotgemeenten Brunssum, Heerlen, Oldambt en Rotterdam. Met als doel om mensen te bereiken die mogelijk recht hebben op inkomensondersteuning, en hen te helpen bij aanvragen en duurzame lokale samenwerking te stimuleren. • Door middel van subsidie aan Voorzieningenwijzer voor doorontwikkeling en bereik onder gemeenten en mensen te vergroten. • Door attenderingsacties van Dienst Toeslagen.
Betrokken partijen	Voorzieningenwijzer, Geldfit, Dienst Toeslagen.
Huidige status	Het wetsvoorstel proactieve dienstverlening ligt in de Tweede Kamer. In juli en augustus voerde Dienst Toeslagen attenderingscampagnes. Van augustus tot en met november reed de camper met de ‘Laat geen geld liggen’ campagne.

Programmaliijn 2: Kleine zorgen blijven klein

Maatregel	Interdepartementale aanpak gezinnen in een kwetsbare positie
Omschrijving	De ministeries van BZK, JenV, OCW, SZW en VWS werken aan een overheidsbrede aanpak voor gezinnen in een kwetsbare positie met kinderen in de leeftijd van -1 tot en met 27 jaar. In het dagelijks leven lopen mensen vaak tegen verschillende problemen aan. Zij zijn vaak niet geholpen met een oplossing voor een deelprobleem. De komende periode gaan we aan de slag met het efficiënt en effectief helpen van gezinnen. Niet door opnieuw het wiel uit te vinden, maar door gebruik te maken van wat er is en dat te versterken, verbinden en verbreden. Dit doen we door het lokaal ophalen, uitproberen en delen van kennis over effectieve integrale aanpakken en door het versterken van samenwerking zodat partijen (formeel en informeel) in het belang van gezin aan de slag gaan en er vroegtijdig gecoördineerde integrale ondersteuning kan plaatsvinden. Tevens werken we aan het inzichtelijk maken van de kosten en baten van integraal en preventief werken rond gezinnen in een kwetsbare positie.
Betrokken partijen	Ministeries van BZK, JenV, OCW, SZW en VWS. Ook zullen andere partijen worden aangehaakt, zoals VNG/gemeenten, ervaringsdeskundigen, onderwijs, kinderopvang, zorg, maatschappelijk middenveld, inwoners, ervaringsdeskundigen etc.
Huidige status	Lopend.

Maatregel	Achteraf betalen (Buy-now-pay-later)
Omschrijving	Het kabinet deelt de zorgen van de Kamer over de risico’s die het gebruik van achteraf betalen/Buy-Now-Pay-Later (BNPL) met zich meebrengt voor kwetsbare groepen, met name jongeren, doordat zij daardoor eerder en meer in de schulden kunnen komen. Het hebben van schulden heeft een grote impact op mensen en het oplossen van problematische schulden is vaak een lang en zwaar traject. Daarom blijft het belangrijk om schulden bij de bron aan te pakken en zet het kabinet zich in om overkreditering onder consumenten als gevolg van BNPL te voorkomen. In november 2026 treedt een nieuwe wet in werking die een Europese richtlijn implementeert (de ‘CCDII’) die BNPL als volledig krediet reguleert, inclusief verplichte kredietwaardigheidstoets, BKR-check en – bovenop de richtlijn – een BNPL-verbod voor minderjarigen. Tot die tijd wordt ingezet op zelfregulering middels een Gedragscode van de BNPL-aanbieders zelf en eventueel gerichte campagnes.
Betrokken partijen	VFN, BNPL-aanbieders, consumenten, ministeries van EZ, Financiën, JenV en SZW.
Huidige status	- De volgende evaluatie van de Gedragscode volgt uiterlijk eind januari 2026. - De nieuwe wet treedt in november 2026 in werking. - Het ministerie van SZW voert sinds 2024 samen met Wijzer in Geldzaken campagne om jongeren tussen de 15 en 21 jaar te informeren over de risico’s van achteraf betalen om zo geldproblemen te voorkomen zoals: - De campagne ‘Hoe voorkom je een Betaal Later Kater’ met betrekking tot BNPL die in mei 2025 heeft gelopen. - Daarnaast is een tweede campagne geweest in november rond Black Friday, een periode waarin veel jongeren zich laten verleiden tot impulsinkopen.

Maatregel	Live & online hulp
Omschrijving	Via de Alliantie Vrijwillige Schuldhulp (AVS) helpen ruim 20.000 getrainde vrijwilligers mensen met geldzorgen, beter rondkomen, aanvragen waar zij recht op hebben etc. Dit gebeurt thuis aan de keukentafel en bij inlooppunten. Via Geldfit worden hulproutes bij geldzorgen beter vindbaar gemaakt (zoals gemeenten, vrijwilligers). Via de website en de belijn/app/chat/mail van Geldfit worden mensen ook direct geholpen met hun geldvraag. Op de website van Geldfit staat ook een potjescheck, zodat mensen kunnen nagaan waar zij landelijk & lokaal recht op hebben. Het Jongeren Perspectief Fonds (JPF) maakt jongeren in twee jaar schuldenvrij en financieel redzaam en helpt hen ook op andere leefgebieden, zoals opleiding, stage, werk en wonen. Inmiddels zijn bijna 50 gemeenten aangesloten bij het JPF.
Betrokken partijen	Nederlandse Schuldhulp Route (NSR) en Geldfit, Alliantie Vrijwillige Schuldhulp (Humanitas, Schuldhulpmaatje, Leger des Heils, LSTA (koepel met lokale vrijwilligersorganisaties), OCAN, SMN, IOT).
Huidige status	SZW geeft subsidie aan de AVS en aan NSR/Geldfit; de huidige projectsubsidies lopen t/m 2026. SZW doet ook publiekscampagnes met Geldfit, om hulp bij geldzorgen bekender te maken. In de jaren 2023 – 2025 heeft SZW ook subsidie verstrekt aan het opzetten van inlooppunten met vrijwilligers (Samen erop vooruit/Niemand in de kou). Daarmee zijn ca. 170 inlooppunten ingericht. Deze subsidie loopt eind 2025 af, maar bijna alle inlooppunten gaan door.

	In juni 2025 heeft de staatssecretaris Participatie en Integratie een werkbezoek gebracht aan een inlooppunt met vrijwilligers en een gesprek gehad met het AVS-bestuur. Dit gesprek vindt jaarlijks plaats.
Maatregel	Laagdrempelige financiële dienstverlening
Omschrijving	Op basis van de uitkomsten van een onderzoek, dat in mei 2025 werd opgeleverd door AEF, zet SZW in op een landelijk dekkend netwerk van laagdrempelige financiële dienstverlening. Hierbij wordt de koppeling gemaakt met sociaaljuridische hulp en andere overheidsbrede dienstverlening. SZW is samen met JenV, BZK en VNG mede opdrachtgever van de kwartiermaker landelijk dekkend netwerk sociaaljuridische en financiële hulp. Lilian Marijnissen is voor deze opdracht aangesteld in navolging op de motie van de leden Van Nispen (SP) en Palmen (NSC) van november 2024 en zal vanuit een onafhankelijke rol verkennen hoe een landelijk dekkend netwerk van sociaaljuridische en financiële dienstverlening het best vormgegeven kan worden. Begin 2027 zal een adviesrapport worden opgeleverd en in de tussentijd zullen waar mogelijk aanzetten worden gedaan voor concrete maatregelen. Tegelijkertijd zal SZW zelf stappen zetten op basis van het AEF-rapport om te komen tot een landelijk dekkend netwerk. Er wordt daarnaast actief meegedacht met het convenant van de VNG over de inrichting van stevige lokale teams als onderdeel van de Hervormingsagenda Jeugd. Het stevige lokale team kan een vindplaats zijn voor mensen met geldzorgen en (beginnende) schulden evenals een plaats waar hulp wordt geboden.
Betrokken partijen	Vereniging van Nederlandse Gemeenten, ministerie Justitie en Veiligheid, ministerie van Binnenlandse zaken, ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Alliantie Vrijwillige Schuldhulp, Geldfit en Divosa.

Huidige status	De kwartiermaker is in september van start gegaan. SZW zal gezamenlijk een aantal werkbezoeken afleggen in het kader van financiële dienstverlening wat deel uitmaakt van de verkenning samen met het kwartiermaker team. Het doel is dat iedere inwoner van Nederland met sociaaljuridische en financiële problemen toegang heeft tot adequate, tijdige en nabije hulp. Onderliggend doel is het tot stand komen van een landelijk dekkend netwerk van samenwerkende instanties die mensen helpen bij het bereiken van een oplossing voor hun probleem.
-----------------------	--

Maatregel	Preventie van geldzorgen
Omschrijving	Het project heeft tot doel heeft om geldzorgen te signaleren, bespreekbaar te maken en mensen warm door te verwijzen naar de juiste hulp. Gedurende twee jaar worden in 100 gemeenten vindplaatsen van mensen met geldzorgen versterkt – evenals het netwerk daaromheen – zodat mensen warm kunnen worden doorverwezen naar laagdrempelige financiële dienstverlening. Het project richt zich op de <i>huisarts, geboortezorg, apotheek, sleutelpersonen, scholen, en sociaal werk</i> als vindplaats.
Betrokken partijen	Divosa in samenwerking met Pharos, Sociaal Werk Nederland, het Nederlands Centrum voor Jeugd, Humanitas, Expertisecentrum Sterk uit Armoede.
Huidige status	Het project loopt tot eind oktober 2027. De 100 gemeenten dienen bereikt te zijn eind oktober 2026. Er zijn in 14 gemeenten vindplaatsen geëquipeerd. In totaal is binnen circa 90 afzonderlijke gemeenten de beweging naar geldzorgen bespreekbaar maken in gang gezet. Dat houdt in dat deze gemeenten en vindplaatsen aan de slag willen met het voorkomen van geldzorgen om kleine zorgen klein te houden.

Maatregel	Geboortezorg en sleutelpersonen/ervaringsdeskundigen
Omschrijving	In de periode 2024 – 2025 is er ingezet op het versterken van de vindplaatsen geboortezorg en sleutelpersonen. Zo zijn 10 coalities Kansrijke Start aan de slag gegaan met het thema geldzorgen, via o.a. het leer-werktraject gericht op het signaleren van Geldzorgen, doorverwijzing makkelijker maken en creëren van bewustzijn onder professionals. Daarnaast zijn in 7 gebieden in Nederland sleutelpersonen/ ervaringsdeskundigen aangenomen. Zij zijn ingezet om inwoners met geldzorgen eerder te bereiken, te ondersteunen, te adviseren op beleid en samenwerking in het netwerk te faciliteren.
Betrokken partijen	Pharos.
Huidige status	Het project loopt eind 2025 af. De geleerde lessen worden meegenomen in het project Preventie van Geldzorgen zoals hierboven toegelicht.

Maatregel	Betere Vroegsignalering
Omschrijving	Verbeteren van vroegsignalering, o.a. bestuurlijke afspraken over de extra tijdelijke middelen (t/m 2028) en wetswijziging Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs). Begin 2026 worden bestuurlijke afspraken getekend tussen alle branches van vastelastenpartners, vertegenwoordigers van gemeenten en SZW.
Betrokken partijen	Ministerie van SZW, VNG, NVVK, Divosa, branches van vastelastenpartners (energie, huur, drinkwater, zorgverzekering).

Huidige status	Partijen voeren t/m 2029 verbetermaatregelen door met als doel om het bereik te verdubbelen (40%) en de ongewenste uitval te halveren. Verder werken we o.a. aan: • Wijzigingen in Wgs/Bgs o.a. om hypotheeksignalen toe te voegen. • Realiseren centraal aanleverpunt vroegsignalen via Schuldenknooppunt. Het Experiment Vroegsignalering van de Belastingdienst en Dienst Toeslagen met tien gemeenten is per 1 juni 2025 gestart. Het experiment houdt in dat (vooraf geselecteerde) betalingsachterstanden bij belastingschulden en terugvorderingen van toeslagen met de deelnemende gemeenten worden gedeeld. Voordat deze gegevens aan gemeenten worden geleverd informeren de Belastingdienst en Dienst Toeslagen burgers eerst met een brief en nemen telefonisch contact op om hulp aan te bieden. Op dat moment kunnen burgers aangeven dat zij niet willen dat hun gegevens gedeeld worden met de gemeente. Uit een eerste evaluatie is gebleken dat over de eerste drie maanden ongeveer twee derde van de burgers waarvoor signalen zijn geleverd, nog niet in beeld was bij de gemeenten. De Belastingdienst en Dienst Toeslagen bereikten voorafgaand aan de gegevenslevering ruim een derde van de burgers op basis van drie belpogingen. In de maanden augustus tot en met oktober 2025 werd ongeveer de helft van de burgers, waar signalen voor zijn geleverd, bereikt door de gemeenten.
-----------------------	--

Maatregel	Zorgplicht gerechtsdeurwaarders
Omschrijving	In de kamerbrief over <i>Aanpak civiele invordering</i> is aangegeven dat wordt toegewerkt naar een andere rol voor de gerechtsdeurwaarder met meer oog voor de-escalatie. De beoogde veranderingen moeten eraan bijdragen dat de onafhankelijke positie van de gerechtsdeurwaarder verder wordt versterkt. In de eerste plaats kan de deurwaarder een rol spelen om mensen met een hulpvraag door te verwijzen naar de (schuld)hulpverlening. Dit kan eraan bijdragen dat burgers de weg naar schuldhulpverlening sneller en beter weten te vinden. Als <i>ultimum remedium</i> is daarbij voorgesteld om de gerechtsdeurwaarder de bevoegdheid te geven om (zonder toestemming van de opdrachtgever) een ambtshandeling niet uit te voeren indien wordt vastgesteld dat dit leidt tot een nodeloze oploop van schulden. In de brief van 20 mei 2025 is dit aangeduid als een “sociale ministerieplicht”. Om hier goed invulling aan te kunnen geven zal ook moeten worden gezien wat dit betekent voor de financiering van de gerechtsdeurwaarder.
Betrokken partijen	Bij de verschillende stakeholdersessie zijn de volgende partijen betrokken: Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders, Nederlandse Vereniging van gecertificeerde Incassobureaus (NVI), Stichting Now-ID, VNG, NVVK, Aegis, BBW, Deurwaardersbelangen.nu, VCMB, LOSR, VNO-NCW-MKB-Nederland. Hiernaast is separaat gesproken met de Consumentenbond en de Raad voor de rechtspraak.

Huidige status	In mei 2025 is de pilot ketensignalering gestart, waarbij in zes gemeenten inwoners met een hulpvraag door de gerechtsdeurwaarder worden doorverwezen naar gemeentelijke schuldhulpverlening. In het voorjaar verwachten we de eerste resultaten. Daarnaast loopt er onderzoek naar financiering van de voorgestelde maatregelen voor civiele invordering, waaronder de zorgplicht van de gerechtsdeurwaarder. Een tussenrapportage verschijnt in maart, het onderzoek wordt voor de zomer afgerond. De Kamer zal naar verwachting in het voorjaar 2026 worden geïnformeerd over de nadere uitwerking van de maatregelen.
-----------------------	--

Maatregel	Aanpak civiele invordering (collectief afbetalingsplan)
Omschrijving	De Kamer is op 20 mei 2025 geïnformeerd over de uitwerking van de maatregelen op het gebied van civiele invordering, in het bijzonder het collectief afbetalingsplan en de zorgplicht voor gerechtsdeurwaarders. Een collectief afbetalingsplan stelt de debiteur in staat – ondersteund door een onafhankelijke partij - een gecoördineerde betalingsregeling te treffen in het minnelijke traject. Deze collectieve benadering beoogt een concurrentiestrijd tussen schuldeisers en daarmee een oploop van de schulden te voorkomen. Met bovengenoemde maatregelen zal de kostenoploop bij invordering worden beperkt. Hiernaast is het ook van belang om naar de feitelijke tarieven te kijken die bij de debiteur in rekening mogen worden gebracht.

	Daarbij geldt enerzijds dat een schuldeiser recht heeft op een redelijke vergoeding voor de kosten die hij maakt, maar dienen debiteuren ook beschermd te worden tegen onredelijke kosten. In dit kader wordt onder meer de Wet normering buitengerechtelijke incassokosten geëvalueerd.
Betrokken partijen	Bij de verschillende stakeholdersessie zijn de volgende partijen betrokken: KBvG, NVI, Stichting Now-ID, VNG, NVVK, Aegis, BBW, Deurwaardersbelangen.nu, VCMB, LOSR, VNO-NCW-MKB-Nederland. Hiernaast is separaat gesproken met de Consumentenbond en de Raad voor de rechtspraak.
Huidige status	De evaluatie van de Wet normering buitengerechtelijke incassokosten is in december gestart (onder regie van het WODC) en wordt naar verwachting na de zomer 2026 afgerond. Daarnaast loopt een onderzoek naar de financiering van de voorgestelde maatregelen voor civiele invordering, waaronder het collectief afbetalingsplan. Een tussenrapportage wordt in maart voorzien en het onderzoek zal voor de zomer worden afgerond. De Kamer zal naar verwachting in het voorjaar 2026 worden geïnformeerd over de nadere uitwerking van de maatregelen.

Maatregel	Samenhangend beleid: kansspelen en schulden
Omschrijving	Schulden hangen vaak samen met andere problematiek. Het beleidsterrein en verdere uitwerking rondom het onderwerp kansspelen en gokschade is primair belegd bij het ministerie van JenV. Het ministerie JenV betreft het ministerie van SZW bij dit dossier, zodat het blijft aansluiten op de beleidsterreinen rondom schuldenproblematiek.
Betrokken partijen	Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV)
Huidige status	Het ministerie van SZW wordt door het ministerie van JenV betrokken bij het vormen van de meerjarenagenda bescherming tegen gokschade, die begin 2026 met de Tweede Kamer zal worden gedeeld. We blijven met elkaar in gesprek om te bezien op welke onderdelen samenwerking kan worden gezocht.

Programmalijn 3: Hulp als het tegenzit

Maatregel	Voedselhulp en noodhulp
Omschrijving	SZW ondersteunt verschillende maatschappelijke organisaties die voedselhulp, materiële basishulp en/of noodhulp bieden aan mensen die dit nodig hebben. SZW wil mensen in voedselnood beter bereiken, ondersteunen en de achterliggende oorzaken van de nood aanpakken.
Betrokken partijen	O.a. het Nederlandse Rode Kruis, Voedselbanken Nederland, Stichting Armoedefonds, Stichting Urgente Noden Nederland.
Huidige status	SZW organiseert samen met maatschappelijke organisaties en de VNG periodieke bijeenkomsten over voedsel- en noodhulp met als doel: Het vergroten van het bereik van partijen die voedselhulp aanbieden, het verbeteren van de doorverwijzing van voedselhulp naar structurele ondersteuning vanuit gemeenten, en het delen van relevante signalen en ontwikkelingen. De infrastructuur van deze partijen kan tevens van belang zijn in het kader van sociale/maatschappelijke weerbaarheid. Stichting Armoedefonds heeft een netwerk van menstruatie-producten-uitgiftepunten om mensen die dat zelf niet kunnen betalen van de betreffende producten te voorzien. Er zijn momenteel over 3.131 uitgiftepunten verspreid over het land. Het Nederlandse Rode Kruis (NRK) bereikt via een netwerk van lokale informele organisaties mensen die in (verborgen) voedselnood verkeren. Naar verwachting ondersteunt NRK in 2025 ongeveer 25.000 mensen (10.000 huishoudens), onder meer via de verstrekking van in totaal 260.000 boodschappenkaarten. Hiermee wordt een groep bereikt die vaak geen toegang heeft tot reguliere voedselhulp, maar wel aantoonbaar ondersteuning nodig heeft.

Stichting Urgente Noden Nederland heeft nieuwe noodhulpbureaus geopend in 12 gemeenten. Deze noodhulpbureaus bieden mensen in nood een éénmalige gift of renteloze lening als andere loketten geen uitkomst (meer) bieden. In totaal zijn er nu 35 noodhulpbureaus actief in ongeveer 100 gemeenten.
Stichting Voedselvangnet koopt met de ondersteuning uit het ESF+ fonds voedselhulp en materiële basishulp in voor ongeveer 95 voedselbanken.

Maatregel	Versterken en vereenvoudigen van het armoedebeleid (landelijk en lokaal)
Omschrijving	Het kabinet wil (samen met gemeenten) kabinet samen met gemeenten komen tot eenvoudiger, eenduidiger, effectiever en meer integraal (kinder-)armoedebeleid.
Betrokken partijen	SZW, VNG, Divosa.
Huidige status	Er is langs drie lijnen gewerkt aan de doelstelling om het armoedebeleid te versterken en vereenvoudigen: 1) Een verkenning van Divosa/VNG. 2) Een verkenning van SZW hoe regelingen beter landelijk georganiseerd kunnen worden en hoe regelingen eenvoudiger en effectiever gemaakt kunnen worden. 3) Een verkenning van Nibud in opdracht van SZW met een analyse van de effectiviteit van het gemeentelijk armoedebeleid. Streven is om in Q4 van 2026 te komen tot bestuurlijke afspraken over o.a. lokale basisdienstverlening.

Maatregel	Versterken van kansengelijkheid en meedoen voor kinderen
Omschrijving	Het kabinet ondersteunt de partners van Samen Voor Alle Kinderen (Sam&) bij het vergroten en bestendigen van hun bereik van kinderen met kind voorzieningen, waardoor kinderen kunnen meedoen met o.a. schoolactiviteiten, de sportvereniging of muziekles ondanks de financiële situatie van het gezin. De vijf samenwerkende partners in Sam& zijn Stichting Jarige Job, Jeugdfonds Sport & Cultuur, Jeugdeducatiefonds Stichting Leergeld Nederland en Nationaal Fonds Kinderhulp. Zie www.samenvoorallekinderen.nl voor meer informatie.
Betrokken partijen	Samen Voor Alle Kinderen. Dit is een samenwerkingsverband tussen Leergeld Nederland, Nationaal Fonds Kinderhulp, Jarige Job, Jeugdeducatiefonds en Jeugdfonds Sport & Cultuur.
Huidige status	SZW verstrekt jaarlijks subsidie aan de partijen binnen het samenwerkingsverband en aan het landelijke bureau van Samen Voor Alle Kinderen.

Maatregel	Stimuleren van sociaal incasso binnen de drinkwatersector
Omschrijving	SZW heeft een opdracht gegeven aan Stichting Geldebewuste Organisaties om samen met drinkwaterbedrijven een ambitie voor sociaal incasso te formuleren. Met voorlopende drinkwaterbedrijven wordt toegewerkt naar een werkwijze voor sociaal incasso die in de sector kan worden geïmplementeerd. De opgedane inzichten in dit traject worden breder beschikbaar gesteld, zodat deze ook kunnen worden benut binnen andere sectoren. Daarnaast wordt in dit traject verkend hoe de gezamenlijke intentie te verankeren binnen de ambities van de Nationale Coalitie Financiële Gezondheid (NCFG), wat bijdraagt aan het creëren van landelijke uniformiteit voor sociale incasso.
Betrokken partijen	Stichting Geldebewuste Organisaties (GBO) en deelnemende drinkwaterbedrijven.
Huidige status	Na de start van het traject dit voorjaar met voorlopende drinkwaterbedrijven, is de belangstelling sterk toegenomen en inmiddels heeft de hele branche zich aangesloten. Het traject zal doorlopen in 2026 waarin door de stichting en de drinkwaterbedrijven verder wordt gewerkt aan het formuleren van een sector brede werkwijze om sociaal incasso te implementeren.

Maatregel	Begrijpelijke energierekening
Omschrijving	MilieuCentraal heeft een subsidie gekregen voor hun project ‘De begrijpelijke energierekening’. Doel van dit project is het (energie-)hulpwerkveld faciliteren in het uitleggen van de energierekening aan bewoners. Onder het energiehulpwerkveld worden energiecoaches, energiefixers, adviseurs bij Geldfit en de sleutelfiguren uit de vertrouwde kring rondom huurders in energiearmoede verstaan. Milieu Centraal geeft het (energie) hulpwerkveld de mogelijkheid om met meer kennis van zaken en een gerichte tooling de energierekening nog beter uit te leggen stellen we het (energie)hulpwerkveld in staat om beter en gericht advies te geven om energie te besparen op de korte en langere termijn.
Betrokken partijen	MilieuCentraal en diverse stakeholders die zij in hun project benaderen zoals energiehulporganisaties, energieleveranciers, organisaties die helpen bij verduurzaming en diverse welzijnsorganisaties.
Huidige status	Op dit moment is de eerste fase van het project ‘onderzoek en inventarisatie’ afgerond. De tweede fase ‘ondersteunen energiehulpwerkveld’ is op dit moment bezig. Vanaf Q3 2026 wordt verwacht dat de laatste fase zal starten; de ‘voorlichting, verspreiding en activatie via de netwerkaanpak’.

Programmalijn 4: Meer grip en overzicht

Maatregel	Beschermingsbewind
Omschrijving	Beschermingsbewind kan door de kantonrechter worden uitgesproken op basis van geestelijke of fysieke problematiek (toestandsbewind) of op grond van problematische schulden (schuldenbewind). Het is van belang dat mensen die onder bewind staan kunnen rekenen op passende ondersteuning en bescherming. Ook is het belangrijk dat bewindvoerders in staat worden gesteld hun werk zo goed mogelijk uit te voeren. We blijven werken aan een betere doorstroom van het schuldenbewind naar schuldhulpverlening.
Betrokken partijen	Ministeries van Justitie en Veiligheid (stelselverantwoordelijk): Ministerie VWS, SZW, VNG, Aegis, Rechtspraak, NVVK.
Huidige status	De resultaten van de evaluatie van het adviesrecht gemeenten bij schuldenbewind zijn eind december 2025 opgeleverd. De nieuwe tarieven voor bewind per 1 januari 2026 zijn inmiddels gepubliceerd, waarbij ook de aangekondigde verhoging van 10,5% (naast de jaarlijkse indexatie) is meegenomen. Hiermee hangt een fiscale wetswijziging samen. Daardoor kan de verhoging budgetneutraal plaatsvinden waarbij de kosten van bijzondere bijstand niet stijgen. We blijven in gesprek met de betrokken partijen, onder ander door de voortzetting van het platformoverleg voor bewind.

Maatregel	Registratietermijn Bureau Krediet Registratie
Omschrijving	Uw Kamer heeft twee moties aangenomen waarin het vorige kabinet is opgeroepen om de registratietermijn van schuldenregistraties bij het Bureau Krediet Registratie (BKR) te verkorten tot een half jaar. Het vorige kabinet is met de uitvoering van de moties gestart en dit kabinet is daarmee doorgegaan, met als ambitie om de registratie van schuld-hulpverlening en saneringskredieten terug te brengen naar een half jaar na succesvolle afronding van het schuldhulptraject. Na brede afstemming met betrokken stakeholders, waaronder organisaties in de bankensector, kredietverstrekkers, schuld-hulpverlening, de VNG en BKR is besloten dat de best haalbare optie is om de door de Kamer gewenste kortere registratie via gemeenten tot stand te laten komen. Begin 2025 is met de VNG overeengekomen dat zij gemeenten oproept om te gaan werken zoals een aantal al doet: zij registreren schuldhulptrajecten bij het BKR en halen deze registratie er zelf weer uit, een half jaar na succesvolle afronding van het schuldhulptraject. De VNG heeft deze communicatie en oproep richting gemeenten al gedaan.
Betrokken partijen	Stakeholders zoals organisaties in de bankensector, kredietverstrekkers, schuldhulpverlening, de VNG en BKR.
Huidige status	Uit de data-analyse van BKR blijkt dat tot nu toe een beperkt aantal gemeenten voldoet aan de oproep van de VNG om de registratie van schuldhulpverlening en saneringskredieten in BKR terug te brengen naar zes maanden, na succesvolle afronding van het schuldhulptraject. Samen met de VNG blijven we inzetten om de schuldenregistraties met betrekking tot vroegtijdige verwijdering van gemeentelijke deelnemers te vergroten.

Maatregel	Integraal schuldenoverzicht
Omschrijving	Een van de aanbevelingen uit het IBO-rapport Problematische Schulden uit 2024 is de totstandkoming van een schuldenoverzicht. Het schuldenoverzicht met inzage voor burger, schuldhulpverlener en gerechtsdeurwaarder wordt daarbij als een essentieel instrument gezien. Het kabinet onderschrijft in haar reactie op het IBO-rapport het belang van een schuldenoverzicht teneinde het aantal huishoudens met problematische schulden terug te dringen. Daarbij heeft het kabinet aangegeven grote waarde te zien in het stroomlijnen en bundelen van overzichten waar gegevens ontsloten worden over schulden, om tot een zo volledig en eenduidig mogelijk overzicht van schulden te komen. Het kabinet is daarbij van mening dat door deze overzichten integraal te bekijken, reeds lopende initiatieven voor bron-ontsluitingen beter op elkaar af te stemmen, versnippering te voorkomen en waar nodig ontbrekende gegevens te ontsluiten, stapsgewijs kan worden toegewerkt naar een helder schuldenoverzicht. We werken, samen met de partners in het veld, de komende tijd aan een ontwikkelagenda om tot een schuldenoverzicht te komen. Deze wordt langs twee lijnen uitgevoerd waarbij één lijn ziet op het verschaffen van een overzicht van schulden aan de burger en de andere lijn ziet op de informatiebehoefte van de professionals in het veld zoals de gemeentelijke schuldhulpverlener en de gerechtsdeurwaarders. Hierbij maken we, binnen de resterende middelen, gebruik van bestaande initiatieven zoals Vorderingenoverzicht Rijk, Schuldenwijzer, het Schuldenknooppunt en Stroomlijning Keten voor Derdenbeslag. Het bieden van inzicht en overzicht in schulden is een flinke uitdaging en behoeft een zorgvuldige inrichting en waarborgen. De ontwikkelagenda zal daarom per spoor stapsgewijs en in fasen worden uitgevoerd. Parallel daaraan versterken we de reeds bestaande initiatieven.

Betrokken partijen	Meerdere departementen en overheidsinstellingen tot gemeentelijke schuldhulpverleners tot gerechtsdeurwaarders en alles daartussen.
Huidige status	In Q2 van 2026 ontvangt de Kamer een brief met een plan van aanpak van de ontwikkelagenda.

Maatregel	Beslagvrije voet
Omschrijving	Als er beslag is gelegd op iemands inkomen moet er een minimumbedrag overblijven om van te leven. Dit heet de beslagvrije voet. Iedereen heeft daar recht op. Sinds 2021 is de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet (Wvbbv) in werking getreden, waarmee de berekening van de beslagvrije voet vrijwel volledig geautomatiseerd is. Het is daardoor meestal niet meer nodig dat mensen met schulden handmatig informatie aan moeten leveren. We werken doorlopend aan de kwaliteit van de berekening en de vier rekentools die daarvoor beschikbaar zijn. Soms in reactie op wetswijzigingen en soms omdat we zelf verbeteringsmogelijkheden zien. Ons doel is om de berekening zo eenvoudig en transparant mogelijk te maken voor beslagleggende partijen en mensen met schulden.
Betrokken partijen	Ministeries van JenV en SZW, Keten voor Derdenbeslag en sociale partners
Huidige status	We werken doorlopend aan de verbetering van de berekeningswijze en rekentools. In november 2025 is een onderzoek gestart naar de werking van de 5%-regel (de regel dat er bij beslag altijd 5% van het netto-inkomen afgedragen moet worden aan de schuldeisers) en het effect op schuldeisers en mensen met schulden. Het rapport wordt eind juli 2026 opgeleverd. In 2026 zal ook de wetsevaluatie van de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet plaatsvinden.

Maatregel	Stroomlijning Keten Derdenbeslag
Omschrijving	Stroomlijning keten voor derdenbeslag (SKD) is een vervolgstap op de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet. Hiervoor zijn een wetsvoorstel en Algemene Maatregel van Bestuur in voorbereiding. De beleidsdoelen van SKD zijn driedig: 1. Het borgen van het bestaansminimum voor dekking van noodzakelijke kosten van bestaan voor mensen met schulden bij samenloop van beslagen en verrekeningen. 2. Het voorkomen van onnodige kosten van niet-opportune gerechtelijke procedures en beslagen. 3. Het inzichtelijk maken van de beslagen en verrekeningen voor burgers en professionals in de schuldhulpverlening.
Betrokken partijen	Ministerie van JenV, Gerechtsdeurwaarders, gemeenten, waterschappen, CJIB, VNG, Belastingdienst, Dienst Toeslagen, SVB, UWV, LBIO, KBvG
Huidige status	In samenwerking met de betrokken partijen is een conceptwetsvoorstel opgesteld dat eind Q4 2025 voor internetconsultatie is aangeboden. Tegelijkertijd is een verzoek gedaan tot uitvoeringstoetsen bij de betrokken partijen. Naar verwachting wordt het wetsvoorstel in Q1 2026 aangeboden aan de Autoriteit Persoonsgegevens voor advies en in Q2 2026 volgt aanbieding aan de Raad van State. In de 2e helft van 2026 wordt het wetsvoorstel naar verwachting aangeboden aan de Tweede Kamer.

Maatregel	Wet op de Overheidsincasso
Omschrijving	De overheid en semipublieke organisaties zijn belangrijke schuldeisers. Burgers met schulden hebben vaak een schuld aan één of meerdere overheidsorganisaties. Deze overheidsorganisaties innen deze schuld op basis van hun eigen wet- en regelgeving en zijn (vaak) niet op de hoogte van elkaars vorderingen. Dit leidt tot kostenoploop bij de burger met risico van problematische schulden. Bovendien wordt aan burgers met meerdere overheidsschulden vaak dezelfde informatie gevraagd. Burgers ervaren niet dat ze met dezelfde overheid te maken hebben. Het integraal benaderen van overheidsschulden is noodzakelijk. Het is niet de bedoeling dat dit leidt tot één centrale invordering, maar dat bij overlap van vorderingen op onderdelen een gezamenlijke invordering kan plaatsvinden. Wetgeving maakt gegevensdeling mogelijk tussen uitvoeringsorganisaties omtrent openstaande overheids-incasso's zodat de dienstverlening aan de burger kan worden verbeterd.
Betrokken partijen	Ministeries van JenV, FIN en SZW, CJIB, Belastingdienst en Dienst Toeslagen.
Huidige status	De problemen en oplossingsrichtingen die burgers en (rijks) overheidsinstanties ervaren bij gezamenlijke invordering, zijn verkend. Hiervoor is een wettelijke grondslag nodig.

Maatregel	Rijksincasso inclusief Vorderingenoverzicht Rijk en Betalingsregeling Rijk
Omschrijving	Binnen de clustering Rijksincasso (CRI) werken overheidsorganisaties aan het vereenvoudigen en verbeteren van de publieke dienstverlening door zoveel mogelijk als één overheid te werken. Er komt een Vorderingenoverzicht Rijk (VOR). En er wordt al gewerkt met een Betalingsregeling Rijk (BRR). We willen dat alle deelnemende partijen aan het samenwerkingsverband clustering Rijksincasso in 2027 de mogelijkheid bieden om één gezamenlijke betalingsregeling aan te gaan. Alle CRI-partijen worden in 2026 aangesloten op het VO-Rijk; de eerste versie van de dienst is gereed, publieke livegang volgt na borging van de juridische basis. De BRR is sinds 2022 gefaseerd opgebouwd en omvat per 1 januari 2026 twaalf deelnemende organisaties. Voor gezamenlijke invordering is een wettelijke basis nodig voor gegevensdeling en gecoördineerde incasso. De beoogde Wet op de Overheidsincasso moet deze grondslag bieden. Deze wettelijke basis biedt rijkspartijen ook de mogelijkheid om gezamenlijk proactieve dienstverlening aan te bieden. Als het de uitvoerders samen niet lukt om mensen met schulden te helpen, kunnen de gegevens vervolgens met de gemeentelijke schuldhulpverlening worden gedeeld. Ook wordt samengewerkt met decentrale overheden in het bredere perspectief van integrale schulddienstverlening. Lessen uit het Zweedse incassomodel worden meegenomen in de doorontwikkeling van BRR, VOR en de gezamenlijke trajecten uit het Nationaal Programma Armoede en Schulden.

Betrokken partijen	Het samenwerkingsverband clustering Rijksincasso, bestaande uit: Belastingdienst, het CAK, Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Dienst Toeslagen en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). De SVB is beleidsmatig aangesloten (CRI-partijen). Daarnaast werkt CRI actief samen met gemeenten, VNG, Divosa en andere decentrale partners, met als doel dat decentrale partijen kunnen aansluiten op onder meer het VO Rijk.
Huidige status	Op 1 januari 2026 is de BRR verder uitgebreid met vorderingen van nieuwe deelnemende organisaties en aangevuld met extra vorderingen van al deelnemende organisaties. CRI-partijen, SZW, JenV en Fin hebben een verkenning uitgevoerd over een wettelijk kader voor overheidsincasso. In 2026 worden alle CRI-partijen bij het VOR aangesloten. De kabinetsreactie bij het onderzoek naar de uniformering van het bestaansminimum mee vast te stellen, ontvangt de Kamer voor de zomer van 2026.

Maatregel	Landelijke Pauzeknop
Omschrijving	De Landelijke Pauzeknop is een centrale, digitale voorziening waarmee mensen met schulden zich kunnen aanmelden voor schuldhulpverlening én een tijdelijke pauze van de invordering van schulden kunnen aanvragen bij partijen die hierop zijn aangesloten. Met deze knop wordt het mogelijk dat op verschillende momenten bij schuldeisers verzocht kan worden om een opschorting van incassomaatregelen. De pauzering wordt door de gemeente aangevraagd bij schuldeisers met behulp van de Kennisgeving. Dat is een standaard format welke verzonden kan worden via het Schuldenknooppunt. Het doel is tweeledig: enerzijds wordt in een zo vroeg mogelijk stadium schuldenrust voor de hulpvrager gerealiseerd, anderzijds wordt de drempel naar schuldhulpverlening verlaagd. Positieve bijvangst is de schadebeperking voor schuldeisers.
Betrokken partijen	NVVK, BIDN, Schuldenknooppunt, VNG, CJIB.
Huidige status	De Kennisgeving wordt inmiddels in 199 gemeenten gebruikt. Het doel is dat in begin 2027 alle gemeenten zijn aangesloten. De ontwikkeling van de digitale knop moet in 2026 vorm krijgen. Het doel is dat deze in de loop van 2027 live is. De kamer wordt in de volgende voortgangsbrief opnieuw geïnformeerd over de planning en voortgang.

Programmalijn 5: Perspectief voor de toekomst

Maatregel	Overname en doorontwikkeling Schuldenknooppunt (SKP) onder Bureau Informatiediensten Nederland
Omschrijving	Per 1 januari 2026 heeft het Bureau Informatiediensten Nederland (BIDN), voorheen Inlichtingenbureau, de dienstverlening van het Schuldenknooppunt overgenomen. De Stichting Schuldenknooppunt zal in de loop van 2026 opgeheven worden. Na een eerste periode van transitie richting de standaarden van BIDN, zal in de loop van 2026 de doorontwikkeling van de dienstverlening plaatsvinden.
Betrokken partijen	SZW, BIDN, SKP.
Huidige status	- De overname van het Schuldenknooppunt door BIDN is eind 2025 afgerond. BIDN neemt alle dienstverlening van SKP over en de Stichting Schuldenknooppunt zal in de loop van 2026 opgeheven worden. 2026 inzetten op realisatie centraal aanleverpunt Vroegsignalering en realisatie landelijke aanmeldpunt schuldhulpverlening.

Maatregel	Kwaliteit schuldhulpverlening
Omschrijving	Om de kwaliteit van de schuldhulpverlening verder te verbeteren zijn drie concrete maatregelen genomen. Er wordt geëxperimenteerd met kwaliteitsmedewerkers en intervisie- en reflectiebijeenkomsten om professionals te ondersteunen, waarvoor subsidie aan de NVVK wordt verstrekt. Daarnaast wordt de mogelijkheid van persoonscertificering voor schuldhulpverleners verkend. Deze verkenning, die in 2026 wordt opgeleverd, moet inzicht geven in de effectiviteit, impact op capaciteit en middelen, en de verhouding tot het decentrale stelsel.

Betrokken partijen	NVVK, VNG.
Huidige status	Dit dossier is in de opstartfase. De subsidieactiviteiten van de NVVK vangen begin 2026 aan. De kamer zal in de volgende voortgangsbrief, namelijk in Q3/Q4 2026, worden geïnformeerd over de stand van zaken en de eerste bevindingen. In deze brief zullen ook de uitkomsten van de verkenning naar persoonscertificering worden gedeeld.

Maatregel	Basisdienstverlening schuldhulpverlening
Omschrijving	In maart 2024 is de basisdienstverlening schuldhulpverlening ontwikkeld. Dit is een verbeterplan voor de gemeentelijke schuldhulpverlening en heeft als doel om meer mensen met schulden eerder te bereiken en hen betere schuldhulpverlening te bieden. Hiermee wordt tevens de dienstverlening van de gemeenten gelijkgetrokken. In de basisdienstverlening worden verschillende elementen beschreven die moeten leiden tot een effectievere dienstverlening. Hierbij wordt het beiden van financiële begeleiding en nazorg expliciet meegenomen.
Betrokken partijen	VNG, NVVK en Divosa.
Huidige status	Van de 20 elementen zijn 16 elementen gerealiseerd. Dat wil zeggen dat gemeenten aan de slag kunnen met de implementatie hiervan. De overige elementen worden geborgd in lopende wetstrajecten en projecten. Middels het project Data Delen en Armoede wordt de implementatie van de verschillende elementen gemonitord. De eerste resultaten betreffen een 0-meting. Deze worden in het tweede kwartaal van 2026 verwacht.

Maatregel	VNG verbinden schuldendomein
Omschrijving	SZW heeft voor de periode 2023 – 2025 subsidie verstrekt aan de VNG voor het programma ‘verbinden schuldendomein 2.0’. De VNG heeft gemeenten ondersteund en geïnspireerd op diverse onderwerpen gericht op het voorkomen en oplossen van schulden. Met de activiteiten werd een aantal acties uit de voorgaande Aanpak geldzorgen, armoede en schulden uitgevoerd. Naast ondersteuning bij wettelijke taken rondom schuldhulp en vroegsignalering, was er ook aandacht voor de elementen van de basisdienstverlening, preventie, levensgebeurtenissen, jongeren, ondernemers, samenwerken met vrijwilligers en het opschalen van effectieve interventies.
Betrokken partijen	VNG.
Huidige status	De VNG heeft handreikingen voor diverse thema’s gemaakt en een leidraad vroegsignalering. Ook zijn 16 actiekaarten gemaakt over levensgebeurtenissen. Er zijn online besprek-uren georganiseerd voor gemeenten over diverse thema’s. Er is een uitgebreide routekaart financiële zorgen gemaakt, waarop gemeenten kunnen zien bij welke stap in de hulp-verlening aan inwoners met geldzorgen/schulden zij welke acties kunnen ondernemen. De materialen van de VNG zijn ook via een website en de productcatalogus te vinden. Zie voor de productcatalogus: https://vng.nl/sites/default/files/2025-07/productcatalogus.pdf En voor de routekaart financiële zorgen: https://routekaartfinancielezorgen.vng.nl De VNG zal deze producten up to date houden. Verder zijn (regionale)bijeenkomsten georganiseerd om best practices te delen, zoals een conferentie over jongeren met schulden, een live dag van de interventies en een online week van de interventies.

	Deze subsidie loopt eind 2025 af; de VNG bereidt een nieuwe subsidieaanvraag voor, over de jaren 2026 – 2028 (verbinden schuldendomein 3.0) met daarin aandacht voor een aantal thema’s waaronder vroegsignalering, sociaal incasseren, elementen basisdienstverlening en stroomlijning keten voor derdenbeslag.
Maatregel	NVVK – Ruimte voor Toekomst
Omschrijving	SZW heeft voor de periode 2023 – 2025 subsidie verstrekt aan de NVVK voor het project <i>Ruimte voor Toekomst</i>. Het project richt zich op de volgende thema’s: 1) Bereik en toegang tot hulp verbeteren, 2) Versnellen en harmoniseren van schuldhulp, 3) Duurzame uitstroom realiseren en 4) Stimuleren vakmanschap. Dit heeft onder andere geresulteerd in de ontwikkeling van de eerste fase van de Landelijke pauzeknop met de implementatie van de Kennisgeving bij inmiddels 183 gemeenten. Ook zijn verbeteringen op het terrein van vroegsignalering doorgevoerd, zijn verschillende expedities voorbereid en uitgevoerd waarin teams samen werken en van elkaar leren om de uitvoering van de schuldhulpverlening te verbeteren en hebben activiteiten plaatsgevonden om de professionalisering van vakmanschap te borgen. Gedurende de looptijd van de subsidie is het project uitgebreid met een projectplan voor de organisatie van een Landelijk Platformoverleg schuldenbewind en schuldhulp-verlening Caribisch Nederland (CN). Voor CN ziet het projectplan op de volgende activiteiten: 1) Inzetten verbeteren samenwerking schuldeisers CN, 2) Bijdragen aan totstandkoming wetgeving CN, 3) Bouwstenen voor schuldhulpverlening en 4) Hulp bij uitvoeringsvraagstukken.
Betrokken partijen	NVVK.

Maatregel	NVVK – Ruimte voor Toekomst
Huidige status	De subsidie eindigt in maart 2026. De NVVK bereidt een nieuwe subsidieaanvraag voor de jaren 2026 – 2029 voor het project <i>Werken aan Perspectief</i> , met daarin aandacht voor: 1) Bereik en toegang tot hulp vergroten, 2) Menselijke maat in financiële hulp en ruimte voor de uitvoering en 3) Versterken professionaliteit. Met dit programma wil de NVVK voortbouwen op de fundamenten die zijn gelegd met het project <i>Ruimte voor Toekomst</i> .

Maatregel	Ontwikkelpad Energiehulp
Omschrijving	De aanpak van energiearmoede wordt via het Ontwikkelpad Energiehulp benut om mensen die langs de kant van de arbeidsmarkt staan aan het werk te helpen en te houden. In het Ontwikkelpad Energiehulp is inzichtelijk gemaakt hoe mensen kunnen instromen als energiefixer of energiecoach, welke ontwikkelmogelijkheden er zijn en welke doorstroommogelijkheden er bestaan naar functies binnen de sectoren van de techniek, bouw en energie. SZW ondersteunt samen met FIXbrigade NL het gebruik van het Ontwikkelpad Energiehulp door werkgevers, werkenden, werkzoekenden en partijen in de 35 arbeidsmarktregio’s. Energiehulporganisaties kunnen subsidie aanvragen om werknemers te scholen voor een nieuwe of volgende baan in de technieksector. Werkgevers krijgen een deel van de opleidingskosten vergoed die zij maken voor het scholen van nieuwe of bestaande medewerkers via de opleidingen uit de Ontwikkelpaden. Met deze SLIM-scholingssubsidie zet het kabinet geld gericht in om de tekorten in cruciale sectoren aan te pakken, mensen aan het werk te helpen en bij te dragen aan een leven lang ontwikkelen van werkenden.
Betrokken partijen	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, FIXbrigade NL, Wij Techniek.

Huidige status	Naar verwachting wordt het Ontwikkelpad in 2026 verder uitgebreid met meer opleidingen. Ook lopen er gesprekken waarbij wordt gekeken naar het uitbreiden van de doorstroommogelijkheden voor het Ontwikkelpad energiehulp naar het domein van sociaal werk. Daarnaast wordt met de inzet van de subsidie die in 2025 vanuit VRO aan het Actienetwerk Energiehulp is verstrekt worden lokale energiehulpinitiatieven verder ondersteund, bijvoorbeeld met bestaande kennis en materialen. Hierbij kan ook het Ontwikkelpad Energiehulp, en daarmee de ontwikkel- en doorstroommogelijkheden naar functies binnen de sectoren van de techniek, bouw en energie, onder de aandacht worden gebracht.
----------------	---

Maatregel	Wet Schuldregelen
Omschrijving	Mensen moeten kunnen rekenen op snelle en goede hulp om uit de problematische schulden te komen. Met het wetsvoorstel schuldregelen willen we mensen beter beschermen tegen onbevoegde schuldregelaars. Daarnaast breiden we de opties voor het handhaven van het verbod op schuldregelen uit. Tot slot regelt het wetsvoorstel maximale reactietermijnen voor zowel schuldeisers als schuldregelaars die als doel heeft om sneller een schuldregeling tot stand te laten komen.
Betrokken partijen	Het ministerie van Justitie en Veiligheid. Daarnaast spreken we ook met betrokken partijen uit het werkveld
Huidige status	In de zomerperiode is een concept van het voorstel informeel bij een aantal partijen geconsulteerd. De input die we hebben ontvangen wordt nu verwerkt. De verwachting is dat de formele consultatie zal plaatsvinden in Q1 2026.

Maatregel	Eén helder schuldentraject
Omschrijving	Binnen het traject van ‘één helder schuldentraject’ wordt gekeken naar een betere aansluiting van het minnelijk traject naar het wettelijk traject (Wsnp).
Betrokken partijen	Ministerie van Justitie en Veiligheid. Daarnaast spreken we ook met betrokken partijen uit het werkveld.
Huidige status	Inmiddels zijn zowel het onderzoek naar de verkorting van de looptijd van de minnelijke regeling alsmede de impactanalyse naar de wijzigingen van de Wsnp afgerond en in december met de Tweede Kamer gedeeld. De resultaten nemen we mee in de verdere uitwerking van scenario’s over kansrijke opties ter verbetering en/of ondersteuning van beide trajecten (Q1 2026). Dit doen we samen met de betrokken partijen.

**Factsheet Voortgangsrapportage
Nationaal Programma Armoede en Schulden**

Deze publicatie is een uitgave van:
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Postbus 90801 | 2509 LV Den Haag
© Ministerie van SZW | januari 2026

Bijlage 4 - Tweede Monitor Nationaal Plan Kindergarantie

Stand van zaken in Nederland aangaande de opvolging van de Raadsaanbeveling kindergarantie

Inleiding

Op 31 maart 2022 is de Tweede Kamer over het Nationaal plan kindergarantie geïnformeerd.¹ Met dit plan geeft het kabinet invulling aan de aanbeveling van de Raad van de EU over de Europese kindergarantie. Het hoofddoel van de kindergarantie is het doorbreken van de intergenerationele cycli van armoede en achterstand, zodat alle kinderen een goed leven kunnen hebben. Domein overstijgende samenwerking is daarvoor van belang. De Europese kindergarantie biedt sturing en instrumenten voor EU-landen om ervoor te zorgen dat elk kind in Europa dat een armoederisico loopt, toegang heeft tot essentiële diensten, zoals huisvesting, zorg, onderwijs, kinderopvang en voeding. Het Nationaal plan kindergarantie geeft inzicht in staand en nieuw beleid, over de raadsaanbeveling op specifieke terreinen, om kinderarmoede tegen te gaan en het welzijn onder kinderen te bevorderen. Via deze voortgangsrapportage geven we inzicht in de voortgang die is geboekt op de vijf verschillende domeinen van de kindergarantie: kinderopvang en voorschoolse educatie, onderwijs, zorg, voeding en huisvesting. De kindergarantie fungeerde in Nederland tevens als katalysator voor de ontwikkeling van domein overstijgend en samenhangend beleid voor kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen, en vaak bijkomende problematiek (zie bijlage factsheet voor meer informatie).

Stand van zaken van thema's uit de aanbeveling

1. Kinderopvang en voor- en voorschoolse educatie Kinderopvang

1.1 Kinderopvang

De Wet kinderopvang (hierna: Wko) regelt de financiering en kwaliteit van de kinderopvang in Nederland. De doelen van het kinderopvangbeleid zijn om ouders in staat te stellen arbeid te combineren met de zorg voor hun kinderen en om de ontwikkeling van kinderen van 0 – 12 jaar te stimuleren. Het beleid van Nederland focust op kwalitatief goede, betaalbare en toegankelijke kinderopvang. In het kader van de kindergarantie zijn verschillende instrumenten die bijdragen aan de betaalbaarheid en toegankelijkheid van kinderopvang van belang. Werkende ouders kunnen aanspraak maken op een inkomensafhankelijke financiële tegemoetkoming voor de kosten van kinderopvang – de kinderopvangtoeslag (KOT). Voor kinderen die baat hebben bij extra ondersteuning in hun ontwikkeling is er vanaf 2,5 jaar voorschoolse educatie (VE) die via de kinderopvang wordt aangeboden. Daarnaast ontvangen gemeenten middelen om een aanbod voor kinderopvang te doen zonder dat sprake is van aanspraak op KOT en/of VE. Het stelsel kent zo voor ieder kind een aanbod voor een voorschoolse voorziening. Zoals benoemd in het Nationaal Plan Kindergarantie wil het Rijk dat alle peuters toegang hebben tot voorschoolse voorzieningen, het beleid is ongewijzigd.

Beleid om toegankelijkheid te verhogen

Sinds 2022 heeft het kabinet diverse stappen gezet om de toegankelijkheid van kinderopvang verder te verhogen. Bijvoorbeeld door de kinderopvangtoeslag aan te passen en door gemeentelijke regelingen uit te breiden. Zo is per 1 januari 2023 de koppeling gewerkte uren losgelaten. Daardoor is de kinderopvangtoeslag die ouders ontvangen, niet langer afhankelijk van het aantal uren dat ouders werken. Alle werkende ouders hebben nu recht op toeslag voor 230 uur per kalendermaand, ongeacht het aantal uren dat zij werken. Hiermee vervalt een belangrijke complexiteit in de voorwaarden van de kinderopvangtoeslag voor ouders. Dat helpt om het aantal hoge terugvorderingen omlaag te krijgen.

¹ Kamerstukken II 2021/22, 24 515, nr. 638.

Ontwikkeling gebruik kinderopvang

Tabel 1 laat zien dat het gebruik van kinderopvang in de periode 2022 – 2024 is gestegen. Het aantal kinderen met kinderopvangtoeslag dat naar de opvang gaat nam tussen 2022 en het tweede kwartaal van 2025 toe met 57.000 of ca. 6,5% Het gemiddeld aantal uren per kind per maand steeg met 0,7, van 65,2 uur per maand naar 65,9 uur per maand.

Tabel 1: Gemiddelde aantallen met kinderopvangtoeslag				
	2022	2023	2024	Kw.2 2025
Aantal kinderen (x 1.000)				
Totaal	873	892	910	930
Kinderdagcentra	374	382	388	391
Buitenschoolse opvang	428	444	462	483
Gastouderopvang 0- t/m 3-jarigen	57	55	51	47
Gastouderopvang 4- t/m 11-jarigen	34	30	27	25
Uren per kind per maand				
Totaal	65,2	66,4	66,3	65,9
Kinderdagcentra	90,1	91,6	91,7	91,7
Buitenschoolse opvang	41,9	43,0	43,3	43,4
Gastouderopvang 0- t/m 3-jarigen	68,7	71,5	72,4	72,3
Gastouderopvang 4- t/m 11-jarigen	37,7	39,6	40,3	40,0

Bron: Belastingdienst/Toeslagen, cijferbeeld juli 2025, bewerking Ministerie van SZW

Ontwikkeling betaalbaarheid

Ouders ontvangen een inkomensafhankelijke vergoeding over een vooraf vastgestelde maximum uurprijs. Indien een kinderopvangorganisatie een hoger tarief hanteert, betalen ouders het verschil volledig zelf. Zoals tabel 2 laat zien, lagen in de periode 2022 – 2025 de gemiddelde tarieven in de sector boven de maximum uurprijs. Wel was het verschil in 2024 en 2025 kleiner dan in 2022 en 2023. Dat komt mede doordat de maximum uurprijzen in 2023 en 2024 extra werden verhoogd bovenop de reguliere indexatie, vanwege de uitzonderlijke en onvoorziene inflatie in 2022 en om de betaalbaarheid van kinderopvang voor ouders te verbeteren.

Tabel 2: ontwikkeling gemiddelde uurprijs (in €)				
	2022	2023	2024	2025 kw 2.
Gemiddelde uurtarief voor maximering				
Dagopvang	8,99	9,71	10,56	11,17
Buitenschoolse opvang	8,10	8,72	9,54	10,14
0- t/m 3-jarigen gastouderopvang	6,79	7,15	7,66	8,25
4- tot 12-jarigen gastouderopvang	6,85	7,17	7,69	8,22

Maximum uurprijzen				
Dagopvang	8,50	9,12	10,25	10,71
Buitenschoolse opvang	7,31	7,85	9,12	9,52
0- t/m 3-jarigen gastouderopvang	6,52	6,85	7,53	8,10
4- tot 12-jarigen gastouderopvang	6,52	6,85	7,53	8,10
Relatief verschil gemiddelde t.o.v. maximum uurprijzen				
Dagopvang	5,8%	6,5%	3,0%	4,3%
Buitenschoolse opvang	10,9%	11,1%	4,6%	6,5%
0- t/m 3-jarigen gastouderopvang	4,2%	4,3%	1,7%	1,8%
4- tot 12-jarigen gastouderopvang	5,1%	4,7%	2,2%	1,5%

Bron: Belastingdienst/Toeslagen, cijferbeeld juli 2025, bewerking Ministerie van SZW

Sociaal Medische Indicatie

Gemeenten voeren de regeling Sociaal Medische Indicatie (hierna: SMI) uit. Dit is een vergoeding in de kosten van kinderopvang aan ouders die geen recht hebben op kinderopvangtoeslag, maar door sociaal medische problematiek niet volledig voor hun kinderen kunnen zorgen. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid werkt samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en gemeenten aan meer uniformiteit in de uitvoering van de regeling. Het doel hiervan is dat de regeling beter uitlegbaar en toegankelijker wordt voor ouders. In januari 2026 wordt de handreiking SMI gelanceerd. Deze handreiking bevat een basislijn. Deze basislijn is de minimale SMI dienstverlening die gemeenten aanbieden aan ouders. Zo weten ouders wat zij van hun gemeente kunnen verwachten. De handreiking wordt aangevuld door een aantal modeldocumenten. Dit maakt de uitvoering van SMI voor gemeenten eenvoudiger.

Daarnaast zijn er bij Voorjaarsnota 2024 extra middelen beschikbaar gesteld voor SMI. In de periode 2025-2028 gaat het om € 5,4 miljoen euro per jaar extra. Vanaf 2029 komt er € 10 miljoen extra per jaar structureel bij. Met deze extra middelen kunnen gemeenten meer gezinnen die te maken hebben met sociaal medische problematiek een vergoeding geven voor de kosten van kinderopvang. Ook hiermee wordt de toegankelijkheid van de regeling de komende jaren verbeterd.

Artikel 1.13

Artikel 1.13 van de Wko biedt gemeenten de mogelijkheid om de eigen bijdrage in de kosten van kinderopvang die ouders moeten betalen, voor een beperkt aantal groepen te compenseren. In het Commissiedebat Kinderopvang op 11 april 2024 heeft de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aangegeven dat zij op dit moment een de voor- en nadelen van een eventuele verruiming van artikel 1.13 verkent. De uitkomsten van deze verkenning worden meegenomen in de herziening van het financieringsstelsel kinderopvang, met beoogde inwerkingtreding per 2029.

1.2 Voor- en vroegschoolse educatie

Het is belangrijk dat kinderen al vanaf de geboorte voldoende en kwalitatief gestimuleerd worden in hun ontwikkeling. De leeftijdspanne waarop voor- en vroegschoolse educatie (hierna: vve) zich richt is cruciaal: tijdens deze jaren wordt de basis gelegd voor de verdere ontwikkeling en het latere leren van kinderen. Uit hersenonderzoek is bekend dat vooral in die jaren veel verbindingen in de hersenen worden gelegd. Elke vorm van interactie tussen volwassene en kind (verzorgen, spelen, samen eten, gerichte opdrachtjes) draagt bij aan de totstandkoming van die verbindingen en daarmee aan de

ontwikkeling van een kind.² Uit onderzoek weten we dat kinderen uit milieus met een lage sociaaleconomische status (SES) vaak al met een achterstand in de Nederlandse taal de basisschool instromen (Borghans e.a., 2019, CBS, 2020). Daarom is er voorschoolse educatie voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar en vroegschoolse educatie in groep 1 en 2 van de basisschool (vve), met als doel die achterstanden zoveel mogelijk te verkleinen.

Verschillende onderzoeken laten zien dat vroege stimulering van de taal- en cognitieve ontwikkeling door middel van voorschoolse educatie, effectief bijdraagt aan het verkleinen van vroege achterstanden.³ Nederlands onderzoek wijst eveneens in die richting: uit het eindrapport over pre-COOL blijkt dat voorschoolse educatie bijdraagt aan het verkleinen van achterstanden bij peuters met een risico op onderwijsachterstand.⁴ Het loont dan ook sterk om te investeren in deelname aan en de kwaliteit van voorschoolse educatie.⁵ Het Rijk stelt jaarlijks zo'n 600 miljoen euro beschikbaar aan gemeenten voor het Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid. Gemeentes zetten deze middelen grotendeels in voor het aanbieden van voorschoolse educatie. Ook zorgen gemeenten voor de toeleiding van kinderen naar voorschoolse educatie.

In 2023 is er de SPUK Kansrijke Wijk gestart. Daarmee krijgen de focusgebieden die deelnemen aan het Programma Leefbaarheid en Veiligheid extra middelen voor onder andere versterking van de voor- en vroegschoolse periode. Voor de periode van 2023 t/m 2025 ontvingen de gebieden totaal 73 miljoen specifiek voor maatregelen gericht op het jonge kind. De focusgebieden voeren daarmee maatregelen uit als het ondersteunen van ouders bij de ontwikkeling/ opvoeding van hun kind, vergroting van de deelname aan voorschoolse educatie, of verbetering van de doorgaande lijn tussen de voorschool en vroegschool (groep 1 en 2). Dat laatste gebeurt bijvoorbeeld door een extra beroepskracht in te zetten in groep en 2, of door de beroepskrachten die werkzaam zijn in de voorschool of vroegschool, gerichte training en coaching te bieden. Voor de periode 2026 t/m 2028 zijn opnieuw via deze SPUK middelen voor het jonge kind beschikbaar gesteld (79 miljoen). De meeste gebieden gaan door met door hen in gang gezette interventies.

2. Onderwijs

2.1 Verzachten van de effecten van de COVID19-crisis in het funderend onderwijs

De COVID-19 pandemie had grote impact op het onderwijs. Scholen sloten noodgedwongen meerdere keren (deels) hun deuren en schakelden over op afstandsonderwijs. Dat had grote gevolgen voor de leerprestaties en het welbevinden van leerlingen.

In de eerste maanden van 2021, nog tijdens de pandemie, riep het kabinet daarom het NP Onderwijs in het leven. Daarmee kwam € 5,8 miljard beschikbaar voor het funderend onderwijs. Het programma richtte zich op het herstellen van tijdens de pandemie opgelopen leervertragingen en op het bevorderen van het welbevinden van leerlingen. Het NP Onderwijs liep tot en met schooljaar 2024-2025.

Scholen gingen in 2021 voortvarend aan de slag met het NP Onderwijs. Zij stelden een schoolscan op, waarmee de omvang en aard van de problematiek op school in kaart werd gebracht. Aan de hand van

² OECD (2020). Early Learning and Child Well-being. <https://www.oecd.org/education/school/early-learning-and-child-well-being-study/>

³ Barnett & Nores, 2011; Melhuish et al., 2015; Van Huizen & Plantenga, 2018; Yoshikawa et al., 2017.

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/12/01/bijlage-2-pre-cool-eindrapportage-ontwikkeling-van-kinderen-en-relatie-met-kwaliteit-in-de-voor-en-vroegschoolse-periode>

⁵ <https://heckmanequation.org/resource/the-heckman-curve/>

de uitkomsten van de scan stelden zij een schoolprogramma op. Daarvoor konden zij kiezen uit bewezen effectieve interventies, die zijn samengebracht in een menukaart. Te denken valt aan interventies zoals de inzet van onderwijsassistenten of uitbreiding van het onderwijs.

Om vertragingen aan te pakken, hebben scholen tijdens het NP Onderwijs gemiddeld 7 interventies ingezet. Meestal ging het om instructie in kleine groepen, interventies voor het welbevinden van leerlingen, inzet van onderwijsassistenten, klassenverkleining en één-op-één begeleiding. De meeste scholen zijn tevreden over de uitvoering van het NP Onderwijs op hun school, en op de resultaten ervan. Dat geldt iets vaker voor het welbevinden dan voor het inhalen van leervertragingen. Na afloop van het NP Onderwijs maken schoolleiders en personeelsleden zich ook minder vaak zorgen over hun leerlingen dan aan de start van het programma.

Het NP Onderwijs moest de leerprestaties van leerlingen weer op het peil brengen van voor de pandemie. Dat doel is deels bereikt, blijkt uit cijfers over de leerprestaties van leerlingen. In schooljaar 2024 – 2025 was de leergroei van basisschoolleerlingen weer vergelijkbaar met die vóór COVID-19. Leerlingen uit de onderbouw van het vo hadden in schooljaar 2024-2025 juist een lager vaardigheidsniveau dan leerlingen voor de pandemie, met uitzondering van Engels. Met andere programma's, zoals het Masterplan basisvaardigheden, wordt daarom ook de komende jaren gewerkt aan de basisvaardigheden van leerlingen. Daarbij nemen we de belangrijkste lessen uit het NP Onderwijs mee, zoals de focus op evidence informed onderwijs en samenwerking met partijen in en om de school.

2.2 *Kinderen met een lagere sociaaleconomische achtergrond*

Scholen in het primair en voortgezet onderwijs met (veel) leerlingen uit gezinnen met een zwakkere sociaaleconomische situatie krijgen extra geld voor het voorkomen en bestrijden van achterstanden. Ook is er sinds 2022 het programma School en omgeving, waarin scholen, gemeenten en andere partijen rondom een school samen extra aanbod buiten en aanvullend op de schooltijd organiseren voor deze doelgroep. Extra activiteiten zijn bijvoorbeeld op het gebied van basisvaardigheden, muziekles, sport of culturele activiteiten. Ongeveer 1200 scholen hebben subsidie ontvangen voor het organiseren van extra activiteiten in 2025-2028. Daarmee ontvangen ongeveer 179.000 leerlingen een extra buitenschools aanbod. Er worden op verschillende ontwikkelingsgebieden bij leerlingen effecten ervaren van hun deelname aan het programma zoals welbevinden, sociaal-emotionele vaardigheden, kennis van de wereld, taalvaardigheid en leervaardigheid.

Scholen kunnen ook de komende jaren subsidie aanvragen voor een zogenoemde 'brugfunctionaris'. Dat is iemand die op school laagdrempelig bereikbaar is voor het gezin, om vroegtijdig hulp bij vragen en zorgen te krijgen, ook als die niet direct met onderwijs te maken hebben. Zo hebben ouders iemand die naast hen staat, kunnen leerkrachten en docenten zich blijven concentreren op hun kerntaak en komen leerlingen beter aan leren toe. Er is structureel geld beschikbaar gesteld voor zowel school en omgeving als brugfunctionaris. In de toekomst (2029) zullen de middelen niet meer als tijdelijke subsidie maar als structurele bekostiging worden uitgekeerd aan scholen met veel kwetsbare leerlingen.

De overgang van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs is een kwetsbaar moment in de onderwijsloopbaan van een kind. Uit onderzoek blijkt dat dit doorstroommoment gepaard gaat met een achteruitgang in de leerprestaties en het welbevinden van met name leerlingen met een minder bevoorrechte sociaaleconomische status. Er is sinds 2023 structureel subsidie voor het vormgeven van een intensieve samenwerking tussen scholen in het primair en voortgezet onderwijs om de overstap voor kwetsbare leerlingen te versoepelen. Ongeveer 860 scholen zijn hiermee aan de slag.

2.3 Passend en speciaal Onderwijs

Nederland heeft beleid om gelijkwaardig onderwijs te garanderen voor kinderen met (extra) ondersteuningsbehoeften. De basis van dit beleid is de zorgplicht van de school, die inhoudt dat de school ervoor moet zorgen dat een leerling die behoefte heeft extra ondersteuning deze ondersteuning biedt. Als de school dit niet kan, is het verplicht een andere school te vinden die aan zijn/haar behoeften kan voldoen. Dit kan een andere school voor regulier onderwijs zijn of een school voor gespecialiseerd onderwijs. Elke school moet in de schoolgids opschrijven in welke ondersteuning de school kan voorzien. Elke school (zowel speciaal als regulier) maakt deel uit van een regionaal samenwerkingsverband dat via de gezamenlijke inzet van alle aangesloten scholen een dekkend ondersteuningsaanbod biedt. Dit zorgt ervoor dat een leerling altijd naar een school in de buurt kan.

Het gespecialiseerd onderwijs richt zich op onderwijs aan onder anderen kinderen met een visuele of auditieve beperking, leerlingen met (ernstige) spraakstoornissen, leerlingen met ernstige lichamelijke beperkingen, verstandelijke beperkingen, langdurige ziekten, psychiatrische stoornissen en gedragsproblemen. Leerlingen met visuele en auditieve beperkingen worden direct toegelaten door de scholen en de andere leerlingen hebben een toelatingsverklaring nodig van de samenwerkingsverbanden.

De huidige verbeteraanpak passend onderwijs wordt gemonitord via een onderzoeksprogramma. De doelstellingenmonitor passend onderwijs brengt tot en met 2026 de voortgang op de zeven doelstellingen van passend onderwijs in kaart. Jaarlijks wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang op de verbeteraanpak via de voortgangsrapportage passend onderwijs.

2.4 Residentieel onderwijs

Vanaf 2023 is er structureel 15,5 miljoen euro extra voor het onderwijs in residentiële open en gesloten jeugdhulpinstellingen en justitiële jeugdinrichtingen⁶ beschikbaar. In 2023 en 2024 zijn alle samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs hiermee via een subsidie ondersteund. In 2025 hebben de "onderwijscoalities" opnieuw subsidie ontvangen. Zo hebben zij tot en met 2028 de tijd om voort te bouwen op de bestaande samenwerking tussen scholen, zorginstellingen en gemeenten. Daarnaast ontvangen scholen met gesloten capaciteit de komende jaren net als in 2025 jaarlijks in totaal 5 miljoen euro extra bekostiging. Het ministerie van OCW heeft in 2025 sessies georganiseerd om verbeterkansen voor het onderwijs in de af- en ombouw van de gesloten residentiele jeugdhulp te inventariseren. Dit krijgt in 2026 een vervolg doordat werkgroepen aan de slag gaan met thema's als betere kennisoverdracht, onderwijs-zorgalternatieven, de samenwerking met het mbo en een passend onderwijsaanbod.

2.5 Experiment Onderwijszorgarrangementen

In 2023 is het experiment onderwijszorgarrangementen van start gegaan. Het experiment maakt het voor scholen en samenwerkingsverbanden mogelijk om gedurende vijf jaar af te wijken van wet- en regelgeving op het gebied van onderwijstijd, -locatie, -inhoud en -bekostiging. Hierdoor kunnen deelnemende initiatieven meer maatwerk bieden aan leerlingen met een complexe ondersteuningsbehoefte. Het doel van het experiment is om een (tijdelijke) plek te bieden voor deze leerlingen, zodat zij onderwijs en zorg op maat krijgen. Hiermee wordt voorkomen dat leerlingen

⁶ Met de extra middelen voor onderwijs bij justitiële jeugdinrichtingen maken de scholen het onderwijs- en stageaanbod passender voor de steeds ouder wordende doelgroep. Daarnaast kunnen zij de middelen gebruiken om vanuit onderwijs langer betrokken te blijven bij de jongeren als zij de justitiële jeugdinrichting verlaten.

uitvallen en wordt onderwijs mogelijk voor leerlingen die op dit moment thuis zijn komen te zitten. Tot eind 2025 hebben al circa 3000 leerlingen gebruik gemaakt van de ruimte die het experiment biedt. In het experiment wordt ook informatie opgehaald voor het wetstraject om meer maatwerk mogelijk te maken.

2.6 Terugdringen voortijdig schoolverlaten

Alle jongeren verdienen het om maatschappelijk mee te doen, zich zo veel mogelijk te ontwikkelen en duurzaam aan het werk te komen. De kansen hierop zijn echter ongelijk verdeeld. Sommige groepen jongeren komen moeizaam duurzaam aan het werk.

Met ingang van 1 januari 2026 is de wet van School naar Duurzaam Werk inwerking getreden. Met deze wet wil de regering de kansengelijkheid vergroten door betere begeleiding mogelijk te maken voor jongeren tot 27 jaar met (een risico op) een afstand tot de arbeidsmarkt bij de overgang van school naar werk en bij het behouden van werk

Hiertoe stelt de wet een viertal samenhangende maatregelen voor:

- pro-scholen, vso-scholen en mbo-instellingen bieden aanvullende loopbaanbegeleiding tijdens het onderwijs en na diplomering gericht op de overgang naar vervolgonderwijs of werk;
- Doorstroompunten bieden jongeren zonder startkwalificatie tot 27 jaar begeleiding terug naar school of naar werk;
- gemeenten bieden jongeren tot 27 jaar meer preventieve en passende ondersteuning. Wanneer terug naar school niet passend is, biedt de gemeente ondersteuning naar werk of een combinatie van werk en
- opleiding;
- partijen werken verplicht samen in een aanvullend regionaal programma.

2.7 Digitale toegang tot onderwijs

In december 2023 heeft de minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs het Actieprogramma Digitale School naar uw Kamer gestuurd.¹⁵ Een kind/jongere moet onderwijs krijgen, ook als het door zijn of haar gezondheid niet naar school kan. Het actieprogramma zet erop in dat scholen de mogelijkheden van digitaal afstandsonderwijs voor deze leerlingen ten volle benutten. Boven op de reguliere bekostiging die de samenwerkingsverbanden ontvangen, is er vanaf dit jaar hiervoor ruim zeven miljoen euro structureel extra geld beschikbaar. In de loop van 2024 is een subsidieregeling beschikbaar gesteld, op basis waarvan in 2025 16 coalities gestart zijn met de uitvoering, onder begeleiding van Kennisnet. De opbrengst wordt in een onderzoek gemonitord, en biedt ook inzichten die worden meegenomen in het wetsvoorstel waarin meer ruimte voor maatwerk mogelijk wordt gemaakt.

3. Zorg

3.1 Toegang tot zorg en geneesmiddelen vanuit Zorgverzekeringswet

Vanuit de Zorgverzekeringswet (Zvw) hebben alle inwoners van Nederland een uitgebreide basisverzekering. Kinderen zijn gratis meeverzekerd met hun ouders. Er wordt ook geen eigen risico ingehouden op zorg voor kinderen. Tevens is de basisverzekering voor kinderen iets uitgebreider dan volwassenen, omdat tandheelkundige zorg voor kinderen onder de 18 jaar mee is verzekerd. Daarmee kost deze zorg de ouders dus niets.

3.2 Toegang tot zorg vanuit Jeugdwet

Ondersteuning voor jongeren met mentale problemen is beschikbaar vanuit de Jeugdwet. Hulp vanuit de jeugdwet wordt gefinancierd door de gemeente. Jongeren of hun ouders hoeven niet te betalen voor deze hulp. Kinderen en jongeren die jeugd ggz nodig hebben, kunnen verwezen worden vanuit de huisarts, de gemeente, een medisch specialist of een kinderarts.

In juni 2023 heeft het Rijk de Hervormingsagenda Jeugd afgesloten met VNG (namens gemeenten), brancheorganisaties, professionals en cliëntorganisaties. Deze agenda streeft verschillende doelen na. Belangrijke doelen zijn het voorkomen en terugdringen van residentiële jeugdhulp, het verbeteren van de kwaliteit en beschikbaarheid van jeugdhulp en het hanteren van een brede blik bij de beoordeling van jeugdhulpvragen. Daarnaast wordt gewerkt aan de vermindering van administratieve lasten en het verbeteren van databeschikbaarheid. De uitvoering van deze agenda loopt tot en met 2028.

Op 1 januari 2026 is de Wet verbetering beschikbaarheid jeugd in werking getreden. Deze wijziging van de Jeugdwet is bedoeld om de beschikbaarheid van jeugdzorg voor de meest kwetsbare kinderen te verbeteren. De wet verplicht gemeenten regionaal meer samen te werken bij de inkoop van specialistische jeugdhulp en de sturing op een toereikend aanbod van deze jeugdhulp te versterken. Daarnaast worden er in de wet eisen gesteld aan de bedrijfsvoering van jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen. Ook krijgt de NZa per 1 januari 2026 een rol bij het signaleren van risico's voor de continuïteit van jeugdzorg.

3.3 Kinder- en jeugdgezondheidszorg

Het kabinet richt zich met haar kindergezondheidszorg en jeugdgezondheidszorg beleid op preventie, gezondheidsbevordering en gezondheidsbescherming. Deze inzet wordt kosteloos aangeboden aan alle kinderen van 0-18 jaar en bestaat onder meer uit neonatale screening zoals de hielprik vlak na de geboorte van het kind, het basistakenpakket jeugdgezondheidszorg (hierna: JGZ) en vaccinaties voor alle kinderen via het Rijksvaccinatieprogramma.

In de wereld is een voorziening als de JGZ zoals wij hem kennen uniek. De JGZ ziet op grond van haar wettelijke taak (artikel 5 Wet publieke gezondheid jo. H III Besluit publieke gezondheid) als enige organisatie vrijwel alle kinderen in de levensloop van zwangerschap tot 18 jaar in Nederland. Hiermee bereikt de JGZ vrijwel alle jeugdigen: minimaal 95% onder de 4 jaar en 90% boven de 4 jaar. Tot deze wettelijke taken behoren het volgen van de groei en ontwikkeling van kinderen, het vroegtijdig opsporen van problemen, normaliseren waar kan en doorverwijzen naar gespecialiseerde hulp indien nodig. Als expert op het gebied van sociaal-medische ontwikkeling is de JGZ hét aanspreekpunt voor vragen over opgroeien, opvoeden en ontwikkeling.

Alle kinderen hebben kosteloos toegang tot vaccinaties via het Rijksvaccinatieprogramma. Binnen het Rijksvaccinatieprogramma is werkt het kabinet met de landelijke aanpak 'Vol vertrouwen in vaccinaties' aan meer vertrouwen, betere informatie en grotere toegankelijkheid van vaccinaties voor kinderen. Vooral een wijkgerichte en fijnmazige aanpak blijkt effectief. Hiermee wordt ingezet op het verbeteren van de toegang tot vaccinaties in wijken waar de vaccinatiegraad achterblijft en het beter afstemmen van voorlichting op de behoeften van doelgroepen.

De afgelopen jaren is het Rijksvaccinatieprogramma uitgebreid. Op 1 januari 2024 is de vaccinatie tegen het rotavirus toegevoegd aan het vaccinatieschema. Daarnaast is sinds september 2025 de immunisatie tegen het RS-virus beschikbaar voor baby's geboren vanaf 1 april 2025.

3.4 Kansrijke Start

Ieder kind verdient de best mogelijke start van zijn of haar leven en een optimale kans op een goede toekomst. De eerste 1.000 dagen van het kind zijn hierbij van doorslaggevend belang. Kansrijke Start richt zich op tijdige en passende zorg en ondersteuning aan (toekomstige) ouders in een kwetsbare situatie in de periode voor en tijdens de zwangerschap en na de geboorte. Om zoveel mogelijk kinderen een kansrijke start te bieden werken partijen op landelijk, regionaal en lokaal niveau uit het medisch, sociaal en informeel domein samen, zoals gemeenten, wijkteams, welzijnswerk, volwassen-ggz, geboorte zorg, jeugdgezondheidszorg en zorgverzekeraars.

Uit de monitor Kansrijke Start⁷ over het jaar 2024 blijkt dat 90% van de gemeenten inmiddels een lokale en/of regionale aanpak Kansrijke Start heeft. 6,5% van de kinderen wordt geboren in een gezin dat te maken heeft met een meervoudig kwetsbare situatie. 3% van de zwangeren en/of hun partners heeft te kampen met problematische schulden. In het kader van preventie van geldzorgen zijn in het Leerwerktraject PLUS 6 coalities Kansrijke Start lokaal aan de slag gegaan met hun leervraag op het thema Voorkomen van geldzorgen. Ook ontvingen 15 coalities Kansrijke Start (waaronder de deelnemers van het LeerwerktrajectPLUS) financiële middelen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ter ondersteuning van initiatieven die bijdragen aan het voorkomen van geldzorgen.

In november 2025 is door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de structurele aanpak Kansrijke Start met actieagenda 2026-2030 naar de Tweede Kamer gestuurd.⁸ Daarin is de inzet op Kansrijke Start voor de komende jaren uiteengezet.

3.5 Revalidatie- en habilitatiediensten voor kinderen met een beperking

Kinderen met een beperking hebben op verschillende manieren toegang tot revalidatie- en habilitatiediensten. Gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor het bieden van gerichte revalidatie- en habilitatiediensten aan kinderen met een beperking. Wanneer er sprake is van ernstige/meervoudige beperking(en) hebben kinderen meestal een indicatie voor de Wet Langdurige Zorg (Wlz). Dit betekent dat alle zorg, inclusief revalidatie, wordt geboden onder de Wet Langdurige Zorg. Daarnaast kunnen eerstelijns zorgverleners, zoals de huisarts, kinderen verwijzen naar specialistische medische revalidatiezorg in ziekenhuizen of naar zorg verleend door fysiotherapeuten.

4. Voeding

4.1 Schoolmaaltijden

Het programma Schoolmaaltijden is in 2023 gestart in reactie op het toenemend aantal leerlingen dat met een lege maag in de klas zit. In 2024 is het programma voortgezet vanuit verschillende doelen: het verminderen van de effecten van kinderarmoede en het vergroten van het onderwijssucces van leerlingen. Scholen komen in aanmerking wanneer minimaal 30% van de leerlingen op de school uit een gezin met een laag inkomen komt. Inmiddels doet 32% van de scholen in het primair en voortgezet onderwijs mee. Hiermee worden op dit moment meer dan 400.000 leerlingen ondersteund met een dagelijkse schoolmaaltijd. Scholen kunnen een maaltijd op school organiseren voor de leerlingen of kunnen werken met een boodschappenkaart die aan ouders wordt uitgereikt. Uit onderzoek blijkt dat veel leerlingen zich door de schoolmaaltijden beter kunnen concentreren tijdens de les, dat ze gezonder en gevarieerder eten en dat veel gezinnen minder financiële zorgen hebben.

⁷ <https://www.rivm.nl/publicaties/monitor-kansrijke-start-2024>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/11/20/structurele-aanpak-kansrijke-start-samen-zorgen-we-voor-de-eerste-1000-dagen>

Daarnaast neemt Nederland deel aan het EU-Schoolfruit- en groenteprogramma dat circa 2300 basisscholen in Nederland (tevens circa 400.000 leerlingen) voor een periode van 20 weken van 3 porties groenten en fruit per leerling per week voorziet. Ook voorziet deze EU-Schoolregeling circa 600 basisscholen (circa 75.000 leerlingen) voor een periode van 20 weken 2 maal per week van schoolzuivel. Het programma omvat daarnaast lesmaterialen over voeding.

4.2 Gezonde Kinderopvang- en schoolomgeving

Kinderen en jongeren brengen veel van hun tijd door in de kinderopvang en op school. Deze omgevingen hebben veel invloed op keuzes die kinderen en jongeren maken op het gebied van voeding en leefstijl en het aanleren van gezonde gewoontes. In de samenhangende preventiestrategie die het kabinet in juni 2025 heeft gepresenteerd, zijn de verschillende maatregelen opgenomen die worden ingezet om deze omgevingen gezonder te maken.⁹ Voor gezondheidsbevordering van kinderen op de kinderopvang bestaat het programma Gezonde Kinderopvang. Pedagogisch professionals worden opgeleid tot coach Gezonde Kinderopvang en zorgen ervoor dat binnen hun organisatie structureel aan gezondheidsbevordering wordt gewerkt, o.a. op het thema voeding. Inmiddels zijn er ca. 1900 coaches actief door het hele land. Voor gezondheidsbevordering van kinderen in het primair onderwijs (po) en ook jongeren in het voortgezet onderwijs (vo), mbo en het gespecialiseerd onderwijs bestaat het programma Gezonde School. Eind 2024 werkte 44% van alle schoollocaties in Nederland met de Gezonde School-aanpak; 40% van alle po/so scholen, 62% van alle vo/vso scholen en 49% van alle mbo-schoolllocaties. Met het programma De Gezonde Schoolkantine van het Voedingscentrum kunnen scholen in het vo en mbo eten in kantines en uit automaten gezonder en duurzamer maken. Van alle Nederlandse v(g)o- en mbo-schoolllocaties waar jongeren eten en drinken kunnen kopen is 69% actief bezig met een gezonde en duurzame kantine. Dat zijn 1.247 schoolllocaties.

4.3 Beperken van kindermarketing voor ongezonde voeding

Kinderen en jongeren komen te vaak in aanraking met ongezonde voeding, onder andere door het gebruik van marketingtechnieken gericht op kinderen. Deze groep is juist extra vatbaar voor de invloeden hiervan. Onderzoek toont aan dat de marketing van voedsel de voedselvoorkeuren en het aankoop- en consumptiegedrag van jongeren beïnvloedt. Kinderen uit lagere sociaaleconomische groepen en etnische minderheidsgroepen zijn nog gevoeliger voor deze marketing.¹⁰ Het ministerie van VWS werkt daarom aan een wetwijziging getiteld: Wet tegengaan marketing van ongezonde voedingsmiddelen gericht op kinderen. Hierin worden specifieke marketingtechnieken gereguleerd die worden ingezet om ongezonde voedingsmiddelen aantrekkelijk te maken voor kinderen. Er worden specifieke marketingtechnieken aangewezen die een bijzondere aantrekkingskracht hebben op kinderen (tot 18 jaar) en niet meer gebruikt mogen worden bij de marketing voor ongezonde voedingsmiddelen. Voor de definitie van 'ongezonde voedingsmiddelen' wordt aangesloten bij de Richtlijnen Goede Voeding van de Gezondheidsraad en de Schijf van Vijf van het Voedingscentrum.

⁹ Kamerstukken II, 2024–2025, 32 793, nr. 846

¹⁰ Cairns G, Angus K, Hastings G, Caraher M. Systematic reviews of the evidence on the nature, extent and effects of food marketing to children. A retrospective summary. *Appetite*. 2013; 62:209-215. Boyland EJ, Nolan S, Kelly B, Tudur-Smith C, Jones A, Halford JCG, et al. Advertising as a cue to consume: a systematic review and meta-analysis of the effects of acute exposure to unhealthy food and nonalcoholic beverage advertising on intake in children and adults. *Am J Clin Nutr*. 2016;103(2):519–33. Taking action to protect children from the harmful impact of food marketing: a child rights-based approach. Geneva: World Health Organization and the United Nations Children's Fund (UNICEF), 2023.

5. Huisvesting en dakloosheid

5.1 Huisvesting

Wonen is een eerste levensbehoefte. Een goed, duurzaam en betaalbaar huis in een leefbare wijk vormt de basis van het bestaan. Echter kampt Nederland met een woningtekort. Voor veel woningzoekenden is het een uitdaging om een woning te vinden die past bij hun wensen, behoeften en financiële mogelijkheden. Het is voor het kabinet daarom een prioriteit om te zorgen voor passende en betaalbare woningen voor iedereen. Er wordt ingezet in op het realiseren van 100.000 woningen per jaar, waarvan twee derde betaalbaar moet zijn en 30% sociale huur. Naast het sneller bouwen van nieuwbouwwoningen wordt ook ingezet op het beter benutten van de bestaande woningvoorraad. Hierbij worden woonvormen als hospita en woningdelen gestimuleerd en wordt onnodige leegstand tegengegaan.

Regulier woningzoekenden komen lastig aan een woning en krijgen vaak te maken met lange wachtlijsten. Voor kwetsbare groepen (denk hierbij aan woonwagenbewoners of personen met een sociale of medische urgentie) is het nog een grotere uitdaging om een passende woning te vinden. Deze groepen hebben naast een lange wachttijd ook een specifieke woonbehoefte en hebben aanvullende zorg, ondersteuning en begeleiding nodig. Voor deze groepen is het belangrijk dat zij toegang hebben tot voldoende betaalbare en passende woningen. Met het programma een 'Thuis voor Iedereen' wordt gezamenlijk ingezet om de huisvesting van kwetsbare groepen te verbeteren.

Het wetsvoorstel Versterking Regie volkshuisvesting moet ervoor zorgen dat overheden kunnen sturen op hoeveel, waar en voor wie er gebouwd wordt. Het Rijk, provincies en gemeenten kunnen zo de regie hernemen op de volkshuisvesting en de woningbouwopgave. Uiteindelijk moet dit leiden tot meer betaalbare woningen en kortere procedures zodat er vaart gemaakt kan worden met de bouw van woning. Op deze manier wordt ook gestreefd naar een eerlijke verdeling, waarbij urgent woningzoekenden sneller een kans maken op een passende woning. In juni 2025 is het amendement van de leden Grinwis, Ceder en Welzijn aangenomen, die gezinnen zonder vaste verblijfplaats met minderjarige kinderen toevoegt aan de verplichte categorieën van urgent woningzoekenden. Momenteel wordt er gewerkt aan een uitvoerbaarheidstoets en nadere afbakening om inzicht te krijgen in de groep die aanspraak zou kunnen maken op de voorrangstelling.

5.2 Dak- en thuisloosheid

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport krijgt via de regionale Ethos-tellingen zorgelijke signalen van het aantal dakloze kinderen.¹¹ Tijdens de meest recente Ethos-tellingen (in 9 regio's, waaronder Amsterdam en Den Haag) zijn op één dag 24.659 dakloze mensen geteld, waaronder 4062 kinderen. Voor het eerst zijn er in de twee grote steden ook kinderen (19 in totaal) in beeld gebracht

¹¹De onderzoekers maken gebruik van de ETHOS-light definitie, waarbij dakloosheid wordt gedefinieerd als het gebrek aan volwaardige huisvesting. ETHOS-light bestaat uit de volgende categorieën:

- 1) Mensen die op straat leven of in openbare ruimtes slapen;
- 2) Mensen die in de noodopvang verblijven;
- 3) Mensen die in een tijdelijke opvang verblijven;
- 4) Mensen die een instelling verlaten zonder passende vervolghuisvesting;
- 5) Mensen die in niet-conventionele woonruimtes verblijven (zoals een auto, kraakpand, stacaravan);
- 6) Mensen die tijdelijk bij familie, vrienden of kennissen verblijven;
- 7) Mensen met een dreigende huisuitzetting zonder passende vervolghuisvesting.

die daadwerkelijk verbleven in de openbare ruimte. In een welvarend land als Nederland zou geen enkel kind een verwoestende en vaak traumatische episode(s) van dakloosheid in hun leven mee moeten maken. Landelijke cijfers over het aantal dak- en thuisloze kinderen zijn er niet; de Ethos-tellingen die in 2023 t/m 2025 uitgevoerd zijn, geven het beste inzicht.¹² Deze tellingen worden de aankomende jaren herhaald, zodat er een landelijk beeld ontstaat en er trends waargenomen kunnen worden. Het CBS publiceert jaarlijks over het aantal dak- en thuisloze mensen van 18 – 65 jaar op basis van informatie uit drie verschillende registers. Volgens het CBS waren op peildatum 1 januari 2024 naar schatting 33 duizend mensen in Nederland dakloos, waarvan 20 procent van de dakloze mensen tussen de 18 en 27 jaar. Dak- en thuisloze kinderen worden niet meegenomen in deze schatting.

Er zijn maatregelen genomen om het risico op dakloosheid bij gezinnen met kinderen te voorkomen. Het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting zorgt ervoor dat overheden kunnen sturen op hoeveel, waar en voor wie er gebouwd wordt. Bij de behandeling van dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer is het amendement Grinwis c.s. aangenomen.¹³ Dit amendement voegt gezinnen met minderjarige kinderen zonder vaste verblijfsplaats toe aan de verplichte urgentiecategorieën die worden geïntroduceerd met het wetsvoorstel. Dit betekent dat gezinnen met (hulpbehoevende) kinderen voorrang krijgen bij de toewijzing van huisvesting. Daarmee zal dit amendement naar verwachting bijdragen aan het doen afnemen van dak- en thuisloosheid onder gezinnen met minderjarige kinderen. De beoogde inwerkingtreding van de wet is medio 2026.

Daarnaast is er wegens zorgelijke signalen dat het aantal dakloze jongeren weer aan het toenemen was, ingezet op een aantal gerichte, aanvullende acties om jongerendakloosheid te voorkomen in de vorm van een actie-agenda. Deze actie-agenda Voorkomen Jongerendakloosheid (16-27 jaar) is een oproep aan iedere partner, van woningcorporatie tot uitvoerende professional, en van gemeente tot Rijk tot actie te komen om dakloosheid onder jongeren te voorkomen en terug te dringen. De focus ligt op maatregelen die zo snel als mogelijk in de praktijk kunnen worden gebracht, dan wel worden versneld, aangescherpt of opgeschaald. De maatregelen in deze actie-agenda sluiten aan op, dan wel versterken de uitvoering van afspraken die zijn gemaakt in het Nationaal Actieplan Dakloosheid, de Hervormingsagenda Jeugd, het armoede- en schuldenbeleid van het ministerie van SZW, en het programma Een (t)huis voor iedereen. Deze actie-agenda is in december 2024 aan de Kamer aangeboden.¹⁴ Inmiddels is een aantal acties uit deze actie-agenda uitgevoerd.¹⁵

¹² <https://www.hu.nl/onderzoek/projecten/ethos-telonderzoek>

¹³ Kamerstuk II 2024–2025, 36 512, nr. 93

¹⁴ Kamerstuk II 2024-2025, 29325, nr. 170. <https://open.overheid.nl/documenten/80543f8e-15ea-4241-ae6f-f491edcb1a47/file>

¹⁵ Kamerstuk II 2024-205, 29325, nr. 193

Bijlage 5 – Beantwoording moties armoededefinitie en kinderarmoede

5.1 Beantwoording motie Lahlah inzake verkenning van de armoededefinitie

In oktober 2024 presenteerden het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) een gezamenlijke armoededefinitie. Deze methode zorgt voor duidelijkheid, omdat voorheen op verschillende manieren werd gemeten. In de nieuwe methode worden de werkelijke kosten die mensen hebben meegenomen, in plaats van gemiddelden. De motie van het Lid Lahlah¹ verzocht de regering om met de bij de armoededefinitie betrokken partijen te verkennen wat nodig is om problematische schulden mee te kunnen nemen in de armoededefinitie, en de Kamer hierover te informeren. Met het CBS, SCP en Nibud hebben we gesproken over wat er nodig is om problematische schulden mee te kunnen nemen in de armoededefinitie. We brengen u hieronder op de hoogte van de uitkomsten van dit gesprek.

Allereerst willen we benadrukken dat de armoededefinitie onafhankelijk is vastgesteld door het CBS, SCP en Nibud. Ongeveer elke vier jaar komen de partijen bij elkaar om de definitie te herijken en waar mogelijk verbeteringen door te voeren. Er zijn namelijk ook nog andere zaken die ontbreken in de armoededefinitie, zoals de gemeentelijke regelingen, verwervingskosten, zorgkosten en kinderalimentatie. De onderzoekspartijen streven naar een verbetering van de armoededefinitie, hierin kijken ze dus breder dan enkel naar het meenemen van schulden.

De onderzoeksbureaus gaven aan dat om schulden mee te kunnen nemen in de armoededefinitie, data over de maandelijkse afbetalingsverplichtingen plus de rente op persoonsniveau beschikbaar moeten zijn. Als deze informatie bekend is, kunnen deze kosten in mindering gebracht worden op het besteedbaar inkomen van het huishouden om zo vast te stellen of dat door de aflossing van schulden onder de armoedegrens uitkomt.

Momenteel bestaat er geen integrale bron voor deze specifieke informatie. Hieronder schetsen wij enkele bronnen met data over schulden. Geen van deze bronnen bevat afdoende data om mee te kunnen nemen in de armoededefinitie.

De meest integrale informatie over huishoudens met schulden is te vinden in het dashboard *Schuldenproblematiek in beeld*. Voor dit dashboard leveren 13 bronnen informatie aan het CBS om te rapporteren over het aantal huishoudens dat te maken heeft met problematische schulden. De aanleverende partijen zijn voornamelijk overheidspartijen, maar ook Bureau Kredietregistratie (BKR). Het gaat hier om o.a. betalingsachterstanden en de omvang daarvan. Dit dashboard bevat geen informatie over maandelijkse betalingsverplichtingen en ook niet over private schulden die niet bij BKR geregistreerd zijn.

Via het *Integraal Inkomens- en Vermogensonderzoek* zijn er schuldbedragen beschikbaar. Deze zijn volgens CBS, Nibud en SCP nu nog te incompleet om te integreren in de armoededefinitie². Mogelijk zijn deze data in de toekomst wel bruikbaar. Het is hierbij wel van belang dat de betaalde rente op het inkomen in mindering wordt gebracht.

¹ Kamerstukken II, 2024-2025, 24 515 nr. 802

² Hoofdstuk 2 'Nieuwe methode om armoede in Nederland te meten' (CBS)

Het BKR maakt onderscheid tussen aflopende en doorlopende kredieten. Bij een aflopend krediet is de lening eenmalig en vast, terwijl bij een doorlopend krediet het geleende bedrag kan worden opgenomen en weer kan worden afgelost tot aan de limiet. Alleen voor aflopende kredieten is de betalingsverplichting plus rente per maand beschikbaar. Hiermee zou (een deel van) schulden meegenomen kunnen worden in de armoededefinitie. Om te weten of deze informatie daadwerkelijk bruikbaar is voor het CBS zijn gesprekken nodig tussen de onderzoekspartijen en BKR. Ook is er mogelijk wetgeving nodig om BKR-data voor het CBS beschikbaar te maken voor de armoededefinitie. Bij BKR staan echter tot dusver geen schulden van achterafbetaaldiensten en andere particuliere winkels geregistreerd. Dat komt omdat er geen wettelijke verplichting is opgenomen voor kredietverstrekkers om hun data te registreren. Dit verandert bij de implementatie van de herziene richtlijn consumentenkrediet (CCD2).

5.2 Beantwoording moties Dijk en Van Baarle inzake verlaging van de kinderarmoede

De Tweede Kamer heeft bij de Algemene Politieke Beschouwingen twee moties aangenomen van de leden Dijk en Van Baarle, die de regering verzoeken om voor de behandeling van de SZW-begroting in het parlement (gedekte) voorstellen te doen om kinderarmoede (verder) te verlagen.³

Het kabinet doet veel investeringen om doorbraken te realiseren op grote maatschappelijke opgaves. Om die te betalen, vragen we van iedereen een bijdrage. En we doen een aantal noodzakelijke hervormingen, onder andere in de zorg en de sociale zekerheid. Tegelijkertijd vinden we het belangrijk dat niemand door het ijs zakt. We kiezen ervoor om mensen die het moeilijker hebben tegemoet te komen met een aantal gerichte maatregelen. We investeren € 150 miljoen in de bestrijding van armoede en een effectieve aanpak en preventie van schulden, en maken € 350 miljoen vrij voor chronisch zieken. We verbeteren ook de inkomenszekerheid, en we zetten in op lager niet-gebruik en minder terugvorderingen. De kinderbijslag en het kindgebonden budget worden bijvoorbeeld samengevoegd om de zekerheid voor gezinnen te vergroten. Met een groter inkomensafhankelijk deel en een kleiner inkomensafhankelijk deel willen we dat alle gezinnen erop vooruit gaan. En we werken aan vereenvoudiging en een basisniveau van aanvullende gemeentelijke regelingen. De komende tijd gaan we graag met Uw Kamer in gesprek over de uitwerking van deze plannen.

Om vóór de SZW-begrotingsbehandeling invulling te geven aan de moties van de leden Dijk en Van Baarle, volgt hieronder een overzicht van drie mogelijke maatregelen die genomen zouden kunnen worden om kinderarmoedecijfers verder te verlagen, en het effect van deze maatregelen op de kinderarmoedecijfers. De maatregelen in het overzicht zijn de meest efficiënte maatregelen om kinderarmoedecijfers verder te verlagen, namelijk verhogingen van het kindgebonden budget, de kinderbijslag en de huurtoeslag. Bij elke maatregel is de aanname steeds dat het een intensivering betreft die leidt tot een extra verlaging van de kinderarmoede met 0,2 procentpunt in 2027.⁴ De uitkomsten van de berekeningen zijn opgenomen in tabel 1.

³ Kamerstukken II, 2025-2026, 36 800, nr. 40 en nr. 44.

⁴ De berekeningen zijn gemaakt op basis van de cijfers uit de Macro Economische Verkenning 2026. De berekeningen zijn gemaakt voor 2027, omdat dat het eerstvolgende jaar is waarvoor nieuw beleid kan worden gemaakt.

Tabel 1 laat zien dat verhogingen van het kindgebonden budget, de kinderbijslag of de huurtoeslag kunnen bijdragen aan het verlagen van kinderarmoede, maar dat er relatief veel geld nodig is voor een bescheiden verlaging van het armoedecijfer. Voor een verlaging van 0,2 procentpunt van de kinderarmoede zou een intensivering nodig zijn van € 0,8 tot € 1,9 miljard. Hierbij is geen rekening gehouden met de manier waarop deze maatregelen betaald zouden moeten worden. Budget vrijmaken voor deze maatregelen kan (afhankelijk van de vormgeving) ook weer een effect hebben op de armoedecijfers, of ten koste gaan van andere beleidsdoelen. Daarnaast zijn er andere nadelen die gepaard gaan met het verhogen van toeslagen, zoals een toename van het aantal terugvorderingen, hogere terugvorderingen, een hogere marginale druk, meer ongerichtheid, grotere afhankelijkheid van toeslagen of (specifiek voor de huurtoeslag) het verstorende effect op de werking van de woningmarkt.

Tabel 1 illustreert ook dat het steeds moeilijker wordt om de armoedecijfers via inkomensbeleid verder te laten dalen. Dat komt bijvoorbeeld doordat de groep die nu nog in armoede leeft niet altijd gebruik maakt van alle inkomensregelingen, bijvoorbeeld uit angst voor terugvorderingen. Daarnaast speelt ook een rol dat sommige mensen die in de statistieken als arm worden aangemerkt slechts een deel van het jaar in Nederland verblijven. En specifiek over werkenden in armoede geldt dat een groot deel van die groep maar weinig uren werkt. Al deze factoren maken dat er ook naar andere oplossingen moet worden gekeken, zoals het terugdringen van niet-gebruik of het stimuleren van meer uren werk. Met de analyse in deze bijlage beschouwt het kabinet de moties als uitgevoerd.

Tabel 1: Overzicht maatregelen om kinderarmoedecijfers te verlagen (prijspeil 2027)

Maatregel	Maximaal bedrag basispad (€ per jaar)*	Verhoging (€ per jaar)	Benodigd budget	Effect maatregel
Verhoging kindbedragen kindgebonden budget	0-11 jaar: € 2.710 per kind 12-15 jaar: € 3.450 per kind 16-17 jaar: € 3.700 per kind	€ 460 per kind (ongeacht leeftijd)	€ 0,8 miljard	-0,2%-punt
Verhoging kindbedragen kinderbijslag	0-5 jaar: € 1.210 per kind 6-11 jaar: € 1.470 per kind 12-17 jaar: € 1.730 per kind	€ 320-460 per kind**	€ 1,3 miljard	-0,2%-punt
Verhoging huurtoeslag	Afhankelijk van huurhoogte	€ 1.020	€ 1,9 miljard	-0,2%-punt

*Deze bedragen zijn afgerond op tientallen euro's, en er is nog geen rekening gehouden met de gevolgen van de nieuwe kindregeling, omdat de vormgeving hiervan nog niet definitief is

** Het basisbedrag in de kinderbijslag (lees: het 100%-bedrag voor 12- t/m 17-jarigen) wordt in deze variant verhoogd met € 460 per jaar. Voor kinderen in de leeftijd van 0 t/m 5 en 6 t/m 11 jaar gaat het om een navenante verhoging van € 320 per jaar (70%) respectievelijk € 390 per jaar (85%).

MONITOR EN EVALUATIE SUBSIDIEREGELING FINANCIËLE EDUCATIE

VOORTGANGSRAPPORT 2025

EINDRAPPORT

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

EMINA VAN DEN BERG, HARRIËT PRINS, JULIA DE GROOT, KIM VAN BERKEL, WHITNEY PATTINAJA
AISA AMAGIR (HOGESCHOOL VAN AMSTERDAM)

IN OPDRACHT VAN

MINISTERIE VAN SZW

Samenvatting

De subsidieregeling financiële educatie streeft naar structurele aandacht voor financiële educatie in het onderwijs. Mbo-instellingen ervaren hierin verbetering sinds de start van de regeling. Tegelijkertijd blijkt dat de benodigde professionalisering van onderwijspersoneel door tijdgebrek en werkdruk nog niet overal even goed lukt.

Subsidieregeling financiële educatie

De subsidieregeling financiële educatie streeft naar het bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie in het onderwijs (mbo, vo en po). De regeling biedt gedurende een afgebakende periode financiële ondersteuning aan onderwijsinstellingen voor investering in professionalisering van het onderwijspersoneel (activiteit A, voor alle sectoren), het aannemen of vrijspelen van medewerkers die zorgdragen voor de structurele inbedding van financiële educatie (activiteit B, voor alle sectoren), het aanbieden van persoonlijke financiële begeleiding aan studenten met geldzorgen (activiteit C, alleen voor mbo) en activiteiten gericht op ouderbetrokkenheid (activiteit D: alleen voor po en vo).

De subsidieregeling is gefaseerd ingevoerd per onderwijssector om het budget doelgericht in te zetten en tussentijds te leren van de uitvoering en effecten per sector. Er wordt onderscheid gemaakt tussen vier tijdvakken:

- *Tijdvak 1 (mbo, looptijd 2023-2027):* gericht op het versterken van financiële kennis en vaardigheden van mbo-studenten, die vaak al zelfstandig financiële keuzes maken;
- *Tijdvak 2 (vo, looptijd 2024-2027):* uitbreiding naar het voortgezet onderwijs, waar leerlingen steeds vaker te maken krijgen met eigen geldzaken;
- *Tijdvak 3 (po, looptijd 2025-2028):* gericht op het vroeg aanleren van basisvaardigheden rondom geld in het primair onderwijs, met nadruk op scholen met een hogere onderwijsachterstand;
- *Tijdvak 4 (alle sectoren, looptijd 2026-2029):* aanvullende openstelling voor scholen in mbo, vo en po die niet eerder hebben deelgenomen aan de regeling.

Monitor en evaluatie

Tijdens een substantieel deel van de looptijd van de regeling worden de implementatie en (ervaren) effecten van de regeling gevolgd via een meerjarige monitor (in de periode 2025-2027) en een afsluitende evaluatie (in 2028). Dit rapport bevat de bevindingen van de monitor in 2025 dat naast de beleidstheorie ingaat op het eerste tijdvak van de regeling: het mbo. Dit tijdvak liep in 2025 voldoende lang om inzicht te bieden in de implementatie van de regeling en de eerste (ervaren) resultaten.

Beleidstheorie

De beoogde werking van de subsidieregeling (voor alle onderwijssectoren) is als volgt:

- *Bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie in het onderwijs.* Zowel de scholing van onderwijspersoneel als de inzet van medewerkers die zorgdragen voor de structurele inbedding van financiële educatie hebben als doel de aandacht voor financiële educatie binnen het onderwijs duurzaam te versterken. De verwachting is dat dit leidt tot betere financiële kennis, competenties en vaardigheden bij jongeren. Op de lange termijn moet dit bijdragen aan betere financiële keuzes en uitkomsten;

- *Bevorderen van ouderbetrokkenheid bij de financiële opvoeding*
Activiteiten gericht op ouderbetrokkenheid hebben als doel ouders te stimuleren om thuis vaker het gesprek over geld aan te gaan en hun inzicht in de financiële belevingswereld van hun kinderen te vergroten. Dit verbetert de financiële kennis, competenties en vaardigheden bij zowel jongeren als ouders. Op de lange termijn draagt dit bij aan betere financiële keuzes en uitkomsten;
- *Verbeteren en/of uitbreiden van persoonlijke financiële begeleiding voor jongeren met financiële problemen*
Door persoonlijke financiële begeleiding aan te bieden op school, is het vragen om financieel advies laagdrempeliger. Jongeren die daar behoefte aan hebben, vragen makkelijker om hulp, waardoor de toegang tot (schuld)hulpverlening verbetert. Dit leidt – vooral op de korte termijn – tot betere financiële keuzes en uitkomsten.

Inhoud van de activiteitenplannen van het mbo

In de activiteitenplannen, die deelnemende scholen bij de start van de subsidieregeling hebben opgesteld, beschrijven scholen wat ze al doen op het gebied van financiële educatie en hoe dit gaat veranderen met de inzet van de subsidie.

Aanbod voor de regeling

Instellingen hadden voor de start van de regeling veelal al activiteiten op het gebied van financiële educatie, maar vaak versnipperd en onvoldoende structureel van aard. Met de subsidie willen zij zowel de kwaliteit van het aanbod als de organisatie en ondersteuning rondom financiële educatie versterken.

Beoogde inzet van de subsidiemiddelen

Voor **Activiteit A** beschrijven scholen in hun plannen een relatief grote groep medewerkers – gemiddeld zo’n vijftig per instelling – te professionaliseren op het gebied van financiële educatie. Het gaat hierbij vooral om docenten burgerschap, maar ook om economiedocenten, studieloopbaanbegeleiders, mentoren, zorgcoördinatoren en andere betrokken medewerkers. De beoogde scholingstrajecten variëren van korte trainingen van een dag(deel) tot meer maanden durende opleidingen en in enkele gevallen zelfs meerjarige programma’s. Instellingen beoogden hiervoor samen te werken met externe aanbieders zoals genoemd op het platform geldlessen.nl. Soms benoemen scholen een zogenoemde train-de-trainer-aanpak om expertise duurzaam binnen de organisatie te borgen. Met deze inzet beogen instellingen onder andere de kennis, vaardigheden en handelingszekerheid van docenten te vergroten en daarmee indirect de financiële geletterdheid van studenten te versterken.

Voor **Activiteit B** beschrijven de scholen in hun plannen dat medewerkers – vaak projectleiders of coördinatoren – worden vrijgesteld om financiële educatie duurzaam te verankeren binnen het vak burgerschap, tijdens studieloopbaanbegeleiding, in het curriculum en doorlopende leerlijnen. Deze medewerkers moeten onder andere plannen ontwikkelen, projecten aansturen, teams ondersteunen, materialen ontwikkelen en samenwerking tussen locaties stimuleren. Binnen veel instellingen worden hiervoor werkgroepen of kernteams met docenten geformeerd. Het meest genoemde resultaat – in lijn met de aard van de activiteit – is de structurele inbedding van financiële educatie binnen de school. Andere beoogde resultaten die meermaals in de plannen zijn genoemd, betreffen onder meer de professionalisering en betrokkenheid van docenten, het opbouwen van samenwerkingen en netwerken rondom financiële educatie en het versterken van de financiële vaardigheden, geletterdheid en het bewustzijn van studenten.

Met betrekking tot **Activiteit C** beschrijven mbo-instellingen in hun plannen dat ze de persoonlijke financiële begeleiding gaan uitbreiden of opzetten via onder andere budgetcoaches, docenten, mentoren, spreekuren, loketten of externe partners zoals schuldhulpverlening en sociale raadslieden. Het beoogde resultaat hiervan betreft

onder meer: het verminderen van financiële problemen, schulden en bijbehorende stress bij studenten, het versterken van hun financiële geletterdheid en zelfredzaamheid en het voorkomen van studieuitval en het bevorderen van studiesucces.

Verloop in de praktijk bij mbo-instellingen

Een vragenlijst onder 14 mbo-instellingen en enkele verdiepende interviews bieden inzicht in de implementatie en (ervaren) resultaten van de regeling in het mbo tot nu toe. Scholing van onderwijspersoneel is het vaakst een nieuwe activiteit voor de instellingen: 28 procent van de instellingen investeert hierin voor het eerst met de subsidieregeling. Persoonlijke financiële begeleiding wordt met de middelen veelal uitgebreid en verbeterd. Ook de inzet van personeel voor de structurele inbedding van financiële educatie wordt vooral uitgebreid, in personeel, taken en/of uren. Dit heeft tot nu toe al een zichtbaar resultaat. Waar voor de subsidieregeling 53 procent van de instellingen geen visie had op financiële educatie, is dat inmiddels gedaald tot 3 procent. Het aandeel instellingen waar financiële educatie een structureel onderdeel is van het lesprogramma is toegenomen van 19 naar 45 procent. Financiële educatie wordt meestal ondergebracht binnen meerdere vakken, waarvan burgerschap voor bijna alle instellingen één van de vakken is. Recent zijn er echter nieuwe wettelijke eisen voor burgerschap vastgelegd, waardoor de inhoud van het vak verandert. De mbo-instellingen geven aan dat er binnen deze nieuwe vormgeving weinig ruimte over is voor eigen invulling, waardoor zij financiële educatie hier niet meer goed onder kunnen brengen. De inbedding loopt daardoor vertraging op.

Ongeveer de helft van de instellingen geeft aan dat de uitvoering van de subsidieregeling goed verloopt, de andere helft loopt volgens eigen zeggen op schema. De overige instellingen zijn voornamelijk neutraal en soms ontevreden. De inzet van specialisten, externe expertise en voldoende draagvlak worden vaak genoemd als behulpzame elementen bij de uitvoering. De meest genoemde belemmerende factoren zijn dat reguliere schoolse zaken prioriteit hebben, de hoge werkdruk en het tijdsgebrek bij personeel, de relatief korte looptijd van de subsidie en de onzekerheid over verlenging. Uit de open antwoorden en de interviews komt vooral naar voren dat het tijd kost om een goed plan te maken. De daadwerkelijke uitvoering van de plannen, zoals persoonlijke begeleiding en scholing, kan pas daarna echt van start gaan.

Vervolg van de monitor

Dit rapport bevat de eerste resultaten van de monitor van de subsidieregeling financiële educatie en biedt daarmee een eerste beeld van de implementatie en de (ervaren) opbrengsten binnen het mbo. De subsidieregeling bevindt zich echter nog in een relatief vroege fase en de verdere ontwikkeling is nog volop gaande. In de komende jaren worden de uitvoering en (ervaren) effecten van de regeling verder gevolgd, zowel binnen het mbo als binnen het voortgezet en primair onderwijs.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Subsidieregeling	7
1.3 Onderzoeksvragen	9
1.4 Onderzoeksmethode	11
1.5 Leeswijzer	12
2 Beleidstheorie	13
2.1 Inputs	15
2.2 Resultatenketen 1: Bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie	16
2.3 Resultatenketen 2: Bevorderen van ouderbetrokkenheid bij financiële opvoeding	17
2.4 Resultatenketen 3: Persoonlijke begeleiding van jongeren met financiële problemen	18
2.5 Beleidstheorie als kapstok voor de monitor en evaluatie	18
3 Inhoud van de activiteitenplannen van mbo-instellingen	19
3.1 Aanvragen en toegekende bedragen	19
3.2 Situatieschets voorafgaand aan de regeling	21
3.3 Doelstellingen	24
4 Verloop in de praktijk op mbo-instellingen	33
4.1 Inzet op activiteiten	33
4.2 Invulling van de activiteiten	34
4.3 Vormgeving financiële educatie	38
4.4 Voortgang en opbrengsten	40
4.5 Wijzer in geldzaken	42

1 Inleiding

De subsidieregeling financiële educatie is bedoeld om scholen te ondersteunen bij het organiseren van structurele aandacht voor financiële educatie. De regeling is verdeeld over meerdere tijdvakken afgestemd op verschillende onderwijssectoren. De implementatie en (ervaren) effecten van de regeling worden gevolgd via een meerjarige monitor en een afsluitende evaluatie.

Dit hoofdstuk schetst kort de achtergrond van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de wijze waarop de regeling wordt gevolgd en geëvalueerd, namelijk via een meerjarige monitor (2025-2027) die de voortgang en implementatie van de regeling bij deelnemende scholen in kaart brengt, en een afsluitende evaluatie in 2028 die de doelrealisatie, doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling beoordeelt.

1.1 Aanleiding

Jongeren zijn volgens de wet vanaf hun achttiende jaar financieel zelfstandig. Uit verschillende onderzoeken van het Nibud blijkt echter dat 40 procent van de jongvolwassenen (18-27 jaar) moeite heeft met rondkomen. Daarnaast koopt een kwart regelmatig iets waarvoor ze eigenlijk geen geld hebben. Het aantal jongeren onder de 24 jaar met schulden is de afgelopen vijf jaar toegenomen met 70 procent.^{1 2} Om jongeren financieel weerbaar en redzaam te maken, moeten zij leren omgaan met geld. Het verbeteren van de financiële geletterdheid is een doelstelling van de overheid (Rijksoverheid, 2019)³. Financiële geletterdheid is essentieel om weloverwogen financiële beslissingen te nemen. Uit het PISA-onderzoek uit 2022 blijkt dat 82 procent van de 15-jarigen het minimumniveau aan financiële geletterdheid haalt, wat betekent dat één op de zes 15-jarigen dit niveau niet haalt.⁴ Ook binnen de groep die wel het basisoniveau heeft, is nog ruimte voor verbetering op het gebied van financiële geletterdheid.

Financiële educatie heeft als doel om mensen te motiveren en in staat te stellen om weloverwogen financiële beslissingen te nemen (Amagir, 2020).⁵ Dit omvat niet alleen kennis van financiële concepten, maar gaat ook over de houding ten opzichte van geldzaken en het geloof in eigen kunnen om deze kennis toe te passen in verschillende contexten. De effectiviteit van financiële educatie verschilt per context, maar is positief geassocieerd met de betrokkenheid van ouders en de nadruk op ervaringen met (de gevolgen van) financiële beslissingen. Docentprofessionalisering speelt een essentiële rol in dit proces, aangezien goed opgeleide docenten beter uitgerust zijn om financiële educatie op een didactisch verantwoorde wijze over te brengen.⁶ Echter wijzen evaluaties van verschillende programma's uit dat de effecten voornamelijk op de korte termijn zichtbaar zijn en niet

¹ <https://www.nibud.nl/nieuws/jongvolwassene-richt-zich-financieel-vooral-op-de-korte-termijn/>

² <https://www.nibud.nl/dossiers/jongeren-en-hun-geld/>

³ <https://www.pensioenfederatie.nl/stream/beantwoording-kamervragen-financiele-educatie-en-actieplan-1.pdf>

⁴ <https://www.pisa-nederland.nl/wp-content/uploads/2024/09/PISA-2022-De-Verdieping-De-financiele-geletterdheid-van-15-jarigen.pdf>

⁵ Amagir, A. (2020). "You can't just spend all the money you have": financial literacy education among students in the Netherlands. TIER research series. <https://hdl.handle.net/11245.1/4b3fd066-4f91-4bab-9777-88ee09f0378b>

⁶ Bron: Compen, B., De Witte, K., & Schelfhout, W. (2019). The role of teacher professional development in financial literacy education: A systematic literature review. *Educational Research Review*, 26, 16-31.

of nauwelijks op de lange termijn. Dit onderstreept de noodzaak van structurele financiële educatie om duurzame effecten te bewerkstelligen (Amagir, 2020).

In het kader van de meerjarige *Aanpak geldzorgen, armoede en schulden 2022-2025*⁷ en het *Nationaal Programma Armoede en Schulden*⁸ werkt het kabinet aan duidelijke doelen om onder andere armoede en schulden te verminderen en zo de bestaans- en inkomenszekerheid te vergroten. Een belangrijk onderdeel van deze aanpak is het voorkomen van geldzorgen. Daarom stimuleert het kabinet verantwoord financieel gedrag, onder andere via financiële educatie.

Specifiek wordt ingezet op het versterken van financiële educatie voor kinderen en jongeren. De subsidieregeling 'Financiële educatie voor onderwijsinstellingen' geeft hier invulling aan. Deze regeling is een initiatief van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), in samenwerking met het Ministerie van Financiën (Fin) en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Het doel van de regeling is om onderwijsinstellingen te ondersteunen bij het creëren, ontwikkelen en bestendigen van structurele aandacht voor financiële educatie.⁹

1.2 Subsidieregeling

In 2023 startte de regeling met een tijdvak voor het mbo (tijdvak 1), omdat jongeren in deze onderwijsfase vaak al zelfstandig keuzes moeten maken over geldzaken en er een grote behoefte bestaat aan het versterken van hun financiële kennis en vaardigheden. In 2024 volgde het tweede tijdvak, gericht op het voortgezet onderwijs (vo). De leerlingen in deze leeftijdsgroep krijgen zelf steeds vaker te maken met zakgeld, een eigen bankrekening of een bijbaan. In 2025 is een derde tijdvak toegevoegd voor het primair onderwijs (po), met als doel kinderen al op jonge leeftijd basisvaardigheden op het gebied van geld en financiële besluitvorming bij te brengen. Daarmee kan ongelijkheid worden verminderd en kan de financiële zelfredzaamheid worden versterkt. In februari 2026 start het vierde tijdvak, dat scholen (mbo, vo en po) die niet eerder hebben deelgenomen, nogmaals de mogelijkheid biedt om subsidie voor financiële educatie aan te vragen.

De regeling is verdeeld over meerdere tijdvakken om het beschikbare budget op een beheerste en doelgerichte manier in te zetten. Vanwege budgettaire beperkingen is ervoor gekozen het budget stapsgewijs toe te kennen per onderwijssector. Deze gefaseerde aanpak biedt de mogelijkheid om per sector gerichte keuzes te maken en de uitvoering en effecten van de regeling tussentijds te monitoren. De opgedane inzichten over wat wel en niet effectief blijkt, kunnen worden benut bij de inrichting van volgende tijdvakken, waardoor de regeling gaandeweg kan worden aangescherpt en verbeterd.

Hieronder zijn de belangrijkste kenmerken per tijdvak weergegeven.

Tijdvak 1: mbo

- Publicatie: Staatscourant 2023 nr. 23825, 28 augustus 2023.
- Doelgroep: mbo-instellingen.
- Doel: het creëren, ontwikkelen en bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie binnen mbo-scholen – bij docenten én studenten.

⁷ Kamerbrief *Aanpak geldzorgen, armoede en schulden*, 12 juli 2022, Kamerstuk 2022-0000152702.

⁸ Kamerbrief *Nationaal Programma Armoede en Schulden*, 6 juni 2025, Kamerstuk 2025-0000127247.

⁹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0048586/2024-03-19>, Artikel 3.

- Subsidiabele activiteiten:
 - A: Professionalisering van onderwijspersoneel¹⁰ op het gebied van financiële educatie;
 - B: Inzet van personeel dat zorg draagt voor structurele inbedding van financiële educatie;
 - C: Bieden van persoonlijke financiële begeleiding aan jongeren met geldzorgen.

Activiteiten A en B zijn verplicht. Activiteit C is optioneel en mag hooguit 25 procent zijn van het totale aangevraagde subsidiebedrag;
- Financiën: subsidieplafond 8,6 miljoen euro. Per aanvraag minimaal 25.000 euro en maximaal 400.000 euro;
- Looptijd: 17 oktober 2023 tot en met 31 juli 2027;¹¹
- Achtergrond: Deze eerste openstelling was bedoeld als impuls voor het mbo, vanwege de urgentie om studenten al tijdens hun opleiding financiële kennis, gedrag en weerbaarheid bij te brengen – als onderdeel van de brede aanpak tegen geldzorgen, armoede en schulden.

Tijdvak 2: vo

- Publicatie: Staatscourant 2024 nr. 7991, 18 maart 2024.
- Doelgroep: vo-instellingen, inclusief scholen in Caribisch Nederland.
- Doel: het uitbreiden van de subsidieregeling om ook het voortgezet onderwijs in staat te stellen structurele financiële educatie te implementeren.
- Subsidiabele activiteiten:
 - A: Professionalisering van onderwijspersoneel op het gebied van financiële educatie;
 - B: Inzet van personeel dat zorg draagt voor structurele inbedding van financiële educatie;
 - C: Bieden van persoonlijke begeleiding aan jongeren met geldzorgen;
 - D: Activiteiten gericht op ouderbetrokkenheid.

Activiteiten A en B zijn verplicht. Activiteiten C en D zijn optioneel en mogen elk hooguit 25 procent zijn van het totale aangevraagde subsidiebedrag;
- Financiën: subsidieplafond van 18,7 miljoen euro. Per aanvraag minimaal 75.000 euro en maximaal 300.000 euro;
- Looptijd: 11 mei 2024 tot en met 9 juli 2027;
- Achtergrond: De uitbreiding naar vo vloeit voort uit de erkenning dat jongeren op het voortgezet onderwijs vaak al eigen geldzaken krijgen (zakgeld, bankpas, bijbaan etc.), en dat zij baat hebben bij financiële kennis en vaardigheden voordat zij volwassen worden. De regeling biedt scholen de middelen om dit structureel vorm te geven.

Tijdvak 3: po

- Publicatie: Staatscourant 2025 nr. 2942, 24 januari 2025 en Staatscourant 2025 nr. 8932, 14 maart 2025.
- Doelgroep: po-scholen (regulier basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs), maar niet alle basisscholen: in eerste instantie alleen po-scholen met een onderwijsachterstandsscore boven een bepaalde drempelwaarde (en buiten gemeenten die onder het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) vallen).¹²
- Doel: het stimuleren van financiële educatie op jonge leeftijd, zodat kinderen al in het po basisvaardigheden en kennis over geld leren – wat kan bijdragen aan financiële weerbaarheid op latere leeftijd.
- Subsidiabele activiteiten:

¹⁰ Dit mogen naast docenten ook andere medewerkers van de onderwijsinstelling zijn.

¹¹ Op 18 november 2025 is de einddatum van de regeling voor het eerste tijdvak verlengd van 16 oktober 2026 naar 31 juli 2027.

¹² Deze keuze is in overleg met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemaakt. Het is belangrijk te benadrukken dat het voor alle kinderen, ongeacht het gezin waarbinnen ze opgroeien, van belang is om op jonge leeftijd verstandig met geld te leren omgaan.

- A: Professionalisering van onderwijspersoneel op het gebied van financiële educatie;
- B: Inzet van personeel dat zorgdraagt voor structurele inbedding van financiële educatie;
- D: Activiteiten gericht op ouderbetrokkenheid.

Activiteiten A, B en D zijn verplicht;

- Financiën: subsidieplafond van 11,2 miljoen euro. Per aanvraag minimaal 75.000 euro en maximaal 200.000 euro;
- Looptijd: 1 april 2025 tot en met 17 oktober 2028;
- Extra selectiecriteria: Niet alle po-scholen konden subsidie aanvragen. Basisscholen moeten een onderwijsachterstandsscore boven een bepaalde drempel hebben. Scholen in gemeenten die deelnemen aan het NPLV zijn uitgezonderd. Scholen voor speciaal (basis)onderwijs zijn expliciet toegevoegd als mogelijke aanvragers via latere wijziging;
- Achtergrond: Het kabinet erkent dat vroeg beginnen met financiële educatie belangrijk is: jonge kinderen vormen vaak hun eerste idee over geld, sparen en uitgeven. Door financiële educatie al in het basisonderwijs te integreren, wil het kabinet bijdragen aan structurele verbetering van financiële geletterdheid en op termijn bijdragen aan vermindering van armoede en schulden.

Op 22 december 2025 is er een **vierde tijdvak** toegevoegd aan de regeling, bedoeld voor scholen uit alle sectoren die geen subsidieaanvraag hebben kunnen indienen in de eerdere tijdvakken. Het doel, de subsidiabele activiteiten en kosten en het aanvraagproces van dit tijdvak zijn hetzelfde als voor de andere tijdvakken. Ook blijven de onderlinge verschillen tussen de drie onderwijssectoren zoals die gelden voor hun specifieke tijdvak van toepassing. De looptijd van tijdvak 4 is van 2 februari 2026 tot en met 31 juli 2029. Het subsidieplafond is 10 miljoen euro.

1.3 Onderzoeksvragen

Om vast te stellen of de subsidieregeling bijdraagt aan structurele aandacht voor financiële educatie, voert SEO Economisch Onderzoek een meerjarige monitor (2025-2027) en een evaluatie (2028) uit. Het nut en de noodzaak van financiële educatie staan hierin niet ter discussie, maar de vraag of de regeling een adequate stimulans is voor het bevorderen hiervan.

De bijbehorende onderzoeksvragen zijn gegroepeerd in vijf thema's:

Thema 1: Bereik: wie bereikt de subsidieregeling?

- Hoeveel en welk type scholen hebben een aanvraag gedaan?
- Voor hoeveel docenten, medewerkers, mbo-studenten, vo-leerlingen en po-leerlingen is er in totaal een aanvraag gedaan?

Thema 2: Implementatie: hoe zetten scholen de subsidie in en hoe verloopt de implementatie?

De implementatie is opgedeeld in de waarom-, de wat- en de hoe-vraag.

Waarom: doelen en resultaten

- Wat zijn de beoogde doelen van de onderwijsinstellingen? In hoeverre sluiten deze aan bij het doel van de subsidieregeling?
- Wat zijn de beoogde resultaten van de activiteiten?

Wat: welke activiteiten op het gebied van financiële educatie zetten onderwijsinstellingen in?

- Op welke van de activiteiten vanuit de subsidieregeling zetten scholen in?
- In hoeverre zijn de activiteiten additioneel?
- Zijn er (oude) activiteiten op het gebied van financiële educatie gestopt?

Hoe: hoe voeren de onderwijsinstellingen de subsidieregeling uit?

- Hoe zijn de subsidiemiddelen ingezet (in geld en uren) over de verschillende activiteiten? Wat is hierin de verhouding tussen de verschillende activiteiten?
- Wat is de gemiddelde looptijd van de activiteiten en het gemiddelde subsidiebedrag? Hoe hangt dit samen met het aantal activiteiten?
- Hoe is de uitvoering van de activiteiten georganiseerd?
- Welke belanghebbenden betrekken de scholen bij de uitvoering van de subsidie?
- In hoeverre en op welke wijze werken scholen samen met partners aan het geven van invulling en uitvoering aan de subsidieregeling?
- Wie heeft de implementatie in de school gecoördineerd en hoe is dat verlopen?
- Wat is de voortgang van de uitvoering van de activiteiten? Ligt de realisatie op schema?
- Hoe tevreden zijn de verschillende doelgroepen over de uitvoering van de activiteiten?
- Welke knelpunten ervaren betrokkenen bij de uitvoering van de activiteiten?
- Wat merken studenten/leerlingen van de versterkte aandacht voor financiële educatie? Hoe uit zich dat bij hen?
- Binnen welke vakken wordt er structureel aandacht besteed aan financiële educatie? Wordt dit projectmatig aangepakt, wordt gewerkt binnen een bepaalde leerlijn of wordt dit verweven in een bestaand vak?
- Bij welke kerndoelen is aansluiting gezocht en hoe ging dat?
- In hoeverre wordt er gebruikgemaakt van de expertise van het expertisepunt Wijzer in Geldzaken en hoe wordt dit ervaren? Wat gaat er goed? Wat kan er beter?

Thema 3: Doelrealisatie: in hoeverre zijn de beoogde doelen bereikt?

Tijdens de implementatie:

- Welke resultaten zijn er (tot nu toe) behaald? In hoeverre sluit dit aan bij de beoogde resultaten?

Na afronding van de activiteiten:

- In hoeverre (en op welke wijze) maken scholen (zelf) inzichtelijk welke resultaten zij realiseren met de inzet van de subsidiemiddelen?
- Welke resultaten zijn er behaald? In hoeverre sluit dit aan bij de beoogde resultaten?
- In hoeverre zijn de vooraf gestelde doelen van de subsidieregeling na afloop van de regeling bereikt?
- In welke mate is financiële educatie ingebed in het curriculum? Welke aanpassingen zijn er gedaan binnen het curriculum?
- In hoeverre hebben docenten meer en verbeterde kennis en vaardigheden op het gebied van financiële educatie?
- In hoeverre hebben andere medewerkers op school meer en verbeterde kennis en vaardigheden op het gebied van financiële educatie?
- Is er nieuw lesmateriaal ontwikkeld en zo ja, wat is de verhouding daarvan versus reeds bestaand lesmateriaal?
- Is de persoonlijke begeleiding van studenten/leerlingen en hun ouders (po en vo) verbeterd?
- In hoeverre is er verandering opgetreden in de betrokkenheid en participatie van ouders? Hoe uit zich dat?

Thema 4: Doeltreffendheid en doelmatigheid: in welke mate heeft de subsidieregeling bijgedragen aan structurele aandacht voor financiële educatie bij onderwijsinstellingen? In hoeverre zijn de subsidiemiddelen daarvoor toereikend geweest?

- Heeft de subsidieregeling bijgedragen aan het bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie bij onderwijsinstellingen? En zo ja, in welke mate?
- Hoe kijken betrokkenen aan tegen het instrument subsidie t.b.v. de doelstelling van de regeling?
- Wat hebben scholen gedaan om ervoor te zorgen dat financiële educatie een goede plek krijgt binnen de organisatie van de school?
- In hoeverre lukt het om financiële educatie structureel in te bedden binnen de school? Wat is hier (meer) voor nodig?
- Welke activiteiten dragen het meest bij?
- Welke manier van inbedding binnen de organisatie is het meest succesvol gebleken?
- In hoeverre zijn de beschikbare middelen voldoende toereikend gebleken om de regeling financieel structureel in te bedden binnen school? Indien ontoereikend, hoe hebben scholen gezorgd voor borging na afloop van de regeling?

Thema 5: Geleerde lessen: wat kunnen de verschillende belanghebbenden leren van de subsidieregeling?

- Wat lukt er goed en wat minder? Welk onderscheid is er tussen de verschillende activiteiten?
- Wat werkt wel en niet in de uitvoering van de regeling?
- Welke randvoorwaarden zijn cruciaal voor succes?
- Wat kunnen scholen onderling leren van elkaar?
- Welke aanbevelingen of vervolgstappen zijn er voor scholen en voor beleid?
- Welke (onbedoelde) neveneffecten hebben zich voorgedaan en in welke mate?

Bovenstaande onderzoeksvragen vormen de basis voor de jaarlijkse monitor en de evaluatie. Voor de meerjarige monitor ligt de focus op de thema's bereik, implementatie, doelrealisatie en geleerde lessen tot op dat moment. Bij de evaluatie ligt de nadruk op doelrealisatie, doeltreffendheid, doelmatigheid en de geleerde lessen van scholen en de subsidieregeling als instrument.

1.4 Onderzoeksmethode

Het onderzoek naar de subsidieregeling is opgebouwd uit een meerjarige monitor en een afsluitende evaluatie. De monitor volgt de voortgang en resultaten van deelnemende scholen gedurende de looptijd. In de evaluatie ligt de focus op doelrealisatie, doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling. De uitkomsten van de monitor en evaluatie worden triangulair gebruikt om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de effecten en effectiviteit van de regeling.

Meerjarige monitor (periode 2025-2027)

De meerjarige monitor heeft als doel jaarlijks inzicht te geven in de implementatie en realisatie van de subsidieregeling. Het biedt een momentopname van de voortgang en levert een voorlopig antwoord op de onderzoeksvragen.

De monitor combineert drie methoden:

- Deskresearch: Analyse van beschikbare documenten, rapportages en dashboards om kwantitatief inzicht te krijgen in bereik, implementatie en realisatie van de regeling;

- Enquêtes: Bevraging van de deelnemende scholen over ervaringen met de uitvoering, opbrengsten en effecten van de subsidieregeling;
- Casestudies: Kwalitatieve verdieping door gesprekken met verschillende betrokkenen binnen geselecteerde scholen, om inzicht te krijgen in hoe activiteiten worden uitgevoerd, ervaren en ingebed.

De combinatie van deze drie bronnen maakt het mogelijk om zowel brede kwantitatieve trends als diepgaand kwalitatief inzicht te verkrijgen. Dit biedt een onderbouwd beeld van de jaarlijkse voortgang en lessen uit de uitvoering van de subsidieregeling in de praktijk.

Evaluatie (2028)

In het laatste onderzoeksjaar ligt de focus op de evaluatie van de subsidieregeling, met de nadruk op doelrealisatie, doeltreffendheid en doelmatigheid. De evaluatie bouwt voort op de monitor en wordt gebaseerd op deskresearch, enquêtes met evaluatieve vragen, analyse van de eindrapportages van scholen en groepsgesprekken met belangrijke stakeholders.

De evaluatie omvat drie analyses:

1. **Mate van doelrealisatie:** Analyse van eindrapportages en enquêteresultaten om te bepalen in welke mate scholen hun vooraf gestelde doelen hebben behaald en welke factoren hierbij een rol speelden;
2. **Gedragsveranderingen over de tijd:** Kwantitatieve analyse van veranderingen in meetbare uitkomstindicatoren, zoals structurele aandacht voor financiële educatie, financiële geletterdheid van leerlingen en gesprekken over geld thuis, en de relatie met de hoogte van de subsidie;
3. **Stakeholdersinzichten over effectiviteit:** In enquêtes en groepsgesprekken worden ervaringen en reflecties van betrokkenen verzameld over de effectiviteit van de subsidieregeling, succesfactoren, knelpunten en de bijdrage van de subsidie aan structurele veranderingen.

Vanwege het ontbreken van een nulmeting en controlegroep is een zuiver causale vaststelling van effectiviteit niet mogelijk. De resultaten van de drie analyses worden daarom triangulair benut om de meest waarschijnlijke effecten en de doelmatigheid van de subsidieregeling uit af te leiden.

1.5 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft de resultaten van de monitor van de subsidieregeling 'Financiële educatie voor onderwijsinstellingen' uitgevoerd in 2025. Daarbij ligt de focus op het eerste tijdvak van de regeling, namelijk het mbo. Hoofdstuk 2 behandelt de beleidstheorie van de regeling en maakt de uitgangspunten en verwachte effecten inzichtelijk. Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten van de analyse van de plannen die de mbo-instellingen hebben opgesteld bij de start van de subsidieperiode, waaronder de activiteiten en doelen die zij voor ogen hadden. Hoofdstuk 4 richt zich op het verloop van de subsidieregeling in de praktijk van het mbo tot nu toe.

2 Beleidstheorie

De beleidstheorie van de subsidieregeling bestaat uit drie resultatenketens. Deze zijn gericht op het bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie, ouderbetrokkenheid bij de financiële opvoeding en persoonlijke financiële begeleiding voor jongeren met financiële problemen. De monitor beoogt inzichtelijk te maken in hoeverre deze ketens daadwerkelijk tot stand komen in de praktijk.

Als startpunt van de monitor en evaluatie van de subsidieregeling financiële educatie is de beleidstheorie achter de regeling gereconstrueerd. Een beleidstheorie maakt inzichtelijk hoe de regeling geacht wordt te werken en tot welke effecten deze zou moeten leiden. De beleidstheorie biedt structuur en houvast voor de monitor en evaluatie. In de monitor brengen we zo goed mogelijk in beeld of de beoogde werking van de regeling zich voordoet in de praktijk. Met behulp van de evaluatie doen we een uitspraak over de doeltreffendheid en doelmatigheid van de subsidieregeling.

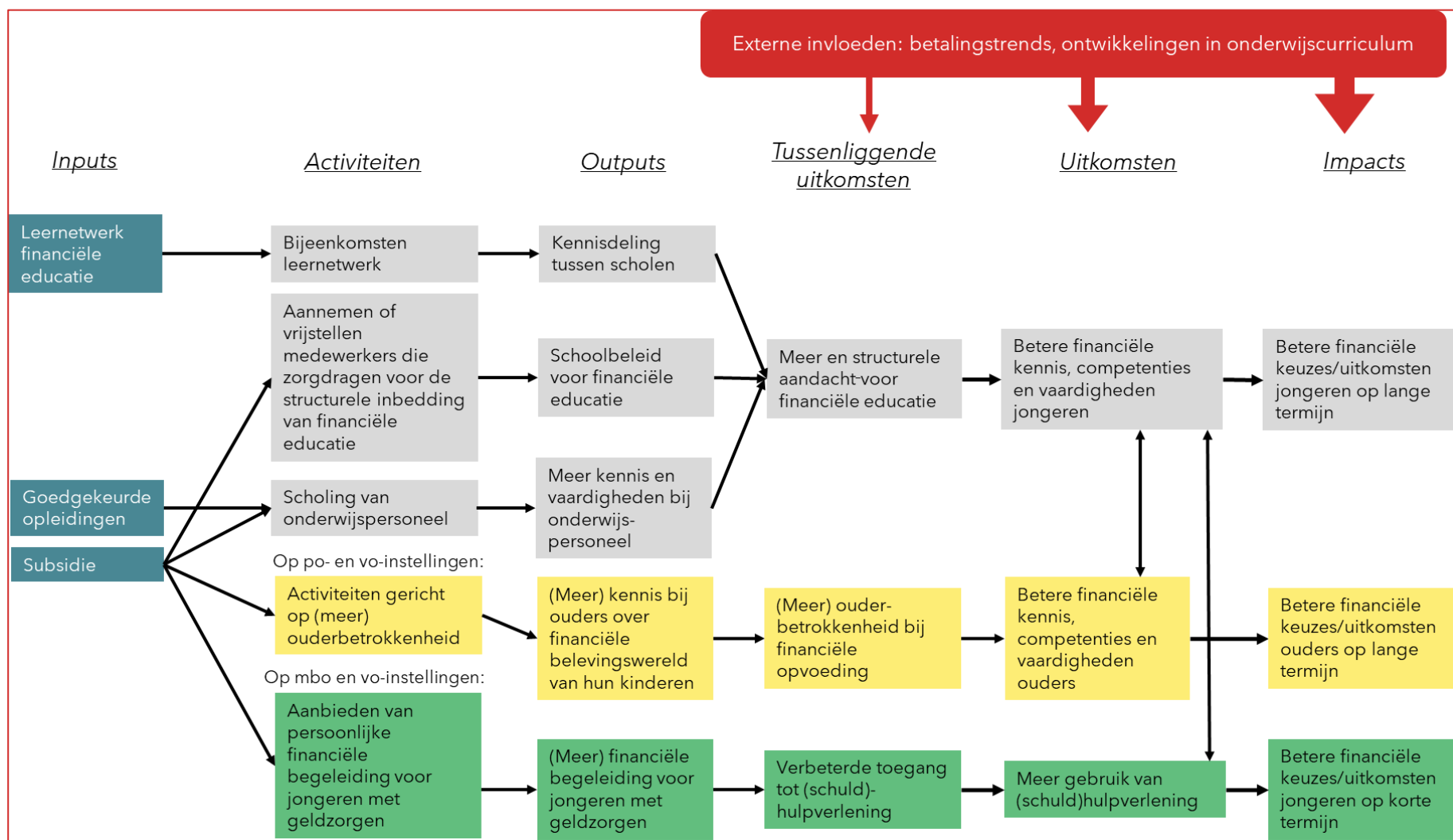
Binnen de beleidstheorie zijn drie resultatenketens onderscheiden (zie Figuur 2.1):

1. Bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie in het onderwijs (grijs gekleurde onderdelen);
2. Bevorderen van ouderbetrokkenheid bij financiële opvoeding (geel gekleurde onderdelen);
3. Persoonlijke begeleiding van jongeren met financiële problemen (groen gekleurde onderdelen).

Resultatenketens beginnen aan de linkerkant van de figuur bij de inzet van middelen (inputs). Vervolgens geven we weer hoe de inputs via de uitvoering (activiteiten), directe resultaten (outputs) en tussenliggende uitkomsten tot effecten (uitkomsten en impact) kunnen leiden, aan de rechterkant van de figuur. De resultatenketens worden beïnvloed door verschillende contextfactoren, zoals weergegeven in het rode vlak bovenaan de figuur.

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de inputs gevolgd door de beoogde werking van de subsidieregeling per onderscheiden resultatenketen.

Figuur 2.1 Visuele weergave van de beleidstheorie van de subsidieregeling financiële educatie

Bron: SEO Economisch Onderzoek (2025)

Noot: Grijs onderdelen = resultatenketen gericht op het bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie in het onderwijs;
 Gele onderdelen = resultatenketen gericht op het bevorderen van ouderbetrokkenheid bij financiële opvoeding;
 Groene onderdelen = resultatenketen gericht op directe financiële begeleiding voor jongeren met financiële problemen.

2.1 Inputs

De inputs bestaan uit drie onderdelen: de beschikbaar gestelde subsidie middelen, de lijst van de door de minister goedgekeurde opleidingen ten aanzien van financiële educatie en het leernetwerk financiële educatie.

Subsidie middelen

In het eerste tijdvak van de regeling, bedoeld voor mbo-instellingen, was er zo'n 8,6 miljoen euro beschikbaar. Daarvan is 8,4 miljoen daadwerkelijk toegekend. Voor het tweede tijdvak, voor vo-scholen, lag het plafond op 18,7 miljoen euro, waarvan 16,9 miljoen is verstrekt. In het laatste tijdvak, bedoeld voor po-scholen, was 11,2 miljoen euro beschikbaar. Hiervan is 10,6 miljoen euro toegekend.

Opleidingen

Alleen opleidingen die door de minister zijn goedgekeurd, komen in aanmerking voor vergoeding via de subsidieregeling. Om die goedkeuring te krijgen, moet een opleiding voldoen aan een aantal voorwaarden:

- De opleiding moet gericht zijn op (toekomstige) leraren of ander onderwijspersoneel in het po, vo of mbo;
- De inhoud van de opleiding moet bijdragen aan het structureel opnemen van financiële educatie in het curriculum;
- De opleiding moet gericht zijn op blijvende impact en begeleid worden door een trainer of docent. Een opleiding die alleen uit e-learning bestaat, komt dus niet in aanmerking.

Scholingsaanbieders kunnen hun opleidingen ter beoordeling aanbieden bij Wijzer in geldzaken, dat checkt of de opleidingen voldoen aan bovenstaande voorwaarden en de minister daarover adviseert. Het overzicht van goedgekeurde opleidingen wordt bijgehouden op geldlessen.nl. Op het moment van opstellen van dit rapport zijn er 46 goedgekeurde opleidingen voor onderwijspersoneel in het po, vo en mbo.

Leernetwerk

Wijzer in geldzaken is door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gevraagd om via geldlessen.nl, de rol in te nemen van expertisepunt waar scholen terecht kunnen voor het actueel overzicht van scholing, informatie, advies en het delen van kennis over effectieve financiële educatie. Wijzer in geldzaken is een initiatief van het ministerie van Financiën, waarin partners uit de financiële sector, de wetenschap, de overheid en onderwijs-, voorlichtings- en consumentenorganisaties hun krachten bundelen om mensen in Nederland voor te bereiden op het maken van financiële keuzes.

Geldlessen.nl is het onderwijsplatform over leren omgaan met geld en biedt alles over effectieve financiële educatie in de klas, trainingen voor docenten, verdiepende kennissessies en bovenal: heel veel lesmaterialen over omgaan met geld voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en het mbo. Daarmee is al een goede basis gelegd voor een expertisepunt voor financiële educatie. Onderwijsinstellingen en docenten (en aanbieders van trainingen) kunnen hier terecht voor een actueel overzicht van trainingsaanbod, informatie, advies en het uitwisselen/delen van kennis rondom effectieve financiële educatie.

Wijzer in geldzaken biedt met behulp van de expertise van haar partners - als onderdeel van het professionaliseringsaanbod - een serie online kennissessies aan over verschillende financiële onderwerpen (zoals achteraf betalen of verzekeren) en hoe deze in de les kunnen worden behandeld. Daarnaast organiseert Wijzer in geldzaken leernetwerken voor po-, vo- en mbo-instellingen die deelnemen aan deze subsidie. Dit biedt de scholen

de mogelijkheid om expertise over het integreren van financiële educatie te delen, inspiratie op te doen en samenwerking tussen scholen te bevorderen. Hiermee wordt ook de kennis over financiële educatie vergroot, waar andere scholen en onderwijsinstellingen uiteindelijk gebruik van kunnen maken. Zo zorgen we er samen voor dat studenten goed voorbereid zijn op hun financiële toekomst.

Geldlessen.nl fungeert dus als het expertisepunt vanuit Wijzer in geldzaken voor de subsidieregeling financiële educatie en biedt scholen advies, scholing voor docenten en ondersteuning via een Leernetwerk Financiële educatie.

2.2 Resultatenketen 1: Bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie

Scholen kunnen de subsidiemiddelen inzetten voor verschillende activiteiten. Twee activiteiten zijn in ieder tijdvak van de regeling verplicht gesteld: scholing van onderwijspersoneel en het aannemen en/of vrijstellen van medewerkers die zorgdragen voor de structurele inbedding van financiële educatie. Beide activiteiten hebben als doel om de structurele aandacht voor financiële educatie in het onderwijs te bevorderen. Daarnaast is er gedurende de looptijd van de regeling voor alle gesubsidieerde scholen de mogelijkheid om deel te nemen aan het leernetwerk van het expertisepunt financiële educatie.

Onderwijspersoneel kan binnen de subsidie een opleiding volgen uit de lijst met goedgekeurde opleidingen. Met deze scholing doet het onderwijspersoneel kennis en vaardigheden op over het aanbieden of integreren van financiële educatie in bestaande vakken. In eerste instantie richtte de scholing zich uitsluitend op onderwijspersoneel met lesgevende taken. Dit is op verzoek van onderwijsinstellingen versoepeld naar onderwijspersoneel in het algemeen.

Medewerkers die zorgdragen voor de inbedding van financiële educatie werken aan de (verdere) ontwikkeling van schoolbeleid op het gebied van financiële educatie. Het takenpakket van deze medewerkers is niet afgebakend door de subsidieregeling en kan op verschillende manieren worden ingevuld. Een medewerker die zorg draagt voor de structurele inbedding kan bijvoorbeeld werken aan een plan van aanpak voor het aanbieden van structurele financiële educatie op de school of aan het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn voor financiële educatie. Op deze manier ontwikkelt de school een eigen visie op de integratie van financiële educatie in het onderwijsprogramma.

Deelname aan bijeenkomsten van het leernetwerk van het expertisepunt financiële educatie kan leiden tot kennisdeling tussen scholen. Tijdens de bijeenkomsten kunnen deelnemende scholen ervaringen en *best practices* op het gebied van financiële educatie uitwisselen. Hierdoor hoeven scholen niet ieder zelf het wiel uit te vinden en kunnen zij in plaats daarvan leren van elkaars opgedane kennis en ervaringen op het gebied van financiële educatie.

Beide verplichte activiteiten en deelname aan bijeenkomsten van het leernetwerk, dragen bij aan het creëren, ontwikkelen en/of bevorderen van structurele aandacht voor financiële educatie. Scholing van onderwijspersoneel vergroot de deskundigheid en vaardigheden om financiële educatie in het onderwijs te integreren. Medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de inbedding van financiële educatie in het beleid zorgen ervoor dat scholen niet alleen incidenteel activiteiten ondernemen, maar bouwen aan een doorlopende leerlijn en een eigen visie van de school. Dit vergroot de kans dat financiële educatie blijvend verankerd raakt in het schoolcurriculum. Tegelijkertijd

bevorderen de leernetwerkbijeenkomsten kennisdeling en samenwerking tussen scholen, waardoor succesvolle aanpakken worden verspreid en opgeschaald.

Meer en structurele aandacht voor financiële educatie beoogt betere financiële kennis, competenties en vaardigheden tot stand te brengen bij leerlingen/studenten. Jongeren die financiële educatie ontvangen, weten beter hoe ze hun geld moeten beheren en ontwikkelen goede financiële gewoonten, zoals sparen. Bovendien zijn ze beter voorbereid op onverwachte financiële uitdagingen en minder geneigd om schulden te maken. Een structurele aanpak in plaats van eenmalige of kortdurende interventies is daarnaast één van de voorwaarden voor effectieve financiële educatie (zie bijvoorbeeld HvA, KCPEG & HU, 2024).

Verbeterde kennis, competenties en vaardigheden van jongeren dragen bij aan het voorkomen van geldzorgen, nu en in de toekomst. Als jongeren beter met geldzaken en/of geldzorgen kunnen omgaan, verkleint dit de kans dat zij (later) met betalingsproblemen te maken krijgen. Zij maken betere financiële keuzes en komen daardoor minder vaak in de schulden of armoede terecht.

2.3 Resultatenketen 2: Bevorderen van ouderbetrokkenheid bij financiële opvoeding

Po- en vo-scholen kunnen met de regeling inzetten op activiteiten die de ouderbetrokkenheid bij de financiële opvoeding bevorderen.¹³ Financiële educatie is immers geen eigenstandige verantwoordelijkheid van het onderwijs, maar een gedeelde opgave met de thuisomgeving. Voor het vo zijn deze activiteiten optioneel en bedragen de subsidiabele kosten maximaal 25 procent van het totaal verleende subsidiebedrag per aanvrager. In het po is deze activiteit verplicht. Scholen mogen zelf de invulling van deze activiteiten bepalen.

Activiteiten gericht op ouderbetrokkenheid beogen de kennis van ouders te vergroten over de financiële belevingswereld van hun kinderen. Door middel van deze activiteiten wordt bij ouders begrip gecreëerd van de financiële keuzes en verleidingen waar hun kinderen mee te maken krijgen en manieren om daar in de opvoeding aandacht aan te geven. Daarnaast kan er in de activiteiten bijvoorbeeld ook aandacht besteed worden aan de rol van sociale media, recente ontwikkelingen in betaalmogelijkheden en de risico's die daarmee gepaard gaan. Ouders zijn hierdoor meer betrokken bij de financiële opvoeding van hun kinderen, wat bijdraagt aan de financiële kennis, competenties en vaardigheden van de kinderen. Ouders zijn ook beter op de hoogte van de laatste ontwikkelingen en kunnen hun kinderen daardoor beter voorlichten over de risico's van deze ontwikkelingen. Op deze manier draagt ouderbetrokkenheid bij aan het verbeteren van de (lange termijn) financiële uitkomsten van jongeren.

Anderzijds kunnen ouders zelf ook baat hebben bij de activiteiten. Hun eigen kennis, vaardigheden en competenties kunnen hierdoor verbeteren. Dit verkleint ook voor ouders de kans dat zij zelf in financiële problemen komen.

¹³ Voor mbo is deze activiteit uitgesloten van de subsidieregeling.

2.4 Resultatenketen 3: Persoonlijke begeleiding van jongeren met financiële problemen

De voorgaande twee resultatenketens richten zich voornamelijk op het voorkomen van geldproblemen in de toekomst. De derde resultatenketen betreft het (direct) verhelpen van bestaande financiële problemen bij jongeren. Hiertoe bestaat binnen de regeling voor vo- en mbo-scholen de mogelijkheid om persoonlijke begeleiding te bieden aan jongeren met geldzorgen. Deze activiteit is niet verplicht en de subsidiabele kosten bedragen bovendien maximaal 25 procent van het totaal verleende subsidiebedrag per aanvrager. Scholen geven zelf vorm en invulling aan de financiële begeleiding.

Door persoonlijke financiële begeleiding aan te bieden op school, is het vragen om financieel advies laagdrempeliger. Jongeren die daar behoefte aan hebben, vragen makkelijker om hulp en krijgen hierdoor (meer) financiële begeleiding.

De financiële begeleider op school kan jongeren eventueel ook doorverwijzen naar de gemeente voor aanvullende (en uitgebreidere) schuldhulpverlening. In specifieke gevallen kunnen geldproblemen dermate groot zijn, dat doorverwijzing naar formele schuldhulpverlening noodzakelijk is. De financiële begeleider is bekend met de verschillende beschikbare hulpkanalen en kan jongeren adviseren over mogelijke vervolgstappen. Door de persoonlijke begeleiding worden oplossingen gezocht voor de geldproblemen van jongeren en/of wordt voorkomen dat bestaande geldproblemen verergeren.

2.5 Beleidstheorie als kapstok voor de monitor en evaluatie

Dit hoofdstuk laat zien dat de beleidstheorie van de subsidieregeling financiële educatie bestaat uit drie resultatenketens. De monitor beoogt inzichtelijk te maken in hoeverre de verschillende mechanismen in deze resultatenketens daadwerkelijk plaatsvinden in de praktijk, aan de hand van onder andere meetbare indicatoren. Hiertoe rapporteren we jaarlijks hoe deze indicatoren zich ontwikkelen. In de evaluatie beantwoorden we vervolgens de vraag of de vastgestelde ontwikkelingen in de indicatoren een causale samenhang vertonen met de subsidieregeling.

Sommige beoogde effecten kunnen we binnen de scope van het onderzoek niet kwantitatief in kaart brengen. Deze zullen kwalitatief of theoretisch beschreven worden. Dit betreffen bijvoorbeeld de (langetermijn)impact en uitkomsten bij ouders en leerlingen/studenten. Beoogde effecten op de lange termijn, zoals betere financiële keuzes van leerlingen, zijn niet goed meetbaar binnen de doorlooptijd van het onderzoek. Daarnaast kunnen we, gegeven de opzet en reikwijdte van het onderzoek, de uitkomsten bij ouders en leerlingen niet kwantitatief meten. Daarom besteden we hieraan in de casestudies aandacht. Verder verkrijgen we indicaties van effecten bij leerlingen en ouders via de enquêtes en voortgangs- en eindrapportages van scholen.

3 Inhoud van de activiteitenplannen van mbo-instellingen

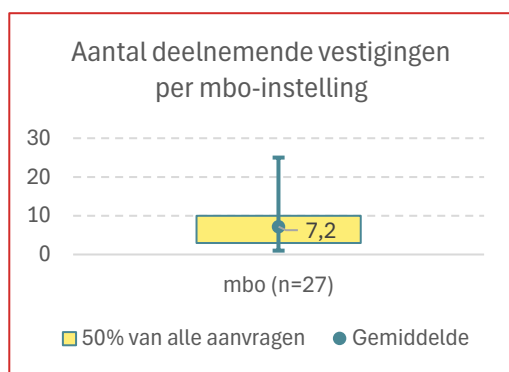
Met de subsidieregeling beogen 27 mbo-instellingen financiële educatie structureler en breder te verankeren in hun schoolorganisatie. Daarvoor zetten zij in verschillende mate in op professionalisering van het personeel, duurzame borging van financiële educatie in het onderwijs en gerichte begeleiding van studenten met geldzorgen.

Voorafgaand aan de subsidieperiode legden scholen in een activiteitenplan vast hoe zij de subsidiemiddelen wilden inzetten. Dit hoofdstuk beschrijft de inhoud van deze plannen. Het start met een overzicht van de subsidieaanvragen: hoeveel aanvragen zijn er gedaan vanuit het mbo, hoeveel vestigingen behoren daarbij en welke subsidiebedragen zijn toegekend? Daarna volgt een situatieschets ten aanzien van financiële educatie voorafgaand aan de start van de subsidieregeling en de voorgenomen invulling met betrekking tot de verschillende activiteiten.

3.1 Aanvragen en toegekende bedragen

Mbo-instellingen zijn stichtingen waar veelal meerdere scholen/schoolvestigingen onder vallen. Er zijn 27 projecten in het mbo verleend, waaraan in totaal 194 vestigingen deelnemen. Het totaal toegekende subsidiebedrag bedraagt 8.417.158 euro. Om ook de onderlinge variatie tussen de mbo-instellingen die een subsidieaanvraag hebben ingediend inzichtelijk te maken, gaan de onderstaande figuren (3.1–3.3) in op de verdeling tussen de mbo-instellingen. Figuur 3.1 laat zien dat gemiddeld 7,2 vestigingen per instelling deelnemen. Het hoogste aantal betreft 25 vestigingen, het laagste één vestiging (zoals weergegeven met de 'whiskers' in de figuur). Het geel gemarkeerde gebied toont het interval tussen het 25e en 75e percentiel; in dit gebied bevindt zich vijftig procent van de instellingen, met tussen de drie en tien deelnemende vestigingen.

Figuur 3.1 Gemiddeld nemen er circa 7 vestigingen per mbo-instelling deel aan de subsidieregeling

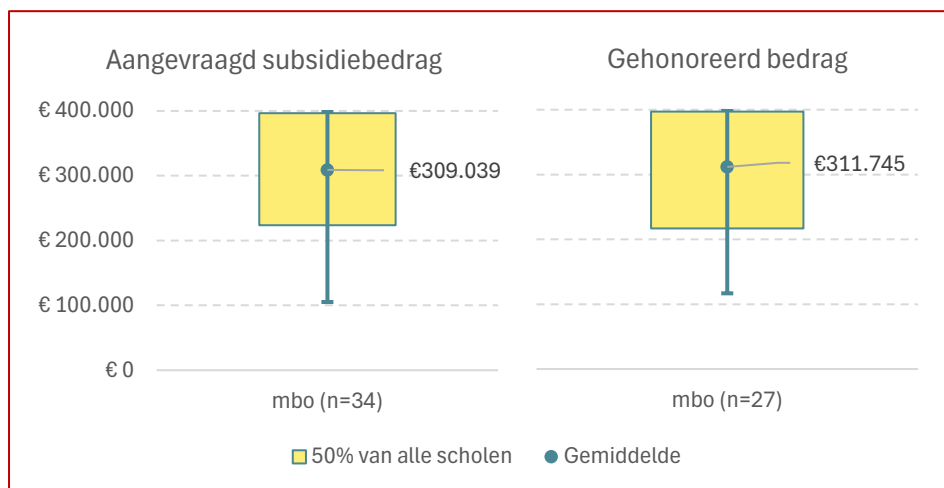

Bron: *Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. De opsomming van de gegevens uit deze plannen is verstrekt door het ministerie van SZW. Bewerkingen SEO (2025).*

Voor de overige figuren (Figuur 3.2 tot en met 3.10) geldt dezelfde leeswijzer: de 'whiskers' markeren de minimum- en maximumwaarden, terwijl het gele vlak de middelste 50 procent van de verdeling toont.

Figuur 3.2 toont het verschil tussen het *aangevraagde* en het daadwerkelijk *gehonoreerde* bedrag, inclusief de onderlinge verdeling tussen de mbo-instellingen. In het mbo dienden 34 instellingen een aanvraag in, waarvan er 27 zijn gehonoreerd. Hoewel het aantal aanvragen hoger ligt dan het aantal honoreringen, blijven, zoals zichtbaar in de figuren, het gemiddeld toegekende bedrag en de minima en maxima vrijwel gelijk.

Figuur 3.2 Het gemiddeld aangevraagd en gehonoreerd bedrag ligt rond 310.000 euro

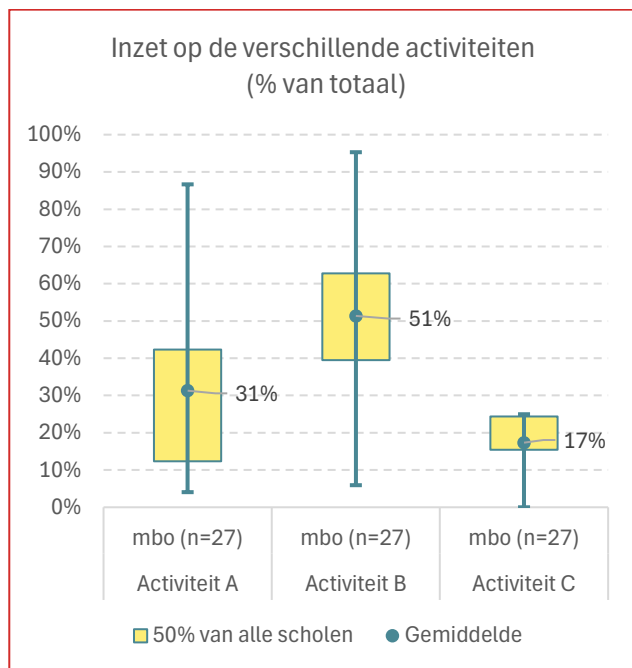
Bron: *Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. Bewerkingen SEO (2025)*

In aanvulling op de hierboven getoonde onderlinge verdelingen tussen de subsidieaanvragen laat Figuur 3.4 zien hoe instellingen voorafgaand aan de subsidieverstreking beoogden de middelen verhoudingsgewijs te verdelen over de verschillende activiteiten. Bij het indienen van hun aanvraag bededen aanvragers de middelen toe aan de volgende activiteiten:

- **Activiteit A:** het volgen van een opleiding door docenten van mbo-instellingen om financiële educatie in bestaande vakken te integreren en studenten te onderwijzen in financiële competenties;
- **Activiteit B:** het aannemen of vrijstellen van medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de structurele inbedding van financiële educatie binnen de mbo-instelling;
- **Activiteit C:** het aanbieden van persoonlijke financiële begeleiding aan studenten met geldzorgen.

Figuur 3.3 laat zien dat instellingen gemiddeld het grootste deel van de middelen beogen in te zetten voor Activiteit B (51 procent). Daarna volgt Activiteit A, met gemiddeld 31 procent. Voor Activiteit C is verhoudingsgewijs gemiddeld het kleinste deel van de middelen voorzien (17 procent). De foutbalken tonen dat de variatie tussen instellingen groot is, vooral bij Activiteit A en B: terwijl sommige instellingen nauwelijks middelen aan deze activiteiten toewijzen, zetten andere instellingen er juist bijna hun volledige budget op in. Bij Activiteit C valt op dat een deel van de instellingen hier helemaal geen middelen voor reserveert. Dit komt bij Activiteit A en B niet voor; instellingen zetten altijd ten minste een deel van hun middelen op deze activiteiten in. Dit komt overeen met de verwachtingen, aangezien inzet op Activiteit A en B verplicht was, terwijl dit voor Activiteit C niet geldt.

Figuur 3.3 Gemiddeld zetten instellingen het grootste deel van de subsidie in voor Activiteit B

Bron: *Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. Bewerkingen SEO (2025)*

3.2 Situatieschets voorafgaand aan de regeling

In het activiteitenplan kregen instellingen de vraag: “Zijn er reeds bestaande en/of uitgevoerde activiteiten op het gebied van financiële educatie binnen uw instelling? Zo ja, welke?” Omdat veel antwoorden op deze vraag dezelfde thema’s raakten, zijn deze activiteiten onderverdeeld in drie categorieën:

1. Integratie van financiële educatie in het lesprogramma of curriculum;
2. Individuele begeleiding van leerlingen met financiële vragen;
3. Overige activiteiten, een restgroep met onderwerpen die slechts enkele keren genoemd werden.

Ad1: Lesprogramma en curriculum

Uit veel activiteitenplannen blijkt dat financiële educatie al vóór de start van de regeling in enige vorm onderdeel uitmaakt van het onderwijsaanbod. Mbo-instellingen doen dit op uiteenlopende manieren. De economische dimensie van de burgerschapslessen wordt relatief het vaakst genoemd in de plannen (in 8 van de 27 plannen). Daarbij valt op dat het merendeel van de plannen expliciet uitwerkt welke onderwerpen binnen deze dimensie aan bod kwamen.

Naast de economische dimensie van het vak burgerschap, is ook relatief vaak genoemd dat er door middel van gastlessen aandacht wordt besteed aan financiële educatie. Een greep uit het type lessen dat in de plannen aan bod komt is als volgt:

- Gastlessen door financiële instellingen en andere externe organisaties, zoals de Rabobank, de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV), de belastingdienst en de Groningse Kredietbank (GKB). Hierbij kwamen onderwerpen aan bod als het kopen van een huis of verzekeren, belastingaangifte, werk en bijbanen of cao’s;

- Programma's en gastlessen die gericht zijn op financiële weerbaarheid, zoals MoneyWays, waarin jonge rolmodellen (*peer educators*) met leerlingen in gesprek gingen over onderwerpen als schulden, armoede, schaamte, verleidingen en groepsdruk;
- Incidentele gastlessen op initiatief van docenten of mentoren, bijvoorbeeld gastsprekers tijdens mentorlessen, lessen over schulden of vanuit Ons Welzijn/Sociaal Raadslieden (zoals de les 'Ik word 18').

Financiële educatie kwam ten slotte volgens enkele plannen aan bod binnen SLB-, LOB- en enkele vakgerichte/beroepsgerelateerde lessen:

- Eén van de plannen noemt dat er in SLB- en LOB-lessen incidenteel aandacht werd besteed aan onderwerpen zoals arbeidsvoorwaarden en de cao; en dat deze thema's terugkwamen in vaklessen/leereenheden die voorbereiden op de beroepspraktijk, zoals lessen over cao's en salarisopbouw;
- Een ander plan noemt dat er binnen de LOB-lessen enkele elementen van financiële educatie werden behandeld;
- Daarnaast merkt een instelling op dat financiële educatie vooral plaatsvond in een beroepscontext en gericht op ondernemerschap, en niet primair op persoonlijke financiële redzaamheid. Met name in groene opleidingen (vooral niveau 4) leerden studenten hoe zij een eigen bedrijf konden runnen (zoals een retail- of hoveniersbedrijf, dierenwinkel, manege of tuinbouwbedrijf) waarbij ook de financiële aspecten van bedrijfsvoering aan bod kwamen;
- Ook wordt genoemd dat financiële educatie terugkomt in keuzeprogramma's of in trainingen. Enkele voorbeelden zijn:
 - Het keuzeprogramma *Persoonlijk Burgerschap*, waarin studenten binnen de vier burgerschapsdimensies konden kiezen uit aanbod dat ook financiële educatie omvat (o.a. MoneyWays, modules over geld en risico's en activiteiten rond armoede);
 - De training *Lab of Life*, waarin financiële gezondheid niet centraal stond maar wel als onderdeel van het bredere programma aan bod kwam.

Ad 2: Individuele begeleiding

Een tweede thema dat in meerdere plannen naar voren komt, is de individuele begeleiding van studenten. Hieruit komt het beeld naar voren dat mbo-instellingen studenten vóórafgaand aan de subsidieregeling vooral individuele en praktische ondersteuning boden bij financiële vraagstukken. Deze begeleiding was met name gericht op het versterken van het instantiekapitaal van studenten: het vermogen om hun weg te vinden binnen complexe regelingen en instanties, zoals DUO en gemeenten, en minder op structurele, preventieve financiële educatie.¹⁴ Hieronder worden de in de plannen beschreven vormen van individuele begeleiding vóór de subsidieregeling nader toegelicht. Studenten konden volgens de plannen allereerst terecht bij een financieel spreekuur. In de plannen staat hierover het volgende:

- De spreekuren boden informatie en ondersteuning bij uiteenlopende vraagstukken, zoals schulden, belastingzaken, schoolkosten en DUO-gerelateerde thema's. Daarnaast fungeerden ze als vraagbaak voor zowel studenten als docenten in de instroom-, doorstroom- en uitstroomfase van de opleiding. Er werd vraaggericht advies, ondersteuning en voorlichting gegeven;
- De financiële spreekuren werden op verschillende manieren georganiseerd: soms door een externe partij, soms door een mentor, docent of een collega uit het *ondersteuningsteam* of *begeleidingsteam*. In andere gevallen werden zij uitgevoerd door *trajectbegeleiders van het Loopbaancentrum* of door

¹⁴ Amagir, A., & Kremer, M. (2023). *Instantiekapitaal: De onzichtbare drempel tot hulp en erkenning*. In A. Amagir & M. Kremer (Red.), *Bestaanszekerheid begint bij een betrouwbare overheid* (pp. xx-xx). Kenniscentrum Ongelijkheid.

sociale raadslieden of trajectbegeleiders van het Loopbaanplein. Ook kan het een laagdrempelige dienst zijn van het Centrum voor Studentontwikkeling;

- In een van de plannen wordt het financieel spreekuur genoemd als aanvulling op het vak Burgerschap, zoals blijkt uit het volgende citaat: *“Niet alle onderdelen komen aan bod in de lessen Burgerschap. Voor studenten die deze lessen niet (kunnen) volgen, is er het Financieel Spreekuur.”;*
- Daarnaast blijkt uit enkele plannen dat het schoolmaatschappelijk werk ondersteuning bood bij geldproblemen of financiële zorgen. In één van de plannen wordt bovendien genoemd dat medewerkers van de gemeente ongeveer eens per maand langskwamen voor individueel advies;
- Ten slotte noemen meerdere plannen de aanwezigheid van een financiële coach. Deze coach richtte zich op het mogelijk maken van de aanschaf van studiematerialen en ondersteunde bij aanvragen voor financiële regelingen of kwijtschelding van studieschuld. Ook hielp de coach studenten bij het identificeren en benutten van financiële hulpmiddelen, zoals studiefinanciering, beurzen of andere vormen van financiële steun, en verwees daar waar nodig door naar externe hulpinstanties. In één van de plannen wordt de coach aangeduid als ‘Peercoach’, waarbij de samenwerking met een zorgprofessional en, indien nodig, een warme overdracht van student naar professional centraal staan.

Ad 3: Overige activiteiten

Minder voorkomende manieren waarop mbo-instellingen al vóór de subsidieregeling aandacht besteedden aan financiële educatie zijn:

- Enkele instellingen noemen de “Week van het geld” of de “Week van de Armoede”. In deze weken organiseerden zij onder meer gastlessen van het Nibud, gemeenten en *Wijzer in geldzaken*. Ook werden workshops verzorgd door studentbegeleiders (bijvoorbeeld over het voorkomen van financiële stress), vanuit het mbo-studentenfonds, theatervoorstellingen over schulden en externe voorlichting of inloopsprekken;
- In één van de plannen wordt vermeld dat er bijeenkomsten voor medewerkers werden georganiseerd, gericht op het signaleren van en handelen bij geldzorgen onder studenten. Daarnaast werden interne trainingen voor Zorgprofessionals genoemd, specifiek gericht op armoede en sociale uitsluiting;
- Ook noemen enkele instellingen hun website als kanaal voor financiële educatie. Via de website werd, al voor de subsidieregeling financiële educatie, informatie aangeboden over financiële regelingen, zoals studiefinanciering, het mbo-studentenfonds en diverse toeslagen.

Aandacht voor financiële educatie voorafgaand aan de regeling is vooral incidenteel van aard

Ondanks dat in veel plannen expliciet is aangegeven dat er al aandacht voor financiële educatie was vóór de regeling, blijkt dit vooral te gaan om incidentele aandacht. De citaten in Box 3.1 illustreren dit.

Box 3.1 De meeste plannen benadrukken dat de inzet op financiële educatie voorafgaand aan de regeling nog onvoldoende structureel was

“Bij het vak Burgerschap besteden wij al jaren aandacht aan deze materie. Dit gebeurt echter niet structureel genoeg; het betreft vooral gastcolleges, workshops en incidentele bedrijfsbezoeken.”

“De manier waarop studenten les krijgen in financiële educatie verschilt per opleiding. Bovendien worden de lessen niet altijd in een doorlopende leerlijn aangeboden en varieert de aandacht voor dit onderwerp sterk tussen opleidingen. Het aanbod sluit niet altijd goed aan bij de leefwereld en interesses van jongeren.”

“Financiële educatie en ondersteuning voor mbo-studenten is zeker nog niet geborgd in het onderwijs.”

"Uit een eerste inventarisatie blijkt dat financiële educatie gefragmenteerd is opgezet en nog niet de structurele aandacht krijgt die het verdient."

"Op een andere locatie wordt gewerkt met acht thema's, waarvan 'Financiën en Economie' er één is. Binnen dit thema kunnen studenten en docenten kiezen uit verschillende opdrachten in drie contexten: persoonlijk, beroep en maatschappij. Financiële educatie vormt hierbij slechts een klein onderdeel en is bovendien optioneel."

"Hoewel in de lessen Burgerschap aandacht wordt besteed aan de economische dimensie, is niet duidelijk in hoeverre specifieke aandacht is voor de individuele financiële problemen van studenten en de preventie daarvan."

"Afhankelijk van de kwaliteiten en interesses van de docent wordt binnen sommige clusters aandacht besteed aan financiële educatie in het kader van Burgerschap. Dit gebeurt echter fragmentarisch, niet structureel en staat niet als beleid vast."

"Binnen het programma dat in de eerstejaarslessen Burgerschap wordt aangeboden, is slechts in zeer beperkte mate aandacht voor financiële educatie. Dit draagt volgens ons onvoldoende bij aan de financiële geletterdheid van studenten."

"Tijdens Vitaal Burgerschap wordt aandacht besteed aan onderwerpen als omgaan met geld, schuldenproblematiek en verzekeringen. Dit betreft echter vaak slechts enkele lessen en vormt geen doorlopende leerlijn die binnen de organisatie is ingebed."

"Financiële educatie is op dit moment nog niet structureel ingevoerd."

"Er is momenteel geen formeel professionaliseringstraject voor docenten om financiële educatie te verzorgen."

"Voor gelijke kansen van onze studenten op het gebied van financiële educatie is het nu te veel docent- en of teamafhankelijk van wat er gebeurt."

"Financiële educatie gericht op het verantwoord omgaan met geld en risico's is nog zeer beperkt opgenomen in het curriculum van de school en binnen LOB."

3.3 Doelstellingen

De activiteitenplannen bevatten ook een toelichting op de beoogde resultaten van de regeling, uitgesplitst naar de activiteiten A tot en met C. Hierbij bestaat er zowel de beschikking over tekstuele informatie als in enkele gevallen over kwantitatieve aanvullende gegevens. Beide vormen van informatie zijn benut. Ook is steeds onderscheid gemaakt tussen de beoogde *inhoud* van de activiteit, het beoogde *resultaat* dat instellingen met de activiteit nastreven en het bedrag dat zij beoogen op deze activiteit in te zetten.

Activiteit A: professionalisering van onderwijspersoneel

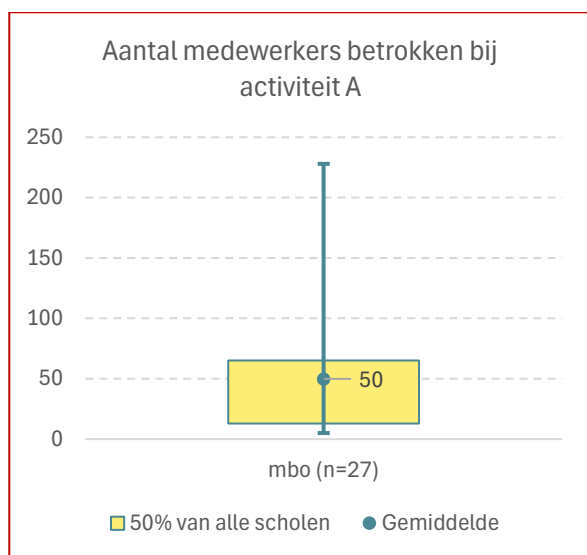
Activiteit A is als volgt omschreven: *"het volgen van een opleiding door de docenten¹⁵ van de mbo-instellingen om financiële educatie in bestaande vakken te integreren en studenten te onderwijzen in financiële competenties."* Om een goed beeld te krijgen van hoe instellingen deze activiteit vormgeven, bekijken we *hoeveel* en *welke* medewerkers deelnemen aan de opleidingen, *welke organisaties* deze opleidingen aanbieden, *hoelang* de trajecten duren en *welke resultaten* instellingen nastreven.

¹⁵ Later uitgebreid naar onderwijspersoneel in het algemeen.

Uit de plannen blijkt dat het opleidingsaanbod bij alle mbo-instellingen in ieder geval gericht is op docenten, geheel in lijn met de omschrijving van de activiteit door het ministerie. Daarbij wordt een breed scala aan docentenprofielen genoemd. Het vaakst gaat het om docenten burgerschap, maar ook om economiedocenten, studieloopbaanbegeleiders, mentoren, intern begeleiders, zorgcoördinatoren, "docenten die de rol van coach of zorgcoach hebben", de 'taakdocent zorg' en, in bredere zin, "andere geïnteresseerde docenten". Daarnaast blijkt dat in sommige gevallen ook medewerkers van Student Support of Student Service Centra, evenals coaches van het studentbegeleidingscentrum, aan de trainingen zullen deelnemen.

In Figuur 3.4 is het beoogde aantal medewerkers dat aan de trainingen deelneemt visueel weergegeven. De figuur toont dat gemiddeld 50 medewerkers per mbo-instelling gaan deelnemen aan activiteit A. Het aantal deelnemers varieert van minimaal 5 tot maximaal 228. Bij de helft van de scholen ligt het aantal deelnemende docenten tussen de 12 en 65. Onderwijsinstellingen in het mbo variëren in grootte. Gemiddeld hebben de instellingen die deelnemen aan de subsidieregeling ruim 800 personen met een onderwijsgevende functie in dienst.¹⁶ Dat betekent dat gemiddeld per mbo-instelling ongeveer 6 procent een training zal volgen op het gebied van financiële educatie.

Figuur 3.4 Gemiddeld nemen 50 docenten deel aan Activiteit A

Bron: *Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. De opsomming van de gegevens uit deze plannen is verstrekt door het ministerie van SZW. Bewerkingen SEO (2025)*

De plannen geven ook inzicht in de duur van de trainingen. Deze loopt uiteen van kortdurende trajecten van enkele dagen of dagdelen, tot trajecten die volgens de plannen meerdere maanden in beslag nemen, en zelfs tot meerjarige trajecten. De volgende citaten illustreren deze variatie:

- "De training zal één dag of twee dagdelen omvatten."
- "Een dergelijke opleiding kent 5 tot 10 bijeenkomsten, verdeeld over een periode van 3 maanden."
- "We gaan ervanuit dat in de loop van 3 jaar zo'n 90% wordt geschoold door Codename Future en/of Money Rebels".

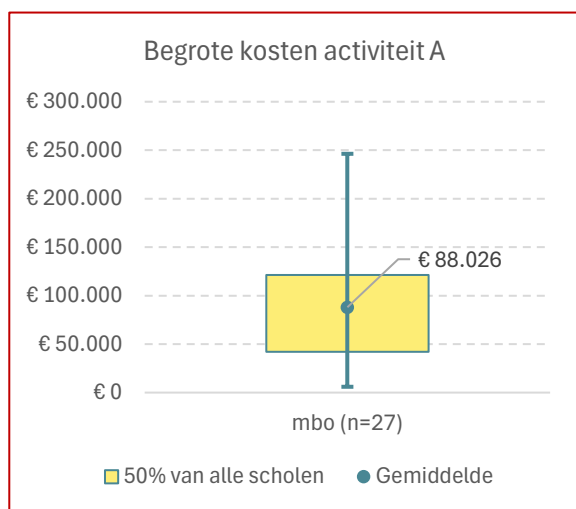
¹⁶ Gebaseerd op Onderwijspersoneel mbo in aantal personen via Open DUO-data.

Wat betreft de typen platformen en aanbieders van opleidingen worden in de plannen in totaal zes partijen expliciet genoemd. Het gaat daarbij zowel om opleidings- en kennisplatformen als om concrete opleidingsaanbieders. Geldlessen.nl, dat fungeert als platform voor lesmateriaal en expertise, wordt het meest genoemd (in 12 plannen). Daarnaast wordt MoneyRebels, een aanbieder van trainingen en gastlessen, genoemd in 7 plannen. Verder noemen plannen Diversion (4 plannen), de Hogeschool van Amsterdam (2 plannen) en het Nibud (1 plan). Daarnaast geven vier mbo-instellingen aan gebruik te gaan maken van het "train-de-trainer-principe". Dit houdt in dat een kleine groep medewerkers eerst zelf wordt opgeleid, zodat zij de opgedane kennis vervolgens binnen de eigen organisatie kunnen doorgeven. Zij formuleren deze werkwijze als volgt:

- *"Via het principe van train de trainer zal de kennis niet alleen binnen de 4 scholen, maar instellingsbreed worden ontwikkeld."*;
- *"We hanteren hierbij het train de trainer concept: een externe trainer/expert/docent die een gedegen lespakket ontwikkelt en de docenten daarin meeneemt."*;
- *"Het voordeel van een 'train-de-trainer' concept is dat het een effectieve overdracht van specialistische kennis en vaardigheden binnen een organisatie of gemeenschap faciliteert."*;
- *"Daarnaast zit er in de training een Train-de-trainer component, waarna de docenten hun collega's kunnen trainen in gespreksvoering met studenten rondom financiën en de persoonlijk financiële situatie."*;
- *"Docenten burgerschap trainen docenten burgerschap uit het leernetwerk burgerschap op hun school"*.

In de plannen is tevens aangegeven welk bedrag instellingen beogen te besteden aan de verschillende activiteiten. Figuur 3.6 geeft een overzicht van de beoogde uitgaven voor activiteit A. De gemiddelde besteding bedraagt circa 88.000 euro, met een minimum van 6.000 euro en een maximum van ongeveer 250.000 euro. Bij de helft van de instellingen ligt de beoogde besteding tussen circa 42.000 euro en 120.000 euro.

Figuur 3.5 De gemiddelde beoogde besteding aan activiteit A bedraagt circa 88.000 euro

Bron: *Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. Bewerkingen SEO (2025)*

Met betrekking tot de na te streven resultaten komt in de plannen een aantal overeenkomstige thema's voor. Allereerst geven instellingen aan dat zij de kennis, vaardigheden en competenties van docenten op het gebied van financiële educatie willen versterken. Daarnaast benadrukken veel plannen de gewenste impact op studenten: instellingen verwachten dat Activiteit A bijdraagt aan de financiële geletterdheid en financiële competenties van studenten. Dit wordt onder meer geïllustreerd door de volgende citaten:

- “(...) dat de docenten voldoende of zelfs goed uitgerust zijn met kennis, vaardigheden en competenties om zaken rondom financiële educatie op te pakken (...).”;
- “Verbeterde financiële geletterdheid van MBO-studenten om financieel gezonde beslissingen te kunnen nemen in hun leven na school.”

Naast deze veelgenoemde resultaten komt in enkele plannen ook een aantal aanvullende doelen naar voren. Deze aanvullende resultaten omvatten onder meer:

- Het mogelijk maken dat mbo-coaches extra begeleiding of nazorg aan studenten kunnen bieden;
- Het beschikbaar maken van meer informatie over de manier waarop Gen Z met geld omgaat;
- Het vergroten van kennis over het doorverwijzen van studenten naar passende hulpinstanties;
- Het verbeteren van de algemene kennis binnen de school over de problematiek waarmee studenten rondom dit thema te maken hebben.

Activiteit B: structurele inbedding van financiële educatie

Activiteit B betreft “het aannemen of vrijstellen van medewerkers, die zorgdragen voor de structurele inbedding van financiële educatie in het onderwijs op de betreffende mbo-instelling”. Om een goed beeld te krijgen van hoe instellingen deze activiteit beogen vorm te geven, zoomen we in op *welk type* medewerker in het kader van deze activiteit wordt vrijgesteld, voor *hoeveel uur* en *welke resultaten* hiermee worden nagestreefd.

In de plannen komen verschillende typen medewerkers naar voren die (gedeeltelijk) worden vrijgesteld. Het betreft daarbij in de meeste gevallen een medewerker die het project zal aansturen, aangeduid als ‘projectleider’, ‘coördinator’ of, in enkele gevallen, ‘hoofdfunctionaris’. In 18 van de 23 plannen is dit expliciet benoemd.

De rol van de projectleider wordt in veel plannen nader toegelicht, inclusief de verwachte duur van de vrijstelling. Box 3.2 bevat vier illustratieve voorbeelden van dergelijke omschrijvingen. Hieruit blijkt dat de duur sterk varieert tussen de deelnemende instellingen. Sommigen beogen de projectleider voor de hele subsidieperiode in te zetten (voorbeeld 1), en anderen voor een deel (bijvoorbeeld 18-20 maanden, voorbeeld 2). Verder blijkt dat in sommige gevallen één projectleider verantwoordelijk is voor meerdere locaties (voorbeeld 3), terwijl in andere gevallen juist meerdere projectleiders binnen dezelfde mbo-instelling worden aangesteld (voorbeeld 4).

Box 3.2 Illustratieve voorbeelden: omschrijving van de rol van de projectleider

Voorbeeld 1:

“De activiteiten binnen dit project worden aangestuurd door een projectleider vanuit Ondernemerslab. Hij of zij zal zorgdragen voor de selectie en inschrijving van de trainingen, het ontwerpen en aanbieden van de geldmodule, de communicatie richting de docenten over de herziening van bestaande curricula en het inzetten van docenten als interne trainers. Ook zal de projectleider de kennisbijeenkomst voor docenten en de thema-avonden Geldonderwijs voor ouders/verzorgers organiseren en assisteren bij de werving en begeleiding van studentambassadeurs. Als laatste is de projectleider verantwoordelijk voor de financiële en inhoudelijke verantwoording van het project. (...) De projectleider wordt voor 0,2 FTE vrijgesteld van (onderwijs)taken om dit project te kunnen uitvoeren. (...) De duur van deze deelactiviteit is het gehele project, dus vanaf 17 oktober 2023 t/m 16 oktober 2026.”

Voorbeeld 2:

“Aard: Op zoek gaan naar een (nieuwe) medewerker die vrijgesteld of aangenomen wordt als “projectleider”. Projectleider brengt in kaart wat er concreet al gedaan wordt aan financiële educatie en hoe structureel dit is. Een plan opstellen hoe financiële educatie een structurele plek heeft in het onderwijs: wat is daarvoor nodig, wat is de behoefte, wat is haalbaar en wat past? (...)”

Duur:*Op zoek naar medewerker: 2-3 maanden**Vooronderzoek: 2 maanden**Opstellen plan: 2 maanden**Uitvoeren plan 10 maanden**Evalueren plan en bijstellen: 2 maanden**Totale duur: 18-20 maanden"***Voorbeeld 3:***"Om te voorkomen dat de locaties allemaal zelf het wiel opnieuw gaan uitvinden en dubbel werk doen, zal er één centrale coördinator op dit project komen. Diegene zal het contact en de samenwerking tussen de vijf locaties faciliteren om van elkaar te leren. Ook zal diegene zorgen dat hetgeen ontwikkeld wordt, ook binnen de rest van de scholen benut kan worden. Met behulp van de lokale inzet en betrokkenheid, kunnen we op deze manier zorgen dat ook andere locaties aan de slag kunnen met een aanpak en lesprogramma."***Voorbeeld 4:***"Er worden vier docenten gedeeltelijk vrijgesteld van hun reguliere onderwijsverplichtingen, zodat ze zich volledig kunnen wijden aan het plannen, ontwikkelen en implementeren van een gestructureerd financieel educatieprogramma in het curriculum van de instelling. Deze docenten zullen worden aangesteld als coördinator."*

Uit de plannen blijkt verder dat de inzet van de projectleider vaak wordt gecombineerd met die van andere medewerkers. Daarbij wordt een breed palet aan samenwerkingsverbanden genoemd, variërend van het "Kernteam Financiële Educatie" tot een "kerngroep", "projectgroep" of "werkgroep". Docenten worden het vaakst genoemd als deelnemers aan deze groepen: vooral docenten burgerschap, maar ook docenten van (bedrijfs)economische vakken, rekenen en LOB.

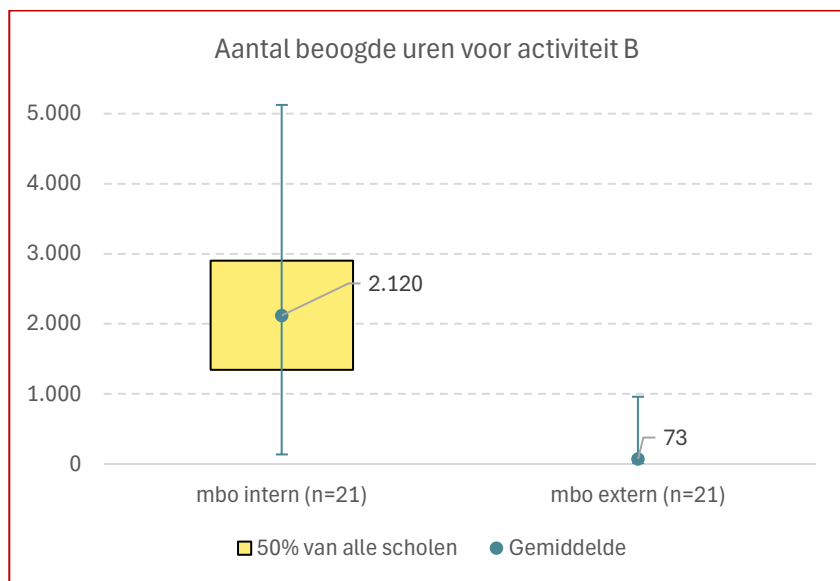
Uit enkele plannen blijkt dát er sprake is van samenwerking tussen verschillende medewerkers, maar blijft onduidelijk welke medewerkers precies deelnemen. Ook komt het voor dat een projectgroep wordt genoemd zonder te vermelden of binnen deze groep een projectleider is aangesteld. Daarnaast ontbreken in sommige plannen gegevens over het type medewerker dat in het kader van activiteit B wordt vrijgesteld.

Ook is het aantal beoogde uren geanalyseerd voor de inzet van medewerkers die zorgdragen voor structurele inbedding van financiële educatie, waarbij onderscheid is gemaakt tussen interne en externe medewerkers. Naast interne medewerkers worden namelijk ook diverse externe experts ingezet, waaronder beleidsmedewerkers en onderwijskundige beleidsadviseurs van de dienst onderwijs, ondersteuning en advies, een onderwijskundige uit het kernteam van het programma Eigentijds Onderwijs en de beleidsmedewerker Burgerschap.

Figuur 3.6 toont de verdeling van het aantal beoogde uren voor activiteit B voor de 21 mbo-instellingen die hierover rapporteren in hun plannen.¹⁷ Opvallend is dat de gemiddelde inzet van interne medewerkers aanzienlijk hoger is dan die van externe medewerkers. Interne medewerkers worden gemiddeld 2.120 uur ingezet en externe medewerkers gemiddeld 73 uur. Bij interne medewerkers varieert de inzet van minimaal 137 uur tot maximaal 5.125 uur. Bij externe medewerkers van 0 uur tot 960 uur.

¹⁷ Het is hierbij belangrijk op te merken dat niet alle plannen informatie bevatten over het aantal beoogde inzeturen aan interne en externe medewerkers. De figuur biedt daarom slechts een indicatieve weergave en moet niet worden geïnterpreteerd als een volledig of definitief overzicht.

Figuur 3.6 Het gemiddeld aantal beoogde interne uren dat voor activiteit B wordt ingezet is hoger dan het aantal beoogde externe uren

Bron: Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. De opsomming van de gegevens uit deze plannen is verstrekt door het ministerie van SZW. Bewerkingen SEO (2025)

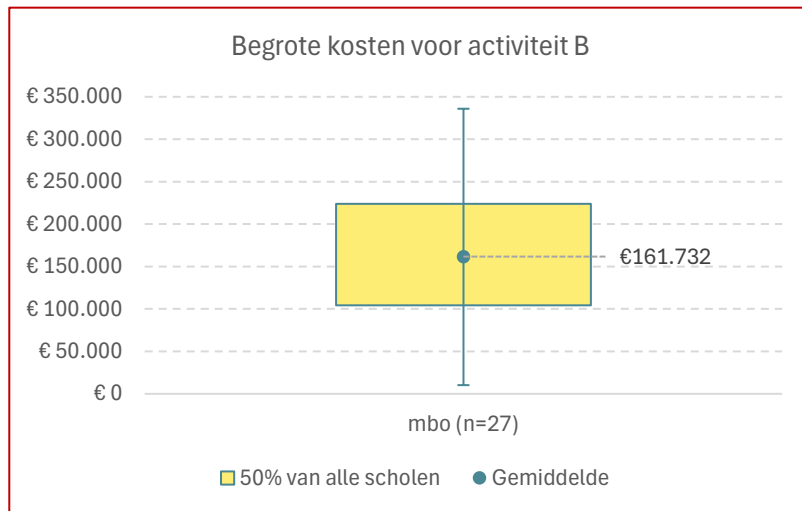
De plannen bevatten daarnaast informatie over de resultaten die met activiteit B worden nagestreefd. Het meest genoemde resultaat - in lijn met de aard van de activiteit - is de structurele inbedding van financiële educatie (in 18 van de 26 plannen). Instellingen noemen daarbij verschillende plaatsen of vakken waar deze inbedding volgens hen gaat plaatsvinden:

- Burgerschap. Dit is veruit de meest genoemde plek; veel instellingen verwijzen naar een structurele opname binnen het burgerschapsprogramma;
- Studieloopbaanbegeleiding (SLB). Diverse instellingen noemen SLB-lessen, coaching en begeleidingstrajecten als geschikte plek voor financiële educatie;
- Curriculum of onderwijsprogramma. Veel instellingen spreken over verankering in het brede curriculum of onderwijsprogramma, zonder verdere specificatie;
- (Doorlopende) leerlijn. Een aantal instellingen noemt dat ze een doorlopende leerlijn financiële educatie willen ontwikkelen of borgen.

Andere beoogde resultaten die meermaals in de plannen zijn beschreven, betreffen onder meer de professionalisering en betrokkenheid van docenten, het opbouwen van samenwerkingen en netwerken rondom financiële educatie, het versterken van de financiële vaardigheden, geletterdheid en het bewustzijn van studenten, de preventie en vermindering van financiële problemen, schulden en armoede, de monitoring en kwaliteitsborging en de verbetering van procedures en protocollen ter ondersteuning van financieel kwetsbare studenten.

Tot slot geeft Figuur 3.7 een beeld van de beoogde uitgaven aan activiteit B. De gemiddelde besteding bedraagt circa 160.000 euro, met een minimum van 10.000 euro en een maximum van ongeveer 340.000 euro. Bij de helft van de instellingen ligt de beoogde besteding tussen de 105.000 euro en 224.000 euro.

Figuur 3.7 De gemiddelde besteding aan activiteit B bedraagt circa 160.000 euro

Bron: Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. Bewerkingen SEO (2025)

Activiteit C: begeleiding van studenten met geldzorgen

Activiteit C betreft "Het aanbieden van persoonlijke financiële begeleiding op de mbo-instellingen voor studenten met geldzorgen". Geanalyseerd is hoe instellingen deze activiteit vormgeven, door welke medewerkers deze begeleiding wordt georganiseerd, welke benamingen aan de begeleiding worden gegeven en welke resultaten instellingen hiermee nastreven.

Met betrekking tot het type medewerkers komt in de plannen allereerst naar voren dat mbo-instellingen de begeleiding willen laten uitvoeren door verschillende soorten medewerkers. In de activiteitenplannen zijn de volgende typen medewerkers genoemd:

- Docenten en mentoren. Veel instellingen noemen docenten, mentoren, maar ook SLB'ers en zorgdecanen als eerstelijns aanspreekpunt. Zij signaleren problemen, verwijzen door en bieden in sommige gevallen zelf begeleiding;
- Budgetcoaches. Budgetcoaches worden bij meerdere instellingen structureel ingezet. Soms betreft dit intern opgeleide docenten; soms zijn het medewerkers van het studentenservicecentrum (SSC) en in enkele gevallen ook extern ingehuurd coaches;
- Externe partners. Instellingen betrekken daarnaast diverse externe partijen bij de begeleiding van studenten. Genoemde partners zijn onder andere:
 - Medewerkers binnen de zorgstructuur, zoals zorgcoaches, maatschappelijk werkers en trajectbegeleiders;
 - Sociaal Raadslieden;
 - Organisaties zoals *Stichting De Kern*;
 - Gemeentelijke loketten of schuldhulpverleningsinstanties.

De benamingen voor de begeleiding lopen sterk uiteen. Termen als "budgetcoaching" en "financieel inloopspreekuur" worden relatief vaak genoemd. Daarnaast komt het werken met een loketfunctie ("Loket Geldzaken"), een meldpunt, een servicecentrum of een FIS (Financieel Informatiepunt/Steunpunt) regelmatig voor in de plannen. In enkele gevallen gebruiken scholen benamingen als *persoonlijke financiële coaching*, *dedicated coach* of *begeleidingsgesprekken*.

Ook de beschikbaarheid van de begeleiding varieert. Sommige instellingen bieden twee uur per week fysiek spreekuur aan, terwijl bij anderen het spreekuur continu digitaal bereikbaar is. Enkele instellingen willen hun bestaande capaciteit uitbreiden. Opvallend is dat de plannen nauwelijks informatie bevatten over welke medewerkers de spreekuren, loketten of meldpunten zullen bemensen.

De verantwoordelijkheid voor doorverwijzing naar passende financiële ondersteuning ligt vaak bij docenten. Zij moeten studenten doorverwijzen naar budgetcoaches, financiële spreekuren en/of externe hulporganisaties. Soms worden ook Student Support of servicepunten zoals het Servicecentrum of FIS expliciet genoemd als verwijzende partijen. Tegelijkertijd blijven in veel plannen de routes naar individuele begeleiding onduidelijk.

Hoewel ouderbetrokkenheid voor het mbo-tijdvak geen specifieke activiteit betreft, beschrijven enkele mbo-instellingen dat zij (ook) ouders actief willen betrekken. Dit gebeurt bijvoorbeeld via workshops over financiële educatie, waarvoor docenten specifieke uren beschikbaar stellen. De volgende citaten illustreren deze aanpak:

- *"Hierbij worden ouders/begeleiders betrokken bij het project, aangezien financiële educatie ook thuis moet worden toegepast. Hiervoor wordt 2 keer per schooljaar een workshop georganiseerd door 2 docenten die samen, verdeeld over 3 jaar, 60 uur beschikbaar zijn."*
- *"Individuele ondersteuningsvragen zullen gedurende de looptijd van de subsidie toenemen, omdat iedere student module(s) financiële educatie volgt en kennisneemt van het FIS."*

Box 3.3 illustreert een voorbeeld van een mbo-instelling die een meldpunt heeft ingericht en daarnaast actief inzet op ouderbetrokkenheid.

Box 3.3 Illustratief voorbeeld inhoudelijke beschrijving activiteit C

Een mbo-instelling heeft in het activiteitenplan opgenomen dat zij een **meldpunt** wil opzetten waar studenten met financiële problemen terecht kunnen. Dit meldpunt moet fungeren als centrale plek voor individuele begeleiding, ondersteuning bij budgetteren en doorverwijzing naar externe instanties. Het doel is studenten te helpen hun financiële situatie beter te begrijpen, te beheren en waar mogelijk te verbeteren. Vier medewerkers zouden specifiek worden aangewezen om deze begeleiding te verzorgen, en de ondersteuning zou gedurende het hele schooljaar beschikbaar zijn om continuïteit te waarborgen.

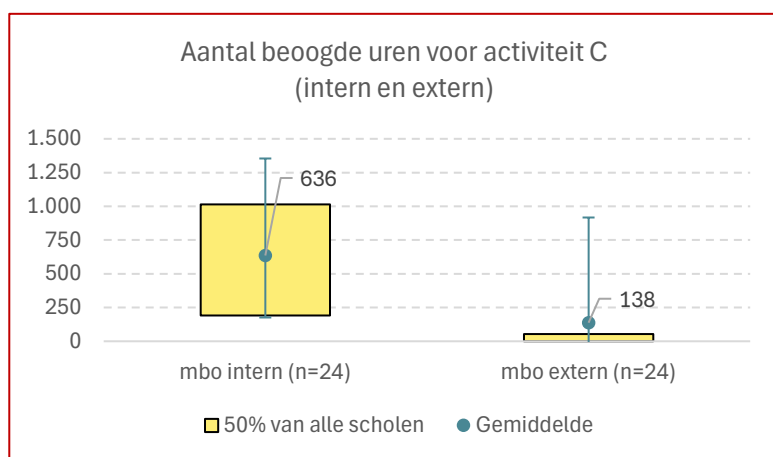
Opvallend in dit plan is de nadrukkelijke keuze om ook **ouders** bij de begeleiding te betrekken. In samenwerking met externe partners wil de instelling ouders informeren en adviseren, zodat de ondersteuning niet alleen binnen de school, maar ook in de thuissituatie doorwerkt.

Diverse plannen benadrukken daarnaast dat het vergroten van de deskundigheid van medewerkers en de zichtbaarheid van financiële ondersteuning eveneens onderdeel uitmaakt van activiteit C. Instellingen zetten in dit kader in op het trainen van docenten in het vroegtijdig signaleren van financiële problemen, het vergroten van de bekendheid van financiële steun- en informatiesystemen (zoals het FIS) onder medewerkers en het actief onder de aandacht brengen van beschikbare begeleiding - bijvoorbeeld door budgetcoaches - om de drempel voor studenten om hulp te zoeken te verlagen. Ook worden schoolmaatschappelijk werkers en medewerkers van organisaties zoals STAP ingezet om teams te informeren over de mogelijkheden voor begeleiding.

Wat betreft de beoogde resultaten komt in de plannen een aantal terugkerende thema's naar voren. Het merendeel van de instellingen streeft ernaar financiële problemen, schulden en bijbehorende stress bij studenten te verminderen. Daarnaast wordt verwacht dat activiteit C bijdraagt aan het versterken van de financiële geletterdheid en financiële zelfredzaamheid van studenten, aan het voorkomen van studie-uitval en aan het bevorderen van studiesucces. Ook het vergroten van de deskundigheid van medewerkers en de structurele borging van financiële begeleiding binnen de instelling worden expliciet genoemd.

In 24 plannen is bovendien informatie opgenomen over het aantal beoogde uren dat aan activiteit C wordt besteed, zowel intern als extern. Figuur 3.8 toont de spreiding tussen deze instellingen. Gemiddeld zetten zij 636 interne uren en 138 externe uren in. Het aantal interne uren varieert van 0 tot 1.300 uur; voor externe uren loopt de spreiding uiteen van 0 tot 1.190 uur.

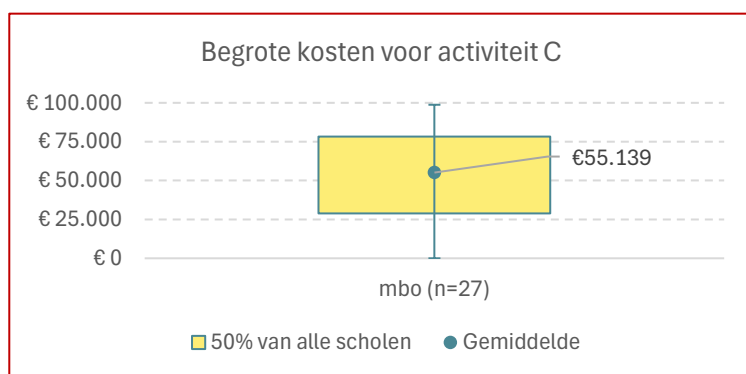
Figuur 3.8 Gemiddeld zetten de 24 instellingen die hierover gegevens hebben aangeleverd 636 interne uren en 138 externe uren in

Bron: *Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. De opsomming van de gegevens uit deze plannen is verstrekt door het ministerie van SZW. Bewerkingen SEO (2025)*

Figuur 3.9 toont het bedrag dat instellingen volgens de plannen beogen uit te geven aan activiteit C. De gemiddelde beoogde besteding bedraagt circa 55.000 euro, met een spreiding van 0 euro tot ongeveer 99.000 euro. Bij de helft van de instellingen ligt de beoogde investering tussen de 30.000 euro en 78.000 euro.

Figuur 3.9 Gemiddeld zetten mbo-instellingen 55.129 euro in voor activiteit C

Bron: *Activiteitenplannen mbo-instellingen, in het kader van de subsidieregeling financiële educatie voor onderwijsinstellingen. Bewerkingen SEO (2025)*

4 Verloop in de praktijk op mbo-instellingen

Sinds de start van de regeling is de inbedding van financiële educatie op de meeste mbo-instellingen verbeterd. Het onderwijspersoneel wordt hiervoor specifiek geschoold, maar door tijdgebrek en werkdruk is dit nog niet overal volledig op gang gekomen.

Dit hoofdstuk schetst de ervaringen van mbo-instellingen met de subsidieregeling tot nu toe, op basis van een enquête. In deze enquête hebben zij vragen beantwoord over de inzet van de subsidie middelen en de opbrengsten daarvan.

Een subsidieaanvraag kan gedaan zijn voor meerdere mbo-locaties (een mbo-instelling bestaat veelal uit meerdere mbo-scholen). 27 mbo-instellingen maken voor 192 locaties gebruik van de subsidieregeling. Deze instellingen zijn allemaal uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. In totaal hebben 28 locaties van 14 mbo-instellingen de vragenlijst ingevuld. Er is geprobeerd om zoveel mogelijk op locatieniveau de inzet en opbrengsten van de subsidie middelen uit te vragen, maar de beschikbare contactgegevens waren veelal op instellingsniveau, niet op locatieniveau. Veel instellingen hebben daarom de vragenlijst ingevuld voor alle locaties tegelijkertijd. Om hier rekening mee te houden is weging toegepast.¹⁸ We geven de resultaten in dit hoofdstuk op instellingsniveau weer.

Naast de vragenlijst zijn met twee mbo-instellingen verdiepende interviews gehouden om meer inzicht te krijgen in het doorlopen proces en de behulpzame en belemmerende factoren daarbij.

4.1 Inzet op activiteiten

In het mbo kunnen de subsidie middelen worden ingezet voor drie typen activiteiten: professionalisering, inzet van personeel voor de structurele inbedding van financiële educatie en persoonlijke financiële begeleiding van studenten. Uit de vragenlijst blijkt dat 96 procent van de instellingen inzet op het aannemen en/of vrijstellen van medewerkers die zorgdragen voor de structurele inbedding van financiële educatie, 86 procent op scholing van het onderwijspersoneel en 79 procent op het aanbieden van persoonlijke financiële begeleiding.¹⁹

Mbo-instellingen zetten de activiteiten over het algemeen in voor al hun studenten. 95 procent van de instellingen maakt geen onderscheid naar leerjaar of opleidingsrichting. Bij 4 procent van de instellingen worden de activiteiten wel gericht op studenten uit een specifiek leerjaar en bij 1 procent van de instellingen op studenten die een specifiek vak volgen.

¹⁸ Een deel van de instellingen heeft maar één vragenlijst ingevuld voor alle locaties, bij een deel van de instellingen hebben meerdere locaties afzonderlijk de vragenlijst ingevuld. Bij meerdere ingevulde vragenlijsten voor één instelling passen we een weging toe, zodat deze combinatie van vragenlijsten even zwaar meeweegt als één vragenlijst die voor alle locaties is ingevuld.

¹⁹ De eerste twee activiteiten zijn verplicht, maar deze verplichting geldt op aanvraagniveau. Niet elke afzonderlijke locatie hoeft daar dus op in te zetten. Omdat een deel van de vragenlijsten per locatie is ingevuld en we deze resultaten wegen om een instellingsresultaat te berekenen, is het niet onlogisch dat het percentage lager is dan 100 procent. Ook hebben niet voor elke instelling alle locaties de vragenlijst ingevuld.

Alle instellingen zijn al aan de slag gegaan met (het voorbereiden van) de activiteiten waar ze op inzetten. De meerderheid van de instellingen is ook al begonnen met het uitvoeren van de activiteiten. Slechts een klein deel is nog aan het voorbereiden. De scholing van het onderwijspersoneel is bij de meeste instellingen die hierop inzetten bezig (47 procent) of zelfs al afgerond (36 procent). Bij de overige instellingen (17 procent) is de scholing in voorbereiding. Bij het inzetten van personeel voor de structurele inbedding van financiële educatie is op 85 procent van de instellingen dit personeel bezig met de structurele inbedding. Op de resterende 15 procent is de inzet van het personeel nog in voorbereiding. De persoonlijke financiële begeleiding wordt op 69 procent van de instellingen die hierop inzetten aangeboden. Op de resterende 31 procent van de instellingen is de voorbereiding voor het aanbieden van begeleiding gestart.

De instellingen streven veel verschillende doelen na met de subsidiemiddelen. Tabel 4.1 laat zien hoeveel procent van de instellingen verschillende doelen heeft aangemerkt als relevant doel en hoeveel procent dit als één van de belangrijkste drie doelen heeft aangemerkt. De (structurele) implementatie van financiële educatie in het curriculum is één van de voornaamste doelen. Andere belangrijke doelen zijn het vergroten van financiële geletterdheid, het verbeteren van de signalering van studenten met geldzorgen en het creëren van meer draagvlak onder onderwijspersoneel. Veelvoorkomende doelen met een lagere prioriteit zijn bijvoorbeeld het vergroten van de kennis van personeel en het verbeteren van de doorverwijzing van studenten.

Tabel 4.1 Implementatie van financiële educatie in het curriculum is het belangrijkste doel

Doel	Aandeel instellingen dat dit als doel heeft	Aandeel instellingen dat dit als top 3-doel heeft
(Structurele) implementatie van financiële educatie in het curriculum	91%	81%
Vergroten van de financiële geletterdheid en bewustwording van studenten/leerlingen	73%	57%
Verbeteren van de signalering van studenten/leerlingen met geldzorgen	86%	54%
Creëren van meer draagvlak en bewustwording van het belang van financiële educatie onder het onderwijspersoneel	83%	53%
Vergroten van de kennis van het personeel ten aanzien van financiële educatie	73%	33%
Borgen van een doorlopende leerlijn ten aanzien van financiële educatie	58%	21%
Verbeteren van de doorverwijzing van studenten/leerlingen naar een expert op gebied van financiële educatie	83%	19%
Verbeteren van de didactische vaardigheden van het personeel ten aanzien van financiële educatie	61%	12%
Anders	16%	0%

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

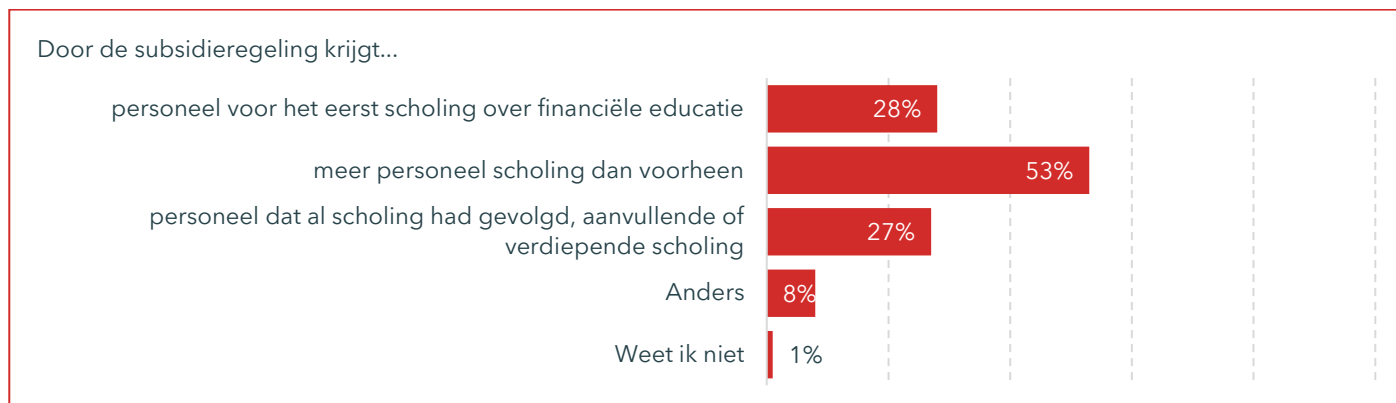
4.2 Invulling van de activiteiten

Mbo-instellingen vullen zelf in hoe en voor wie ze de verschillende activiteiten inzetten op hun locaties. Deze paragraaf licht toe hoe scholen dit doen.

Scholing van onderwijspersoneel

Figuur 4.1 laat zien dat de meeste instellingen de subsidiemiddelen voor scholing van onderwijspersoneel gebruiken om het aantal personeelsleden dat scholing volgt op het gebied van financiële educatie te vergroten. Ongeveer een kwart zet de middelen in voor extra scholing voor personeelsleden die eerder ook al scholing hebben gehad. Nog een kwart laat voor het eerst personeelsleden scholing volgen op het gebied van financiële educatie.

Figuur 4.1 Ongeveer de helft van de instellingen breidt het aantal personeelsleden dat scholing volgt uit

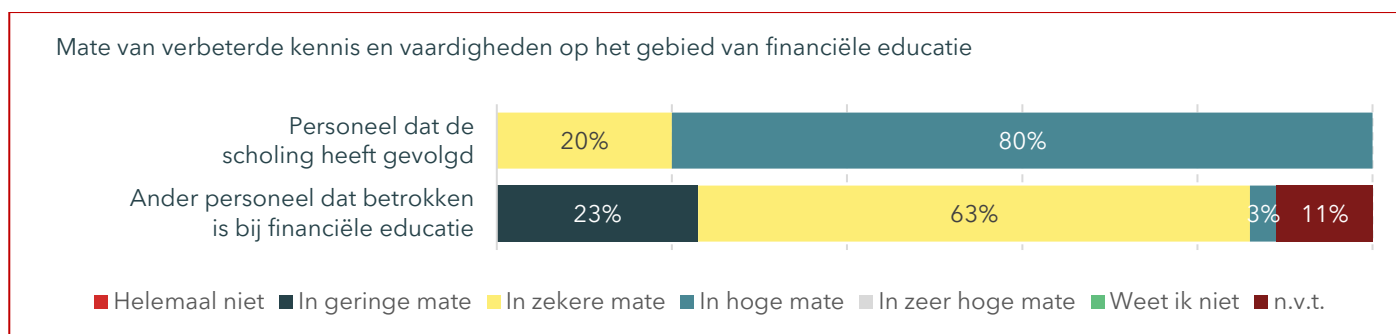
Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Gemiddeld gaat het om 41 personeelsleden per instelling die scholing (gaan) krijgen, maar het aantal varieert sterk tussen instellingen. Zo zijn er instellingen waar slechts één personeelslid scholing volgt, maar ook instellingen waar 120 personeelsleden in het kader van de subsidie worden opgeleid. Het type scholing is vooral workshops of studiedagen op school (64 procent), maar ook scholing gekoppeld aan lesmateriaal (zoals Fix je Money van Nibud) (37 procent) en na/bijbscholing via een opleidingsinstituut (20 procent) worden veel gebruikt. Bij de categorie 'Anders' worden ook scholing door de HvA en MoneyRebels meerdere keren genoemd.

De meeste instellingen geven aan dat het personeel dat de scholing heeft gevolgd (sterk) verbeterde kennis en vaardigheden heeft op het gebied van financiële educatie (Figuur 4.2). Ook bij het andere personeel dat betrokken is bij financiële educatie, maar zelf geen scholing heeft gevolgd, heeft de scholing indirect een zekere verbetering opgeleverd in hun kennis en vaardigheden.

Figuur 4.2 De gevolgde scholing heeft geleid tot verbeterde kennis en vaardigheden rondom financiële educatie

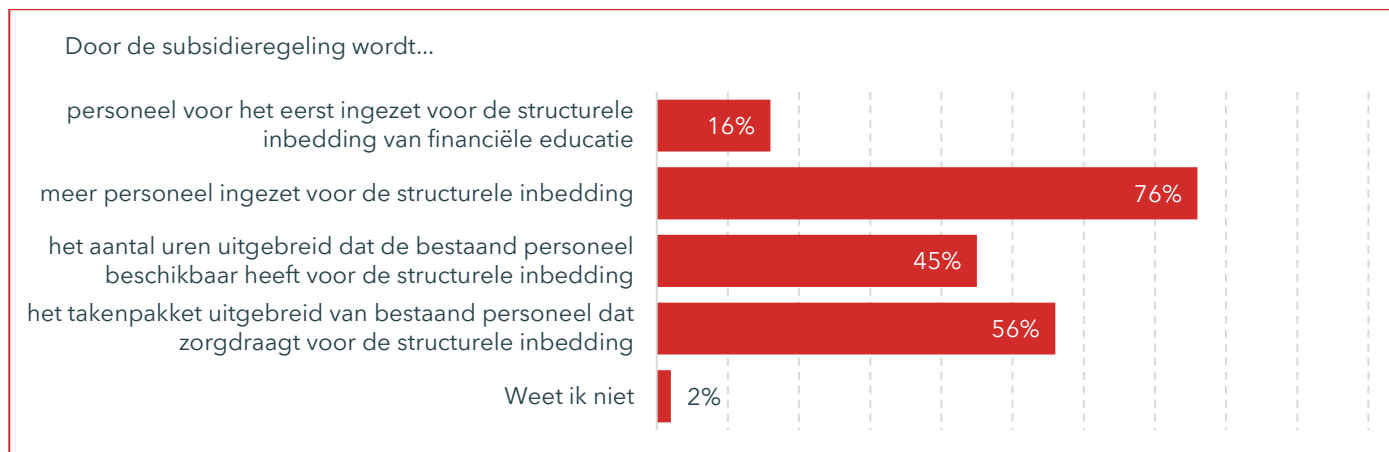

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Structurele inbedding

De meeste instellingen geven aan dat ze zich al voor de subsidie bezighielden met de structurele inbedding van financiële educatie en breiden dat nu uit (Figuur 4.3). Op de meeste instellingen wordt het aantal personeelsleden dat zich bezighoudt met financiële educatie vergroot (76 procent). Ook wordt het takenpakket of het aantal uren op veel instellingen uitgebreid. Een klein deel (16 procent) zet voor het eerst personeel in voor de structurele inbedding van financiële educatie.

Figuur 4.3 De meeste instellingen hielden zich al bezig met structurele inbedding en breiden dat nu op verschillende manieren uit

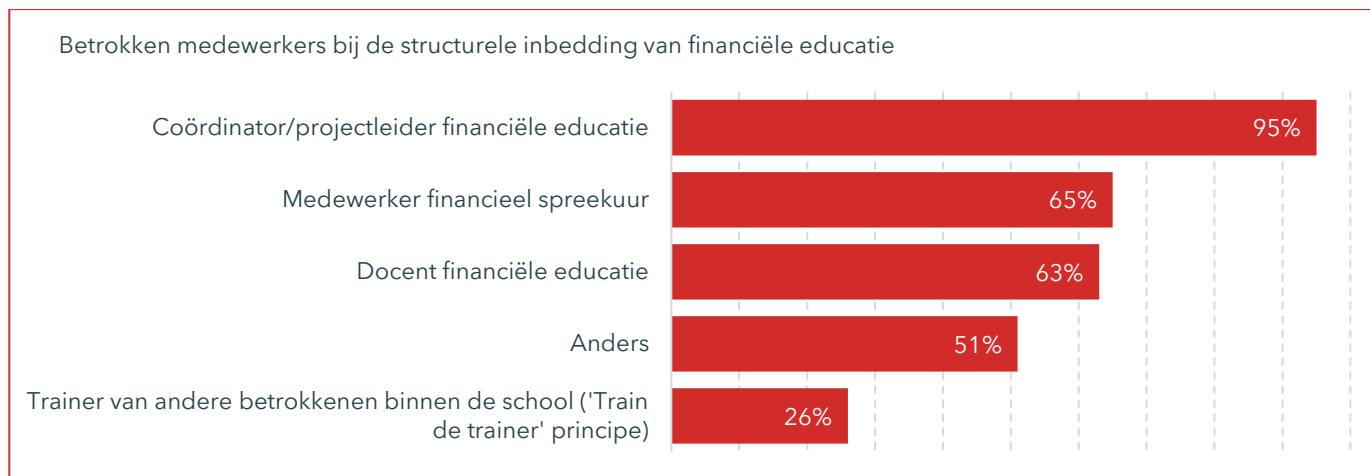

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Er wordt bijna altijd een coördinator of projectleider aangewezen voor de structurele inbedding van financiële educatie (Figuur 4.4). Ook medewerkers van het financieel spreekuur en docenten financiële educatie worden vaak betrokken bij de structurele inbedding. In de categorie 'Anders' worden onder andere onderwijskundigen, docenten van andere vakken en zorgcoördinatoren genoemd.

Figuur 4.4 Bijna alle instellingen hebben een coördinator/projectleider financiële educatie

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

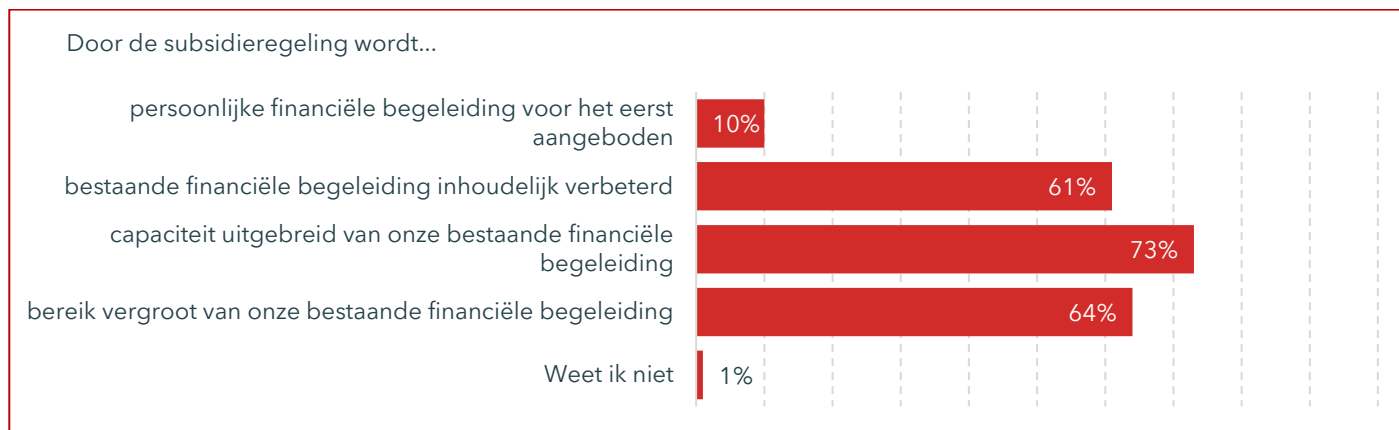
Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

De inzet van personeel voor structurele inbedding van financiële educatie heeft tot nu toe op de meeste instellingen geleid tot een (verbetering van) de structurele inbedding. Bijna 90 procent van de instellingen ervaart een verbetering van de structurele inbedding: op 61 procent van de instellingen is de inbedding in zekere mate verbeterd en op 27 procent van de instellingen in hoge mate.

Persoonlijke financiële begeleiding

Ook onder instellingen die inzetten op het aanbieden van persoonlijke financiële begeleiding worden de subsidiemiddelen vooral ingezet om het bestaande aanbod uit te breiden (Figuur 4.5). De meeste instellingen verbeteren de reeds bestaande financiële begeleiding, breiden de capaciteit van de bestaande begeleiding uit of vergroten het bereik van de bestaande begeleiding. 10 procent van de instellingen begint voor het eerst met het aanbieden van persoonlijke financiële begeleiding.

Figuur 4.5 De middelen worden hoofdzakelijk ingezet om bestaande financiële begeleiding uit te breiden en te verbeteren

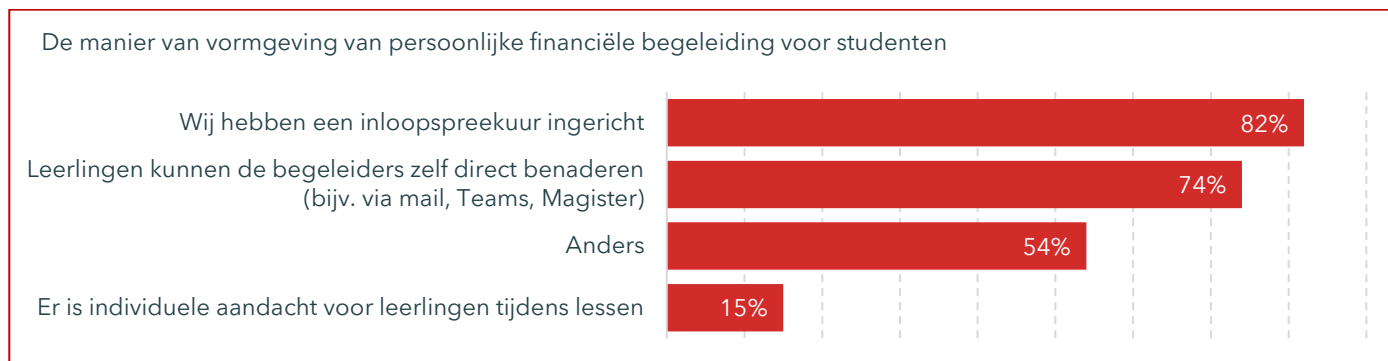

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Instellingen bieden vooral persoonlijke financiële begeleiding aan via een inloopsprek uur (82 procent) en begeleiders die direct te bereiken zijn via kanalen zoals e-mail, Teams of Magister (74 procent), zie Figuur 4.6. In de categorie 'Anders' wordt onder andere doorverwijzing via een coach of zorgcoördinator genoemd.

Figuur 4.6 Leerlingen kunnen op verschillende manier toegang krijgen tot persoonlijke financiële begeleiding

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Mbo-instellingen geven aan dat het aanbieden van de persoonlijke financiële begeleiding tot nu toe over het algemeen goed lukt. Volgens 48 procent verloopt dit goed en volgens 26 procent zeer goed. Nog eens 26 procent vindt dat de begeleiding tot nu toe niet goed, maar ook niet slecht verloopt.

4.3 Vormgeving financiële educatie

Mbo-instellingen geven financiële educatie op verschillende manieren vorm. 70 procent van de instellingen integreert financiële educatie in bestaande vakken, maar ook losse lessen (55 procent), een doorlopende leerlijn (50 procent), projectmatig onderwijs (42 procent) of een combinatie daarvan komen vaak voor, zie Tabel 4.2.

Tabel 4.2 Financiële educatie wordt op diverse manier vormgegeven

Vormgeving financiële educatie	
Integratie in bestaande vakken	70%
Losse lessen	55%
Binnen een doorlopende leerlijn	50%
Projectmatig onderwijs of themaweken	42%
Anders	21%

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Bijna alle mbo-instellingen geven aandacht aan financiële educatie binnen het vak burgerschap (96 procent, Tabel 4.3). Ook binnen rekenen/wiskunde en LOB-lessen wordt op veel instellingen aandacht besteed aan financiële educatie (respectievelijk 64 en 53 procent). Financiële educatie is minder vaak onderdeel van de mentorles, economie, maatschappijleer of een keuzedeel. Veel instellingen brengen financiële educatie dus onder in verschillende vakken. 25 procent van de instellingen doet dit in twee vakken, 36 procent in drie en 21 procent in vier. 7 procent brengt het maar in één vak onder.

Tabel 4.3 Op de meeste instellingen is in ieder geval aandacht voor financiële educatie binnen burgerschap, maar het wordt vaak ook onder andere vakken ondergebracht

Aandacht voor financiële educatie binnen:	
Burgerschap	96%
Rekenen/wiskunde	64%
LOB-lessen	53%
Mentorles	41%
Economie	30%
Maatschappijleer	14%
Keuzedeel	8%
Anders	23%

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Box 4.1 Verdiepend kader: Uitdagingen bij het inpassen van financiële educatie in bestaande vakken

In de verdiepende interviews geven verschillende mbo-instellingen aan dat zij bij het aanvragen van de subsidie van plan waren om financiële educatie onder te brengen in het vak burgerschap, maar dat dit in de praktijk uitdagend was vanwege de hervorming van dit vak. Van alle vakken die gedoceerd worden op de mbo-instellingen, zou financiële educatie inhoudelijk het best passen in het vak burgerschap. Recent zijn er echter nieuwe wettelijke eisen voor burgerschap vastgelegd, waardoor de inhoud van het vak verandert. De mbo-instellingen geven aan dat er binnen deze nieuwe vormgeving weinig ruimte over is voor eigen invulling, waardoor zij financiële educatie hier niet meer goed onder kunnen brengen. Ze moeten hierdoor op zoek naar een alternatieve inpassing, maar daardoor loopt de inbedding vertraging op. Eén mbo-instelling noemt de LOB-lessen als mogelijk alternatief voor burgerschap, maar geeft aan dat hier ten opzichte van burgerschap nadelen aan kleven, omdat het aantal docenten dat LOB geeft een stuk groter is dan het aantal docenten burgerschap. Wanneer financiële educatie wordt ondergebracht bij LOB zou een veel grotere groep docenten geschoold moeten worden in het geven van financiële educatie dan wanneer het bij burgerschap wordt ondergebracht.

Op de meeste instellingen worden (een deel van) de lessen financiële educatie verzorgd door vakdocenten (91 procent), maar ook gastdocenten worden op veel instellingen (40 procent) ingezet, zie Tabel 4.4. Bij 'Anders' wordt genoemd dat ook docenten burgerschap, economie en rekenen de lessen verzorgen. Op 20 procent van de instellingen worden de lessen financiële educatie door een externe partij gegeven.

Tabel 4.4 Financiële educatie wordt vooral door vakdocenten gedoceerd

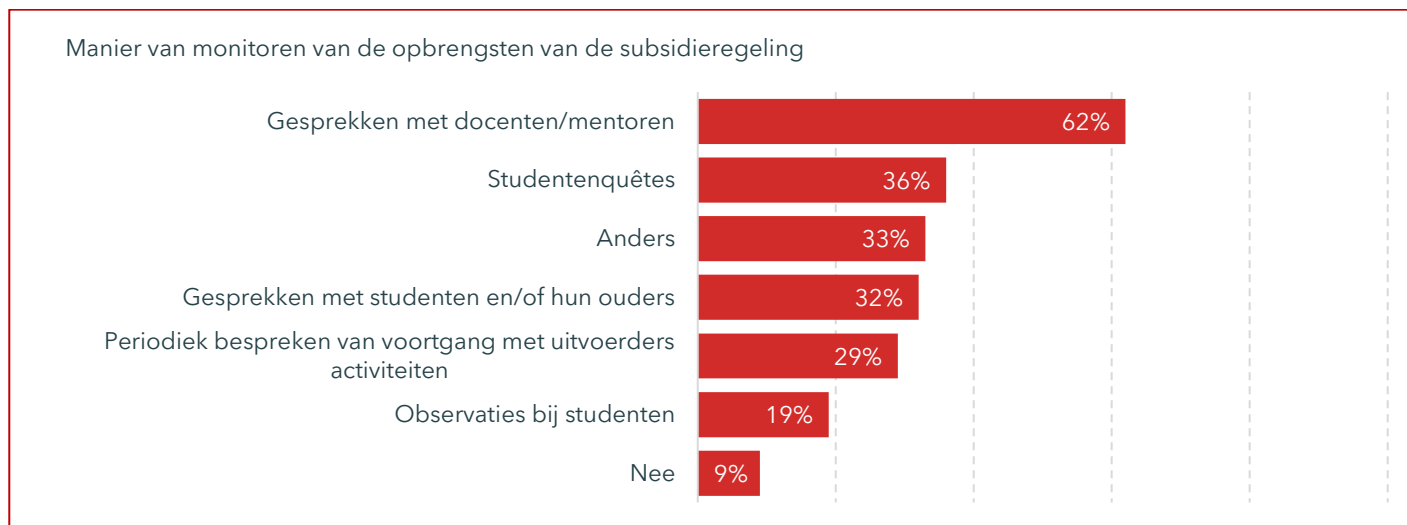
Lessen financiële educatie worden verzorgd door:	
Vakdocenten	91%
Gastdocenten	40%
Externe partij	20%
Anders	44%

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Instellingen doen in de meeste gevallen (91 procent) aan een vorm van monitoring om de opbrengsten bij studenten in kaart te brengen (Figuur 4.7). Gesprekken met docenten en/of mentoren komen het meest voor, maar ook enquêtes en gesprekken worden vaak ingezet. Geen enkele instelling geeft aan toetsen rondom financiële geletterdheid af te nemen. In de categorie 'Anders' wordt vooral genoemd dat het plan is om in de toekomst te monitoren, maar dat dit nu nog in ontwikkeling is.

Figuur 4.7 Instellingen monitoren vooral door gesprekken en enquêtes

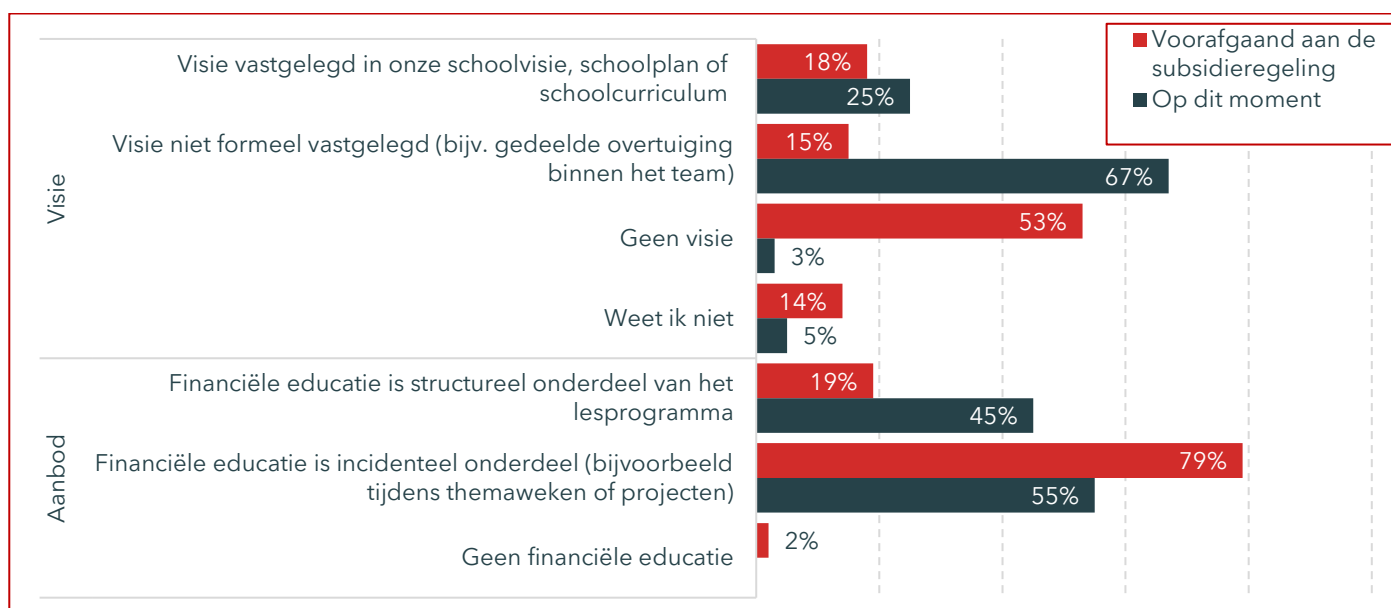
Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

4.4 Voortgang en opbrengsten

De activiteiten hebben zichtbaar effect gehad op de inbedding van financiële educatie. Waar voor de subsidieregeling 53 procent van de instellingen geen visie had op financiële educatie, is dat inmiddels gedaald tot 3 procent. Op veel instellingen is deze visie (nog) niet formeel vastgelegd. Zij hebben wel een informele visie, bijvoorbeeld een gedeelde overtuiging binnen het team (Figuur 4.8). Ook het aandeel instellingen waar financiële educatie een structureel onderdeel is van het lesprogramma is toegenomen van 19 naar 45 procent.

Figuur 4.8 De helft van de instellingen had eerst geen visie op financiële educatie en nu wel. Financiële educatie is ook vaker structureel onderdeel van het lesaanbod

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Uit de enquête blijkt echter ook dat een deel van de instellingen op meer had gehoopt. 46 procent van de instellingen vindt dat uitvoering van de activiteiten goed verloopt, 45 procent vindt dat het niet goed, maar ook niet slecht verloopt en 9 procent vindt dat het slecht verloopt. Ook geeft 45 procent aan achter te lopen op schema, 51 procent loopt ongeveer op schema en slechts 4 procent loopt voor op schema. Instellingen die aangeven dat de uitvoering slecht of niet goed/niet slecht verloopt, noemen in de toelichting veelal dat het tijd kost om een goed plan te maken en dat het daadwerkelijke uitvoeren van de activiteiten, zoals persoonlijke begeleiding en scholing, pas daarna echt van start kan gaan. Ook tijdgebrek bij docenten, personeelsswisselingen en trage reacties op wijzigingsaanvragen rondom de subsidie worden genoemd als redenen.

In lijn hiermee geeft ook een relatief groot aandeel van de instellingen (71 procent) aan dat het nog te vroeg is om iets te zeggen over de mate waarin studenten vooruit zijn gegaan in hun financiële geletterdheid. De overige instellingen geven aan dat de financiële geletterdheid niet veel, maar ook niet weinig vooruit is gegaan (11 procent) of veel vooruit is gegaan (18 procent).

Box 4.2 Verdiepend kader: Mbo-instellingen ervaren tijdgebrek door korte looptijd van de subsidie

In de verdiepende interviews is duidelijk aangegeven dat mbo-instellingen de doorlooptijd van de subsidie als te kort ervaren. Hoewel scholen in principe drie jaar de tijd hebben om de activiteiten uit te voeren, komt dit in de praktijk vaak neer op maar twee volledige schooljaren. Scholen leggen hun plannen voor het aankomende schooljaar meestal al in mei van dat jaar vast. Het eerste tijdvak voor de subsidieregeling financiële educatie startte in oktober 2023. De plannen – en vooral de personeelsformatie – voor schooljaar 2023-2024 waren toen al rond. Daardoor startten veel mbo-instellingen pas met de uitvoering in het schooljaar erna (2024-2025). De geïnterviewde instellingen spreken een sterke wens uit voor het verlengen van de uitvoeringsperiode met een extra jaar. Dat zou de scholen voldoende tijd moeten geven om de ontvangen middelen goed te besteden.

Voor de professionalisering van onderwijspersoneel komt in de knel door tijdgebrek. Hier geven de interviewpartners verschillende redenen voor. Zo wordt genoemd dat er een inherente volgorde zit in het inbedden van financiële educatie. Het ontwikkelen van een visie en een plan gebeurt in principe voor het scholen van personeel. Er moet immers eerst worden vastgesteld welk personeel financiële educatie gaat geven om te bepalen wie er het best scholing kan ontvangen. Daarnaast wordt ook tijdgebrek bij docenten genoemd als knelpunt. Docenten hebben ook zonder de scholing al overvolle agenda's, waardoor het risico op vertraging vooral bij deze activiteit hoog is. Binnen de doorlooptijd van de subsidie kan het daardoor mogelijk niet lukken om alle ontvangen subsidie voor deze activiteit ook daadwerkelijk op tijd uit te geven.

Diverse factoren spelen een bevorderende of belemmerende rol bij de uitvoering van de activiteiten (Figuur 4.9). Over de belangrijkste behulpzame elementen zijn instellingen verdeeld, er komen verschillende belangrijke elementen naar voren. Vooral de inzet van specialisten, externe expertise en voldoende draagvlak komen veel naar voren als behulpzaam. De belangrijkste belemmerende factoren zijn meer eenduidig: 78 procent van de instellingen geeft aan dat reguliere schoolse zaken prioriteit hebben en dat dit de uitvoering kan belemmeren. 73 procent geeft aan dat werkdruk/tijdsgebrek bij het personeel een belemmerende factor is. Ook een te korte looptijd van de subsidie en onzekerheid over verlenging komen naar voren als relevante factoren.

Figuur 4.9 Tijdgebrek bij het personeel en prioriteit voor reguliere schoolse zaken zijn de belangrijkste belemmerende factoren

Noot: Instellingen konden maximaal drie behulpzame elementen en maximaal drie belemmerende factoren aanwijzen.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

45 procent van de instellingen geeft aan positieve neveneffecten te ervaren van de subsidieregeling en 7 procent geeft aan negatieve neveneffecten te ervaren. De voornaamste positieve neveneffecten die worden genoemd zijn dat er meer aandacht voor het thema is, dat er meer over wordt gesproken en dat het bewustzijn is toegenomen. Een negatief neveneffect dat wordt genoemd is dat de vraag naar financiële begeleiding toeneemt. Scholen vragen zich specifiek af hoe ze ook na afloop van de subsidieaanvraag nog aan deze hogere vraag kunnen voldoen.

4.5 Wijzer in geldzaken²⁰

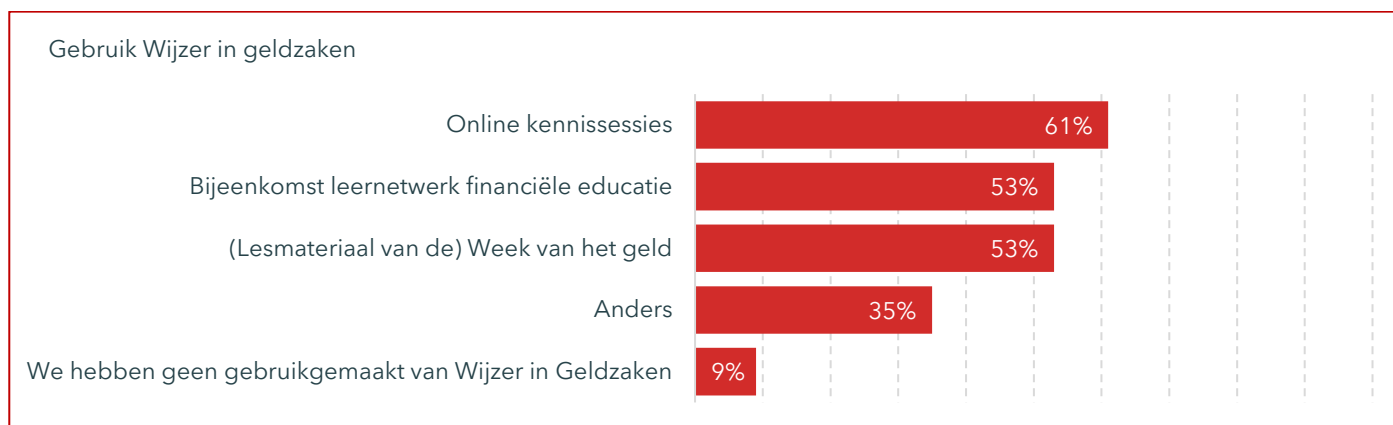
91 procent van de mbo-instellingen heeft gebruikgemaakt van Wijzer in geldzaken (Expertisepunt Financiële Educatie). Instellingen maken op verschillende manieren gebruik van de diensten Wijzer in geldzaken (Figuur 4.10). Zij nemen deel aan online kennissessies (61 procent), bijeenkomsten van het leernetwerk (53 procent) of gebruiken lesmateriaal van de Week van het geld (53 procent). Instellingen die er gebruik van hebben gemaakt vinden de

²⁰ De rol van Wijzer in geldzaken is beschreven in paragraaf 2.1.

informatie over het algemeen (zeer) bruikbaar (82 procent). 18 procent staat neutraal tegenover de bruikbaarheid van de informatie.

Al met al wordt Wijzer in geldzaken door een ruime meerderheid van de instellingen benut, vaak op verschillende manieren. Met name de kennisdeling wordt genoemd als belangrijk hulpmiddel. Dit is bevestigd in de verdiepende gesprekken met mbo-instellingen (zie Box 4.3).

Figuur 4.10 Scholen maken op verschillende manieren gebruik van Wijzer in geldzaken

Noot: Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Vragenlijst mbo-instellingen, bewerkingen SEO (2025)

Box 4.3 Verdiepend kader: Positieve ervaringen met bijeenkomsten van het Expertisepunt Financiële Educatie

Mbo-instellingen geven in de verdiepende interviews aan dat vooral de kennisdeling tussen scholen, die door het Expertisepunt Financiële Educatie gefaciliteerd wordt, erg behulpzaam is. Scholen delen ervaringen, knelpunten en oplossingen met elkaar, waardoor niet iedereen zelf het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. De kennisdeling werkt ook inspirerend, omdat scholen van elkaar zien hoe zij het inbedden en vormgeven van financiële educatie aanvliegen.

Personeel dat zorgdraagt voor de inbedding van financiële educatie ervaart soms ook steun vanuit het leernetwerk. Omdat financiële educatie een relatief klein onderdeel is van het onderwijscurriculum op het mbo, werken deze personeelsleden vaak grotendeels in hun eentje aan de inbedding. Dit kan soms eenzaam zijn. Via het leernetwerk komen zij in contact met anderen die in hetzelfde schuitje zitten, wat steun kan bieden.

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2026-07
ISBN 978-90-5220-628-8

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2026 SEO Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl

DESKRESEARCH 'GEZINNEN IN EEN KWETSBARE POSITIE' RAPPORTAGE

**KLANT
KENMERK
AUTEUR(S)**

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
AV/sb/004632
Floor Ammerlaan, Maarten Batterink, Louise Blankers en Anneberthe Visser

**DATUM
VERSIE**

23 december 2025
Definitief 2.0

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Achtergrond en aanleiding	4
1.2	Onderzoeksvragen	4
1.3	Onderzoeksaanpak	4
1.4	Leeswijzer	5
2	Samenstelling doelgroep	6
2.1	Financiële problematiek gaat samen met sociale kwetsbaarheid en leidt tot structurele achterstanden	6
2.2	Aantal gezinnen in kwetsbare situatie	8
3	Knelpunten	11
3.2	Kwetsbaarheid vergroot door afhankelijkheid van toeslagen, een complex toeslagenstelsel en gemeentelijke verschillen	14
3.3	Verkokering in wetgeving en financiering belemmert integrale ondersteuning	15
3.4	Preventie, toegankelijkheid van hulp en samenwerking schieten nog tekort	18
3.5	Gebrek aan continuïteit in aanbod en personeel beïnvloedt kwaliteit van ondersteuning	19
3.6	Mensen ervaren psychosociale drempels bij het zoeken van hulp	20
3.7	Overige knelpunten	22
4	Werkzame mechanismen	23
4.1	Werkzame mechanismen in de literatuur komen voort vanuit de gesignaleerde knelpunten, effecten worden bijna niet in kaart gebracht	23
4.2	Toegankelijke en vertrouwde locaties dragen bij aan preventie en hoger gebruik aan hulp	25
4.3	Een vaste steunfiguur, sleutelfiguur of aanspreekpunt is belangrijk voor continuïteit, vertrouwen en het voorkomen van versnippering in ondersteuning	26
4.4	Preventie, vroegsignalering en educatie zorgen voor een effectieve aanpak voor de doelgroep	26
4.5	Domeinoverstijgende, integrale en langlopende programma's lossen knelpunten van beperkte integraliteit en continuïteit op	28
4.6	Inzet van ervaringsdeskundigen verbetert beleid en verlaagt drempel tot hulp	28
4.7	Nazorg en/of waakvlambegeleiding biedt rust voor de hulpontvanger en zorgt ervoor dat de hulpbieder een 'vinger aan de pols' kan houden	29
4.8	Door het sociale netwerk te versterken, kunnen gezinnen elkaar steunen en verergeren problemen niet	29
4.9	Een positieve houding en focus op successen in de ondersteuning dragen bij aan meer zelfvertrouwen en veerkracht bij de hulpvrager	30
4.10	Overige werkzame mechanismen	31
5	Slotbeschouwing	33
5.1	Veel aandacht, veel inzichten	33
5.2	Minder duidelijk: wat werkt écht?	33
5.3	Complexiteit: alles hangt met elkaar samen	33

A.	Uitgewerkte onderzoeksaanpak	34
B.	AI-prompt	37
C.	Kwetsbare gezinnen in cijfers	38
D.	Literatuurlijst	40

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Als gezinnen die zich in een kwetsbare positie bevinden te maken hebben met problemen, dan gaat dat vaak niet om één afzonderlijk probleem, maar om een verwevenheid van financiële zorgen, schulden, gezondheidsproblemen, instabiele huisvesting en opvoedingsproblemen. Vanuit verschillende ministeries lopen programma's, actieplannen, beleid, subsidies, et cetera gericht op gezinnen in een kwetsbare positie. Een overheidsbrede, samenhangende visie op de ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare positie ontbreekt echter op dit moment. Ondanks diverse beleidsinitiatieven blijft de ondersteuning vaak versnipperd omdat beleid en uitvoering per domein (en daarmee per ministerie) en per gemeente zijn georganiseerd. Hierdoor ontbreekt vaak samenhang tussen de aanpak en ondersteuning op onder andere werk en inkomen, (jeugd)zorg, onderwijs, wonen en veiligheid.

Vanuit een aantal ministeries werkt de interdepartementale werkgroep *Gezinnen in Kwetsbare Positie* aan een gezamenlijke visie en aanpak. De werkgroep heeft Significant Public gevraagd een deskresearch uit te voeren naar bekende knelpunten en werkzame mechanismen in de aanpak om de positie van gezinnen in een kwetsbare positie te verbeteren. De werkgroep heeft ter voorbereiding hierop een eerste analyse gedaan naar knelpunten en werkzame mechanismen (zie bijlage A). In dit onderzoek toetsen we deze en vullen we deze verder aan vanuit de literatuur. Dit onderzoek brengt bestaande kennis, beleid en interventies samen om richting te geven aan een de overheidsbrede visie van de werkgroep om kwetsbare gezinnen, kinderen en jongeren beter te ondersteunen bij complexe, meervoudige problematiek.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de werkzame mechanismen en knelpunten in de aanpak van gezinnen in een kwetsbare positie volgens bestaande literatuur. Drie onderzoeksvragen vormen de basis voor deze analyse:

- a. Welke kennis is in de literatuur beschikbaar ter ondersteuning van de uitkomsten van de analyse over werkzame elementen en knelpunten zoals geformuleerd door de werkgroep Gezinnen in Kwetsbare Positie?
- b. Op welke punten wijkt de literatuur af van de analyse van de werkgroep en welke relevante aspecten worden mogelijk niet meegenomen?
- c. Wat is op basis van de literatuur het kwantitatieve beeld van de doelgroep gezinnen in een kwetsbare positie, met specifieke aandacht voor gezinnen met financiële problemen, inclusief omvang, kenmerken, problematiek en samenhang tussen de verschillende problematiekgebieden?

Een belangrijk uitgangspunt bij bovenstaand doel is dat het moet gaan om de Nederlandse context. Deze deskresearch richt zich dan ook op Nederlandse literatuur en relatief recente studies zodat de inzichten hieruit zo veel mogelijk relevant zijn voor de huidige situatie en het stelsel in Nederland.

1.3 Onderzoeksaanpak

De deskresearch richtte zich op het verzamelen en analyseren van relevante literatuur en beleidsdocumenten. We hebben dit stapsgewijs aangepakt. In bijlage A is de uitgebreide onderzoeksopzet te vinden. In deze paragraaf beschrijven we de onderzoeksaanpak op hoofdlijnen.

Ten eerste verzamelden we mogelijke relevante literatuur in een groslijst. Vanuit de werkgroep ontvingen we een lijst met relevante literatuur. Daarnaast gebruikten we zoekmachines (Google, Google Scholar en Perplexity AI) om deze verder aan te vullen. Hierin zochten we op specifieke termen. Tot slot hanteerden we de ‘sneeuwbalmethode’ en zochten we in een aantal bronnen in de literatuurlijst naar meer relevante bronnen. De selectiecriteria voor de groslijst waren: documenten met een Nederlandse context, gepubliceerd na 2015, waarin het minstens ging om personen met financiële problemen. Op basis van deze criteria zijn 99 artikelen en beleidsrapporten geselecteerd (zie ook bijlage D).

Voor de analyse is gebruikgemaakt van een standaardprompt in Microsoft CoPilot, waarmee bronnen op een consistente en transparante manier konden worden doorzocht. De opzet van de prompt is opgenomen in bijlage B. De resultaten van de prompt hebben we verwerkt in het analysekader en vanuit het analysekader zijn de bevindingen systematisch geordend, geïnterpreteerd en vertaald naar de hoofdthema's van dit rapport. Deze thema's vormden de basis voor de opbouw en onderbouwing van dit rapport.

Wat bedoelen we met gezinnen in een kwetsbare positie in dit onderzoek?

Hoewel bij gezinnen vaak meerdere problemen spelen, zijn geldzorgen, armoede of schulden bijna altijd één van deze problemen. In het onderzoek definiëren we gezinnen in een kwetsbare positie daarom als gezinnen waarbij ten minste financiële problemen (geldzorgen, armoede of schulden) spelen. In hoofdstuk 2 gaan we verder in op de kenmerken van de doelgroep.

Over welke aanpak hebben we het?

Het onderzoek richt zich op knelpunten en werkzame mechanismen in de **aanpak** van gezinnen in een kwetsbare positie. Met ‘aanpak’ bedoelen we beleid en interventies gericht om hun positie in de samenleving te verbeteren en van daaruit alle zorg, hulp en ondersteuning die zij krijgen. Wanneer we het in dit rapport hebben over zorg, hulp en/of ondersteuning kan dit zorg, hulp en/of ondersteuning uit verschillende wetten en/of regelingen zijn.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd:

- a. Hoofdstuk 2 gaat in op de achtergrond van de doelgroep, inclusief, kenmerken en de onderlinge samenhang van de problematiek, evenals de omvang van de doelgroep;
- b. Daarna bespreekt hoofdstuk 3 de knelpunten die gezinnen ervaren;
- c. Hoofdstuk 4 richt zich op werkzame mechanismen die de positie van gezinnen kunnen verbeteren;
- d. In hoofdstuk 5 is een slotbeschouwing opgenomen.

In de deskresearch en in deze rapportage beschrijven we enkel wat vanuit de literatuur naar voren komt. Hier zit geen verdere analyse of oordeel in vanuit de onderzoekers.

2 Samenstelling doelgroep

In dit hoofdstuk gaan we in op de problematiek van gezinnen in een kwetsbare positie en de samenhang tussen verschillende problemen, zoals de literatuur die omschrijft. We kijken daarbij naar welke problematiek de literatuur noemt en welke gevolgen zij ziet. Tot slot gaan we in op de omvang van de doelgroep.

2.1 Financiële problematiek gaat samen met sociale kwetsbaarheid en leidt tot structurele achterstanden

2.1.1 Kwetsbare gezinnen kampen ten minste met financiële tekorten

Zoals in hoofdstuk 1 benoemd, selecteerden we voor deze deskresearch literatuur die gaat over gezinnen die ten minste met financiële problemen kampen. Financiële problemen verwijzen naar een situatie waarin niet structureel wordt beschikt over voldoende middelen om noodzakelijke uitgaven te dekken en financiële verplichtingen na te komen (Horssen & Dörthe, 2020). Naast lage inkomens, afhankelijkheid van uitkeringen en beperkte buffers omvat dit ook instabiele of fluctuerende inkomens, hoge vaste lasten, oplopende betalingsachterstanden en het ontbreken van toegang tot passende financiële voorzieningen (Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025). Kwetsbaarheid reikt echter verder dan financiële problemen. Het betreft niet alleen huishoudens onder de armoedegrens, maar ook gezinnen boven het sociaal minimum met beperkte financiële weerbaarheid (CBS, 2025). Financiële kwetsbaarheid richt zich op risico en veerkracht, niet alleen op tekorten.

2.1.2 Bepaalde doelgroepen in de samenleving hebben meer kans op financiële kwetsbaarheid

Bepaalde groepen in de samenleving hebben een hoger risico op financiële kwetsbaarheid. Vaak geldt voor deze mensen dat meerdere risicofactoren tegelijkertijd spelen (Sociaal-Economische Raad, 2017; Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025). Hieronder **sommen we de verschillende risicofactoren voor financiële kwetsbaarheid die terugkomen in de literatuur op.**

- a. Gezinnen met lage en wisselende inkomens, uitkeringsgerechtigden en mensen met een lage opleiding hebben een grotere kans op financiële kwetsbaarheid (Sociaal-Economische Raad, 2017; Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025).
- b. Gezinnen in transitiesituaties lopen bijvoorbeeld extra risico op financiële kwetsbaarheid: scheiding, verlies van werk, ziekte of arbeidsongeschiktheid leiden tot plotselinge inkomensonzekerheid en emotionele instabiliteit (Lusse, Sage, & Van der Ree, 2021; Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025; Sociaal-Economische Raad, 2017).
- c. Vrouwen zijn vaker financieel kwetsbaar, vooral alleenstaande moeders met minderjarige kinderen. Ook in gezinnen met twee ouders kan financiële kwetsbaarheid ontstaan wanneer een van beiden een laag inkomen heeft of economisch niet zelfstandig is (Horssen & Kunkel, 2020; Franken, Kuiper, & Sanden, 2022).
- d. Gezinnen met meerdere kinderen of complexe zorg- en opvoedvragen lopen een verhoogd risico doordat de zorg- en opvoedlasten in combinatie met beperkte financiële middelen en toegang tot hulp de kwetsbaarheid vergroten (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025).

-
- e. Mensen met beperkte basisvaardigheden hebben kunnen moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden. Hierdoor wordt het voor hen extra lastig om mee te komen met de steeds ingewikkelder regels en digitale processen in de samenleving (Franken, Van der Sanden, & De Groot, 2025; Van Geuns, 2017).
 - f. Mensen met een chronische ziekte of fysieke beperking zijn vaak kwetsbaar doordat zij hogere kosten hebben voor zorg, vervoer en dagelijkse levensbehoeften, en daarnaast vaak minder mogelijkheden hebben om betaald werk te verrichten (Horssen & Kunkel, 2020).
 - g. Migranten- en statushoudergezinnen hebben veel te maken met taalbarrières, beperkte kennis van het systeem, onzeker verblijfsrecht en culturele verschillen die de toegang tot financiële en maatschappelijke ondersteuning bemoeilijken. Dit vergroot het risico op kwetsbaarheid (Detrick, 2024; Akkermans, et al., 2019; Sociaal-Economische Raad, 2017; Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025).
 - h. Werkende armen en zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) hebben een inkomen dat vaak te laag of onregelmatig is om alle noodzakelijke uitgaven te dekken en een financiële buffer op te bouwen. Onzekere contracten, wisselende opdrachten en hoge vaste lasten vergroten hun financiële druk (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024).
 - i. Jongeren van 18 tot 27 jaar die uitstromen uit jeugdhulp of verblijf lopen een verhoogd risico op financiële kwetsbaarheid; het gebrek aan een stabiele woonplek speelt bij deze groep een belangrijke rol. Een onvoltooide opleiding vergroot voor alle jongeren de kans op financiële kwetsbaarheid (Inspectie der Rijksfinanciën, 2019; Hageraats, Van den Berg, & Van den Berg, 2020).
 - j. Hageraats, Van den Berg, & Van den Berg (2020) noemt beperkte sociale netwerken, huiselijk geweld, lage financiële kennis, psychische problemen, verslavingen, culturele verwachtingen, instabiele woonsituaties en moeilijke toegang tot voorzieningen als factoren voor financiële kwetsbaarheid.

We merken hierbij op dat dit risicofactoren zijn voor financiële kwetsbaarheid, maar dat financiële kwetsbaarheid deze factoren ook kan versterken. Kwetsbaarheid ontstaat vooral wanneer problemen op verschillende domeinen samenkomen. Tekorten in werk, inkomen, huisvesting, gezondheid, opleiding of stimulatie van het kind versterken elkaar. Zoals bijvoorbeeld een lagere fysieke gezondheid, psychische problematiek, lagere systeemkennis, laaggeletterdheid of afwezigheid van steunende sociale netwerken (Robben, Van Lancker, & Hermans, 2021; Franken, Van der Sanden, & De Groot, 2025). De literatuur gaat echter vaak niet in op de oorzaak-gevolgrelatie tussen de verschillende problemen, maar benoemt enkel dat deze factoren vaak samengaan.

2.1.3 Financiële kwetsbaarheid gaat vaak samen met sociale kwetsbaarheid

Veel literatuur laat zien dat financiële problemen vaak samenhangen sociale kwetsbaarheid (Plaisier, et al., 2025). Dit verwijst naar het beperkte vermogen van gezinnen om te kunnen terugvallen op sociale, culturele of institutionele hulpbronnen voor participatie aan de samenleving (Talman, et al., 2023). Kwetsbare gezinnen worden beperkt in het dagelijks functioneren en de maatschappelijke participatie, omdat er onvoldoende middelen beschikbaar zijn voor een minimaal aanvaardbaar bestaan (Lusse, 2025).

Tegelijkertijd worden deze problemen erdoor versterkt: een laag inkomen beperkt deelname aan de samenleving, terwijl sociale obstakels de financiële situatie verder onder druk zetten. Zo ontstaat een ingewikkelde wisselwerking waarin financiële en sociale kwetsbaarheid elkaar steeds opnieuw beïnvloeden en versterken (Talman, et al., 2023). Bijvoorbeeld kan schuldenproblematiek stress en gezondheidsproblemen veroorzaken, die op hun beurt het vermogen om inkomen te verwerven verder verminderen (Hovenkamp, et al., 2024).

De literatuur benadrukt dat financiële achterstand en sociale kwetsbaarheid elkaar wederzijds versterken en leiden tot een opstapeling van achterstandsposities. Deze omschrijving laat zien dat de definitie van kwetsbaarheid breed en multidimensionaal is: achterstanden beïnvloeden elkaar wederzijds, versterken elkaar en leiden tot uitgesloten posities in de samenleving (Talman, et al., 2023; Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024).

2.1.4 Achterstanden bij opgroeien in een kwetsbaar gezin

Kwetsbaarheid heeft zowel directe als indirecte effecten op kinderen. Financiële en sociale beperkingen verminderen deelname aan onderwijs, werk en sociale activiteiten en vergroten het risico op psychische klachten (Lusse, 2025). Niet de financiële problematiek zelf, maar de opstapeling van stressfactoren zoals ouderlijke stress, beperkte opvoedondersteuning, instabiliteit in woon- of werksituaties en drempels tot zorg en onderwijs beïnvloeden hun ontwikkeling (Bles & De Wolf, 2024). Kinderen ervaren stressvolle thuissituaties en verminderde ouderbetrokkenheid en vangen vaak onbedoeld de lasten van spanning op, bijvoorbeeld door rolomkering als taal- of zorgtolk of door beperkte ouderlijke beschikbaarheid (Bussink, Hartgerink, & Ter Weel, 2025). Jongeren lopen extra risico door gebrek aan een stabiele woonplek, onvoldoende voorbereiding op zelfstandigheid en een beperkt sociaal netwerk (Mak, Wesseling, Feron, Sieckelink, & Custers, 2025).

Deze uitdagingen vormen nieuwe risicofactoren: schoolachterstanden en sociale isolatie beperken op lange termijn toegang tot economische en sociale middelen, waardoor financiële achterstanden en uitsluiting toenemen. Chronische stress, schaamte en sociaal isolement dragen daarnaast bij aan gezondheidsproblemen en verminderde maatschappelijke participatie (Wallage & Simons, 2024). Geïntegreerde interventies binnen verschillende domeinen zijn van belang om ontwikkelingskansen te bevorderen (Talman, et al., 2023).

2.2 Aantal gezinnen in kwetsbare situatie

Deze paragraaf geeft een overzicht van de omvang van kwetsbare gezinnen in Nederland in 2025, en laat zien hoeveel huishoudens en kinderen te maken hebben met armoede, schulden of sociaal-maatschappelijke problemen. Daarnaast wordt ingegaan op de verschillende subgroepen binnen deze kwetsbare gezinnen. In bijlage C is een volledig overzicht te vinden van alle cijfers over de omvang van de doelgroep die we in de literatuur hebben gevonden, inclusief hun onderlinge overlap.

2.2.1 Meer gezinnen vallen binnen de risicodoelgroep dan de armoedecijfers laten zien

In Nederland leeft een deel van de bevolking in financiële kwetsbaarheid, variërend van armoede tot gezinnen die net boven de armoedegrens zitten of kampen met problematische schulden, en het is van belang deze groepen niet alleen in absolute aantallen te bekijken, maar ook in verhouding tot elkaar.

- a. Volgens het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) leefden er 551.300 mensen in 2024 onder de officiële armoedegrens. Dit betreft 3,1% van de bevolking (CBS, 2025).
- b. Volgens het CBS groeiden er in 2024 ruim 93.000 minderjarige kinderen in armoede op. Dit zijn ongeveer 2,8% van alle kinderen in Nederland (CBS, 2025).
- c. In 2024 hadden er bijna 1,1 miljoen mensen een inkomen tot 25% boven de armoedegrens, met maar weinig tot geen buffervermogen. Het CBS beschouwt deze groep als financieel kwetsbaar (CBS, 2025).

Deze cijfers laten zien dat de officieel gemeten armoede relatief beperkt is, maar dat de groep financieel kwetsbaren aanzienlijk groter is. Naast inkomensproblemen kent een deel van de gezinnen multiproblematiek. Dit is een combinatie van financiële, sociale en maatschappelijke uitdagingen. Naar schatting 30.000 tot 450.000 huishoudens ervaren multiproblematiek (Kroeze, Frencken, Niessen, & De

Nooijer, 2023). Deze huishoudens lopen een verhoogd risico op cumulatieve problemen, zoals sociale isolatie, gezondheidsproblemen en beperkte participatie.

Daarnaast zijn er ook cijfers beschikbaar over het aantal mensen dat problematische schulden heeft:

- a. 747.560 huishoudens hadden op 1 januari 2024 geregistreerde problematische schulden, circa 8,9% van alle huishoudens (CBS, 2025).
- b. Van de mensen die in armoede leven, heeft ruim één op de drie problematische schulden (163.000 van 540.000) (CBS, 2025).
- c. 352.250 huishoudens met kinderen hadden in 2024 geregistreerde problematische schulden, ongeveer 13% van alle huishoudens met kinderen (NJI, 2025).

De stijging van schulden is ook zichtbaar onder 'net boven armoede'-huishoudens, die weinig buffer hebben, wat wijst op een bredere kwetsbare groep. In 2024 kwam 5,5% van de huishoudens met schulden in aanraking met jeugdhulp, jeugdbescherming of jeugdreclassering, tegenover 2,8% van de huishoudens zonder schulden. Schulden zijn daarmee niet alleen een financieel risico, maar ook een belangrijke indicator voor bredere sociale kwetsbaarheid, vooral onder gezinnen met kinderen.

Wat bedoelen we met mensen, gezinnen en huishoudens?

We gebruiken in deze paragraaf zowel mensen, gezinnen als huishoudens als termen voor de doelgroep. We hebben hierbij de terminologie aangehouden zoals deze in de bronnen naar voren komt. Dit komt overeen met de definities van het CBS. Hieronder lichten we dit toe.

- a. Met **mensen** bedoelen we individuen, natuurlijke personen, los van hun woonsituatie of gezinsverband (CBS, 2003).
- b. Een **gezin** bestaat uit twee of meer personen die met elkaar verbonden zijn door een familieband, bijvoorbeeld door bloed, adoptie, wettelijk partnerschap of andere gezinsrelaties. Formeel kan een gezin bestaan uit personen zonder kinderen. In dit onderzoek ligt de focus echter op kinderen. Dus gezinnen met één of meerdere (thuiswonende) kinderen, bestaande uit één of twee ouders/verzorgers (CBS, 2003; Sanders, 2019).
- c. Een **huishouden** is een eenheid van personen die samenwonen op hetzelfde adres en gezamenlijke levensvoorzieningen delen. Een huishouden kan uit één persoon of meerdere personen bestaan, met of zonder familieband. Het begrip huishouden is breder dan gezin en hoeft geen kinderen te bevatten (CBS, 2003).

2.2.2 Subdoelgroepen van kwetsbare gezinnen

Binnen de brede doelgroep van gezinnen in een kwetsbare positie zijn verschillende subgroepen te onderscheiden. Deze cijfers sluiten nauw aan bij de eerder geschetste doelgroepen met een verhoogd risico op financiële achterstanden, doordat zij inzicht geven in bevolkingsgroepen waarin sociaal-economische kwetsbaarheid zich relatief vaak manifesteert. De onderstaande cijfers hebben betrekking op de gehele bevolking, maar zijn in het bijzonder relevant omdat zij groepen beschrijven die vaker worden aangetroffen binnen de context van kwetsbare gezinnen.

- a. Eenoudergezinnen: 15% van alle eenoudergezinnen leeft onder de lage-inkomensgrens (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025).
- b. Laagopgeleide en laaggeletterde ouders: 18% tot 20% van de volwassen bevolking behoort tot deze groep (Horssen & Kunkel, 2020; Madern, et al., 2024).
- c. Gezinnen met zorg- of gezondheidsbelasting: 60% van de ouders van kinderen met een persoonsgebonden budget ervaart financiële problemen (Andriessen, Engelen, Talman, Van der Schoor, & Van den Berg, 2022).

-
- d. Mensen met een beperking: 56,9% van de vrouwen en 65,2% van de mannen met een beperking (15 - 65 jaar) neemt in 2023 deel aan arbeid, tegenover respectievelijk 89,5% en 95,3% bij mensen zonder beperking (CBS, 2023).

3 Knelpunten

Dit hoofdstuk richt zich op knelpunten in de aanpak rondom gezinnen in een kwetsbare positie. Vijf knelpunten komen in de literatuur veelvuldig voor. Deze vijf beschrijven we in aparte paragrafen hieronder. Hoewel de literatuur verschillende knelpunten beschrijft, wordt de relatie tussen specifieke knelpunten en de effectiviteit van de aanpak rondom gezinnen in kwetsbare posities doorgaans niet expliciet uitgewerkt, de verbanden worden impliciet verondersteld. Als de literatuur wijst op oplossingsrichtingen voor het knelpunt, benoemen we deze kort. We sluiten het hoofdstuk af met een paragraaf met een aantal knelpunten die in mindere mate voorkomen in de literatuur.

Veel van de knelpunten hebben betrekking op meerdere niveaus: rijksniveau, gemeentelijk niveau, uitvoeringsniveau en individueel niveau. Tabel 1 toont een overzicht van de knelpunten en op welk niveau het knelt. Daarnaast geven we aan of het een systeem- of cultuurknelpunt is. Met systeem bedoelen we dat de oorzaak van het knelpunt ligt in hoe beleid, ondersteuning en hulp is ingericht en wordt uitgevoerd. Cultuur is een knelpunt dat voorkomt uit ingesleten normen, waarden, overtuigingen of gedragspatronen. Ook geeft de tabel weer of het knelpunt terugkomt in de voorbereidende analyse van de werkgroep.

Knelpunt	Niveau	Type	In analyse?
<i>Minimumloon en bijstand blijven achter bij sociaal minimum, ondanks recente verhogingen</i>	Rijk: wetgeving en beleid rondom minimumloon, bijstand en toeslagen	Systeem	Ja
<i>Het huidige toeslagen- en inkomensondersteuningssysteem is te complex en legt een grote verantwoordelijkheid bij burgers, wat leidt tot niet-gebruik</i>	- Rijk: vormgeven van het toeslagenstelsel en complexe aanvraagprocedures - Gemeenten: variatie in lokale regelingen en complexe aanvraagprocedures	Systeem	Ja
<i>Grote verschillen tussen gemeenten in inkomensregelingen en ondersteuning leiden tot rechtsongelijkheid</i>	- Rijk: decentralisatie die ruimte biedt voor gemeentelijke variatie - Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning	Systeem	Ja
<i>Door verkokering in beleid, uitvoering en financiering is het ingewikkeld samenhangende ondersteuning te realiseren</i>	- Rijk: wetgeving en financieringsstromen - Gemeenten: gescheiden loketten en financieringsstromen - Uitvoeringsniveau: gescheiden taken en daarmee verkokerde ondersteuning	Systeem	Ja
<i>Het huidige versnipperde stelsel van organisaties en wetten belemmert integrale hulp</i>	- Rijk: wetgeving en financieringsstromen - Gemeenten: gescheiden loketten en financieringsstromen - Uitvoeringsniveau: gescheiden taken en daarmee versnipperde ondersteuning	Systeem	Ja
<i>Gescheiden financieringsstromen en het wrong-pocket-probleem belemmeren structurele samenwerking en integrale ondersteuning</i>	- Rijk: wetgeving en financieringsstromen - Gemeenten: gescheiden financieringsstromen	Systeem	Ja
<i>Overgangen tussen domeinen, zoals van jeugd- naar volwassenenzorg, veroorzaken discontinuïteit en hiaten in ondersteuning door gescheiden financiering en gebrek aan integraal beleid</i>	- Rijk: wetgeving en financieringsstromen, beleid rondom overgangsmomenten - Gemeenten: tijdig voorbereiden op overgangen - Uitvoering: tijdig voorbereiden op overgangen	Systeem	Ja
<i>Beleid is nog onvoldoende ingericht op preventie en vroegsignalering, waardoor problemen escaleren</i>	- Rijk: wetgeving en beleid rondom preventie en zelfredzaamheid - Gemeenten: implementatie van outreachend werken	Systeem	Ja
<i>Informele netwerken en organisaties worden onvoldoende benut door professionals en beleid</i>	- Rijk: beleid rondom informele netwerken en organisaties - Gemeenten: beleid rondom informele netwerken en organisaties en samenwerking met deze organisaties - Uitvoering: benutten van informele netwerken	Systeem	Ja
<i>Het gebrek aan continuïteit zorgt voor onzekerheid, het elke keer moeten opbouwen van de vertrouwensband en minder integraliteit</i>	- Gemeenten: wisselende contracten - Uitvoering: personeelsverloop	Systeem	Ja
<i>Personeelstekort zorgt voor wachttijden en minder tijd per gezin</i>	- Rijk: structurele maatregelen rondom personeelstekort - Gemeenten: structurele maatregelen en middelen rondom personeelstekort	Systeem	Ja

	• Uitvoeringsniveau: structurele maatregelen en middelen rondom personeelstekort		
<i>Cultuur van wantrouwen richting de overheid en instanties belemmert mensen om hulp te zoeken</i>	• Rijk: schandalen zoals de toeslagenaffaire • Gemeenten: wisselende contracten • Individueel: hulpvraag niet stellen	Cultuur	Ja
<i>Schaamte en stigma zorgen ervoor dat mensen geen hulp zoeken</i>	• Rijk: beleid rondom zelfredzaamheid • Gemeenten: beleid rondom zelfredzaamheid, schaamte en stigma • Uitvoeringsniveau: sensitief werken als het gaat om stigma en schaamte • Individueel: hulpvraag niet stellen	Cultuur	Nee
<i>Stress zorgt dat mensen met geldzorgen geen mentale ruimte hebben om hulp op te zoeken</i>	• Rijk: complex inkomensstelsel en beleid rondom zelfredzaamheid • Gemeenten: complexe inkomensregelingen en toegankelijkheid • Uitvoering: ondersteuning gericht op wegnemen van stress • Individueel: hulpvraag niet stellen	Cultuur	Nee

Tabel 1. Overzicht knelpunten vanuit de literatuur met het niveau van het en type knelpunt en of deze vanuit de analyse van de werkgroep naar voren kwam

3.2 Kwetsbaarheid vergroot door afhankelijkheid van toeslagen, een complex toeslagenstelsel en gemeentelijke verschillen

3.2.1 *Burger in de bijstand of met minimumloon moet alle toeslagen aanvragen om een toereikend inkomen te hebben*

Ondanks recente verhogingen ligt het Nederlandse minimumloon onder het niveau dat in de EU-richtlijn wordt geadviseerd (namelijk 60% van het mediane voltijds jaarloon), minimumjeugdlonen zijn nog lager (FNV, 2025). Cijfers van het CBS uit 2023 laten zien dat 1,8% van de werkende mensen in Nederland in armoede leeft (CBS, 2025). Met name zelfstandigen, oproepkrachten, flexwerkers en deeltijders lopen groot risico op een inkomen onder het bestaansminimum (Lusse, 2025).

De bijstand alleen is te laag om een gezin met kinderen een toereikend inkomen te bieden (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021). Nederlandse huishoudens met een bijstandsuitkering moeten álle toeslagen vanuit de Rijksoverheid (zoals huurtoeslag, zorgtoeslag, kindgebonden budget en kinderbijslag) aanvragen om op een toereikend inkomen te komen, blijkt uit een analyse van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het sociaal minimum is dus in principe toereikend, mits men alle landelijke regelingen benut, goed met geld omgaat, geen schulden heeft, geen andere hoge lasten heeft (zoals hoge zorg- of energiekosten) en in een sociale huurwoning woont. In de praktijk gebeurt dit lang niet altijd (zie paragraaf hieronder). In de periode 2023 tot en met 2025 zijn er bovendien diverse koopkrachtpakketten doorgevoerd, met name gericht op gezinnen, zoals verhogingen van het kindgebonden budget en de huurtoeslag (Kamerstukken II 2024/25, 26448 nr. 849).

3.2.2 *Het huidige toeslagen- en inkomensondersteuningssysteem is te complex en legt een grote verantwoordelijkheid bij burgers, wat leidt tot niet-gebruik*

Het Nederlandse toeslagen- en inkomensondersteuningsstelsel is zeer complex en versnipperd, waardoor mensen moeite hebben om overzicht te houden en hun rechten te benutten. Zowel vanuit het Rijk als vanuit gemeenten zijn toeslagen en regelingen beschikbaar (Commissie Sociaal Minimum, 2023; Kool & Odekerken, 2025). Deze complexiteit leidt tot niet-gebruik van regelingen, terugvorderingen en problematische schulden, vooral bij mensen met wisselende inkomens of beperkte vaardigheden (ABDTopConsult, 2024; Franken, Kuiper, & Sanden, Bestaanszekerheid onder druk: de stand van zaken, 2022). Digitale aanvraagprocedures en ingewikkeld taalgebruik vergroten de drempel voor overzicht houden en aanvragen doen, zeker voor ouderen, migranten en mensen met lage administratieve vaardigheden (Plaisier, et al., 2025; Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024; Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025). Angst voor het maken van fouten versterkt bestaande drempels, waardoor gezinnen vaak geen hulp vragen of cruciale informatie missen (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025).

Ook de toegankelijkheid van informatie is beperkt, omdat veel gegevens alleen digitaal beschikbaar zijn en loketten per gemeente andere namen hanteren, wat extra verwarring geeft (Plaisier, et al., 2025). Regelingen verschillen per gemeente en inkomenscategorieën veranderen regelmatig, waardoor zowel ouders als professionals moeite hebben om overzicht te houden (Commissie Sociaal Minimum, 2023).

Deze onoverzichtelijkheid leidt ertoe dat mensen met meervoudige problemen vaak verdwalen in een doolhof van loketten en procedures, waardoor zij soms afzien van hulp (Plaisier, et al., 2025). Bovendien zijn criteria en kosten van regelingen vaak onduidelijk, wat onzekerheid en angst voor terugbetalingen veroorzaakt (Plaisier, et al., 2025). Zo is gebruik van lokale inkomensafhankelijke regelingen laag en is dit

niet te wijten aan een gebrek aan noodzaak, maar eerder aan bureaucratische drempels zoals het niet machtig zijn van de taal (Hovenkamp, et al., 2024).

Het huidige toeslagen- en inkomensondersteuningssysteem legt een zware verantwoordelijkheid bij burgers, terwijl juist de kwetsbare burgers moeite hebben om aan de eisen van zelfredzaamheid te voldoen (Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2023; Sociaal-Economische Raad, 2023). De literatuur benoemt dat structurele hervormingen van het systeem nodig zijn, zoals vereenvoudigen en toegankelijker maken, het verminderen van afhankelijkheid van inkomen voor te ontvangen toeslag- en inkomensondersteuning om terugvorderingen te beperken, digitale barrières te verkleinen en proactieve ondersteuning te bieden (Commissie Sociaal Minimum, 2023; ABDTopConsult, 2024; Plaisier, et al., 2025).

3.2.3 Grote verschillen tussen gemeenten in inkomensregelingen en ondersteuning leiden tot rechtsongelijkheid

Gemeenten hebben in het Nederlandse decentrale stelsel veel verantwoordelijkheden op gebied van inkomensregelingen en ondersteuning hierbij. Zij hebben hierin veel beleidsvrijheid. Als gevolg hiervan verschillen gemeentelijke regelingen en ondersteuning sterk tussen gemeenten, zowel in toegang, uitvoering als in hoogte van inkomensafhankelijke regelingen (Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025; Olsthoorn, et al., 2020). Deze verschillen kennen oorsprong in de opbouw van de verzorgingsstaat en zijn versterkt door decentralisaties in het sociaal domein, waardoor gemeenten meer verantwoordelijkheid kregen (Plaisier, et al., 2025; Wallage & Simons, 2024). Onderzoek laat zien dat er tientallen varianten van regelingen bestaan, met verschillen tot € 200 per maand en inkomensgrenzen die uiteenlopen van 100% tot 150% van het sociaal minimum (Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025). Ook de toegang tot regelingen verschilt: sommige gemeenten hanteren soepelere regels, waar andere gemeenten striktere voorwaarden stellen (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024). Gemeentelijke beleidsvrijheid bij schuldhelpverlening en integrale ondersteuning zorgt eveneens voor ongelijkheid in bereik van personen en kwaliteit van hulp aan kwetsbare doelgroepen (ABDTopConsult, 2024; Talman, et al., 2023).

Verschillende studies signaleren dat deze verschillen leiden tot rechtsongelijkheid (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024; Wallage & Simons, 2024; Sociaal-Economische Raad, 2023). De Sociaal-Economische Raad pleit dan ook voor meer landelijke uniformering (Sociaal-Economische Raad, 2023). Opvallend is het gebruik van lokale regelingen: dit gebruik is laag (20 - 50% van de beoogde doelgroep) vergeleken met landelijke toeslagen (circa 90%), waardoor ongelijkheid tussen gebruikers en niet-gebruikers groeit (Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025). De literatuur beschrijft bij dit knelpunt enkel dat dit leidt tot rechtsongelijkheid en gaat niet expliciet in op de gevolgen op de aanpak van problemen van gezinnen.

3.3 Verkokering in wetgeving en financiering belemmert integrale ondersteuning

3.3.1 Door verkokering in beleid, uitvoering en financiering zorgt voor fragmentatie op Rijks- en gemeentelijk niveau

Het verkokerde stelsel waarin beleid, uitvoering en financiering langs gescheiden domeinen zijn georganiseerd, belemmert het integraal ondersteunen van gezinnen met meervoudige problematiek. Deze fragmentatie komt voort uit de historische opbouw van afzonderlijke wetten (Plaisier, et al., 2025).

Het huidige stelsel ingericht op efficiëntie binnen afzonderlijke domeinen, niet op samenhangende ondersteuning (Talman, et al., 2023; Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021). De decentralisatie heeft deze fragmentatie in veel gemeenten versterkt (Plaisier, et al., 2025). Gemeenten vertalen bovengenoemde fragmentatie namelijk naar een lokaal systeem waarin iedere afdeling eigen

budgetten, beleidsregels en doelen heeft, waardoor domeinoverstijgende hulpvragen weinig integraal worden opgepakt (Talman, et al., 2023; Plaisier, et al., 2025). De beleidsverschillen in de uitvoering van de verschillende wetten versterken uiteenlopende taakopvattingen en hinderen zo een gezamenlijke aanpak. (Plaisier, et al., 2025).

Er is politieke en bestuurlijke aandacht (zowel op Rijks- als op gemeentelijk niveau) voor deelproblemen die worden opgelost met quick wins die de oplossing voor de grote structurele problemen hindert (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024; Meij, et al., 2023). Maatschappelijke initiatieven richten zich hierdoor vaak uitsluitend op één aspect van een probleem, waardoor structurele oplossingen uitblijven en bestaansonzekerheid blijft bestaan (Broekhuizen & Van Geuns, 2022).

3.3.2 *Gescheiden financiering zorgt voor weinig bereidheid om te investeren in een project dat baten oplevert binnen een ander domein*

Daarnaast zien we in de literatuur dat de gescheiden financiering zorgt voor het zogenoemde wrong-pocket probleem. Investerings en baten landen vaak bij verschillende partijen (Inspectie der Rijksfinanciën, 2019). Partijen die investeren in passende ondersteuning, zoals gemeenten, zorgverzekeraars of het Rijk, zien de financiële voordelen van hun initiatief vaak bij andere partijen terechtkomen. Hierdoor zijn zij minder bereid om te financieren (Talman, et al., 2023; Inspectie der Rijksfinanciën, 2019). Ook tussen domeinen ziet de literatuur dit. Projecten kunnen vaak alleen vanuit een bepaald 'potje' gefinancierd worden als de baten binnen hetzelfde domein vallen (Inspectie der Rijksfinanciën, 2019).

Gemeenten richten zich daardoor vooral op kortetermijnoplossingen, terwijl maatschappelijke baten zoals minder uitkeringsafhankelijkheid en lagere zorgkosten pas op lange termijn zichtbaar worden (Talman, et al., 2023; Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Inspectie der Rijksfinanciën, 2019). Maatschappelijke kosten-batenanalyses laten echter zien dat maatwerk en integrale aanpak bij multiproblematiek grote opbrengsten opleveren (Inspectie der Rijksfinanciën, 2019). Onderzoek van het Instituut voor Publieke Waarden naar de eigen Doorbraakmethode waarbij doorbraakplannen geanalyseerd en afgezet zijn tegen scenario's van maatschappelijke kosten en baten, laat bijvoorbeeld zien dat het afkopen van schulden door gemeenten besparingen oplevert op verschillende gebieden zoals, de Wmo, de Jeugdwet, de WIA, de Wlz en de Zvw (Kruiter, Snuverink, Meiberg, & Munneke, 2024).

Experts pleiten in de literatuur voor financieringsstructuren waarin partijen die baat hebben bij preventie, zoals zorgverzekeraars en rijksoverheid, meebetalen, en voor beleidsvormen die meer flexibiliteit en ruimte bieden voor creatieve oplossingen (Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021; Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2023).

3.3.3 *Professionals werken beperkt integraal door de verkokering*

Horizontale en verticale schotten in wetgeving en financiering zorgen ervoor dat hulpverlening langs elkaar heen werkt, waardoor mensen met complexe problemen tussen wal en schip kunnen vallen (Kroeze, Frencken, Niessen, & De Nooijer, 2023). Professionals richten zich op deelproblemen in plaats van op samenhangende integrale oplossingen, wat de effectiviteit van hulpverlening vermindert (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021) en aanbieders demotiveert om samen integrale zorg te organiseren (Plaisier, et al., 2025). Zij hebben onvoldoende zicht op het aanbod in andere domeinen, waardoor integraal werken lastig is (Plaisier, et al., 2025; Talman, et al., 2023). Een voorbeeld hiervan is de overgang van jeugdzorg naar de Wmo waarbij beleidsmedewerkers in het onderzoek Anderson Elffers Felix (2024) aangeven dat betrokkenen vanuit eigen taakopvattingen naar een casus kijken waardoor een integraal beeld van de casus mist.

Onzekerheid over wie welke zorg betaalt, vertraagt bovendien het bieden van passende ondersteuning bij complexe vraagstukken die meerdere domeinen raken (Jonkman, Brock, Britt, & De Winter-Kocak, 2021). Ook belemmert het verkokerde declaratiesysteem de samenwerking tussen professionals, omdat tijd voor overleg niet eenvoudig kan worden vergoed, waardoor integrale zorg vaak afhankelijk blijft van tijdelijke pilots (Plaisier, et al., 2025; Talman, et al., 2023).

Ontschotte financiering en ontkokering zijn noodzakelijk om integrale hulp mogelijk te maken, maar dit vergt andere wet- en regelgeving, flexibiliteit in budgetten en andere organisatievormen om zo aan te sluiten bij complexe levenssituaties en ruimte te bieden voor creatieve oplossingen (Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024; Kroeze, Frencken, Niessen, & De Nooijer, 2023). Daarbij is het belangrijk dat beleid ruimte biedt voor diversiteit in gezinsvormen en maatwerk, zodat niet alleen traditionele gezinnen toegang hebben tot ondersteuning en ongelijkheid wordt tegengegaan (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025). Ervaringsdeskundigen benadrukken dat een integrale aanpak nodig is om te voorkomen dat inwoners van loket naar loket worden gestuurd, en pleiten voor één aanspreekpunt met zowel overzicht als specialistische kennis, ondersteund door voldoende middelen en beslissingsruimte (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024). Er zijn voorbeelden van ontschotte financieringsconstructen zoals maatwerkbudgetten bij gemeenten of wijkbudgetten waarbij meerdere organisaties samen het budget financieren (Talman, et al., 2023). We zijn in deze literatuurstudie geen onderzoeksresultaten tegengekomen op het gebied van ontschotte financiering.

3.3.4 Overgangen tussen domeinen, zoals van jeugd- naar volwassenenzorg, veroorzaken discontinuïteit en hiaten in ondersteuning door gescheiden financiering en gebrek aan integraal beleid

Bij overgangen tussen domeinen, zoals van Wmo naar Wlz of van Jeugdwet naar Wmo, verschuiven financiering en verantwoordelijkheden (Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2023; Plaisier, et al., 2025). Met name de overgang van 18- naar 18+ krijgt in de literatuur veel aandacht. Jeugdhulp stopt vrij abrupt rond het achttiende levensjaar met uitzondering van de verlengde Jeugdwet. Gemeenten en professionals geven aan dat de overgang naar andere hulp vaak niet tijdig wordt voorbereid, waardoor jongeren zonder passend vervolgplan of ondersteuning komen te zitten (Andersson Elffers Felix, 2024). Professionals zien dit als een desinvestering: ondersteuning voor de jongere waar eerder in is geïnvesteerd wordt onvoldoende benut of gaat verloren als de jongeren overgaan naar de volwassenenzorg (Lazeroms, Polman, De Zwart, Van Ark, & Ter Haar, 2025; Andersson Elffers Felix, 2024). Gemeenten signaleren dat gescheiden financieringsstromen en gebrek aan integraal beleid leiden tot discontinuïteit en schrijnende situaties waarin jongeren tussen wal en schip vallen (Andersson Elffers Felix, 2024). Ook bij andere levensgebeurtenissen, zoals dementie of overgang naar de Wlz, ontstaan tijdelijke problemen door schotten tussen domeinen, waardoor zelfs mensen zonder complexe problematiek ondersteuning verliezen (Kroeze, Frencken, Niessen, & De Nooijer, 2023).

3.3.5 Burgers raken verdwaald in een systeem met verschillende loketten en ondersteuning op deelproblemen

Voor burgers betekent de verkokering dat zij te maken krijgen met een complex systeem waarin hulpvragen verspreid raken over meerdere instanties, elk met eigen criteria en procedures. Zij moeten voor verschillende hulpvragen bij uiteenlopende loketten aankloppen. Dit leidt tot stress, angst voor terugvorderingen en het risico dat mensen hulp mijden of tussen wal en schip vallen waardoor problemen verergeren (Plaisier, et al., 2025). Gezinnen met complexe problemen krijgen vaak te maken met meerdere professionals uit verschillende organisaties gericht op verschillende leefdomeinen of leden van het gezin (Lusse, 2025). Daarbij spelen personeelwisselingen ook een rol (zie paragraaf 3.4.2). Voor gezinnen met multiproblematiek is het huidige systeem vaak ontoereikend, omdat professionals geen

mandaat hebben om domeinoverschrijdend te handelen en middelen ontbreken voor oplossingen buiten bestaande kaders (Andersson Elffers Felix, 2024).

3.4 Preventie, toegankelijkheid van hulp en samenwerking schieten nog tekort

3.4.1 *Beleid is nog onvoldoende ingericht op preventie en vroegsignalering, waardoor problemen escaleren*

Beleid is nog onvoldoende gericht op preventie en vroegsignalering. Veel ondersteuning is reactief en outreachend werken komt vaak niet van de grond door tijdsdruk, personeelstekorten, het uitgangspunt dat burgers zelfredzaam moeten zijn en het *wrong-pocket*-probleem (Plaisier, et al., 2025). Outreachende preventieve benaderingen, waarbij professionals actief contact zoeken en tijdelijk de regie overnemen, blijken cruciaal om zorgmijders en personen die niet de juiste zorg krijgen te bereiken en escalatie van problemen te voorkomen (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024). Vroegtijdig ingrijpen en huisbezoeken helpen het opbouwen van een vertrouwensband, voorkomen crisissituaties en werken kostenbesparend doordat duurdere zorg wordt voorkomen (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021). Scholen spelen hier een belangrijke rol in door signalen op te vangen en ouders te wijzen op voorzieningen, wat een doorgaande lijn in ondersteuning mogelijk maakt (Vaessen, et al., 2023). Gemeenten proberen responsiever te werken door proactief contact te leggen en maatwerk te bieden, maar implementatie kost veel tijd en vraagt om duidelijke definities en interne afstemming (Blom, Jenster, Jongerius, & Kluft, 2023).

3.4.2 *Informele netwerken en organisaties worden onvoldoende benut door professionals en beleid*

Onderzoek naar informele organisaties en netwerken - organisaties en netwerken niet georganiseerd door officiële professionele instanties, zoals buurtinitiatieven, vrijwilligersorganisaties en een netwerk van familie, vrienden of kennissen - laat zien dat zij naast individuele ondersteuning ook gemeenschapsvormende activiteiten bieden, wat bijdraagt aan het doorbreken van isolement en het versterken van sociale netwerken (Lusse, 2025). Professionals binnen het sociaal domein benutten informele netwerken echter onvoldoende, mede door tijdgebrek, bureaucratische druk en een focus op acute problematiek, waardoor preventieve samenwerking met informele partijen nauwelijks van de grond komt (Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021). Op wijkniveau blijkt samenwerking sterk afhankelijk van sleutelpersonen en ontbreekt vaak structurele regie, waardoor informele organisaties niet vanzelfsprekend worden betrokken (Lusse, 2025). Beleidsfocus ligt vooral op het mobiliseren van bestaande netwerken rond individuen en minder op structurele versterking van steunnetwerken op wijkniveau waarop mensen kunnen aanhaken (Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2023). Daarnaast is er sprake van organisatorische instabiliteit: informele organisaties hebben een onzekere financiële basis (Lusse, 2025).

Het onvoldoende benutten van informele netwerken heeft ook gevolgen voor gezinnen in kwetsbare posities. Allereerst blijven zij vaak verstoken van laagdrempelige, langdurige steun die juist informele organisaties kunnen bieden, waardoor isolement en stress toenemen (Lusse, 2025; Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021).

Bovendien versterkt het ontbreken van een stevig sociaal netwerk de ongelijkheid: gezinnen die het meest kwetsbaar zijn, beschikken over het minste *bonding, bridging en linking capital*¹, waardoor zij zowel informele als formele hulp moeilijker bereiken (Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2023). Bij veel

¹ Met *bonding capital* bedoelt het document sterke (horizontale) banden tussen mensen, zoals familierelatief of vriendschappen. *Bridging capital* gaat over zwakkere sociale banden, gericht op praktische steun. *Linking capital* gaat over instantiekapitaal: de mate waarin mensen verbindingen aan kunnen gaan met instanties.

gezinnen ontbreekt een krachtig netwerk of is het netwerk niet in staat langdurige of intensieve ondersteuning te bieden, soms is er zelfs sprake van negatieve invloed van het netwerk of overbelasting van mantelzorgers (Plaisier, et al., 2025). Beleid en praktijk gaat juist uit van het idee dat gezinnen steun kunnen vinden in hun eigen netwerk, maar dit blijkt dit in werkelijkheid dus vaak niet haalbaar. Het dominante mensbeeld van de zelfredzame burger, dat veronderstelt dat mensen zelf hun netwerk inschakelen voordat zij formele hulp vragen is niet realistisch voor groepen met beperkte vaardigheden, zoals laaggeletterden, mensen met een verstandelijke beperking of gezinnen in armoede (Plaisier, et al., 2025).

Beleidsdocumenten, zoals de Hervormingsagenda Jeugd, benadrukken het belang van samenwerking tussen formele en informele hulp. De drijfveer hierachter is echter vaak formele hulp te kunnen verminderen door meer op informele steun te leunen. Onderzoek laat zien dat informele en formele hulp twee verschillende, gelijkwaardige vormen van ondersteuning zijn, die elkaar niet vervangen maar aanvullen. Juist wanneer formele hulp afneemt, kan het sociale netwerk een blijvende bijdrage leveren aan het welzijn van gezinnen en jongeren (Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2023).

3.5 Gebrek aan continuïteit in aanbod en personeel beïnvloedt kwaliteit van ondersteuning

3.5.1 Door tijdelijke financiering en een hoog personeelsverloop wisselt het aanbod en de professional regelmatig

De literatuur beschrijft het gebrek aan continuïteit als knelpunt in de hulp en ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie. We zien twee redenen waardoor continuïteit ontbreekt. Ten eerste door tijdelijke financiering. Veel hulp en ondersteuning vindt plaats via tijdelijke pilots en programma's (Talman, et al., 2023; Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025; Andersson Elffers Felix, 2024). Daarnaast zorgen aanbestedingen ervoor dat zorg- en welzijnspartijen eens in de zoveel jaar wisselen. Hierdoor verandert het hulp- en ondersteuningsaanbod dat voor inwoners beschikbaar is regelmatig. (Lusse, 2025; Plaisier, et al., 2025). Ten tweede, naast wisselend aanbod, zorgen ook personele wisselingen voor een gebrek aan continuïteit. Binnen het sociaal domein is het personeelsverloop hoog. Dit zorgt ervoor dat de professional die het gezin helpt en ondersteunt regelmatig verandert (Lusse, 2025; Talman, et al., 2023; Plaisier, et al., 2025; Meij, et al., 2023).

3.5.2 Het gebrek aan continuïteit zorgt voor onzekerheid, het elke keer moeten opbouwen van de vertrouwensband en minder integraliteit

Wisselingen in aanbod en professionals hebben impact op zorg- en welzijnsorganisaties, de professional, de hulpontvanger en samenwerkende partijen wat de kwaliteit van de hulp en ondersteuning hindert. Voor zorg- en welzijnsorganisaties is het vanwege periodieke aanbestedingen onzeker of zij hun hulp en ondersteuning kunnen en mogen voortzetten (Lusse, 2025; Mak, Wesseling, Feron, Sieckelink, & Custers, 2025). Zij kunnen hierdoor geen langetermijnplannen maken (Vaessen, et al., 2023) en hun personeel geen zekerheid bieden. Dit maakt het lastig goede professionals te vinden en te behouden (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025).

De kwaliteit van de ondersteuning komt ook onder druk te staan door de wisselende professionals. Bij iedere personele wisseling moet opnieuw een vertrouwensband opgebouwd worden en de professional het gezin en diens hulpvraag opnieuw leren kennen. De literatuur geeft aan dat het opbouwen van een vertrouwensband cruciaal is om goede ondersteuning te kunnen bieden. Bovendien zorgen de wisselingen in de ondersteuning en professionals voor frustratie en wantrouwen bij de hulpontvangers. Zij moeten bij elke nieuwe professional hun verhaal opnieuw vertellen en zich openstellen (Lusse, 2025; Andersson Elffers Felix, 2024).

Daarbij kost het opbouwen van een vertrouwensband tijd. Bij elke personele wisseling is tijd nodig voor de hulp en ondersteuning weer net zo effectief was als bij de vorige professional (Lusse, 2025; Plaisier, et al., 2025; Andersson Elffers Felix, 2024; Lusse & Kassenberg, 2021; Meij, et al., 2023). Ook gaat bij elke personele wisseling praktijkervaring en kennis verloren (Meij, et al., 2023; Plaisier, et al., 2025). Het kost tijd voordat de nieuwe professional de hulpvraag van het gezin volledig begrijpt en scherp heeft (Plaisier, et al., 2025).

Tot slot schetst de literatuur dat het gebrek aan continuïteit ook de samenwerking tussen verschillende organisaties die betrokken zijn op het gezin belemmert. Professionals moeten elkaar, maar ook het zorglandschap, leren kennen en dat kost tijd. Om integrale hulpverlening (zie ook paragraaf 3.2) te realiseren, zijn een goede verbinding en samenwerking tussen organisaties en professionals nodig (Lusse, 2025; Talman, et al., 2023).

3.5.3 *Personeelstekort zorgt voor wachttijden en minder tijd per gezin*

Binnen de zorg en het sociaal domein is het personeelstekort groot en de afgelopen jaren toegenomen (Plaisier, et al., 2025). Een aantal documenten gaat in op de gevolgen van het personeelstekort. De werkdruk en caseload zijn hoog doordat te weinig mensen te veel hulpvragen moeten oppakken (Plaisier, et al., 2025). Het personeelstekort zorgt er bovendien voor dat professionals minder tijd hebben per gezin wat de kwaliteit van de zorg vermindert (Plaisier, et al., 2025). Daarnaast zorgt het personeelstekort voor wachttijden waardoor gezinnen niet gelijk (passende) ondersteuning kunnen krijgen (Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025).

3.6 *Mensen ervaren psychosociale drempels bij het zoeken van hulp*

3.6.1 *Cultuur van wantrouwen richting de overheid en instanties belemmert mensen om hulp te zoeken*

Veel literatuur gaat in op een gebrek aan vertrouwen in de overheid en hulporganisaties in Nederland. De doelgroep van dit onderzoek staat over het algemeen wantrouwend tegenover de overheid en hulporganisaties (Lusse, 2025; Plaisier, et al., 2025; Odekerken & Van de Bunt, 2024; Talman, et al., 2023; Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021; Kool & Odekerken, 2025; Broekhuizen & Van Geuns, 2022; Engbersen & Omlo, 2020; Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025).

De oorzaak van het wantrouwen verschilt, maar zit diepgeworteld in de Nederlandse samenleving. Fikrat-Wevers, et al. (2025) geeft aan dat vervelende ervaringen met de overheid en/of hulporganisaties, zoals de toeslagenaffaire, zorgen voor dit wantrouwen. Schaamte en wantrouwen (na de toeslagenaffaire) versterken bestaande drempels om hulp te vragen, waardoor gezinnen dit vaak niet doen of cruciale informatie missen (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025; Commissie Sociaal Minimum, 2023). Ook wachtlijsten en het regelmatig doorverwijzen van de ene naar de andere hulporganisatie schaden het vertrouwen van hulpontvangers (Lusse, 2025).

Daarnaast beschrijft Plaisier, et al. (2025) dat vertrouwen daalt wanneer burgers eerder in hulpverlening hebben ervaren dat er niet naar hen wordt geluisterd. Ook helpt het niet wanneer verschillende hulpverleners verschillende informatie geven. Ten derde stelt het rapport dat burgers hun vertrouwen verliezen wanneer verschillende zorgorganisaties (bijvoorbeeld vanuit de Wmo en de Zvw) naar elkaar wijzen om hulpverlening te bieden. Hierdoor krijgt de burger niet gelijk hulp en raakt hij of zij verstrikt in een juridische strijd tussen organisaties. Kool en Odekerken (2025) beschrijven dat mensen met een migratieachtergrond vaak vanuit hun cultuur geleerd hebben de overheid en hulporganisaties te wantrouwen. Daarnaast geven ouders hun eigen wantrouwen door aan hun kinderen (Odekerken,

Sondeijker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021). Tot slot kan structurele armoede gepaard gaan met een tekort aan gevoelens van basisveiligheid en basisvertrouwen, wat ook zorgt voor wantrouwen in de overheid en zorgorganisaties (Engbersen & Omlo, 2020).

Het gevolg van wantrouwen in de overheid en hulporganisaties is dat mensen minder snel hulp zoeken. De drempel is hoog om naar de gemeente of een hulporganisatie te stappen (Lusse, 2025; Plaisier, et al., 2025; Broekhuizen & Van Geuns, 2022; Kool & Odekerken, 2025; Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025). Ook zorgt het wantrouwen voor niet-gebruik van inkomensvoorzieningen (Commissie Sociaal Minimum, 2023; Custers, 2023). Daarnaast leeft de angst om in beeld te komen bij de overheid (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025). Voor ouders met kinderen geldt dat ze bang zijn dat hun kinderen uithuisgeplaatst worden wanneer zij hulp zoeken (Lusse, 2025). Doordat mensen geen hulp zoeken, blijven zij uit beeld of komen ze pas in beeld als de problemen veel groter zijn. Dit zorgt ervoor dat zwaardere ondersteuning nodig is die eerder vermeden had kunnen worden (Engbersen & Omlo, 2020).

3.6.2 *Schaamte en stigma zorgen ervoor dat mensen geen hulp opzoeken*

Schaamte en stigma vormen knelpunten in de ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie. Veel mensen met (financiële) problemen schamen zich voor hun situatie. (Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025; Madern, et al., 2024; Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024; Vaessen, et al., 2023; Odekerken, Sondeijker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021; Lusse & Kassenberg, 2021; Boerman, Donselaar, & Goudsmit, 2021; Odekerken, Sarti, Blokland, & Sondeijker, 2020). Deze schaamte heeft verschillende gevolgen. Zo verbergen mensen hun problemen voor het eigen sociale netwerk. Mensen trekken zich terug uit hun netwerk en bespreken hun problemen niet waardoor zij en hun problemen steeds verder uit beeld raken (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024; Lusse & Kassenberg, 2021; Madern & Van der Meulen, 2019; Pharos, 2025; Save the Children Nederland & Unicef, 2025). Ook kunnen mensen plekken mijden waar het probleem zichtbaar wordt, bijvoorbeeld de supermarkt. Dit zorgt voor verdere sociale uitsluiting (Madern, et al., 2024; Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024).

Als mensen al in beeld zijn bij hulporganisaties verbloemen ze vaak hun situatie vanwege schaamte. Ze durven of willen hun problemen niet blootleggen (Odekerken, Sondeijker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021; Lusse & Kassenberg, 2021; Odekerken, Sarti, Blokland, & Sondeijker, 2020; Kool & Odekerken, 2025; Odekerken, Out, & Stravenuiter, 2023; Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025). Bij het ontbreken van een vertrouwensband tussen hulpverlener en hulpontvanger delen de hulpontvangers nog minder van de eigen situatie en blijven problemen buiten beeld (Odekerken, Out, & Stravenuiter, 2023; Vaessen, et al., 2023).

Daarnaast zoeken mensen vanwege schaamte geen hulp bij officiële instanties (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024; Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025; Muskens, et al., 2023; Odekerken, Sondeijker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021; Vaessen, et al., 2023). Mensen mijden plekken waar hulp te vinden is (Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025; Madern, 2020). Enerzijds omdat ze zich schamen ten opzichte van de hulpverleners, anderzijds omdat ze zich schamen ten opzichte van hun eigen netwerk. Ze willen niet herkend worden bij een plek of persoon die bekendstaat om het verlenen van hulp (Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025; Madern, 2020). Vaessen, et al. (2023) beschrijft bijvoorbeeld dat ouders liever hulp zoeken buiten de school of wijk omdat ze daar niet herkend worden.

Mensen blijven lang rondlopen met de problemen en stellen een hulpvraag uit. Hierdoor kunnen de problemen verergeren (Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025; Mulder, Mateman, Van

Burik, & Van der Sanden, 2024; Boerman, Donselaar, & Goudsmit, 2021; Lusse & Kassenberg, 2021; Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021). Mensen denken dat ze hun problemen 'zelf moeten oplossen' (Madern & Van der Meulen, 2019; Odekerken, Out, & Stravenuiter, 2023), ook doordat veel beleid gericht is op zelfredzaamheid (zie paragraaf 3.1.2). Daarnaast kan schaamte ervoor zorgen dat mensen zich niet aanmelden wanneer hulp actief wordt aangeboden, bijvoorbeeld voor een bepaalde regeling op school of een nieuwe pilot (Madern, et al., 2024; Muskens, et al., 2023). Mensen zijn bang om een 'label' te krijgen. De meeste mensen met financiële problemen willen bijvoorbeeld niet als 'arm' of 'hulpbehoevend' worden gezien (Madern, et al., 2024; Vaessen, et al., 2023; Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021). Hulpverlening kan als stigmatiserend worden ervaren, bijvoorbeeld wanneer duidelijk wordt gemaakt dat de hulp voor arme mensen of kinderen is. Dit zorgt ervoor dat mensen geen hulp opzoeken (Vaessen, et al., 2023). Daarnaast leidt het bij projecten of interventies gericht op een bepaalde doelgroep tot niet-gebruik. Mensen willen niet tot de doelgroep behoren, dus melden zich niet aan (Madern, et al., 2024; Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021).

3.6.3 Stress zorgt dat mensen met geldzorgen geen mentale ruimte hebben om hulp op te zoeken

Mensen die leven met geldzorgen ervaren over het algemeen veel stress vanwege hun problemen (Odekerken, Out, & Stravenuiter, 2023; Boerman, Donselaar, & Goudsmit, 2021). Stress zorgt ervoor dat mensen weinig ruimte hebben in hun hoofd om problemen aan te pakken en hulp te zoeken. Stress verhoogt de drempel om hulpverlening op te zoeken (Odekerken & Van de Bunt, 2024; Boerman, Donselaar, & Goudsmit, 2021; Pharos, 2023; Sociaal-Economische Raad, 2023). Zeker als die hulp lastig vindbaar is hebben mensen met stress hier beperkt ruimte voor (zie paragraaf 3.2.2). Daarnaast zorgt het ervoor dat mensen officiële instanties mijden (Custers, 2023). Daarnaast ervaren mensen met geldzorgen 'systeemstress'. Dit is stress die ontstaat omdat je voelt dat je niet binnen het systeem past en vastloopt binnen het systeem. Ook deze stress zorgt voor mentale belasting. Daarnaast zorgt het ervoor dat mensen officiële instanties mijden en geen hulp zoeken (Custers, 2023).

3.7 Overige knelpunten

De bovenstaande knelpunten komen veelvuldig voor in de onderzochte literatuur. Daarnaast is er een aantal knelpunten dat een enkele keer in de literatuur genoemd wordt:

- a. Hulpontvangers ervaren soms een gebrek aan autonomie en regie tijdens het hulptraject. Ze voelen zich niet serieus genomen en gehoord wanneer zij hun wensen en behoeften delen met professionals. Dit zorgt ervoor dat ze afhaken en geen hulp meer willen krijgen van officiële instanties (Odekerken & Van de Bunt, 2024; Andersson Elffers Felix, 2024; Meij, et al., 2023).
- b. Veel ondersteuning is gericht op zelfredzaamheid. Het doel is om mensen zelfredzaam te maken. Dit zorgt ervoor dat op het moment dat het doel bereikt is de ondersteuning wegvalt. Dit kan te snel zijn, waardoor mensen terugvallen. Het biedt rust aan gezinnen als de ondersteuning stabiel blijft (Lusse, 2025; Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024; Inspectie der Rijksfinanciën, 2019).

4 Werkzame mechanismen

4.1 Werkzame mechanismen in de literatuur komen voort vanuit de gesignaleerde knelpunten, effecten worden bijna niet in kaart gebracht

Dit hoofdstuk gaat in op werkzame mechanismen in de aanpak voor gezinnen in een kwetsbare positie. In de onderzochte literatuur zien we verschillende mechanismen terugkomen. Deze komen veelal voort vanuit gesignaleerde knelpunten in de onderzoeken. De werkzame mechanismen in dit hoofdstuk grijpen dan ook veelal terug op de knelpunten uit hoofdstuk 3. Een gevolg hiervan is dat de werkzame mechanismen in de onderzochte literatuur niet gebaseerd zijn op experimenteel onderzoek, maar voortkomen uit een analyse van de knelpunten. Enkel wanneer de onderzoeken een bepaalde pilot evalueren of monitoren zien we aandacht voor de resultaten van een bepaalde aanpak. Ook hierin zien we het structureel meten van resultaten echter zeer beperkt terug. Het is daarom niet mogelijk om vanuit de deskresearch te bepalen welke werkzame mechanismen het meeste opleveren in de aanpak voor gezinnen in een kwetsbare positie. Wel benoemen we in de paragrafen hieronder de gemeten effecten en daarmee hoe kansrijk een interventie is wanneer deze in de literatuur te vinden is.

We zien bovendien dat bepaalde werkzame mechanismen meer voorkomen in de literatuur dan andere. Acht werkzame mechanismen komen voor in het merendeel van de literatuur. Deze hebben we als aparte paragraaf opgenomen. We sluiten het hoofdstuk af met een aantal werkzame mechanismen die in mindere mate voorkomen. De werkzame mechanismen bevinden zich op verschillende niveaus. Soms is het Rijk hiervoor aan zet, soms zijn dit gemeenten of individuele professionals. Tabel 2 toont een overzicht van de werkzame mechanismen en op welk niveau deze zich bevindt en welk type werkzaam mechanisme het is. Ook geeft de tabel weer of het werkzaam mechanisme terugkomt in de voorbereidende analyse van de werkgroep.

Werkzaam mechanisme	Niveau	Type	In analyse?
<i>Vindplaatsen (zoals de school) kunnen de brug tussen verschillende domeinen maken</i>	- Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning - Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod	Systeem	Ja
<i>Benutten van informele netwerken en initiatieven in de buurt verlaagt drempel tot hulp</i>	- Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning - Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod	Systeem	Ja
<i>Een vaste steunfiguur, sleutelfiguur of aanspreekpunt is belangrijk voor continuïteit, vertrouwen en het voorkomen van versnippering in ondersteuning</i>	Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod	Systeem	Ja
<i>Preventie, vroegsignalering en educatie zorgen voor een effectieve aanpak voor de doelgroep</i>	- Rijk: wetgeving en financieringsstromen - Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning - Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod	Systeem	Ja
<i>Domeinoverstijgende, integrale en langlopende programma's lossen knelpunten van beperkte integraliteit en continuïteit op</i>	- Rijk: wetgeving en financieringsstromen - Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning	Systeem	Ja
<i>Inzet van ervaringsdeskundigen verbetert beleid en verlaagt drempel tot hulp</i>	- Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning - Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod	Systeem	Nee
<i>Nazorg en/of waakvlambegeleiding biedt rust voor de hulpontvanger en zorgt ervoor dat de hulpbieder een 'vinger aan de pols' kan houden</i>	- Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning - Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod	Systeem	Nee
<i>Door het sociale netwerk te versterken, kunnen gezinnen elkaar steunen en verergeren problemen niet</i>	- Gemeenten: beleidsvrijheid in het vormgeven van toegang, regelingen en ondersteuning - Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod - Individueel: opbouwen sociaal netwerk	Systeem	Nee
<i>Een positieve houding en focus op successen in de ondersteuning dragen bij aan meer zelfvertrouwen en veerkracht bij de hulpvrager</i>	Uitvoering: inrichting hulp- en ondersteuningsaanbod	Cultuur	Nee

Tabel 2. Overzicht werkzame mechanismen vanuit de literatuur met het niveau van het en type werkzaam mechanisme en of dit vanuit de analyse van de werkgroep naar voren kwam

4.2 Toegankelijke en vertrouwde locaties dragen bij aan preventie en hoger gebruik aan hulp

4.2.1 *Vindplaatsen (zoals de school) kunnen de brug tussen verschillende domeinen maken*

Veel literatuur ziet het benutten van vindplaatsen als werkzaam mechanisme om bepaalde knelpunten in de aanpak van kwetsbare gezinnen te verminderen. Het meest genoemde voorbeeld hierin is de school, maar ook andere plekken zoals de kinderopvang komen naar voren. Scholen en andere lokale voorzieningen kunnen namelijk fungeren als vaste plekken waar brede hulp fysiek en organisatorisch kan samenkomen (Mak, Schoorl, , & Vos, 2024; Talman, et al., 2023; Odekerken, Sarti, Blokland, & Sondeijker, 2020). In diverse documenten wordt benadrukt dat samenwerking tussen onderwijs, zorg, welzijn en gemeente op deze locaties kan plaatsvinden, wat de integrale aanpak kan versterken (Inspectie der Rijksfinanciën, 2019; Hanrath, Herberg, & Donker, 2023; Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2021). Voorbeelden die de literatuur noemt zijn het organiseren van koffieochtenden voor ouders of het inrichten van een ouderkamer op school (Bles & De Wolf, 2024; Odekerken, Sarti, Blokland, & Sondeijker, 2020; Vrooman, Josten, Hoff, Putman, & Wildeboer Schut, 2018; Mak, Schoorl, , & Vos, 2024), de aanwezigheid van jongerenwerkers op scholen (Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025) en het bieden van ggz of jeugdhulp op school (Andersson Elffers Felix, 2024; Ogink & Gijze, 2019). Door ondersteuning en laagdrempelige hulp aan te bieden op de schoollocatie is de drempel richting hulp lager en worden meer mensen bereikt.

Daarnaast noemt de literatuur de inzet van een brugfunctionaris als voorbeeld van hoe dit kan worden vormgegeven. Een brugfunctionaris vormt een schakel tussen school, ouders en hulpverleners, die problemen vroegtijdig signaleert en de samenwerking tussen onderwijs en zorg ondersteunt (Jonkman, Brock, Britt, & De Winter-Kocak, 2021; Jungmann, Wesdorp, & Duinkerken, 2015). Deze persoon maakt de verbinding tussen de school- en thuisomgeving van kwetsbare leerlingen en werkt hierin samen met verschillende organisaties in het sociaal domein (Bles & De Wolf, 2024).

Ook kunnen scholen fungeren als centrale plek voor signalering, verbinding en ondersteuning. Laagdrempelige ontmoetingsplekken op scholen maken het mogelijk signalen van kwetsbare kinderen en gezinnen vroegtijdig op te vangen en bieden een infrastructuur voor integrale ondersteuning (Lusse & Kassenberg, 2021; Engbersen & Omlo, 2020; Commissie Sociaal Minimum, 2023). Scholen zien kinderen dagelijks en kunnen daardoor signalen van problemen oppikken. Ook kunnen zij ouders en kinderen vervolgens doorverwijzen naar ondersteuning (Boerman, Donselaar, & Goudsmit, 2021; Mak, Wesseling, Feron, Sieckelinck, & Custers, 2025).

Tot slot benoemt de literatuur dat scholen in hun aanbod ook kunnen bijdragen aan integrale hulpverlening. Voorbeelden zijn schoolprogramma's en oudertrainingen die bijdragen aan de integratie van hulp- en onderwijsaanbod (Hanrath, Herberg, & Donker, 2023; Odekerken, Sondeijker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021).

4.2.2 *Benutten van informele netwerken en initiatieven in de buurt verlaagt drempel tot hulp*

Naast formele instellingen worden ook buurthuizen, wijkcentra en informele netwerken benoemd als kansrijke plekken voor vroege signalering en effectieve ondersteuning (Save the Children Nederland & Unicef, 2025; Speetjens, Vink, Hoex, Vlaardingebroek, & Balledux, 2022). In verschillende documenten zoals Engbersen & Omlo (2020), Desain (2025) en Landstra & Voogt (2024) wordt benadrukt dat deze informele netwerken en plekken toegang bieden tot gezinnen die minder zichtbaar zijn in formele structuren. De inzet van informele netwerken versterkt bovendien de lokale verankering van ondersteuning

en zorgt ervoor dat diensten dicht bij het gezin en de leefomgeving plaatsvinden, waardoor de samenwerking tussen domeinen wordt versterkt (Vrooman, Iedema, & Boelhouwer, 2025).

Ten tweede kunnen informele netwerken en plekken de drempel naar hulp verlagen. Zij slagen er vaak beter in (snel) een vertrouwensband op te bouwen met de doelgroep dan formele instanties. Informele netwerken en plekken kunnen hierdoor de psychosociale knelpunten beschreven in paragraaf 3.6 helpen overbruggen. Dat informele netwerken en plekken hierin slagen, heeft verschillende oorzaken:

- a. De organisaties hebben vaak een sterke binding met de wijk.
- b. Hun voornaamste doel is het helpen van de mensen. Zij worden minder gedreven vanuit beleid en systeem.
- c. Zij weten en durven beter de randen van het systeem op te zoeken en om bureaucratische obstakels heen te werken. Dit zorgt voor snellere en effectievere hulpverlening.
- d. De medewerkers van informele organisaties zijn vaker zelf ervaringsdeskundig (zie ook paragraaf 4.6) en hebben vaak een gedeelde etniciteit, taal of cultuur wat bijdraagt aan het opbouwen van een vertrouwensband.

Informele netwerken en plekken kunnen gezinnen vervolgens helpen om de stap richting formele hulp te maken (Landstra & Voogt, 2024).

Daarnaast vormen deze informele netwerken en initiatieven ook een plek waar gelijkgestemden elkaar kunnen vinden. Mensen met vergelijkbare problematiek komen elkaar tegen. Dit kan bijdragen aan het opbouwen van een sociaal netwerk (zie ook paragraaf 4.8) en het minder alleen voelen in de problematiek (Engbersen & Omlo, 2020; Bucx, Kadrouh-Oumany, De Klerk, & Van den Berg, 2025).

4.3 Een vaste steunfiguur, sleutelfiguur of aanspreekpunt is belangrijk voor continuïteit, vertrouwen en het voorkomen van versnippering in ondersteuning

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 vormt de wisseling en variatie in organisaties en contactpersonen waarmee gezinnen te maken krijgen een knelpunt in de aanpak. Het inzetten van een vaste steunfiguur of aanspreekpunt kan bijdragen aan het verminderen van dit knelpunt. Dit draagt namelijk bij aan continuïteit en vertrouwen in de ondersteuning (Lusse & Kassenberg, 2021; Mak, Wesseling, Feron, Sieckelink, & Custers, 2025; Vaessen, et al., 2023). Een voorbeeld uit de literatuur dat meermaals terugkomt is de inzet van een vaste begeleider of mentor voor jongeren, los van de gemeentelijke structuren. Jongeren hebben vaak te maken met veel levensveranderingen, bijvoorbeeld verhuizingen. Een begeleider die langdurig betrokken blijft, kan bijdragen aan continuïteit in de ondersteuning, het behouden van het vertrouwen in de ondersteuning door de jongere en ondersteuning die aansluit op de behoefte van de jongere (AEF, 2024; Odekerken, 2023; Save the Children, 2007; Bles & de Wolf, 2024; Iedema, 2021; Jonkman, Brock, Britt, & de Winter-Kocak, 2021).

Andere voorbeelden die de literatuur noemt zijn:

- a. Brugfunctionarissen, zie ook paragraaf 4.2.3 (Lusse, 2025);
- b. Sleutelpersonen uit informele netwerken. Zij kunnen een belangrijke rol spelen als verbinder en vertrouwenspersoon, vooral bij het bereiken van groepen die formele instanties mijden, zoals migrantengemeenschappen waar schaamte en wantrouwen een knelpunt vormen (Lusse, 2025; Landstra & Voogt, 2024).

4.4 Preventie, vroegsignalering en educatie zorgen voor een effectieve aanpak voor de doelgroep

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 zorgt de beperkte inzet op preventie ervoor dat problemen pas laat zichtbaar worden en daardoor verergeren. In de literatuur zien we dan ook regelmatig de aanbeveling

terugkomen om meer in te zetten op preventie, zowel vanuit beleid als vanuit de uitvoering (Lazeroms, Polman, De Zwart, Van Ark, & Ter Haar, 2025). Dit wordt op verschillende manieren benaderd.

4.4.1 Preventieve maatregelen kunnen voorkomen dat mensen (financiële) problemen krijgen

Ten eerste gaat de literatuur in op preventieve maatregelen die moeten voorkomen dat problemen ontstaan. Omlo, Talman, Grubben, de Ruig, & van Doorn (2021) adviseren bijvoorbeeld meer in te zetten op betere inkomensondersteuning, voorschoolse educatie en het vergroten van werkgelegenheid. We zien verschillende voorbeelden van financiële educatie op scholen in de literatuur terugkomen die schulden moeten voorkomen (Lusse, 2025; Jungmann, Wesdorp, & Duinkerken, 2015; Olsthoorn, et al., 2020; Kool & Odekerken, 2025). Budgetcursussen, financiële educatie en lesprogramma's over omgaan met geld zijn voorbeelden hiervan (Madern, et al., 2024; Save the Children Nederland & Unicef, 2025). Een voorbeeld van een lesprogramma is de interventie 'Spaarwijs'. Deze interventie omvat acht lessen voor vmbo-leerlingen, gericht op ervaringsleren, het stellen van een spaardoel en het leren omgaan met kleine uitgaven. Deelnemers laten significant verbeterde kennis, vaardigheden, houding en gedrag zien op het gebied van sparen en omgaan met geld (Madern, 2020). Daarnaast proberen hogescholen met actieplannen zoals 'Geldzorgen en studiesucces' te voorkomen dat studenten uitvallen door geldzorgen (Lusse, 2025).

4.4.2 Door preventieve maatregelen blijven en komen mensen in beeld waardoor problemen niet verergeren

Ten tweede richt de literatuur zich op preventieve maatregelen waardoor kwetsbare gezinnen in beeld blijven of komen. Hierdoor blijven problemen beperkt en verergeren zij niet. Dit vraagt om een outreachende aanpak gericht op vroegsignalering (Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021; Kroeze, Frencken, Niessen, & De Nooijer, 2023; Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2021). In de literatuur zien we dat informele netwerken en organisaties (paragraaf 4.2.2) hierin een belangrijk rol kunnen spelen. Hun zichtbare rol in de wijk en vertrouwensband met de inwoner maakt hen geschikt om gezinnen effectief te benaderen (Lusse, 2025). Ook de eerder genoemde jongerenwerkers op scholen zijn hier een voorbeeld van (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Mak, Wesseling, Feron, Sieckelink, & Custers, 2025).

Daarnaast benoemt de literatuur ook een aantal voorbeelden van preventieve maatregelen gericht op het in beeld krijgen en houden van inwoners. Zo zien we:

- a. Laagdrempelige inloopsprekken, zoals de Vraagwijzer in Rotterdam, waar burgers zonder afspraak terecht kunnen voor uiteenlopende vragen, inclusief schuldhulpverlening (Lusse, 2025).
- b. Secundaire interventies zoals Vroeg Eropaf in Amsterdam om beginnende schulden vroegtijdig op te sporen (Madern, 2020). Deze interventie levert per geïnvesteerde euro een besparing op van 2,22 euro voor de gemeente Amsterdam en 2,64 voor de maatschappij (Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021).
- c. De interventie Geregelde Betaling in Amsterdam is een voorbeeld van een interventie waarbij er outreachend wordt gewerkt: huurders met een huurachterstand en een uitkering krijgen direct hulp. De huur wordt automatisch op de uitkering ingehouden en er wordt een realistische betalingsregeling getroffen. Het aantal huisuitzettingen in Amsterdam is sindsdien sterk gedaald (van 78 in 2019 naar 32 in 2022), 95% van de doelgroep wordt bereikt en stress en schulden onder de doelgroep nemen af (Hovenkamp, et al., 2024).

Tot slot pleiten Sociaal-Economische Raad (2023) en Raad Volksgezondheid & Samenleving (2023) voor een samenhangende preventieve aanpak waarin outreachend werken, laagdrempelige toegang, educatie en structurele beleidskeuzes elkaar versterken.

4.5 Domeinoverstijgende, integrale en langlopende programma's lossen knelpunten van beperkte integraliteit en continuïteit op

Vanuit de knelpunten beschreven in paragraaf 3.3 en 3.5 volgt logischerwijs het werkzame mechanisme: 'interdepartementale, domeinoverstijgende, integrale en langlopende programma's' voor de ondersteuning van gezinnen in een kwetsbare positie. De meeste literatuur die een gebrek aan continuïteit en integraliteit als knelpunt signaleert, ziet de oplossing in dit werkzame mechanisme, daadwerkelijke onderbouwing ontbreekt vaak. (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025; Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024; Lazeroms, Polman, De Zwart, Van Ark, & Ter Haar, 2025; Madern, et al., 2024; Talman, et al., 2023; Sociaal-Economische Raad, 2023; Broekhuizen & Van Geuns, 2022; Speetjens, Vink, Hoex, Vlaardingerbroek, & Balledux, 2022; Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021; Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021). Een aantal documenten doet een oproep aan het Rijk om beleid op gezinnen en armoede interdepartementaal in te richten en over verschillende ministeries of vanuit een samenwerking tussen ministeries te organiseren met een gezamenlijk budget (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025; Lazeroms, Polman, De Zwart, Van Ark, & Ter Haar, 2025; Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2023; Madern, et al., 2024; Talman, et al., 2023; Sociaal-Economische Raad, 2023).

Daarnaast zien we in de literatuur ook aanbevelingen terug om op gemeentelijk niveau meer integraal te werken (Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021; Speetjens, Vink, Hoex, Vlaardingerbroek, & Balledux, 2022; Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Lusse & Kassenberg, 2021). Weinig literatuur gaat echter in op hoe het domeinoverstijgend werken vormgegeven kan worden of welke effecten te verwachten zijn. Een genoemd voorbeeld is 'Shared savings'. Dit wordt gezien als een kansrijk mechanisme om prikkels voor samenwerken om een integraal aanbod aan te bieden (Bulsink & De Wildt, 2023; Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2021). Ook zijn er effecten bekend van de interventie Sociaal Hospitaal: een intensieve, integrale aanpak voor mensen met complexe, vaak langdurige problemen (zoals schulden, psychische klachten, verslaving), waarbij verschillende hulpverleners samenwerken vanuit één plan (Talman, et al., 2023). 81% van de deelnemers aan Sociaal Hospitaal ervaart een toename in kwaliteit van leven en de maatschappelijke besparing wordt geraamd op € 22.414 per deelnemer door verminderde inzet van zorg en ondersteuning. Zoals genoemd in paragraaf 3.3.2 laat onderzoek van het Instituut voor Publieke Waarden bovendien zien dat het afkopen van schulden besparingen oplevert op andere domeinen (Kruiter, Snuverink, Meiberg, & Munneke, 2024).

Tot slot geeft de literatuur aan dat structurele financiering en langlopende programma's bevorderlijk zijn voor de kwaliteit van de ondersteuning aan gezinnen (Lusse & Kassenberg, 2021; Meij, et al., 2023; Sociaal-Economische Raad, 2023; Sociaal-Economische Raad, 2017; Broekhuizen & Van Geuns, 2022). Structurele financiering draagt bij aan continuïteit in de aangeboden ondersteuning, waardoor de knelpunten beschreven in paragraaf 3.5 worden vermeden (Lusse & Kassenberg, 2021). Daarnaast draagt het bij aan een integrale ondersteuning. Het ondersteuningsaanbod blijft namelijk hetzelfde, waardoor verschillende organisaties elkaar kunnen leren kennen en beter op de hoogte zijn van het totaalaanbod beschikbaar voor een gezin (Meij, et al., 2023). Voor de inzet van preventie geldt dat dit vaak een lange adem heeft en structureel nodig is om resultaten op te leveren. Structurele financiering kan hieraan bijdragen (Sociaal-Economische Raad, 2023). Structurele en langlopende programma's maken het bovendien mogelijk om systeemveranderingen te realiseren in plaats van enkel deelproblemen aan te pakken (Broekhuizen & Van Geuns, 2022). Ook hiervoor geldt dat literatuur dit beredeneert vanuit gesignaleerde knelpunten en niet vanuit bewezen experimenten of pilots.

4.6 Inzet van ervaringsdeskundigen verbetert beleid en verlaagt drempel tot hulp

De literatuur benoemt ook dat het inzetten van ervaringskennis kan zorgen voor een betere ondersteuning aan gezinnen in een kwetsbare positie. De reden hiervoor is tweeledig. Ten eerste geeft een aantal documenten aan dat beleid effectiever wordt wanneer ervaringskennis wordt betrokken in de beleidscyclus (Plaisier, et al., 2025; Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024; Visser, Strijker, Edzes, & Rijns, 2019; Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024). Mensen die zelf te maken hebben gehad met bepaalde problemen kunnen zich namelijk inleven in de situatie van de personen met vergelijkbare problemen en voor wie het beleid wordt gemaakt. Zij kunnen een brug vormen tussen de beleidscyclus (systeemwereld) en de leefwereld van de burgers (Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024). Daarnaast hebben zij zicht op alle levensdomeinen van deze personen waardoor zij kunnen inschatten hoe beleid uitpakt op verschillende terreinen en niet enkel op één probleem (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024; Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021).

Daarnaast kunnen ervaringsdeskundigen ook ingezet worden als 'maatje' voor gezinnen. Ervaringsdeskundigen kunnen makkelijker het vertrouwen winnen bij mensen die met vergelijkbare problemen kampen. Zij herkennen de situatie en problemen van het gezin en weten aan te sluiten bij de behoefte (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Franken, Van der Sanden, & De Groot, 2025). Zo kunnen ervaringsdeskundigen gezinnen het gevoel geven dat ze er niet alleen voor staan wat motiverend werkt (Odekerken, Sondejker, De Wildt, & Van der Hoff, 2021; Odekerken, Sarti, Blokland, & Sondejker, 2020). Ook weten ervaringsdeskundigen bepaalde groepen beter te bereiken dan officiële instanties en hulporganisaties, bijvoorbeeld doordat zij weten welke communicatiebehoeften zij hebben (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Franken, Van der Sanden, & De Groot, 2025).

4.7 Nazorg en/of waakvlambegeleiding biedt rust voor de hulpontvanger en zorgt ervoor dat de hulpbieder een 'vinger aan de pols' kan houden

In de literatuur zien we ook dat het niet volledig stoppen van ondersteuning nadat het hulptraject is doorlopen kan helpen om terugval te voorkomen en vertrouwen geeft aan de hulpontvanger en hulporganisatie dat afbouwen mogelijk is (Andersson Elffers Felix, 2024; Talman, et al., 2023; Lazeroms, Polman, De Zwart, Van Ark, & Ter Haar, 2025; Odekerken, Out, & Stravenuiter, 2023; Lusse, Sage, & Van der Ree, 2021). De literatuur beschrijft waakvlambegeleiding als passieve manier om ondersteuning door te laten lopen. Hulpontvangers kunnen ook na het traject nog contact opnemen met de hulporganisaties wanneer iets speelt. Dit voelt voor hen vertrouwd en geeft rust. Door zekerheid te bieden dat als er iets gebeurt zij terecht kunnen bij de eerdere hulpverleners is het afbouwen van ondersteuning minder spannend en risicovol voor hen (Andersson Elffers Felix, 2024; Talman, et al., 2023; Lazeroms, Polman, De Zwart, Van Ark, & Ter Haar, 2025). Literatuur die zich richt op jongeren (Andersson Elffers Felix, 2024; Lazeroms, Polman, De Zwart, Van Ark, & Ter Haar, 2025) geeft aan dat jongeren deze vorm van nazorg waarderen. Nazorg kan ook zo ingericht worden dat hulporganisaties regelmatig contact opnemen met de hulpontvanger en zo een vinger aan de pols houden. Hierdoor wordt terugval voorkomen. Dit zien we voornamelijk terug in literatuur over schuldhelpverlening (Lusse, Sage, & Van der Ree, 2021; ABDTopConsult, 2024; Odekerken, Out, & Stravenuiter, 2023).

Er is echter nog weinig zicht op de effectiviteit van nazorg bij schuldhelpverlening. Zowel ABDTopConsult (2024) als Van Ark, ter Haar, Lazeroms, Polman & De Zwart (2025) benadrukken dat veel stakeholders het belang van nazorg aangeven, maar dat echte effectmetingen ontbreken. De twee bronnen adviseren wel om de effectiviteit ervan te monitoren, zodat duidelijk wordt welke interventies waardevol zijn.

4.8 Door het sociale netwerk te versterken, kunnen gezinnen elkaar steunen en verergeren problemen niet

Zoals we in hoofdstuk 3 bij de knelpunten zagen, beschikken gezinnen in een kwetsbare positie vaak over een klein sociaal netwerk en trekken zij zich vaak terug uit hun sociale netwerk door schaamte wanneer problemen spelen. Een oplossing voor deze knelpunten is het versterken van het sociale netwerk onderdeel maken van de hulp en ondersteuning (Lusse, 2025; Pharos, 2023; Speetjens, Vink, Hoex, Vlaardingerbroek, & Balledux, 2022; Mak, Schoorl, , & Vos, 2024). Gezinnen halen steun uit hun sociale netwerk en het gevoel dat ze er niet alleen voorstaan. Dit draagt bij aan hun vermogen om de problemen aan te pakken (Lusse, 2025; Speetjens, Vink, Hoex, Vlaardingerbroek, & Balledux, 2022). Daarnaast voorkomt het escalatie van de problemen (Pharos, 2023; Bucx, Kadrouch-Oumany, De Klerk, & Van den Berg, 2025). Door ontmoetingen tussen ouders te faciliteren breidt hun sociaal netwerk uit. De literatuur noemt een aantal voorbeelden:

- a. Plekken en activiteiten voor kinderen in de wijk (Lusse, 2025);
- b. Laagdrempelige bijeenkomsten over opvoeden (Pharos, 2023);
- c. Ouderactiviteiten op scholen (Mak, Schoorl, , & Vos, 2024).

Een voorbeeld van een interventie die het sociale netwerk versterkt is de Cash2Grow stichting. De stichting organiseert in samenwerking met lokale hulporganisaties spaarkringen voor mensen met een krappe beurs waarbij buurtbewoners eens in de zoveel tijd bij elkaar komen en geld sparen. Uitkomsten van de interventie zijn positief, zowel versterking van financiële en sociale vaardigheden als versterking van sociale netwerken en financiële weerbaarheid (Madern, et al., 2024). Collectieve interventies kunnen een besparing op zorgkosten opleveren, een voorbeeld hiervan is de interventie Buurtcirkels (Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021).

4.9 Een positieve houding en focus op successen in de ondersteuning dragen bij aan meer zelfvertrouwen en veerkracht bij de hulpvrager

Naast het versterken van het sociale netwerk gaat een deel van de literatuur ook in op de 'empowerment'-theorie als werkzaam mechanisme. Deze theorie stelt dat effectieve hulp of ondersteuning niet alleen vraagt om het oplossen van het probleem, maar juist ook om investering in andere terreinen: zoals het sociale netwerk (zie paragraaf 4.7) en de emotionele toestand (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024). In de literatuur zien we deze theorie een aantal keer terugkomen als werkzaam mechanisme. Zij stellen dat de focus van de hulpverlening moet liggen op het versterken van wat goed gaat en aandacht besteden aan successen (Lusse, 2025; Pharos, 2023; Lusse, Sage, & Van der Ree, 2021; Odekerken, Sarti, Blokland, & Sondejker, 2020; Engbersen & Omlo, 2020). Dit draagt bij aan het zelfvertrouwen en de motivatie van gezinnen om aan hun problemen te werken (Lusse, Sage, & Van der Ree, 2021; Mak, Wesseling, Feron, Sieckelink, & Custers, 2025; Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021). Vanuit de empowerment-theorie moeten hulpverleners zich opbouwend en positief gedragen ten opzichte van de hulpvrager. Een oordelende of 'op risicofactoren gerichte' houding draagt niet bij aan het vergroten van het zelfvertrouwen van de hulpvrager (Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Speetjens, Vink, Hoex, Vlaardingerbroek, & Balledux, 2022). Een groter zelfvertrouwen zorgt voor meer veerkracht waardoor gezinnen beter leren omgaan met tegenslagen en eventuele problemen en duurzamer geholpen worden (Speetjens, Vink, Hoex, Vlaardingerbroek, & Balledux, 2022; Iedema, 2021; Sociaal-Economische Raad, 2017).

Voorbeelden van interventies waarbij inwoners het vertrouwen krijgen om eigen problemen op te lossen en zo empowered worden, zijn Het Bouwdepot en de Bijverdienpremie in de gemeente Amsterdam (Madern, et al., 2024). In het Bouwdepot krijgen thuisloze jongeren een jaar lang een maandelijks schenking van € 1.150 om aan hun toekomst te werken, zonder verplichtingen. Effecten hiervan zijn dat jongeren direct minder stress, meer bestaanszekerheid en meer zelfstandigheid ervaren. Ook zien ze een hogere uitstroom naar zelfstandig wonen en werk en minder schulden. De aanpak is kosteneffectief en verdient zich binnen drie jaar terug. De Bijverdienpremie in de gemeente Amsterdam werkt als volgt:

parttime werkende bijstandsgerechtigden mogen een deel van hun inkomen houden als premie, zonder gevolgen voor toeslagen. Uitstroom naar werk is ongeveer twee keer zo hoog als bijstandsgerechtigden zonder premie. Daarbij werkt de premie stressverlagend en voorkomt schulden. ‘Gewoon geld geven’ wordt in de literatuur vaker benoemd als interventie en maatregel met positieve uitkomsten zoals minder schoolverzuim, vinden van een baan en meer bestaanszekerheid (Mulder, Mateman, Van Burik, & Van der Sanden, 2024).

4.10 Overige werkzame mechanismen

Net zoals bij de knelpunten zien we een aantal werkzame mechanismen die genoemd worden in één of enkele studies:

- a. Hulp en ondersteuning effectief laten zijn vraagt om maatwerk en flexibiliteit. Hulpverleners moeten de ruimte hebben om de hulp aan te passen of toe te spitsen op de specifieke hulpvraag van het gezin (Plaisier, et al., 2025; Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021; Vrooman, Josten, Hoff, Putman, & Wildeboer Schut, 2018). De literatuurstudie de Lange, Rözer, Huber, & Veldboer, 2021 geeft aan dat vanuit pilots en programma's is bewezen dat het toepassen van maatwerk leidt tot effectievere ondersteuning. Omlo., et al, 2021 stelt dat gemeenten meer ruimte moeten en kunnen nemen om maatwerk toe te passen in de aanpak van armoede.
- b. Hierop aanvullend stelt een aantal documenten dat de hulpverlener samen met de hulpvrager moet bepalen hoe de ondersteuning eruitziet. Niet het systeem, maar de leefwereld van het gezin moet centraal staan. Hierdoor sluit de ondersteuning beter aan bij de behoeften van de hulpvrager. Ook zorgt het voor een gelijkwaardigere relatie tussen hulpverlener en hulpvrager. Dit draagt bij aan de effectiviteit van de ondersteuning en voorkomt dat hulpvragers ontevreden zijn over de hulp. Ook zorgt het voor meer regie en autonomie bij de hulpvrager (Meij, et al., 2023; Verweij, Van Arum, & Van der Veer, 2018; Iedema, 2021; Visser, Strijker, Edzes, & Rijnks, 2019; Ogink & Gijze, 2019).
- c. Logischerwijs volgend uit het knelpunt beschreven in paragraaf 3.4 (informatie is niet toegankelijk en makkelijk te vinden) dat instanties moeten inzetten op simpele en duidelijke communicatie richting burgers (Kool & Odekerken, 2025; Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025; Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024; Blom, Jenster, Jongerius, & Kluft, 2023; Plantinga, Zeelenberg, & Breugelmans, 2018). De literatuur noemt hiervoor verschillende manieren:
 - i. Dit kan door de vindbaarheid van informatie te verbeteren, bijvoorbeeld via een centraal informatiepunt (Fikrat-Wevers, Glijn, Van der Ploeg, Van Zijtveld, & Van Heugten, 2025), door outreachend te werken (Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2024).
 - ii. Door niet alleen online informatie te verschaffen zodat minder digitaal vaardige mensen ook informatie krijgen (Blom, Jenster, Jongerius, & Kluft, 2023).
 - iii. Daarnaast is het belangrijk taalgebruik simpel te houden, te werken met visualisaties en veel te herhalen (Kool & Odekerken, 2025; Blom, Jenster, Jongerius, & Kluft, 2023; Plantinga, Zeelenberg, & Breugelmans, 2018).

Een rapport opgesteld door een consortium van Hogeschool Utrecht, Hogeschool van Amsterdam en Universiteit Leiden in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, heeft 29 Nederlandse interventies in kaart gebracht die gericht zijn op de preventie en vroege aanpak van geldzorgen, schulden en armoede (Hovenkamp, et al., 2024). Interventies krijgen een effectscore toegekend, de interventies ‘De VoorzieningenWijzer’ en ‘Geldfit’ maken het aannemelijk dat ze doelgericht werken en zijn voorbeelden van interventies waarbij informatie toegankelijk wordt gemaakt en makkelijk te vinden is. De VoorzieningenWijzer omvat een persoonlijk adviesgesprek waarbij een consulent samen met de deelnemer bekijkt op welke toeslagen en regelingen die recht heeft, en deze direct aanvraagt. Deelnemers krijgen waar zij recht op hebben en ontvangen gemiddeld € 600 per jaar extra. Dit helpt hen tot het bestaansminimum te komen en te participeren in de samenleving. De interventie Geldfit is een online platform waar mensen gratis en anoniem

informatie, tips en doorverwijzingen krijgen over geldzaken, met een test en een 'potjescheck' voor voorzieningen. Geldfit bespaart naar schatting € 180 miljoen aan maatschappelijke kosten per jaar door het voorkomen en verhelpen van geldproblemen. Dit zorgt voor minder gebruik van sociale voorzieningen, lagere kans op chronische ziekten, hogere arbeidsparticipatie (Hovenkamp, et al., 2024).

- d. Ook stelt een aantal documenten dat het inkomensondersteuningsstelsel in Nederland vereenvoudigd moet worden (zie ook het knelpunt beschreven in paragraaf 3.2). Door bijvoorbeeld aanvraagprocedures te vereenvoudigen of regelingen automatisch toe te kennen kan het gebruik van regelingen toenemen, waardoor mensen voldoende inkomen hebben (Madern, et al., 2024; Desain, 2025). Van Dijk, Feld, & van Rijn (2025) beveelt aan de bestaande regelingen samen te voegen tot één brede minimaregeling. Dit versterkt de bestaanszekerheid van inwoners.

5 Slotbeschouwing

5.1 Veel aandacht, veel inzichten

Deze deskresearch laat zien dat het thema 'gezinnen in een kwetsbare positie' volop in de belangstelling staat. De afgelopen jaren zijn er zeer veel studies en beleidsdocumenten verschenen. Dit heeft geleid tot een breed en rijk palet aan inzichten. Vooral de knelpunten zijn goed in kaart gebracht: van financiële onzekerheid en verkokering in beleid tot psychosociale drempels en het belang van continuïteit in ondersteuning. De literatuur biedt daarmee een stevige basis voor verdere beleidsontwikkeling.

5.2 Minder duidelijk: wat werkt écht?

Waar de literatuur minder eenduidig over is, is wat nu daadwerkelijk werkt in de aanpak van deze knelpunten. Werkzame mechanismen worden wel benoemd - zoals preventie, vaste steunfiguren, domeinoverstijgende samenwerking en het versterken van sociale netwerken - maar harde effectmetingen en kwantitatieve onderbouwing zijn schaars. Dit vraagt om meer monitoring en evaluatie van interventies in de praktijk.

5.3 Complexiteit: alles hangt met elkaar samen

Een opvallende bevinding is dat de problematiek rondom kwetsbare gezinnen sterk verweven is. Oorzaak en gevolg zijn vaak moeilijk te onderscheiden: financiële problemen leiden tot stress en sociaal isolement, maar andersom kunnen psychosociale factoren ook financiële kwetsbaarheid versterken. Dit maakt het lastig om met één maatregel of vanuit één domein tot een structurele oplossing te komen. De literatuur onderstreept dat een integrale, domeinoverstijgende aanpak noodzakelijk is, waarbij verschillende beleidsterreinen en organisaties samenwerken.

A. Uitgewerkte onderzoeksaanpak

Het onderzoek was onderverdeeld in drie fasen:

- a. Fase 1: opstellen analysekader en verzamelen literatuur;
- b. Fase 2: uitvoeren deskresearch;
- c. Fase 3: synthese & rapportage.

Fase 1: opstellen analysekader en verzamelen literatuur

We begonnen het onderzoek met het opstellen van een **analysekader**. Dit gebruikten we gedurende het onderzoek als leidraad. Het analysekader is opgebouwd aan de hand van de onderzoeksvragen. Per onderzoeksvraag hebben we een aantal subthema's opgesteld in het analysekader. Vanuit een eerste analyse van de werkgroep waren een aantal knelpunten en werkzame mechanismen gesignaleerd. Deze vormden de basis voor de subthema's. De knelpunten en werkzame mechanismen vanuit de analyse waren:

Knelpunten

- a. Basis niet op orde: uitkeringen en minimumloon zijn voor sommige huishoudens te laag om de minimale uitgaven te kunnen doen (commissie sociaal minimum) en het toeslagensysteem is te ingewikkeld. Het gaat mis bij veel gezinnen, en de rol van de gemeenten is hierdoor onbedoeld te groot geworden in het ondersteunen van gezinnen in een kwetsbare positie. Dit heeft ook geleid tot grote gemeentelijke verschillen ten aanzien van gemeentelijke dienstverlening en voorzieningen, wat kan leiden tot rechtsongelijkheid en sociale, economische en gezondheidsverschillen.
- b. De beleidsverantwoordelijkheid voor deze domeinen ligt bij meerdere departementen. In de praktijk betekent dit dat de inzet vanuit de ministeries soms verkokerd (vanuit één domein gedacht) en versplinterd is (meerdere departementen proberen een stukje op te lossen). Dit uit zich nu vaak in verschillende programma's vanuit verschillende ministeries. Niemand voelt zich verantwoordelijk voor het geheel, of kan daar desgewenst op dit moment voldoende uitvoering aan geven.
- c. Door het verkokerde Rijksbeleid zijn de oplossingen die de verschillende departementen bieden voor de gezinnen niet altijd integraal. Hierdoor wordt het moeilijk voor regio's en gemeenten om deze oplossingen wél integraal naar de gezinnen toe te organiseren. Ook zij werken nog te vaak verkokerd vanuit de verschillende domeinen.
- d. Er wordt door rijk en gemeenten sociaal domein breed nog onvoldoende geïnvesteerd in preventieve maatregelen. Er wordt veel te vaak pas ingegrepen als er al flinke problemen zijn. Veel kan voorkomen worden door anders en meer samen te gaan werken. Er wordt te weinig ingezet op preventie omdat voor effect meerjarige financiering noodzakelijk is, en het niet altijd duidelijk is waar de baten neerslaan.
- e. Professionals werken nog onvoldoende outreachend, waardoor problemen niet op tijd worden gesignaleerd. Ook worden informele netwerken en ondersteuningsmogelijkheden niet altijd ten volle benut, terwijl zij zeer waardevol zijn in hun signalerings- en ondersteuningsfunctie.
- f. Het systeem van zorg en ondersteuning is te ingewikkeld voor inwoners. Informatie over de verschillende regelingen en ondersteuningsmogelijkheden is vaak niet makkelijk te vinden, niet in de juiste (begrijpelijke) taal, en wordt niet via de juiste media aangeboden. Het aanvragen van ondersteuning is vervolgens te ingewikkeld en versnipperd. Voor elk (deel)probleem zijn er talloze partijen en opties.
- g. Er is te weinig vertrouwen in (de dienstverlening en ondersteuning vanuit) de overheid, door onder andere de toeslagenaffaire maar ook door de manier van werken. Men voelt zich niet altijd gezien en gehoord, of begrepen en krijgt vaak te weinig eigen regie.

-
- h. Ook voor uitvoerend professionals is het landschap ingewikkeld: wet- en regelgeving is verkokerd, versnipperd of sluit niet goed op elkaar aan. Financiële stromen zijn leidend in beleid en de dienstverlening, en kennen allen eigen afgebakende kaders en verantwoordingsmechanismen. Er zijn te veel tijdelijke programma's met tijdelijke financiering en met eenzijdige focus, te veel professionals in één gezin. Kortom: een roep om vereenvoudiging.
 - i. Tijdelijke financieringen zorgen voor extra lasten en maken het een uitdaging voor gemeenten om goede professionals te werven en behouden en kwaliteit van aanbod en ondersteuning te bieden (iets opbouwen kost tijd, en op het moment dat er iets staat is de financieringsperiode weer voorbij).
 - j. De financiële stromen zijn bovendien zo afgebakend dat er voor de professionals vaak geen ruimte is voor maatwerkbudget/ doorbraakbudget om mensen snel te kunnen helpen aansluitend bij hun specifieke situatie. Voor ieder deelprobleem is er weer een ander potje met ingewikkelde procedures.
 - k. Het gaat mis bij levensgebeurtenissen/overgangen: mensen vallen te vaak tussen wal en schip bij levensgebeurtenissen als een scheiding of werkloosheid, of overgangen van bijvoorbeeld basis- naar middelbaar onderwijs en de overgang naar 18 jaar worden. Op de momenten dat een ondersteuningsmaatregel uit een bepaald kader afloopt maar er nog wel een ondersteuningsvraag is, ontbreekt het te vaak aan tijdige en/of 'warme overdrachten'.
 - l. Door personeelstekorten in de betrokken sectoren kunnen hulp en ondersteuning niet snel geleverd worden (wachlijsten) en hebben professionals onvoldoende tijd en ruimte om een vertrouwensband op te bouwen met de gezinnen. Het huidige zorgsysteem is gezien de demografie ook niet houdbaar op de langere termijn.

Werkzame mechanismen

- a. Het benutten van vindplaatsen zoals de school, door bijvoorbeeld inzet van de brugfunctionaris die de verbinding legt tussen school, gezin en eventuele professionals.
- b. Het lokaal fysiek bijeenbrengen en laten samenwerken van brede hulp en ondersteuning op vertrouwde en bekende plekken, zoals bijvoorbeeld gebeurd met de familiescholen in Amsterdam.
- c. Informele netwerken in de wijk en maatschappelijke initiatieven in de buurt zijn krachtig. De waarde is groot van vrijwilligers of ervaringsdeskundigen die bijvoorbeeld als buddy of tussenpersoon fungeren richting formele ondersteuning.
- d. Het bieden van een laagdrempelig aanbod en ondersteuning op scholen. Zoals bijvoorbeeld schoolmaaltijden maar ook het aanbieden van extra curriculaire activiteiten, zoals sport, cultuur en inhoudelijke (maatschappelijke) workshops en trainingen. De school is een vertrouwde plek, leerlingen worden bereikt, er heerst minder stigma, en er is minder sprake van bijkomende problematiek die leerlingen kan belemmeren om deel te nemen, zoals vervoer ernaar toe.
- e. Waardering wordt uitgesproken voor interdepartementale integrale en langlopende programma's zoals het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, de Sociale agenda Groningen, Preventie met Gezag. Deze zijn vanuit de gezamenlijkheid ingericht, en geven duidelijkheid en vertrouwen. Daarnaast zorgen integrale budgetten zoals via de SPUK Kansrijke Wijk bij het NPLV al voor meer ruimte om integraal te kunnen werken in de wijk

We hebben alle literatuur getest op deze knelpunten en werkzame mechanismen. Daarnaast lieten we in het analysekader ruimte voor eventuele overige subthema's die in de literatuur te vinden zouden zijn. De opzet van het analysekader hebben we getoetst bij de werkgroep.

Ook hebben we in deze fase de **groslijst** aan potentieel relevante literatuur, beleidsdocumenten en onderzoeksrapporten opgesteld. We hebben beschikbare documenten over het onderwerp op twee verschillende manieren verzameld:

- a. Via aangeleverde literatuur van de werkgroep;

b. Via een specifieke zoekopdracht in Google, Google Scholar en Perplexity.ai.

Vanuit deze eerste lijst hebben we de 'sneeuwbalmethode' toegepast: in de referentielijst van de documenten zochten we naar relevante documenten die zijn aangehaald. In totaal hebben we 99 documenten meegenomen in de groslijst.

We stelden een aantal eisen aan de documenten. De documenten moesten gaan over mensen in Nederland die minstens te maken hadden met financiële problematiek. Daarnaast moest de kwaliteit van de informatie voldoende hoog zijn. Zo hebben we bijvoorbeeld geen masterscripties meegenomen. Ook zorgden we ervoor dat de geselecteerde documenten actueel en niet achterhaald waren en selecteerden we alleen documenten gepubliceerd sinds 2015.

Fase 2: uitvoeren deskresearch

Vervolgens hebben we in fase 2 de **prompt voor Microsoft CoPilot** ontwikkeld. De opzet van de prompt is te vinden in bijlage B. We bouwden de prompt op aan de hand van het analysekader. We zorgden ervoor dat de verschillende onderzoeksvragen expliciet naar voren kwamen in de literatuur. Vervolgens kozen we drie documenten vanuit de groslijst om de prompt te testen. We kozen één document waarvan we verwachtten dat dit zeer veel nuttige informatie bevatte voor het onderzoek, één dat gemiddeld relevant was en één waarvan we verwachtten dat deze weinig informatie zou bevatten. We lieten CoPilot de documenten analyseren met de prompt en deden de analyse daarnaast zelf met de hand. Op basis van de overeenkomsten en verschillen verbeterden we de prompt verder. Ook toetsten we de prompt bij de werkgroep en verwerkten hun feedback daarop.

Nadat we tevreden waren over de resultaten van de prompt hebben we de prompt uitgevoerd op alle documenten uit de groslijst. Met de output vulden we het analysekader.

Fase 3: synthese en rapportage

We organiseerden een analysesessie met alle onderzoekers om de rode draden vanuit het analysekader te bespreken. Deze sessie vormde de basis voor de rest van de synthese. We identificeerden in de sessie welke knelpunten en werkzame mechanismen vanuit de subthema's wel en niet voorkwamen en welke aanvullende inzichten naar voren kwamen in de documenten. Op basis hiervan bepaalden we de verschillende onderdelen van het rapport.

Per onderdeel verzamelden we vanuit het analysekader de bronnen die hierop ingingen. We lazen de relevante stukken vanuit die documenten en brachten de informatie vanuit de verschillende bronnen samen. Dit schreven we vervolgens uit in een conceptrapportage. De werkgroep heeft vervolgens meegelezen op de rapportage en hier feedback op geleverd. Deze hebben we verwerkt tot de definitieve rapportage.

B. AI-prompt

Stap 1: doel en context van de analyse

Korte toelichting op het doel van de literatuurstudie en het type documenten dat geanalyseerd wordt.

Stap 2: samenvatting van het document

Bevat een beknopte samenvatting van het geanalyseerde document (maximaal twee zinnen).

Stap 3: analyse van knelpunten

Controle of vooraf gedefinieerde knelpunten expliciet in het document worden genoemd, inclusief korte samenvatting en paginaverwijzing.

Stap 4: overige knelpunten

Inventarisatie van knelpunten die buiten de vooraf opgestelde lijsten vallen.

Stap 5: analyse van werkzame mechanismen

Controle of vooraf gedefinieerde werkzame mechanismen expliciet in het document worden genoemd, inclusief korte samenvatting en paginaverwijzing.

Stap 6: overige werkzame mechanismen

Inventarisatie van mechanismen die buiten de vooraf opgestelde lijst vallen.

Stap 7: gemeten effecten van werkzame mechanismen

Overzicht van eventuele cijfers of resultaten die in het document worden genoemd over de impact van werkzame mechanismen.

Stap 8: analyse van kwetsbare doelgroepen

Beschrijving van de doelgroep(en), inclusief kenmerken, omvang en relatie tot financiële problematiek.

C. Kwetsbare gezinnen in cijfers

Doelgroep	Omvang van de doelgroep	Bron(nummer)
Gezinnen in kwetsbare situatie (algemeen)	In 2023 leefden 115.000 kinderen (3,6% van alle minderjarigen) in armoede. Landelijk gaat het om 540.000 mensen onder de armoedegrens en 1,2 miljoen mensen tot 125% van deze grens.	(Lusse, 2025; Kinderhulp, 2025; Muskens, et al., 2023; Feld, Van Dijk, & Van Rijn, 2025; Wieman & Van Gaalen, 2024)
	Volgens het SCP leeft 8,1% van alle minderjarigen (272.000 kinderen) in armoede. In Rotterdam betreft dit 17,5% van de kinderen, en in Rijswijk groeit één op de vijf kinderen op in armoede.	(Omlo, Talman, Grubben, De Ruig, & Van Doorn, 2021; Detrick, 2024)
	In 2022 groeiden 165.000 minderjarige kinderen (5,2%) op in een huishouden met een laag inkomen. Van de kinderen uit eenoudergezinnen leeft 13% in armoede, tegenover 5% van de kinderen uit tweeoudergezinnen.	(Muskens, et al., 2023)
	In 2021 leefden 515.000 huishoudens (891.000 personen) minimaal één jaar onder de lage-inkomensgrens. Dat betrof 17% van de alleenstaanden onder de AOW-leeftijd en 15% van de eenoudergezinnen met minderjarige kinderen.	(Muskens, et al., 2023)
	Ongeveer 1 miljoen mensen (6% van de bevolking) leefden in armoede. Van de werkenden is 5,3% arm en circa 3% langdurig arm.	(Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting, 2020)
	Circa 1,4 miljoen mensen (10% van alle huishoudens) leven onder de lage-inkomensgrens van het CBS; dertig procent van deze huishoudens leeft al minstens vier jaar in armoede.	(Plantinga, Zeelenberg, & Breugelmans, 2018)
	In 2017 waren 939.000 mensen (5,7%) arm. Dat gold voor 8,1% van de kinderen, 2% van de werknemers, bijna 8% van de zelfstandigen, 35% van de bijstandontvangers en 3% van de ouderen.	(Olsthoorn, et al., 2020; Franken, Kuiper, & Sanden, Bestaanszekerheid onder druk: de stand van zaken, 2022)
	In Nederland groeien 210.000 kinderen op in een huishouden met een laag inkomen, en 485.000 kinderen in een huishouden met problematische schulden.	(Akkermans, et al., 2019)
	In 2018 leefden 264.000 minderjarige kinderen in armoede, waarvan 103.000 langdurig (vier jaar of langer).	(Akkermans, et al., 2019)
	Naar schatting groeit één op de negen kinderen (ca. 377.000) op in armoede.	(Whittaker, Hopman, & de Jong, 2025)
	Ter vergelijking: in Vlaanderen groeide in 2019 veertien procent van de kinderen tussen 0 en 3 jaar op in een kansarm gezin.	(Robben, Van Lancker, & Hermans, 2021)
	In Amsterdam leven 86.500 huishoudens met een laag inkomen, wat overeenkomt met 209.000 kinderen tot 18 jaar.	(Mak, Schoorl, , & Vos, 2024)
	In de Veenkoloniën leven circa 14.000 gezinnen in armoede; in totaal ruim 25.000 personen (7% van de bevolking).	(Engbersen & Omlo, 2020; Visser, Strijker, Edzes, & Rijnks, 2019; Meij, et al., 2023)
	17.552 huishoudens in kwetsbare groep, 13.500 gezinnen met kinderen.	(Tierolf, 2024)
Financiële problematiek	In 2023 hadden ongeveer 730.000 huishoudens (8,8%) problematische schulden.	(ABDTopConsult, 2024)

	Eén op de vijf huishoudens (1,35 miljoen mensen) heeft betalingsproblemen, waarvan 550.000 huishoudens met (zeer) ernstige schulden.	(Rözer, Huber, Veldboer, & De Lange, 2021)
	Jaarlijks krijgen circa 100.000 huishoudens te maken met problematische schulden. Structureel gaat het om ongeveer 500.000 huishoudens, en nog eens 300.000 tot 700.000 lopen risico op problematische schulden.	(Fransman & Bakker, 2020)
	Tussen 8,1% en 11,3% van alle huishoudens heeft risicovolle schulden zonder formele hulp (614.000–858.000 huishoudens), terwijl tussen 4,6% en 7,5% problematische schulden heeft (351.000–571.000 huishoudens).	(Westhof, Kerckhaert, & De Ruig, 2015)
	Ruim een derde (34%) van de mensen met ernstige betalingsproblemen ontvangt geen hulp.	(Madern, 2020)
	In Utrecht leefde in 2017 naar schatting 17,6% van de huishoudens van een laag inkomen, met 14.000 tot 35.000 huishoudens met problematische schulden.	(Madern & Van der Meulen, 2019)
	In 2018 had 7,9% van de huishoudens (584.000) een laag inkomen, waarvan 3,3% langdurig laag (232.000 huishoudens). Onder minderjarige kinderen leefden er 264.000 in armoede.	(Akkermans, et al., 2019)
	Onder jongeren van 18 tot 24 jaar hebben ongeveer 36.000 jongeren betalingsproblemen; 5.760 jongeren zijn dak- of thuisloos.	(Odekerken, Out, & Stravenuiter, 2023)
Beperkte vaardigheden en scholing	Ongeveer 2 miljoen laagopgeleiden (20% van de beroepsbevolking) behoren tot een risicogroep.	(Horssen & Kunkel, 2020)
	Nederland telt circa 2,5 miljoen laaggeletterden (18% van de volwassenen).	(Madern, 2020; Horssen & Kunkel, 2020)
	Ongeveer 1,1 miljoen mensen hebben een licht verstandelijke beperking (6,4% van de bevolking).	(Horssen & Kunkel, 2020)
	Eén op de vijf Nederlanders heeft moeite met basisvaardigheden; hierdoor leven bijna 100.000 mensen in armoede.	(Franken, Van der Sanden, & De Groot, 2025)
	De helft van de mensen met schulden heeft maximaal een vmbo-opleiding; 20 - 25% heeft lage taal- en/of rekenvaardigheid.	(Van Geuns, 2017)
Gezondheid en beperkingen	Vijf miljoen mensen met chronische ziekte of beperking.	(Horssen & Kunkel, 2020)
	57% Nederlanders (2018) heeft chronische aandoening, stijgend naar 60% in 2040.	(Sociaal-Economische Raad, 2023)
	30% kinderen leeft in stressvolle thuissituatie; 25% heeft mentale problemen.	(Bussink, Hartgerink, & Ter Weel, 2025)
	Ouders met pgb-kind: 60% ervaart financiële problemen; 81% deels/volledig gestopt met werk.	(Andriessen, Engelen, Talman, Van der Schoor, & Van den Berg, 2022)
Jeugd en jongeren	31% van gezinnen bezuinigt op eerste levensbehoeften; 29% moeite met schoolkosten.	(Bussink, Hartgerink, & Ter Weel, 2025)
	30.000 kinderen in Amsterdam in gezin met laag inkomen; 1 op 4 Amsterdammers heeft schulden.	(Vaessen, et al., 2023)
	100.000 gezinnen met multiproblematiek (1 - 4% bevolking).	(Andersson Elffers Felix, 2024)
	540.000 mensen onder en 1,2 miljoen net boven armoedegrens: totaal 1,74 miljoen financieel kwetsbaar.	(Kinderhulp, 2025)
	11% van 1,4 miljoen huishoudens die gebruik maken van voorzieningen in het sociaal domein combineert meerdere voorzieningen (sociaal domein).	(Verweij, Van Arum, & Van der Veer, 2018)

D. Literatuurlijst

- ABDTopConsult. (2024). *Naar een beter werkende schuldenketen: IBO problematische schulden*. Rijksoverheid.
- Akkermans, N., Arends, J., Arts, K., Boot, N., Bos, W., Gidding, K., . . . Van Den Brakel, M. (2019). *Armoede & Sociale uitsluiting*. Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Algemene Bestuursdienst. (2024). *De maatschappelijke kosten van schuldenproblematiek*. Opgehaald van Algemene Bestuursdienst.
- Andersson Elffers Felix. (2024). *De overgang van jeugdhulp naar volwassenheid*. Andersson Elffers Felix.
- Andriessen, S., Engelen, M., Talman, J., Van der Schoor, R., & Van den Berg, H. (2022). *De Beleidsonderzoekers, Andriessen Arbeidsmarktparticipatie en Muzus*.
- Bles, P., & De Wolf, I. (2024). *Bruggen tussen school en thuis: Monitoring en evaluatie van brugfunctionarissen op basisscholen*. Research Centre for Education and the Labour Market en Maastricht Universiteit.
- Blom, M., Jenster, B., Jongerius, M., & Kluft, S. (2023). *Rechtshulp en sociaal domein: wat werkt? Overkoepelend onderzoek naar negen pilots Divosa*. Significant Public.
- Boerman, T., Donselaar, N., & Goudsmit, S. (2021). *Wie, wat waar? Onder de loep: Gemeentelijke regelingen voor kinderen in armoede*. Gemeentelijke Ombudsman Rotterdam.
- Broekhuizen, J., & Van Geuns, R. (2022). *Wanneer help je iemand echt? de complexe relatie tussen financieel, fysiek en geestelijk welzijn en wat dit betekent voor de praktijk*. Hogeschool van Amsterdam .
- Bucx, F., Kadrouch-Oumany, K., De Klerk, M., & Van den Berg, E. (2025). *Werken aan een betrokken omgeving voor kinderen en gezinnen: Informele ondersteuners in beleid en praktijk*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Bulsink, D., & De Wildt, R. (2023). *Handreiking ervaringsdeskundigen inzetten: inspiratie en tips voor organisaties die vrijwilligers of beroepskrachten met ervaringskennis of - deskundigheid (gaan) inzetten*. Verwey Jonker Instituut.
- Bussink, H., Hartgerink, M., & Ter Weel, B. (2025). *Kansenongelijkheid in Nederland*. SEO.
- CBS. (2003). *Huishoudens*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2003/14/huishoudens?utm>
- CBS. (2024). *Een nieuwe methode om armoede in Nederland te meten - Samenvatting*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2024/een-nieuwe-methode-om-armoede-in-nederland-te-meten-samenvatting>
- CBS. (2025, november). *Armoede en Schulden*. Opgehaald van [www.cbs.nl](https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/armoede-en-schulden?theme=0): <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/armoede-en-schulden?theme=0>
- CBS. (2025). *Armoede van kinderen; persoons- en huishoudenskenmerken*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/86128NED>
- CBS. (2025). *Bijna 1 op 3 arme mensen heeft problematische schulden*. Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/30/bijna-1-op-3-arme-mensen-heeft-problematische-schulden>
- Commissie Sociaal Minimum. (2023). *Een zeker bestaan: Naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum (Rapport II)*. Commissie Sociaal Minimum.
- Custers, A. (2023). *Armoede in een rijk land*. Eburon.
- Desain, L. v. (2025). *Vindplaatsen verborgen armen: naar effectievere wegen om huishoudens met een laag inkomen te ondersteunen*. Hogeschool van Amsterdam.

-
- Detrick, S. (2024). *Aanbevelingen van het VN-Kinderrechten Comité: en de betekenis voor gemeenten*. Kinderrechtencollectief.
- Engbersen, R., & Omló, J. (2020). *Uit de duivelskring van armoede: Wat sociaal werkers en medewerkers van kinder- en peuterovang kunnen betekenen in de aanpak van armoede in Noord-Nederland*. Movisie.
- Feld, Y., Van Dijk, J., & Van Rijn, J. (2025). *Eerlijker en eenvoudiger armoedebeleid: landelijke basis, lokaal maatwerk*. Instituut voor Publieke Economie.
- Fikrat-Wevers, S., Glijn, R. D., Van der Ploeg, J., Van Zijtveld, S., & Van Heugten, M. (2025). *De situatie van gezinnen in Nederland in beeld: Trendonderzoek naar de ontwikkeling van het Nederlandse gezinsleven sinds 2008*. Verwey Jonker Instituut.
- FNV. (2025, november). *Minimumloon 2025*. Opgehaald van [www.fnv.nl](https://www.fnv.nl/werk-inkomen/salaris-loon/minimumloon#:~:text=Volgens%20de%20wet%20moet%20je,60%25%20van%20het%20ge-middelde%20loon): <https://www.fnv.nl/werk-inkomen/salaris-loon/minimumloon#:~:text=Volgens%20de%20wet%20moet%20je,60%25%20van%20het%20ge-middelde%20loon>
- Franken, M., Kuiper, C., & Sanden, V. d. (2022). *Bestaanszekerheid onder druk: de stand van zaken*. Movisie.
- Franken, M., Van der Sanden, P., & De Groot, N. (2025). *Beperkte basisvaardigheden en structurele geldzorgen*. Movisie.
- Fransman, R., & Bakker, T. (2020). *Minder schade door schuld: Beleidsvoorstellen om slimmer met problematische schulden om te gaan en zo miljarden te besparen*. De Argumentenfabriek.
- Hageraats, R., Van den Berg, G., & Van den Berg, B. (2020). *Betere zorg voor kinderen, jongeren en gezinnen in de meest kwetsbare omstandigheden en/of met de meest complexe problemen: Een bijdrage aan de dialoog over de ontwikkeling van essentiële*. Nederlands Jeugdinstituut.
- Hanrath, J., Herberg, E., & Donker, A. (2023). *Vroegtijdig ingrijpen op antisociaal gedrag 0-15-jarigen*. Hogeschool Utrecht.
- Horssen, C., & Dörthe, K. (2020). *Financieel kwetsbaar: literatuuronderzoek naar groepen in een financieel kwetsbare positie*. Opgehaald van Kennisbundel: leren en ontwikkelen met Divosa: <https://www.kennisbundel.nl/kennisbank/artikel/financieel-kwetsbare-groepen/>
- Horssen, C., & Kunkel, D. (2020). *Financieel kwetsbaar: literatuur onderzoek naar groepen in een financieel kwetsbare positie*. Wijzer in Geldzaken en Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- Hovenkamp, F., Custers, A., Kruithof, M., Dijkstra, R., Stallen, M., Hilgevoord, V., . . . Van Dijk, W. (2024). *Preventie van geldzorgen, schulden en armoede*. Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool Utrecht en Universiteit Leiden.
- Iedema, I. B. (2021). *Aanpak Intergenerationele Armoede: Volgens literatuur, internationaal beleid en experts*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Inspectie der Rijksfinanciën. (2019). *Jongeren met (risico op) een afstand tot de arbeidsmarkt: Zichtbaar en zelfstandig maken*. Inspectie der Rijksfinanciën.
- Jonkman, H., Brock, A., Britt, A., & De Winter-Kocak, S. (2021). *Kennis versterken over de verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp: Naar een nieuwe onderzoekprogrammering*. Verwey Jonker Instituut, Nationaal Regioorgaan Onderwijsonderzoek en ZonMw.
- Jungmann, N., Wesdorp, P., & Duinkerken, G. (2015). *De eindjes aan elkaar knopen: cruciale vragen bij financiële problematiek in de wijk*. Platform31.
- Kinderhulp. (2025). *Armoedestress voor kinderen en jongeren in Nederland: Basisvoorzieningen onder druk*. Kinderhulp.
- Kool, T. A., & Odekerken, M. W. (2025). *Bereiken, benaderen en begeleiden van inwoners met een migratieachtergrond met geldzorgen, armoede en schulden*. Verwey-Jonker Instituut.
- Kroeze, R., Frencken, M., Niessen, I., & De Nooijer, A. (2023). *Van schotten naar verbinding: Ontschot financieel in en rondom het sociaal domein*. Andersson Elffers Felix.
- Kruiter, H., Snuverink, R., Meiberg, S., & Munneke, J. (2024). *Kansrijke Interventies*. Instituut voor Publieke Waarden.

-
- Landstra, F., & Voogt, I. (2024). *Quickscan: Hoe bereikbaar zijn 'moeilijk bereikbare doelgroepen'?* Instituut voor Publieke Waarden.
- Lazeroms, J., Polman, H., De Zwart, O., Van Ark, T., & Ter Haar, B. (2025). *Groeipijn: Advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd*. Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd.
- Lusse, M. (2025). *Kansen voor kinderen die opgroeien in armoede*. Hogeschool Rotterdam.
- Lusse, M., & Kassenberg, A. (2021). *Omgaan met kinderarmoede in het sociaal domein: handreiking voor professionals*. Divosa, Hanzehogeschool Groningen en Hogeschool Rotterdam.
- Lusse, M., Sage, L., & Van der Ree, L. (2021). *Rapportage integrale aanpak armoede in gezinnen*. Hogeschool Rotterdam.
- Madern, T. (2020). *De onbenutte kracht van schuldpreventie*.
- Madern, T., & Van der Meulen, B. (2019). *Zorgen over geld? Praten helpt, handreiking: Signaleren van geldzorgen*. Hogeschool Utrecht en gemeente Utrecht.
- Madern, T., Hovenkamp, F., Custers, A., Kruithof, M., Dijkstra, R., Stallen, M., . . . Van Der Meulen, B. (2024). *Preventie van geldzorgen, schulden en armoede*. Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool Utrecht en Universiteit Leiden.
- Mak, J., Schoorl, R., & Vos, A. (2024). *Aan de slag met een armoede-aanpak op Amsterdamse Familiele Scholen*. Hogeschool van Amsterdam.
- Mak, J., Wesseling, W., Feron, A., Sieckelinck, S., & Custers, A. (2025). *Samen zien, samen doen: Jongerenwerkers aan zet tegen armoede en schulden*. Hogeschool van Amsterdam.
- Meij, E., Merx, E., Edzes, A., Haartsen, T., Visser, S., & Van Lanen, S. (2023). *Verskillende gezichten, diverse paden: Naar effectieve randvoorwaarden voor flexibiliteit en effectiviteit in het doorbreken van intergenerationele armoede*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Mulder, M., Mateman, H., Van Burik, E., & Van der Sanden, P. (2024). *Wat werkt bij de aanpak van armoede*. Movisie.
- Muskens, M., Jenniskens, T., Leest, B., Djojosoeparto, S., Veling, H., Van der Horst, H., & Van Helvoirt, D. (2023). *Programma Schoolmaaltijden: Implementatie en ervaren effecten*. KBA Nijmegen.
- Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting. (2020). *Huidig inkomensondersteuningssysteem onvoldoende om armoede tegen te gaan*. Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.
- NJI. (2025). *Cijfers over schulden en betalingsachterstanden*. Opgehaald van NJI: [https://www.nji.nl/databanken/cijfers/cijfers-over-schulden-en-betalingsachterstanden#:~:text=In%202020%20hadden%20ruim%2033.000,lenen%20\(BKR%2C%202025\)](https://www.nji.nl/databanken/cijfers/cijfers-over-schulden-en-betalingsachterstanden#:~:text=In%202020%20hadden%20ruim%2033.000,lenen%20(BKR%2C%202025).).
- Odekerken, M. W., Sarti, A., Blokland, L., & Sondeijker, F. (2020). *Armoede en schulden: Op weg naar een integrale aanpak: Verkennend praktijkgericht onderzoek naar de gevolgen voor kinderen/gezinnen en de rol van jeugdprofessionals in de ondersteuning*. Verwey Jonker Instituut.
- Odekerken, M., & Van de Bunt, M. (2024). *Wat werkt bij het eerder bereiken van mensen met schulden?* Verwey Jonker Instituut.
- Odekerken, M., Out, M., & Stravenuiter, M. (2023). *Werkzame elementen bij jongereninterenties, gericht op het voorkomen van (mogelijke) betalingsachterstanden*.
- Odekerken, M., Sondeijker, F., De Wildt, R., & Van der Hoff, M. (2021). *Duurzame aanpak van kinderarmoede: verkennend onderzoek voor gemeente Arnhem*. Verwey Jonker Instituut.
- Ogink, A., & Gijze, H. (2019). *Basisfuncties voor lokale teams in kaart: de route en componenten onder de loep*. KPMG.
- Olsthoorn, M., Koot, P., Hoff, S., Ras, M., Wildeboer Schut, J. M., Arts, J., . . . De Haard, M. (2020). *Kansrijk Armoedebeleid*. Centraal Planbureau en Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Omlo, J., Talman, J., Grubben, L., De Ruig, L., & Van Doorn, L. (2021). *Kansrijk armoedebeleid voor kinderen: Portretten van kinderen en knelpunten en kansen voor een integraal beleid*. De Beleidsonderzoekers en Bureauomlo.
- Pharos. (2023). *Bouwstenen en succesfactoren van de aanpak Kansrijke Start*. Pharos.

-
- Pharos. (2025). *Factsheet: Armoede tijdens de eerste 1000 dagen: cijfers, feiten en gevolgen*. Pharos.
- Plaisier, I., Eggink, E., Reijnders, M., Rahmawan-Huizenga, S., Schyns, P., & De Klerk, M. (2025). *Overzicht van knelpunten bij de ondersteuning van mensen met meervoudige problemen*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Plantinga, A., Zeelenberg, M., & Breugelmans, S. M. (2018). *De effecten van armoede op voelen, denken en doen*. Tilburg Universiteit.
- Raad Volksgezondheid & Samenleving. (2023). *Kinderen uit de knel*. Raad Volksgezondheid & Samenleving.
- Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. (2024). *Van overleven naar bloeien: Bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*. Raad voor Volksgezondheid & Samenleving.
- Robben, L., Van Lancker, W., & Hermans, K. (2021). *Zeventien gezinnen in armoede, vijf jaar later*. Sociaal.Net.
- Rözer, J., Huber, M., Veldboer, L., & De Lange, M. (2021). *De waarde van preventie in een veranderend sociaal domein: Een quickscan van de literatuur*. Hogeschool van Amsterdam.
- Save the Children Nederland, & Unicef. (2025). *Jongeren over armoede: Advies aan de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Volksgezondheid Welzijn en Sport, Onderwijs Cultuur en Wetenschappen en Justitie en Veiligheid*. Save the Children Nederland en Unicef.
- Sociaal-Economische Raad. (2017). *Opgroeien zonder armoede*. Sociaal-Economische Raad.
- Sociaal-Economische Raad. (2023). *Gezond opgroeien, wonen en werken: Naar een structurele gezondheidsaanpak en bestrijding van sociaal-economische gezondheidsverschillen*. Sociaal-Economische Raad.
- Speetjens, P., Vink, C., Hoex, J., Vlaardingebroek, S., & Balledux, M. (2022). *Opgroeien doe je samen: Bouwen aan een stevige pedagogische basis*. Nederlands Jeugdinstituut.
- Talman, J., Hippert, N., Hogeboom, L., Scholten, C., De Ruig, L., & Van Puffelen, M. (2023). *Inspiratie voor integrale ondersteuning: Zicht op integrale ondersteuning in het sociaal domein en lessen voor gemeenten en de Rijksoverheid*. De Beleidsonderzoekers en DSP-groep.
- Tierolf, B. (2024). *Huishoudens met kinderen of met jongvolwassenen, met problematische schulden in Rotterdam*. Verwey Jonker Instituut.
- Tweede Kamer der Staten Generaal. (2024). *Kamerstukken II 2024/25, 26448 nr. 849*.
- Vaessen, A., Mak, J., Kruijthof, M., Schoorl, R., Fukkink, R., & De Wit, M. (2023). *Evaluatie van de Amsterdamse Familie School*. Hogeschool van Amsterdam.
- Van Geuns, R. (2017). *Effectieve armoede-interventies: Lessen uit de gedragsleer*. Schuldenlab070.nl.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2021). *De winst van het sociaal domein: Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezondheid*. Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
- Verweij, S., Van Arum, S., & Van der Veer, K. (2018). *Wat werkt bij integraal werken in de wijk: Cliënt en professional*. Integraal Werken in de Wijk.
- Visser, S., Strijker, D., Edzes, A., & Rijnks, R. (2019). *Onderzoek Intergenerationele Armoede: voortgangsrapportage 2017-2019*. Rijksuniversiteit Groningen.
- Vrooman, C., Iedema, J., & Boelhouwer, J. (2025). *Verdeeld over het land: Ongelijkheid, leefwerelden en maatschappelijke overtuigingen in provincies, regio's en gemeenten*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Vrooman, C., Josten, E., Hoff, S., Putman, L., & Wildeboer Schut, J. (2018). *Als werken weinig opbrengt: Werkende armen in vijf Europese landen en twintig Nederlandse gemeenten*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wallage, B., & Simons, R. C. (2024). *Het sociaal domein als onderdeel van een mensgericht bestuursrecht*. Tilburg Law Review.
- Westhof, F., Kerckhaert, A., & De Ruig, L. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers 2015: Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden*. Panteia.

Whittaker, M., Hopman, M., & de Jong, A. (2025). *Opgroeien in onzekerheid*. De Kinderombudsman.

Wiemer, G., & Van Gaalen, C. (2024). *Verschillen in gemeentelijk minimabeleid: vergelijking van 20 gemeenten*. Nibud.

Bijlage 8 - Beleidskeuzes uitgelegd: betere vroegsignalering

Beleidskeuzes uitgelegd Onderbouwing doeltreffendheid, doelmatigheid en evaluatie (CW3.1)	
Doel(en)	Het doel is met vroegsignalering in een vroeg stadium hulp aan te bieden aan mensen met geldzorgen. Zo kunnen problematische schulden en bedreigende situaties (zoals huisuitzetting en afsluiting van energie of drinkwater) voorkomen worden. Sinds de wetswijziging van 2021 biedt de Wet gemeentelijke Schuldhulpverlening ruimte voor het uitvoeren van vroegsignalering. Dit creëert de grondslag voor deling van signalen van achterstanden van vaste lasten (momenteel energie, drinkwater, huur en zorgverzekering) met gemeenten die aanleiding zijn voor gemeenten om uit eigen beweging schuldhulpverlening aan te bieden. Alle gemeenten voeren sinds de wetswijziging vroegsignalering uit. Via een proactief hulpaanbod trachten zij de inwoner te bereiken en hulp aan te bieden ter voorkoming van problematische schulden en afsluiting of woningontruiming. In bestuurlijke afspraken zijn de volgende doelen vastgesteld: Toe te werken naar het verdubbelen van het bereik van vroegsignalering tot 40%¹ Toe te werken naar het halveren van het percentage signalen dat niet wordt opgepakt vanwege onvoldoende kwaliteit of ongewenste (BRP-)uitval, tot 9%²
Beleidsinstrumenten(en)	Het beleidsinstrument dat gekozen is, is een storting in het Gemeentefonds samenhangend met bestuurlijke afspraken met o.a. gemeenten waarin wordt afgesproken dat deze middelen worden ingezet voor de verbetering van vroegsignalering met als belangrijkste opgave om een impuls te geven de capaciteit in te zetten om het bereik (momenteel ca. 20%) te verdubbelen. De bestuurlijke afspraken worden naar verwachting begin 2026 getekend tussen alle branches van vastelastpartners, Divosa, NVVK en VNG en SZW. De afspraken houden in dat partijen tot en met 2029 verbetermaatregelen doorvoeren om deze doelen te bereiken.

¹ Uitgaande van een gelijkblijvend aantal opgepakte meldingen, waarbij we uitgaan van het aantal meldingen in 2024 (ca. 705.000). Bij een streven naar een bereik van 40% komt dit uit op circa 280.000 meldingen waarbij succesvol contact is gelegd in 2029.

² Een signaal dat niet aan het wettelijke vereiste voldoet, mag de gemeente niet verwerken gezien de vereiste proportionaliteit van de verwerking (Handreiking Wgs, Autoriteit persoonsgegevens, p.6). In 2024 wordt 17% van de signalen niet opgepakt. In 2024 is voor het eerst gekeken naar de redenen waarom signalen niet worden opgepakt. Circa de helft komt door uitsluiting BRP (24%) en vanwege het feit dat het signaal onterecht is (28%). Andere redenen zijn 'bekend bij SHV', 'herhaalde melding' en 'overig'. We beogen voor 2029 dat het percentage niet-opgepakte signalen is gehalveerd ten opzichte van 2024.

Financiële gevolgen voor het Rijk	Vanuit SZW wordt een bijdrage geleverd in het realiseren van de doelstellingen van de bestuurlijke afspraken door t/m 2029 jaarlijks 20 miljoen beschikbaar te stellen, onder voorbehoud van voorjaarsbesluitvorming 2026. Daarmee worden gemeenten ondersteund via het gemeentefonds en middelen gereserveerd voor landelijke initiatieven die bijdragen aan deze verbetermaatregelen. De voorgenomen uitgaven zijn van de middelen uit het basispakket IBO problematische schulden. Hiervan zijn de middelen over 2025 inmiddels beschikt (via de meicirculaire 2025 van het gemeentefonds) en worden de middelen t/m 2029 via de meicirculaire 2026 aan gemeenten overgeheveld.
Financiële gevolgen voor maatschappelijke sectoren	Niet van toepassing.
Nagestreefde doeltreffendheid	Doordat gemeenten vroegtijdig signalen van financiële problemen ontvangen, kunnen zij in contact met hun inwoners passende hulp bieden. Wanneer meer mensen vroegtijdig in beeld zijn bij gemeentelijke schuldhulpverlening, kunnen problematische schulden en bedreigende situaties worden voorkomen. Dit beoogt dat vroegsignalering een bijdrage levert aan een afname van de problematische schuldenproblematiek in Nederland. In de wetsevaluatie van vroegsignalering wordt geconcludeerd dat dit beleidsinstrument doeltreffend is, omdat het bijdraagt aan het voorkomen en verminderen van problematische schulden. Ook wordt in de wetsevaluatie geconcludeerd dat door de inzet van vroegsignalering: meer mensen met (dreigende) problematische schulden een passend hulpaanbod ontvangen en accepteren; drempels voor toegang tot integrale schuldhulpverlening omlaag gaan; betalingsproblemen niet verder verslechteren en daarmee bedreigende situaties worden voorkomen, en dat schuldhulpverlening hierdoor effectiever is. De aanbevelingen om de doeltreffendheid verder te vergroten zijn meegenomen in eerdergenoemde bestuurlijke afspraken en verbetermaatregelen.
Nagestreefde doelmatigheid	Vroegsignalering is doelmatig als de baten van het beleid - in dit geval het voorkomen van problematische schulden - tegen de laagst mogelijke inzet van (financiële) middelen en met zo min mogelijk ongewenste neveneffecten (beiden kosten) worden bewerkstelligd. Problematische) schulden leiden tot verschillende grote maatschappelijke kostenposten, die samenhangen met onder meer levensstandaard en gezondheid. Deze kosten zijn eerder in het IBO problematische schulden op minimaal € 8,5 miljard per jaar geschat.³ Vanuit het IBO is geadviseerd om de inzet van vroegsignalering te verbeteren. De evaluatie geeft aan dat vroegsignalering bijdraagt aan het doel om problematische schulden te voorkomen en dat elke investering ter voorkoming van deze problematische schulden (kosten) in beginsel waardevol is. Vroegsignalering helpt de maatschappelijke kosten van (problematische) schulden omlaag te krijgen. Deze kosten slaan veelal bij andere domeinen neer; zoals bij werkgevers door verzuim van werknemers en verminderde arbeidsproductiviteit als gevolg van stress, bij de gezondheidszorg, en bij overheidsorganisaties als de Belastingdienst door de kosten als gevolg van invordering. Omdat de brede baten van het voorkomen van schulden vaak niet direct bij gemeenten neerslaan, kan dit budget niet uit gemeentelijk budget worden voorgeschoten.

³ Kamerstukken II, 2023-2024, 24 515, nr. 766

	Uit de wetsevaluatie van Vroegsignalering volgt dat de kosten die vastelastenpartners en gemeenten moeten maken voor de uitvoering van vroegsignalering beperkt zijn. De kosten van vroegsignalering bedragen voor alle gemeenten gezamenlijk (in de huidige uitvoering) jaarlijks ca. € 50 miljoen. Voor alle vastelastenpartners wordt dit op ca. € 3,1 miljoen geschat. Uit monitoringsgegevens blijkt dat het aantal signalen dat gemeenten ontvangen van betalingsachterstanden toeneemt (ca. 1 miljoen in 2025, in 2021 waren dat er 650.000). Hierdoor zijn er ook meer mensen in contact gekomen met gemeenten (circa 157.000 in 2024) en dit heeft ook geleid tot een toename van mensen die hulp hebben geaccepteerd (circa 49.000 mensen). Uit de evaluatie blijken ook de positieve opbrengsten van vroegsignalering. En dat het op deze manier investeren in het voorkomen en oplossen van schulden zich altijd terugverdient, waardoor het een doelmatige besteding van middelen is. Ondanks het uitvoeren van diverse analyses kunnen de onderzoekers deze conclusies echter niet cijfermatig staven met daadwerkelijke baten in relatie tot de kosten van vroegsignalering. Daarbij toont de evaluatie aan dat het huidige cijfermatige bereik van vroegsignalering een onderschatting van het daadwerkelijke bereik is. Het onderzoek noemt enkele positieve (neven)effecten die niet altijd zijn terug te zien in getallen over de resultaten op korte termijn, maar wel bijdragen aan de doelmatigheid. Zo draagt vroegsignalering eraan bij dat mensen een positief beeld van de gemeente en andere hulpverlening hebben of krijgen. Hierdoor wordt de kans groter dat mensen op een later moment hulp accepteren of in ieder geval weten waar zij terecht kunnen voor hulp bij hun geldzorgen of op andere leefgebieden. De proactieve houding van gemeenten bij vroegsignalering kan zo ook een belangrijke rol spelen bij het herstellen van het vertrouwen in de overheid. Vroegsignalering kan daarnaast mensen helpen om hun eigen (financiële) situatie beter te begrijpen waardoor ze meer rust ervaren. De aanbevelingen om de doelmatigheid verder te vergroten zijn meegenomen in eerdergenoemde bestuurlijke afspraken en verbetermaatregelen.
Evaluatieparagraaf	• De evaluatie van het beleidsinstrument is in 2025 afgerond met als conclusie dat dit instrument doeltreffend en doelmatig is; Ook het IBO Problematische schulden is positief over vroegsignalering⁴; • Monitoring op de stand van vroegsignalering in Nederland en de voortgang van het bereiken van de doelen uit de bestuurlijke afspraken vindt plaats via de Divosa Monitor Vroegsignalering; • De rapportage van de voortgang vindt plaats in de periodieke rapportage over het Nationaal Programma Armoede & Schulden.

⁴ Kamerstukken II, 2024-2025, 24 515, nr. 770

Verkenning gemeentelijk minimabeleid

Doelstellingen, instrumenten en effecten

Corinne van Gaalen , Guus Wieman , Jitske Kooistra , Robert Pieper , Jorine de Muijnck

Verkenning gemeentelijk minimabeleid

Doelstellingen, instrumenten en effecten

Auteurs

Corinne van Gaalen (Nibud)

Guus Wieman (Nibud)

Jitske Kooistra (KWIZ)

Robert Pieper (KWIZ)

Jorine de Muijnck (KWIZ)

Nibud, februari 2026

In opdracht van het Ministerie van SZW

Inhoud

1.	Inleiding	4
1.1	Doelstelling	4
1.2	Leeswijzer.....	5
2.	Doelstellingen van het gemeentelijke minimabeleid	6
2.1	Complex probleem	6
2.2	Aantal doelen	6
2.3	Hoofdthema's	7
2.3.1	Bestaanszekerheid	8
2.3.2	Schulden en vroegsignalering	8
2.3.3	Participatie.....	8
2.3.4	Kansen(on)gelijkheid.....	8
2.3.5	Intergenerationele armoede	9
2.3.6	Gezinnen en jongeren	9
2.3.7	Integraliteit/ domeinoverstijgend werken	9
2.4	Beleidsstijl	9
2.5	Effectmeting.....	10
2.6	Uitvoeringsplannen	10
2.7	Conclusie	10
3.	Instrumenten in het gemeentelijke minimabeleid	11
3.1	Regelingen naar thema	11
3.2	Concrete voorzieningen	12
3.3	Particuliere fondsen.....	14
3.4	Inkomens- en leeftijdsgrenzen	15
3.5	Overige instrumenten.....	16
3.5.1	Integrale benadering	16
3.5.2	Inzetten op bereik: Wijkgericht, outreachend en vraaggestuurd werken	18
4.	Effectiviteit	21
4.1	Rondkomen.....	21
4.1.1	Verschillen tussen gemeenten	21
4.1.2	Rondkomen met en zonder gemeentelijk minimabeleid.....	22
4.2	Armoedeval.....	26
4.3	Gebruik en bereik	29
4.3.1	Omvang en samenstelling populatie	29
4.3.2	Bereik per regeling.....	32
4.4	Werkzame elementen in de uitvoering	34
5.	Samenvatting en conclusies.....	37
	Bijlage 1 Methodologie AI-extractie armoedebelidsdocumenten	40
	Bijlage 2 Analyse regelingen, Voorzieningenwijzer en Omgevingsinstrument	41
	Bijlage 3 Vergelijking minima effectrapportages 2023-2025	43
	Bijlage 4 Analyse doelpopulatie en gebruik minimabeleid (Armoedemonitor)	44
	Bijlage 5 Betrokken gemeenten	46

1. Inleiding

In het nationaal Programma armoede en schulden is de ambitie uitgesproken om het systeem van inkomensondersteuning te vereenvoudigen. Een onderdeel daarvan vormt een vereenvoudiging van het systeem van het gemeentelijk minimabeleid. Om tot een kader voor deze vereenvoudiging te komen heeft het ministerie van SZW behoefte aan een totaaloverzicht waarin de doelstellingen en effectiviteit van het gemeentelijk minimabeleid in kaart gebracht worden.

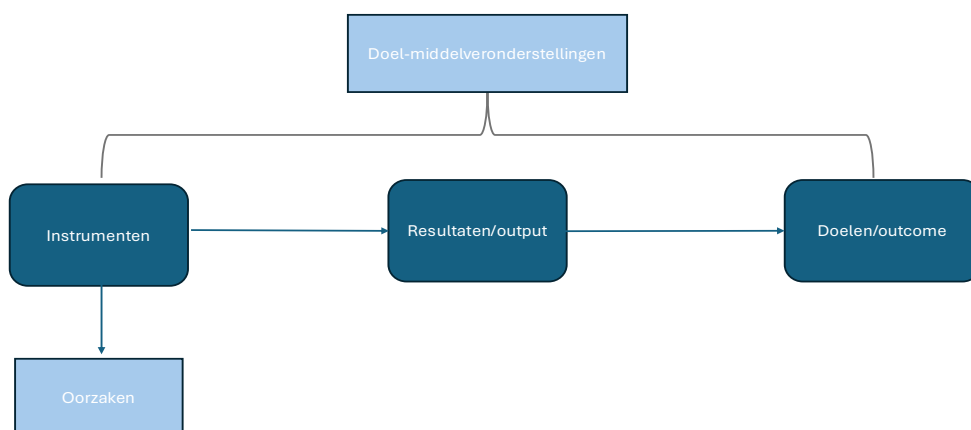
1.1 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is zicht te krijgen op hoe gemeenten het minimabeleid nu invullen en wat al bekend is over de effectiviteit ervan. Hierbij wil het ministerie ook inzicht in de mate van integraliteit van het minimabeleid en de mate waarin het minimabeleid bijdraagt aan het vergroten van kansengelijkheid en het doorbreken van intergenerationele armoede.

In deze quickscan wordt niet zozeer nieuwe kennis geproduceerd maar bestaande kennis van verschillende instituten en organisaties gebundeld. Zo wordt een scherper en genuanceerder beeld verkregen van de diversiteit en overeenkomsten van het minima/armoedebeleid van Nederlandse gemeenten. Hiertoe zijn de kennis en databases van onder andere het Nibud, KWIZ, de Voorzieningenwijzer, de Belastingdienst, het lectoraat armoede interventies van de HvA en het SCP gecombineerd. De doelstelling van de quickscan is een overzicht te krijgen van de variatie en overeenkomsten in de doelstellingen, het instrumentarium en de effectiviteit van het gemeentelijke minimabeleid.

Om dit overzicht te creëren sluiten we aan bij de beleidstheorie.

Vereenvoudigde weergave beleidstheorie

De beleidstheorie start bij de doelstellingen en biedt vervolgens een kader om in kaart te brengen met welke instrumenten (in dit geval) de gemeente veronderstelt de doelen te bereiken. De volgende stap is om vast te stellen in hoeverre met deze instrumenten ook de beoogde resultaten worden behaald en hoe dit vervolgens bijdraagt aan het beleidsdoel.

1.2 Leeswijzer

Dit rapport volgt de lijnen van bovengenoemde beleidstheorie. In hoofdstuk 2 brengen we de doelstellingen van gemeenten in beeld. Hoofdstuk 3 belicht het instrumentarium dat gemeenten inzetten en in hoofdstuk 4 gaan we dieper in op de effectiviteit van het beleid voor zover dit gekwantificeerd kan worden. Hierbij kijken we in het bijzonder naar

1) de effecten van het minimabeleid op de begroting van huishoudens: de mate waarin deze huishoudens rond kunnen komen (zowel met als zonder lokale

inkomensondersteuning) en het al dan niet vóórkomen van een armoedeval

2) de mate waarin gemeenten erin slagen om de doelpopulatie van huishoudens te bereiken met hun minimabeleid.

In de bijlage is een beschrijving van de methodiek van de verschillende onderdelen van dit onderzoek opgenomen.

2. Doelstellingen van het gemeentelijke minimabeleid

In dit hoofdstuk gaan we in op de doelstellingen van het gemeentelijke minimabeleid. Dit hebben we gedaan door de meest actuele beleidsplannen van 62 gemeenten te analyseren.¹ Naast deze beleidsplannen zijn door een aantal gemeenten ook uitvoeringsplannen aangeleverd. In plaats van handmatig alle plannen door te spitten is ervoor gekozen om deze plannen in te laten lezen door een AI-tool. We hebben de tool opdracht gegeven te kijken hoe gemeenten zelf de doelen van het gemeentelijke minimabeleid omschrijven en welke overeenkomsten en verschillen hieruit voortkomen.

2.1 Complex probleem

Wat als eerste opvalt is dat alle gemeenten armoede beschrijven als een veel breder probleem dan een gebrek aan geld. Armoede wordt benaderd als een complex en gelaagd vraagstuk dat gepaard gaat met chronische stress, beperkte ontwikkelingskansen, sociale isolatie en problemen op het gebied van gezondheid, opvoeding, huisvesting en werk. In beleidsstukken komt terug dat armoede het functioneren van gezinnen en individuen op meerdere levensgebieden aantast. Vanuit dat perspectief wordt bestaanszekerheid gezien als fundament: zonder financiële rust, basisinkomen en overzicht is herstel of deelname aan de samenleving moeilijk te realiseren. Deze visie vormt de basis van de doelen die gemeenten formuleren.

Armoedebestrijding is niet het hoofddoel van gemeentelijk minimabeleid. Het hoofddoel van dat beleid is dat inwoners kunnen meedoen in de samenleving. Een laag inkomen of het hebben van schulden kan ervoor zorgen dat dit niet lukt. In het minima- en schuldhulpverleningsbeleid richten gemeenten zich op het voorkomen en bestrijden van armoede en schulden, waarmee belangrijke belemmeringen om mee te doen worden weggenomen.

2.2 Aantal doelen

Gemeenten formuleren gemiddeld ongeveer tien doelen, maar de spreiding is groot. De G4-gemeenten hebben de meest uitgewerkte doelensets: zij doen dit in de vorm van programmalijnen, clusters en subdoelen. Minimabeleid is daar onderdeel van een breder systeem van sociale programma's waarin integrale samenwerking structureel is uitgewerkt.

De G40-gemeenten nemen een tussenpositie in. Hun doelen zijn concreet en doorgaans per beleidsveld geordend, maar minder gelaagd dan die van de G4.

De kleinere gemeenten beperken zich tot compacte en overzichtelijke beleidsdoelen, die zich richten op toegankelijkheid, eenvoud en versterking van de basisvoorzieningen.²

Deze verschillen tussen gemeenten zeggen mogelijk minder over ambitie dan over bestuurlijke en organisatorische draagkracht: grote gemeenten kunnen meer differentiëren, terwijl kleine gemeenten beleid breder en pragmatischer formuleren.

¹ De jaren waarop de beleidsplannen betrekking hebben variëren: er waren gemeenten die nog werkten met een ouder beleidsplan (bijv. 2021-2024) tot aan gemeenten die net een nieuw beleidsplan hadden vastgesteld (2025-2028).

² Bij kleinere gemeenten ligt het meest voorkomende aantal beleidsdoelen lager, maar de spreiding binnen deze groep is relatief groot. Enkele gemeenten met een uitgebreider doelenset trekken het gemiddelde omhoog.

Tabel 1: Gemiddeld aantal doelen, regelingen en acties per gemeentetype

Gemeentetype	Gem. doelen	Gem. regelingen	Gem. acties
G4	9,8	10	51,8
G40	9,1	7,7	35,2
Klein	10	8,2	42,6

2.3 Hoofdthema's

Uit de beleidsnota's blijkt dat vrijwel alle gemeenten hun minimabeleid richten op drie overkoepelende hoofddoelen:

1. het creëren van financiële rust,
2. het versterken van bestaanszekerheid, en
3. het vergroten van ontwikkelkansen voor inwoners, met bijzondere aandacht voor kinderen.

Deze gedeelde richting vormt het strategisch fundament van het lokale minimabeleid. Tegelijkertijd verschilt de manier waarop gemeenten deze hoofddoelen uitwerken duidelijk tussen de G4, de G40 en de kleinere gemeenten.

Gemeenten vertalen deze hoofddoelen in hun beleid concreet via een aantal terugkerende thema's, waarin maatregelen, instrumenten en samenwerkingsvormen worden gepositioneerd. Deze thema's maken zichtbaar waar gemeenten hun beleidsmatige accenten leggen en hoe zij, binnen dezelfde strategische richting, verschillende keuzes maken in de uitvoering.

In tabel 2 zijn de belangrijkste thema's opgenomen die gemeenten in hun beleidsnota's hebben benoemd. De onderscheiden thema's zijn geen doelen op zichzelf, maar vormen de belangrijkste beleidsmatige invalshoeken waarmee gemeenten invulling geven aan de drie hoofddoelen van het minimabeleid.

Tabel 2: Percentage gemeenten dat elk thema benoemt o.b.v. analyse AI-tool

Thema	G4 (4)	G40 (18)	Kleine gemeenten (41)	Totaal (62)
Bestaanszekerheid	4	15	23	42 (68%)
Vroegsignalering / schuldenpreventie	4	12	34	50 (81%)
Participatie / meedoen	4	16	38	58 (94%)
Schuldenaanpak	4	16	39	59 (95%)
Kansen / kansengelijkheid	4	12	26	42 (68%)
Gezinnen / jongeren	4	15	40	59 (95%)
Integraliteit / domein overstijgend werken	4	11	34	49 (79%)

Inhoudelijk zijn de relaties tussen hoofddoelen en thema's als volgt te duiden. Het hoofddoel bestaanszekerheid komt vooral tot uitdrukking in thema's als bestaanszekerheid, inkomensondersteuning en schuldenaanpak. Het creëren van financiële rust wordt met name uitgewerkt via schuldenaanpak en vroegsignalering. Het vergroten van kansen en ontwikkelmogelijkheden krijgt vorm via thema's als participatie en meedoen, evenals aandacht voor gezinnen en jongeren. In de praktijk overlappen deze thema's elkaar regelmatig en worden zij door gemeenten vaak in samenhang benaderd.

2.3.1 Bestaanszekerheid

Alle gemeenten willen inwoners financieel ontzorgen door het aanbieden van, en toegankelijk maken van minimaregelingen, het tegengaan van niet-gebruik en het bieden van extra ondersteuning aan groepen die structureel kwetsbaar zijn. Dit zijn onder meer werkende armen, alleenstaande ouders of mensen met gezondheidsproblemen.

Grote gemeenten kiezen daarbij vaker voor vernieuwende interventies, zoals ambtshalve toekenning, vereenvoudiging van bewijslast, automatische koppelingen met gegevens of outreachend contact met doelgroepen die lastig te bereiken zijn. De G40 maken hier regelmatig projectmatige varianten van, zoals pilots rond automatische toekenning of vereenvoudiging van minimaregelingen. Kleine gemeenten richten zich vooral op het toegankelijker maken van ondersteuning via één loket, begrijpelijke formulieren, korte procedures en ruime bekendheid van voorzieningen.

Hoewel de middelen en instrumenten verschillen, staat overal dezelfde overtuiging centraal: bestaanszekerheid vormt de basis voor participatie en ontwikkeling.

2.3.2 Schulden en vroegsignalering

Gemeenten erkennen dat schulden niet alleen een gevolg zijn van armoede, maar ook een versterker van stress, onzekerheid en ontregeling.

De G4 en grotere G40-gemeenten bieden hiervoor uitgebreide schuldenprogramma's met vroegsignalering, saneringskredieten, intensieve begeleidingstrajecten, nauwe samenwerking met wijkteams en schuldpreventie in onderwijsinstellingen. Zij werken vaker met gespecialiseerde teams en integrale casusaanpakken. G40-gemeenten richten zich op vergelijkbare interventies, maar op kleinere schaal en vaak in samenwerking met partners zoals maatschappelijk werk, corporaties of scholen. Kleine gemeenten kiezen voor snelle en laagdrempelige ondersteuning, korte lijnen tussen consultants, directe inzet van budgetadvies en nauwe samenwerking met het sociaal team.

Ondanks schaalverschillen is het uitgangspunt in alle gemeenten hetzelfde: voorkomen dat problemen escaleren en tijdig ondersteuning bieden.

2.3.3 Participatie

Gemeenten richten zich allemaal op meedoen, participatie en gelijke kansen, met een duidelijke nadruk op kinderen en jongeren. Kindregelingen, sport- en cultuurparticipatie, schoolkostenvergoedingen en toegang tot maatschappelijke activiteiten zijn vrijwel overal aanwezig. Grote gemeenten plaatsen deze pijler vaak in het kader van bredere programma's zoals kansengelijkheid, jeugdpreventie of gebiedsgerichte aanpakken. Zij koppelen financiële ondersteuning aan ontwikkelingskansen, talentbevordering en sociale cohesie. De G40 volgen deze lijn, zij het met een beperktere beleidsarchitectuur. Kleine gemeenten richten zich op het praktisch wegnemen van drempels: alle kinderen moeten mee kunnen doen, ongeacht het inkomen van ouders. Het beleidskader is compacter, maar de ambitie is in essentie dezelfde.

2.3.4 Kansen(on)gelijkheid

Het thema kansen(on)gelijkheid loopt als onderstroom door vrijwel alle beleidsdoelen heen. Grote gemeenten koppelen dit steeds duidelijker aan strategische opgaven: onderwijsachterstanden, gezondheid, leefbaarheid, jeugdontwikkeling en preventie. In G40-gemeenten is dit thema eveneens nadrukkelijk aanwezig, vaak met nadruk op specifieke wijken of doelgroepen. Kleine gemeenten nemen dit thema impliciet mee door het laagdrempelig maken van voorzieningen, het ondersteunen van gezinnen via het sociaal team en het vergroten van toegang tot participatie en preventieve ondersteuning. Overal geldt dat bestaanszekerheid en kansengelijkheid onlosmakelijk met elkaar verbonden worden gezien: zonder financiële rust is het moeilijk om te leren, deel te nemen, gezond op te groeien of perspectief te creëren.

2.3.5 Intergenerationele armoede

Daarnaast is er veel aandacht voor het doorbreken van intergenerationele armoede. Vooral in de G4 en in meerdere G40-gemeenten komt dit expliciet terug als strategische opdracht. Zij koppelen dit aan integrale gezinsaanpakken, programma's voor de eerste duizend dagen, buddy-systemen, intensieve jongerenbegeleiding, wijkgerichte projecten en lange-termijninterventies die gericht zijn op het doorbreken van patronen. Kleine gemeenten verwerken deze ambitie vaker impliciet in hun preventieve ondersteuning, bijvoorbeeld door samen te werken met scholen, sportverenigingen, jeugdteams en vrijwilligersorganisaties, zonder hiervoor een apart beleidsprogramma te definiëren. De intentie is echter dezelfde: voorkomen dat armoede van ouder op kind wordt overgedragen.

2.3.6 Gezinnen en jongeren

Het thema gezinnen en jongeren is in vrijwel alle gemeentelijke beleidsnota's nadrukkelijk aanwezig. Gemeenten beschouwen kinderen en jongeren als een belangrijke doelgroep binnen het minimabeleid, vanuit de overtuiging dat financiële problemen in gezinnen directe gevolgen hebben voor ontwikkeling, welzijn en toekomstkansen. Ondersteuning richt zich daarbij op het verminderen van financiële druk in het gezin en het waarborgen dat kinderen kunnen opgroeien en deelnemen zonder structurele belemmeringen.

Grote gemeenten werken dit thema vaak uit binnen bredere jeugd- en gezinsgerichte programma's, waarin inkomensondersteuning wordt gecombineerd met ondersteuning op het gebied van onderwijs, zorg en welzijn. In de G40 is deze focus eveneens zichtbaar, doorgaans via specifieke kindregelingen en aandacht voor jongeren in kwetsbare overgangsfases, zoals de stap naar volwassenheid. Kleine gemeenten richten zich vooral op praktische ondersteuning van gezinnen, bijvoorbeeld via kindregelingen, schoolkostenvergoedingen en nauwe samenwerking met scholen en jeugdvoorzieningen. Ondanks verschillen in schaal en uitwerking delen gemeenten dezelfde inzet: het beschermen van kinderen en jongeren tegen de gevolgen van armoede.

2.3.7 Integraliteit/ domein overstijgend werken

Ten slotte benadrukken veel gemeenten het belang van integraliteit en domein overstijgend werken binnen het minimabeleid. Armoede wordt daarbij benaderd als een problematiek die meerdere leefdomeinen raakt en vraagt om samenhang tussen inkomensondersteuning, schuldhulpverlening, zorg, wonen en participatie. Beleidsnota's onderstrepen dat effectieve ondersteuning alleen mogelijk is wanneer deze samenhang expliciet wordt georganiseerd.

In paragraaf 3.5.1 gaan we dieper in op het thema integraal werken, waarbij we deze manier van werken benaderen als een instrument om de doelstellingen te verwezenlijken.

2.4 Beleidsstijl

Ondanks overeenkomsten in de geformuleerde doelstellingen zijn er duidelijke verschillen in beleidsstijl zichtbaar tussen de drie gemeentetypen:

- De G4 schrijven hun beleid sterk programmatisch en gebruiken beleidsmatige bewoordingen als "integrale aanpak", "gebiedsgericht werken", "effectmeting", "strategische doelen" en "monitoring op domein overschrijdende indicatoren".
- De G40 werken concreet en uitvoeringsgericht, maar houden zich vaker aan programmatische indelingen die in grotere gemeenten zijn ontstaan.
- Kleine gemeenten hanteren overwegend pragmatische bewoordingen en richten zich veel meer op toegankelijkheid, samenwerking en het voorkomen van bureaucratische drempels. Zij benoemen minder vaak afzonderlijke doelgroepen en

werken eerder met brede omschrijvingen als “inwoners met lage inkomens” of “gezinnen met financiële problemen”.

2.5 Effectmeting

Op het gebied van monitoring en effectmeting valt op dat gemeenten dit vaak benoemen, maar dat concrete uitwerking achterblijft. Kleine gemeenten monitoren vooral pragmatisch: aantallen aanvragen, gebruik van regelingen, budgetten en signalen van uitvoerende professionals vormen de kern. G40-gemeenten combineren deze gegevens vaker met bredere sociaal-maatschappelijke data om zicht te krijgen op patronen van schulden, participatie of bereik. Grote gemeenten koppelen monitoring soms aan brede sociale dashboards waarin gezondheid, schulden, onderwijs en armoede samen worden geanalyseerd. Wel valt op dat concreet meetbare indicatoren in beleidsdocumenten vaak ontbreken. Monitoring wordt benoemd als ambitie, maar dit is bij kleine en middelgrote gemeenten niet altijd concreet uitgewerkt.

2.6 Uitvoeringsplannen

Naast de beleidsplannen is er door twaalf gemeenten ook een uitvoeringsplan aangeleverd. In deze plannen worden de doelstellingen uit de beleidsplannen verder geconcretiseerd. Zo wordt in de uitvoeringsplannen veelal gewerkt met prestatie-indicatoren. Vervolgens worden hieraan een budget en benodigde acties gehangen. Voorbeelden van dergelijke prestatie-indicatoren zijn:

- Het aantal kinderen dat gebruik maakt van gemeentelijke ondersteuning stijgt met x procent;
- Het aantal kinderen (als percentage van de doelgroep) dat sport stijgt met x procent;
- De gemiddelde duur van de bijstand neemt af;
- Minder inwoners hebben schulden.

Om deze doelen te bereiken worden acties genoemd zoals het vereenvoudigen van regelingen en aanvraagprocedures, het intensiveren van samenwerking met (bijvoorbeeld) scholen of woningbouwcorporaties of meer werken vanuit vertrouwen in plaats van wantrouwen.

2.7 Conclusie

Kleine gemeenten werken meestal met compacte doelen en een beperkt aantal regelingen en acties. Hun ondersteuning is breed en praktisch ingericht, met korte lijnen en weinig onderscheid tussen doelgroepen. G40-gemeenten kunnen meer uitwerken omdat zij vermoedelijk meer personeel en gespecialiseerde functies hebben. Daardoor verdelen zij beleid vaker over thema's, voeren zij meer projecten uit en bieden zij meer regelingen aan. De G4-gemeenten gaan het verst: zij hebben uitgebreide programmastructuren, werken met multidisciplinaire teams en koppelen minimabeleid actief aan andere domeinen zoals jeugd, gezondheid en schulden. Ondanks deze verschillen hebben alle gemeenten dezelfde ambitie: inwoners moeten passende en begrijpelijke ondersteuning kunnen krijgen, schulden moeten worden voorkomen of opgelost, en kinderen moeten zonder financiële drempels kunnen opgroeien.

Deze beleidsdoelen worden verder geconcretiseerd in de uitvoeringsplannen.

3. Instrumenten in het gemeentelijke minimabeleid

In het vorige hoofdstuk zijn we ingegaan op de verschillende doelstellingen die gemeenten hebben geformuleerd als het gaat om ondersteuning van inwoners met een laag inkomen. Een volgende stap is te kijken naar de instrumenten die gemeenten inzetten om deze doelstellingen te verwezenlijken.

Vanuit de gedachte dat lokale overheden dicht bij hun inwoners staan hebben gemeenten in Nederland vanaf 2015 meer vrijheid en verantwoordelijkheid gekregen in de vormgeving van hun minimabeleid. Hoewel gemeenten veel beleidsvrijheid hebben, zien we dat veel gemeenten gebruik maken van soortgelijke instrumenten. In dit hoofdstuk zetten we de belangrijkste instrumenten op een rij.

Hierbij kijken we eerst naar wat we gevonden hebben in de beleidsplannen van de 62 gemeenten, die we in het vorige hoofdstuk geanalyseerd hebben. Op basis hiervan kunnen we een indeling maken naar thema's die gemeenten in hun nota's benoemen. Vervolgens kunnen we met behulp van eerder onderzoeken van het Nibud (de zogenoemde Minima-effectrapportages) en met data van de Belastingdienst en de Voorzieningenwijzer verder inzoomen op de verschillende voorzieningen die gemeenten aanbieden. Zo kunnen we ook laten zien hoe deze instrumenten verschillen van gemeente tot gemeente in omvang en (tot op zekere hoogte) ook in de gehanteerde inkomensgrenzen.

3.1 Regelingen naar thema

Gemeenten benoemen in hun beleidsnota's een breed pakket aan regelingen. Vanuit de inventarisatie van de beleidsplannen kunnen we de regelingen opdelen naar thema (zie tabel 3). Dit geeft het volgende beeld: in de eerste plaats worden vooral regelingen in de sfeer van zorg en maatschappelijke ondersteuning veel benoemd: 57 van de 62 gemeenten bieden dergelijke voorzieningen aan. Ook kindregelingen worden breed ingezet (53 gemeenten), net als inkomensondersteunende maatregelen zoals bijzondere bijstand, energietoelagen of andere financiële compensaties (48 gemeenten). Daarnaast spelen participatievoorzieningen een grote rol. Zo benoemen 44 gemeenten regelingen die deelname aan sport of cultuur mogelijk maken en noemen 41 gemeenten een vorm van participatiepas, zoals de U-pas, Stadspas of een lokale variant.

Regelingen die direct gericht zijn op schulden en budgetbeheer worden minder vaak als afzonderlijke regeling opgenomen in de beleidsstukken (35 gemeenten). Dit past bij het patroon dat schuldenaangepak vooral tot uiting komt in acties en begeleidingstrajecten, en minder vaak in financiële regelingen. Ten slotte zien we dat 29 gemeenten specifieke gezins- of huishoudgerichte regelingen aanbieden, waaronder baby-uitzet, ondersteuning in de eerste duizend dagen of andere vormen van gezinsondersteuning.

Gezamenlijk laten deze regelingen zien hoe gemeenten hun drie hoofddoelen vertalen naar een breed en gevarieerd ondersteuningspakket. Het gaat daarbij om het versterken van bestaanszekerheid, het creëren van financiële rust onder meer via vroegsignalering en schuldenaangepak, en het vergroten van kansen en participatie. De nadruk verschilt per gemeente, maar de onderliggende beleidsrichting is grotendeels gelijk.

Tabel 3: Geïntervieweerde thema's en bijbehorende regelingen

Thema regeling	Aantal gemeenten (van 62)	Typische voorbeelden
Zorg & medische kosten	57	medische kosten, Wmo, zorgvergoeding, maatschappelijke ondersteuning, gemeentepolis
Kindregelingen	53	schoolkosten, onderwijs, kindpakket, jongeren, U-pas, Stadspas, GelrePas
Energietoeslag / crisissteun	50	energietoeslag, noodfonds, bijzondere bijstand energie
Inkomensondersteuning algemeen ³	48	toeslagen, compensaties, minimatoeslagen
Sport & cultuur	44	sportvergoeding, cultuurdeelname, verenigingen
Reiskosten / vervoersregelingen	43	ov-vergoeding, vervoerskosten, kilometervergoeding
Participatiepassen (alle passen samen)	41	U-pas, Stadspas, Rotterdampas, GelrePas, Meedoenregeling
Schulden & budget	35	schuldhulp, budgetbeheer, saneringskrediet
Governance / aanvraagondersteuning	32	hulp bij aanvragen, formulierenservice, aanvraagloket
Gezins- of huishoudspecifieke steun	29	baby-uitzet, eerste duizend dagen, gezinsondersteuning

3.2 Concrete voorzieningen

In de vorige paragraaf zijn de gemeentelijke regelingen opgedeeld naar thema, zoals we dat terugzien in de beleidsnota's. In het navolgende kijken we naar concrete voorzieningen, zoals die door inwoners kunnen worden aangevraagd.

Er zijn regelingen die gemeenten verplicht moeten uitvoeren. Volgens artikel 36 van de Participatiewet zijn gemeenten verplicht om in specifieke gevallen een individuele inkomensvoorschiet toe te kennen. Artikel 8 Pw verplicht gemeenten vervolgens om in een verordening vast te leggen hoe zij dit regelen. Een gemeente moet hier regels opnemen over onder andere de hoogte en de doelgroep van de voorschiet. Hetzelfde geldt voor de individuele studietoeslag, waarbij gemeenten wel gebonden zijn aan een minimumbedrag. Artikel 35 van de Participatiewet verplicht gemeenten om bijzondere bijstand mogelijk te maken voor inwoners die door bijzondere omstandigheden noodzakelijke kosten hebben die zij niet zelf kunnen betalen.

Uit de minima-effectrapportages van het Nibud blijkt dat de meeste gemeenten daarnaast de volgende vormen van ondersteuning aanbieden:

- Kwijtschelding lokale lasten (van gemeente en waterschap)
- Een collectieve zorgverzekering of een compensatieregeling zorgkosten
- Schoolkostenregelingen
- Meedoenregelingen of participatieregelingen
- Regeling vervanging of reparatie van duurzame gebruiksgoederen

³Inkomensondersteuning in de vorm van bijzondere bijstand is een wettelijk verplichte regeling, dus alle gemeenten geven hier invulling aan. In deze tabel tonen we de regelingen die naast bijzondere bijstand genoemd zijn.

De laatstgenoemde tegemoetkoming zien we minder frequent. Sommige gemeenten hanteren de regel dat duurzame gebruiksgoederen bekostigd kunnen/ moeten worden vanuit de IIT. Deze regeling is immers bedoeld is voor huishoudens die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen en die niet meer in staat zijn om te reserveren voor dit soort grotere aankopen.

Kwijtschelding van lokale lasten is niet verplicht, maar wordt wel door veruit de meeste gemeenten aangeboden. Het Rijk stelt hierin de basisregels vast (via de Invorderingswet en de Leidraad Invordering), maar gemeenten hebben beleidsvrijheid. Zij mogen:

- zelf bepalen voor welke belastingen kwijtschelding mogelijk is (meestal afvalstoffenheffing, rioolheffing en soms OZB);
- kiezen of ze volledige, gedeeltelijke of helemaal geen kwijtschelding toepassen;
- binnen de landelijke kaders een ruimer beleid voeren, bijvoorbeeld door automatische kwijtschelding of verruimde inkomensgrenzen voor AOW-gerechtigden toe te passen.

Met een collectieve zorgverzekering van de gemeente zijn deelnemers vaak uitgebreider verzekerd dan huishoudens met een gemiddelde verzekering. Echter, niet alle inwoners hebben zo'n uitgebreid pakket nodig, terwijl de premies navenant hoog zijn en de collectiviteitskorting vaak laag is. In de minima-effectrapportages van het Nibud zien we het aanbieden van een dergelijke verzekering (daarom) de laatste jaren iets minder terug. Een alternatief is om inwoners, die voorheen gebruik maakten van de collectieve verzekering, te ondersteunen bij hun keuze voor een passende zorgverzekering. Dit kan bijvoorbeeld via een online vergelijker of met behulp van vrijwilligers. In dat geval lopen zij wel de bijdragen van gemeenten en zorgverzekeraars mis.

Ook zien we gemeenten die kiezen voor een compensatieregeling voor zorgkosten, bijvoorbeeld door (een deel van) het te betalen eigen risico te compenseren.

Ten slotte zien we bij alle gemeenten die in dit onderzoek zijn meegenomen dat zij op een of andere manier schoolgerelateerde kosten (zoals bijvoorbeeld een schooltas, maar ook een schoolreis of excursie) en participatiekosten vergoeden.

Wat wel opvalt is dat iedere gemeente dit weer anders georganiseerd heeft. Sommige gemeenten kennen een schoolkostenregeling en daarnaast een aparte participatieregeling. Die participatieregeling kan gelden voor alleen kinderen of voor zowel volwassenen als kinderen. Het is ook mogelijk dat er een aparte participatieregeling voor kinderen is en een voor volwassenen.

Weer een andere constructie is het werken met een zogenoemd kindpakket, waaruit zowel schoolkosten als participatiekosten vergoed kunnen worden. In sommige gemeenten is zo'n kindpakket nog breder en kunnen ook kledingkosten of kosten voor vervoer worden vergoed. Gemeenten zonder kindpakket vergoeden een fiets vaak weer vanuit de schoolkostenregeling, etc.

Daarnaast zijn in veel gemeenten particuliere fondsen actief, zoals de Stichting Leergeld, het Jeugdfonds Sport en Cultuur en het Volwassenenfonds Sport en Cultuur. Soms zien gemeenten de fondsen als aanvullend op het minimabeleid, soms is het daadwerkelijk onderdeel van het gemeentelijk minimabeleid. Zo kan het voorkomen dat gemeenten hun kindregelingen geheel door (een van de) fondsen laten uitvoeren, vaak wel met gemeentelijke subsidie.

Landelijke databases

Op basis van een tweetal databases, het Omgevingsinstrument van de Belastingdienst en de Voorzieningenwijzer, kunnen we landelijk in kaart brengen hoeveel regelingen er zijn per gemeente en wie de doelgroep is van de verschillende regelingen.

Als we alle grote (landelijke) particuliere fondsen uitsluiten zien we dat gemeenten gemiddeld tussen de 8 en de 12 regelingen per gemeente hebben. Dit is inclusief een aantal wettelijk verplichte regelingen zoals de Individuele Inkomenstoeslag (IIT), Studietoelage en bijzondere bijstand.⁴

Hierbij valt het op dat grotere gemeenten meer regelingen hebben dan kleinere gemeenten. Afgerond zijn er per gemeente ook zo'n 2 landelijke particuliere fondsen actief.

Tabel 4: Aantal regelingen per gemeentetype (Omgevingsinstrument belastingdienst)

	G4	G40	Kleine gemeenten
Gemiddeld aantal regelingen	12	9	8
Actieve (landelijke) fondsen	3	2	2

Tabel 5 geeft een overzicht van de meest voorkomende regelingen en het aantal gemeenten waarin we deze regelingen terugzien.

Tabel 5: Regelingen per thema (Voorzieningswijzer/Omgevingsinstrument belastingdienst)

Thema regeling	Aantal gemeenten (van 342)
Kwijtschelding lokale lasten	342
Individuele Inkomenstoeslag	342
Bijzondere bijstand	342
Studietoelage	342
Collectieve zorgverzekering	315
Meedoen/ sociale-participatieregelingen	189
Schoolkostenregeling	58
Kindpakket ⁵	54

3.3 Particuliere fondsen

Zoals hierboven aangegeven zijn gemeenten veelal niet de (enige) uitvoerder van het minimabeleid. In totaal wordt ongeveer 2/3^e van de minimaregelingen uitgevoerd door de gemeenten. Dat komt neer op ongeveer 7 regelingen per gemeente inclusief 3 wettelijk verplichte regelingen, te weten de Individuele Inkomenstoeslag, Studietoelage en bijzondere bijstand. De overige regelingen worden uitgevoerd door waterschappen (kwijtschelding), kleinere lokale fondsen en grotere regionale/landelijke fondsen

Ongeveer 1/3^e van de 'lokale regelingen' worden georganiseerd en uitgevoerd door particuliere lokale en landelijke fondsen. Dit onderscheid is overigens niet absoluut. Sommige gemeenten laten (een deel) van hun minimabeleid uitvoeren door lokale of landelijke stichtingen, die daarvoor worden gesubsidieerd door de desbetreffende gemeente.

⁴ Eerdere onderzoeken hebben andere aantallen gepresenteerd. De verschillen tussen deze aantallen hebben een drietal oorzaken:

- 1) het gebruik van verschillende databases.
- 2) de selectie van verschillende gemeenten,
- 3) het bundelen van regelingen in de database zelf of in de analyse.

Een nadere toelichting van het gebruik van deze databases en de analyse staat in bijlage 2

⁵ In veel gevallen is een kindpakket meegenomen in een meedoenregeling waarbij deze voor kinderen uitgebreider zijn dan voor volwassenen. De inhoud van de pakketten is echter niet goed af te leiden uit de data.

Tabel 6 geeft een overzicht van de belangrijkste landelijke fondsen.

Tabel 6: Actieve particuliere fondsen (voorzieningenwijzer)

Particuliere fondsen	Aantal gemeenten (van 342)
Stichting Leergeld	268
Jeugdfonds Sport & Cultuur	213
Volwassenenfonds Sport & Cultuur	112
Stichting Jarige Job	337
Stichting Voedselbanken Nederland ⁶	342
Stichting Urgente noden	104

Uit de cijfers van de Voorzieningenwijzer komt naar voren dat de inkomensgrens van de meeste landelijke en lokale fondsen ongeveer 120 procent van het sociaal minimum is, net als bij het minimabeleid dat door de gemeente uitgevoerd wordt.

Hoewel de lokale fondsen dus ook werken met een inkomensgrens, zijn zij flexibeler in het toekennen van ondersteuning dan gemeenten en kan er ook buiten deze inkomensgrenzen gekeken worden naar 'wat nodig is'. Ook zijn er verschillen in het type inkomensgrens dat gehanteerd wordt. Zo zijn bijvoorbeeld lokale voedselbanken vrij om hun eigen criteria vast te stellen, maar is er ook een landelijk criterium dat voedselbanken Nederland vaststelt op basis van de Nibud minimumvoorbeeldbegrotingen en CBS-prijsinformatie. Er wordt dan niet alleen gekeken naar (een percentage van) het netto-inkomen, maar ook de uitgaven van een specifiek huishouden worden in de berekening meegenomen.

3.4 Inkomens- en leeftijdsgrenzen

Gemeenten zijn vrij om minimaregelingen op hun eigen manier vorm te geven. Als gevolg hiervan hanteren gemeenten verschillende voorwaarden (bijvoorbeeld qua inkomensgrens of leeftijdsgrens) en vergoeden zij verschillende bedragen. In de meeste gevallen wordt een inkomensgrens gehanteerd die afgeleid wordt van de bijstandsnorm. De meeste gemeenten hanteren een inkomensgrens rond de 120 procent van het sociale minimum. Dit geldt voor regelingen zoals de collectieve zorgverzekering, verschillende meedoenregelingen of sociale participatieregelingen. Afhankelijk van de financiële mogelijkheden van een gemeente en de politieke kleur van een college kan deze grens hoger of lager liggen.

Ook worden er verschillende leeftijdsgrenzen gebruikt voor de hoogte en of de toekenning van bepaalde minimaregelingen. In de meeste gevallen wordt er een onderscheid gemaakt tussen kinderen die op de basisschool zitten en kinderen op het voortgezet onderwijs. Verreweg de meeste ondersteuning voor kinderen stopt zodra een kind 18 jaar wordt, maar in sommige gemeenten zijn er ook voorzieningen voor thuiswonende jongvolwassenen tot ongeveer 22 jaar. Dit is meestal het geval voor regelingen rondom sociale participatie.

In het geval van de IIT hanteren de meeste gemeenten een inkomensgrens rond de bijstandsnorm, maar we zien ook gemeenten die een hogere grens hanteren, tot aan 130 procent van de bijstandsnorm. Er is géén duidelijk verband tussen de hoogte van de inkomensgrens en de omvang van de IIT. Het is dus niet zo dat gemeenten met een hogere inkomensgrens vanwege de ruimere populatie een lagere IIT verstrekken.

⁶ Volgens voedselbanken Nederland zijn er 179 voedselbanken in Nederland met meer dan 500 afhaallocaties.

3.5 Overige instrumenten

Het aanbieden van inkomensondersteunende regelingen, zoals hierboven beschreven, is niet het enige waar gemeenten op inzetten bij het behalen van hun doelstellingen. De regelingen moeten ook toegankelijk zijn, gemeenten moeten hun inwoners weten te bereiken. Daarnaast is het belangrijk om armoede niet alleen te benaderen als een inkomensprobleem; het is een complex vraagstuk met raakvlakken op verschillende beleidsterreinen.

In deze paragraaf gaan we dieper op bovengenoemde thema's in, waarbij we gebruik maken van publicaties van het SCP op dit gebied. Ook kijken we naar wat gemeenten hier zelf over hebben opgenomen in hun beleidsnota's. Hoe een en ander uiteindelijk vorm krijgt in de uitvoeringspraktijk valt buiten het bestek van deze rapportage en vraagt om verdiepend onderzoek.

3.5.1 Integrale benadering

De afgelopen jaren heeft het SCP meerdere rapporten gepubliceerd over de rol van gemeenten bij de ondersteuning van mensen in de bijstand of (breder geformuleerd) het sociaal domein. Een van de belangrijkste constatering van het SCP is dat gemeenten niet alle mensen die vanuit het sociaal domein ondersteuning nodig hebben (op tijd) weten te bereiken⁷. Het SCP wijst erop dat huidige voorzieningen vaak zijn ingericht op één probleem of traject, terwijl inwoners vaak meerdere, samenhangende problemen ervaren.⁸

In de analyse van de gemeentelijke beleidsstukken zien we dat deze constatering breed wordt herkend. Gemeenten benoemen expliciet dat armoede niet op zichzelf staat, maar raakt aan andere domeinen zoals gezondheid, schulden, wonen, werk, onderwijs en welzijn. Armoede wordt daarbij beschreven als een vraagstuk waarin financiële stress, levensgebeurtenissen en beperkte sociale netwerken elkaar kunnen versterken. Deze samenhang komt consistent terug in de beleidsdoelen en thematische indelingen van het minimabeleid.

Gemeenten blijven daarbij niet uitsluitend op conceptueel niveau, maar maken in hun teksten ook expliciete koppelingen tussen meerdere domeinen. Uit de vergelijking van gemeentelijke stukken blijkt dat vooral drie combinaties het meest voorkomen: inkomen-schulden, inkomen-werk/participatie en inkomen-jeugd/onderwijs/kinderen. Deze verbindingen worden door het merendeel van de gemeenten benoemd en vormen daarmee de kern van hoe integraliteit in het minimabeleid inhoudelijk wordt verwoord. Dit sluit aan bij de inventarisatie van regelingen, waarin inkomensondersteuning en schuldhulpverlening vaak fungeren als startpunt voor bredere ondersteuning.

Naast deze inhoudelijke samenhang beschrijven gemeenten ook hoe deze integraliteit in de uitvoering vorm krijgt, zij het doorgaans op hoofdlijnen. Er worden verschillende uitvoeringsvormen genoemd die moeten bijdragen aan een samenhangende aanpak. Zo verwijzen veel gemeenten naar het werken met een brede of integrale intake aan de voorkant, waarin naast de directe inkomensvraag ook schulden, werk, gezinssituatie en eventuele problematiek op andere leefgebieden worden uitgevraagd. Deze brede intake wordt in beleidsstukken neergezet als middel om versnippering te voorkomen en ondersteuning beter op elkaar af te stemmen.

⁷ Sociaal en Cultureel Planbureau (2023). Zicht op zorgen: Kerncijfers over de problemen, leefsituatie en ondersteuning van mensen in het sociaal domein.

⁸ Sociaal en Cultureel Planbureau (2023). Gezien, gehoord en geholpen willen worden: Ervaringsverhalen uit het sociaal domein over gemiste ondersteuning.

Daarnaast benoemen gemeenten het belang van interdisciplinair of multidisciplinair overleg. In verschillende beleidsnota's staat dat professionals uit meerdere domeinen gezamenlijk casuïstiek bespreken, bijvoorbeeld waar inkomensproblematiek samenvalt met schulden, participatievraagstukken of ondersteuning van kinderen en jongeren. Dit overleg wordt vooral gepresenteerd als een manier om samenhang te organiseren tussen beleidsterreinen die doorgaans gescheiden zijn.

Een andere veelgenoemde werkwijze is het werken met één aanspreekpunt of casusregisseur bij meervoudige problematiek. Gemeenten geven aan dat inwoners met complexe situaties gebaat zijn bij een vaste professional die overzicht houdt over de betrokken domeinen en die de ondersteuning coördineert. Deze regierol wordt expliciet verbonden aan integraliteit, maar wordt in de meeste beleidsstukken niet verder uitgewerkt in termen van taken, bevoegdheden of positionering binnen de organisatie.

Ook samenwerking met externe partijen komt regelmatig terug als onderdeel van de integrale benadering. Met name scholen en jeugdvoorzieningen worden genoemd bij de combinatie inkomen–jeugd/onderwijs. Gemeenten beschrijven bijvoorbeeld dat armoede bij kinderen vraagt om afstemming tussen minimabeleid, onderwijs en jeugdhulp, onder meer via signalering door scholen of samenwerking binnen wijk- en gezinsgerichte structuren.

Naast deze kerncombinaties worden ook andere domeinen regelmatig met armoede verbonden, maar minder uniform. Veel gemeenten beschrijven de relatie tussen armoede en gezondheid, bijvoorbeeld via stress, verminderde veerkracht of de impact van financiële problemen op welzijn. Ook combinaties als armoede–wonen, schulden–werk, schulden–jeugd of werk–gezondheid komen in verschillende stukken voor, zij het minder vaak en doorgaans minder uitgebreid. In deze gevallen blijven de uitvoeringsbeschrijvingen veelal beperkt tot algemene verwijzingen naar samenwerking of afstemming.

De wijze waarop gemeenten deze combinaties inzetten, verschilt duidelijk naar schaalgrootte. G4-gemeenten benoemen de meeste en meest uiteenlopende verbanden en verwijzen relatief vaak naar meerdere uitvoeringsvormen, zoals brede intakes, casusregie en structureel overleg tussen domeinen. G40-gemeenten hanteren eveneens een breed palet aan domeinen, met veel aandacht voor de combinaties inkomen–schulden, inkomen–werk en inkomen–jeugd, en beschrijven integraliteit vaker in projectmatige of thematische werkwijzen. Bij kleine gemeenten ligt de nadruk vooral op de kerncombinaties inkomen–schulden en inkomen–werk, aangevuld met algemene verwijzingen naar korte lijnen en samenwerking binnen het sociaal domein, waarbij integraliteit minder wordt vastgelegd in specifieke instrumenten.

Gezamenlijk laat dit zien dat integraliteit in het minimabeleid op meerdere niveaus wordt ingevuld. Gemeenten hanteren een brede probleemanalyse waarin armoede wordt gepositioneerd als een vraagstuk dat meerdere leefgebieden raakt, en benoemen verschillende werkwijzen om deze samenhang in de uitvoering vorm te geven. Tegelijkertijd blijven deze werkwijzen in veel beleidsstukken globaal beschreven. Integraliteit is daarmee duidelijk aanwezig als beleidsambitie en richtinggevend uitvoeringsprincipe, maar wordt slechts beperkt geconcretiseerd in vaste processen, rollen en instrumenten.

3.5.2 Inzetten op bereik: Wijkgericht, outreachend en vraaggestuurd werken

De 'onderbenutting' van het gemeentelijke minimabeleid is een ander thema dat centraal staat in studies naar de uitvoering van het gemeentelijke minimabeleid.

In het rapport 'Zien, luisteren en helpen' stelt het SCP dat gemeenten hun denken en handelen nog vooral op het niet-gebruik van voorzieningen richten, waardoor juist de mensen die het meest afhankelijk zijn van hulp soms buiten beeld blijven. Daarom pleit het SCP voor een perspectiefwisseling van (niet-)gebruik naar bereik. Dit houdt in dat gemeenten actief op zoek gaan naar mensen met ondersteuningsbehoeften, zodat zij tijdig geholpen kunnen worden, ook wanneer er nog geen expliciete hulpvraag is.⁹

Volgens het SCP is het van belang dat er een onderbouwd landelijk beleidskader wordt ontwikkeld dat handvatten biedt voor het bereiken van kwetsbare doelgroep die nu buiten het bereik van gemeenten blijven. Eveneens belangrijk is het ontwikkelen van een lokale visie op bereik binnen de gemeentelijke dienstverlening, zodat beleid en uitvoering beter op elkaar aansluiten. Tot slot versterkt kennisuitwisseling tussen beleidsmakers, hulpverleners en ervaringsdeskundigen de effectiviteit van het bereiken van mensen die ondersteuning nodig hebben.

In de beleidsplannen van gemeenten zien we de ambitie om het bereik te vergroten vaak terugkomen. Gemeenten schrijven hierover dat inwoners vaak niet weten waar ze recht op hebben, dat het aanvraagproces te ingewikkeld is of dat schroom, wantrouwen of beperkte taalvaardigheid de toegang bemoeilijken. Dat leidt tot een duidelijke beleidslijn: regelingen moeten eenvoudiger, actiever worden aangeboden en beter aansluiten bij de leefwereld van inwoners.

Ook zien we dat in vrijwel alle onderzochte gemeenten wijkgericht, outreachend en vraaggestuurd werken een rol speelt in de manier waarop armoede- en schuldenbeleid wordt vormgegeven. Gemeenten proberen hun dienstverlening dichterbij inwoners te organiseren, proactiever te signaleren en ondersteuning beter te laten aansluiten op de leefwereld. Hoewel de drie begrippen inhoudelijk met elkaar samenhangen, verschillen gemeenten aanzienlijk in de mate waarin zij deze werkwijzen benoemen, concretiseren en structureel verankeren. De schaalgrootte, de uitvoeringscapaciteit en de aanwezigheid van gebiedsgerichte structuren lijken hierin belangrijke verklarende factoren voor deze verschillen.

G4-gemeenten: systemisch ingebed, uitvoeringsgericht en sterk geoperationaliseerd

In de G4 worden wijkgericht, outreachend en vraaggestuurd werken zichtbaar als een integraal onderdeel van bredere transformatieopgaven binnen het sociaal domein. Deze manier van werken wordt in concrete maatregelen uitgewerkt: wijkteams vormen een schakelpunt voor inwoners, waarbij inzet in de wijk wordt gekoppeld aan vroegsignalering, schuldenpreventie, integrale casusregie en nauwe samenwerking met ketenpartners zoals bewindvoerders, GGZ-aanbieders en lokale maatschappelijke organisaties. Outreachend werken wordt hierbij nadrukkelijk benaderd als een professionaliseringsopgave: medewerkers worden gefaciliteerd om actief op inwoners af te stappen, signalen te interpreteren en belemmeringen in toegang tot ondersteuning tijdig te doorbreken.

Vraaggestuurd en leefwereldgericht werken is in deze steden sterk geoperationaliseerd. Gemeenten vereenvoudigen aanvraagprocessen, creëren directe uitbetalingsroutes, versterken doorbraakmethodieken en formuleren werkprocessen waarin de situatie van de

⁹ Sociaal en Cultureel Planbureau (2024). Zien, luisteren en helpen: Wat gemeenten kunnen doen voor een beter bereik in het sociaal domein.

inwoner het uitgangspunt vormt. De werkwijzen zijn daarmee onderdeel van een bredere professionaliseringslag waarin nabijheid, vertrouwen en maatwerk structureel worden verankerd. In beleidsstukken van G4-gemeenten worden deze begrippen dan ook zelden als voornemen geformuleerd, maar vooral als onderdeel van een bestaande of reeds vormgegeven praktijk.

G40-gemeenten: breed aanwezig, thematisch ingebed, variërend in uitwerking

G40-gemeenten hanteren dezelfde drie werkwijzen veelvuldig, maar de mate van concretisering varieert. Veel steden koppelen de werkwijzen aan specifieke programma's zoals vroegsignalering, laaggeletterdheid, armoedepreventie, jeugdondersteuning of het tegengaan van niet-gebruik. Wijkgericht werken krijgt vorm via gebiedsteams, wijkspreekuren en samenwerking met lokale netwerkpartners. Outreachend benaderen wordt vaak genoemd als middel om inwoners eerder te bereiken of om onderbenutting van regelingen te verminderen. Vraaggestuurd werken wordt in de G40 vooral gepositioneerd als een houding of principe dat professionals richting geeft in contact met inwoners.

De concretisering blijft in de G40-gemeenten echter minder uniform dan in de G4. Sommige steden formuleren duidelijke uitvoeringsprocessen, terwijl andere gemeenten de werkwijzen vooral opnemen als richtinggevende ambitie. De G40-gemeenten proberen werkwijzen wel in te bedden, onder meer door het vergroten van outreachcapaciteit, het versterken van samenwerking tussen teams en het ontwikkelen van methodieken voor integrale ondersteuning. Het resultaat is een middenpositie: de werkwijzen zijn breed geaccepteerd en worden in veel beleidslijnen toegepast, maar de mate van systemische borging verschilt per gemeente.

Kleine gemeenten: pragmatisch, relationeel en sterk inzetbaar in de praktijk

In de kleinere gemeenten worden wijkgericht, outreachend en vraaggestuurd werken eveneens vaak genoemd, maar vooral in concrete, praktische en relationele termen. Waar grote steden werken met formele wijkstructuren en specialistische interventies, baseren kleine gemeenten hun aanpak eerder op directe nabijheid, korte lijnen en persoonlijke benadering. Dorps- of wijkteams spelen hierbij een centrale rol: medewerkers kennen inwoners vaak persoonlijk, schakelen snel met scholen, verenigingen, huisartsen of vrijwilligers, en richten zich primair op laagdrempelige ondersteuning en preventie.

Deze gemeenten formuleren de drie werkwijzen minder vaak als onderdeel van een systemisch kader, maar juist als feitelijke dagelijkse werkwijze. Outreachend betekent dan vooral: actief contact zoeken, signalen oppakken en snel handelen. Vraaggestuurd werken krijgt vorm via maatwerk in individuele casussen, informele ondersteuning en het samen optrekken met inwoners in het vinden van oplossingen. Wijkgericht werken is minder een beleidsprincipe en meer een vanzelfsprekende realiteit in kleinere gemeenschappen. Daardoor zijn de werkwijzen op interventieniveau vaak heel concreet, maar minder structureel geformaliseerd.

Conclusie

De analyse laat zien dat wijkgericht, outreachend en vraaggestuurd werken in alle gemeenten aanwezig zijn, maar dat de manier waarop zij worden benoemd en ingevuld lijkt samen te hangen met schaalgrootte en uitvoeringscapaciteit. Grote steden beschikken over de mensen, infrastructuur en ervaring om deze werkwijzen systemisch te verankeren. Middelgrote gemeenten passen de werkwijzen breed toe, maar met variatie in uitwerkingsniveau. Kleine gemeenten geven dezelfde werkwijzen vorm in directe, relationele en pragmatische ondersteuning, maar zonder uitgebreid beleidskader. Gemeenten delen dezelfde ambitie: inwoners eerder bereiken, ondersteuning dichterbij

organiseren en dienstverlening laten aansluiten bij de leefwereld. De onderliggende waarden zijn daarmee overal gelijk, al verschilt de mate van formalisering en operationalisering tussen gemeentetypen.

4. Effectiviteit

De vraag of het gemeentelijke minimabeleid (zoals in het voorgaande hoofdstuk beschreven) effectief is, is niet eenduidig te stellen of te beantwoorden, immers moet vastgesteld worden wat 'effectief' betekent. In brede zin kan dat gaan over de mate waarin gemeenten hun doelstellingen weten te bereiken.

In het hoofdstuk over doelstellingen kwam al naar voren dat gemeenten monitoring wel noemen in hun beleidsstukken maar dat een uitwerking hiervan vaak ontbreekt. Het meten van de effectiviteit van het lokale minimabeleid, of de mate waarin doelen behaald worden, is in de meeste gevallen afwezig.

De afwezigheid van metingen op het effectiviteitsvraagstuk is ook niet geheel verrassend. Doelen zoals het verminderen van kansenongelijkheid het of vergroten van participatie onder mensen met een laag inkomen laten zich moeilijk kwantificeren. Nog bredere doelen zoals het bevorderen van integraliteit van beleid of dichter bij de burger staan, lenen zich, zo mogelijk, nog slechter voor monitoring.

Om in deze rapportage inzicht te geven in de effectiviteit van het gemeentelijke minimabeleid baseren we ons op vaker herhaalde onderzoeken door het Nibud en KWIZ ten aanzien van lokale armoedevraagstukken. Hierin onderzoeken we in hoeverre huishoudens in verschillende gemeenten (theoretisch) alle noodzakelijke uitgaven kunnen bekostigen. Ook geven we een overzicht van mogelijke armoede- of doorstroomvallen. Deze analyses worden gemaakt in de Nibud Minima-effectrapportages. Daarnaast rapporteren we over het gebruik en niet-gebruik van gemeentelijke minimaregelingen op basis van de Armoedemonitoren van KWIZ. Tot slot kijken we kort naar werkzame elementen in de uitvoering, die bij kunnen dragen aan een effectief minimabeleid.

4.1 Rondkomen

In 2023 heeft het Nibud een analyse gemaakt van het gemeentelijke minimabeleid in 20 verschillende gemeenten, waarin is gekeken welk effect gemeentelijke minimaregelingen hebben op de begroting van huishoudens met minimum- en lage inkomens. Ten behoeve van deze exercitie kunnen we een aantal elementen uit deze analyse herhalen voor de jaren 2024 en 2025. Zo krijgen we een beeld van de ontwikkeling die het landelijk en gemeentelijke minimabeleid hebben doorgemaakt en de mate waarin deze elkaar versterken.

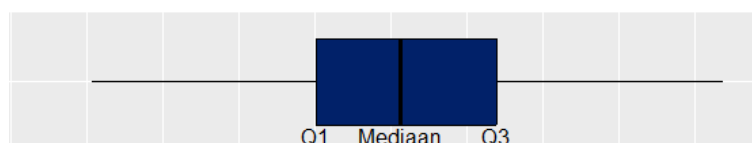
Deze uitkomsten zeggen vooral iets over het effect dat het gemeentelijke minimabeleid heeft op de minimumvoorbeeldbegrotingen van het Nibud. In de voorbeeldbegrotingen wordt geen rekening gehouden met gemeentelijke ondersteuning. In de minima-effectrapportages doen we dit wel, door deze ondersteuning te verrekenen met diverse uitgavenposten en zien we het effect op de uiteindelijke bestedingsruimte van huishoudens.

4.1.1 Verschillen tussen gemeenten

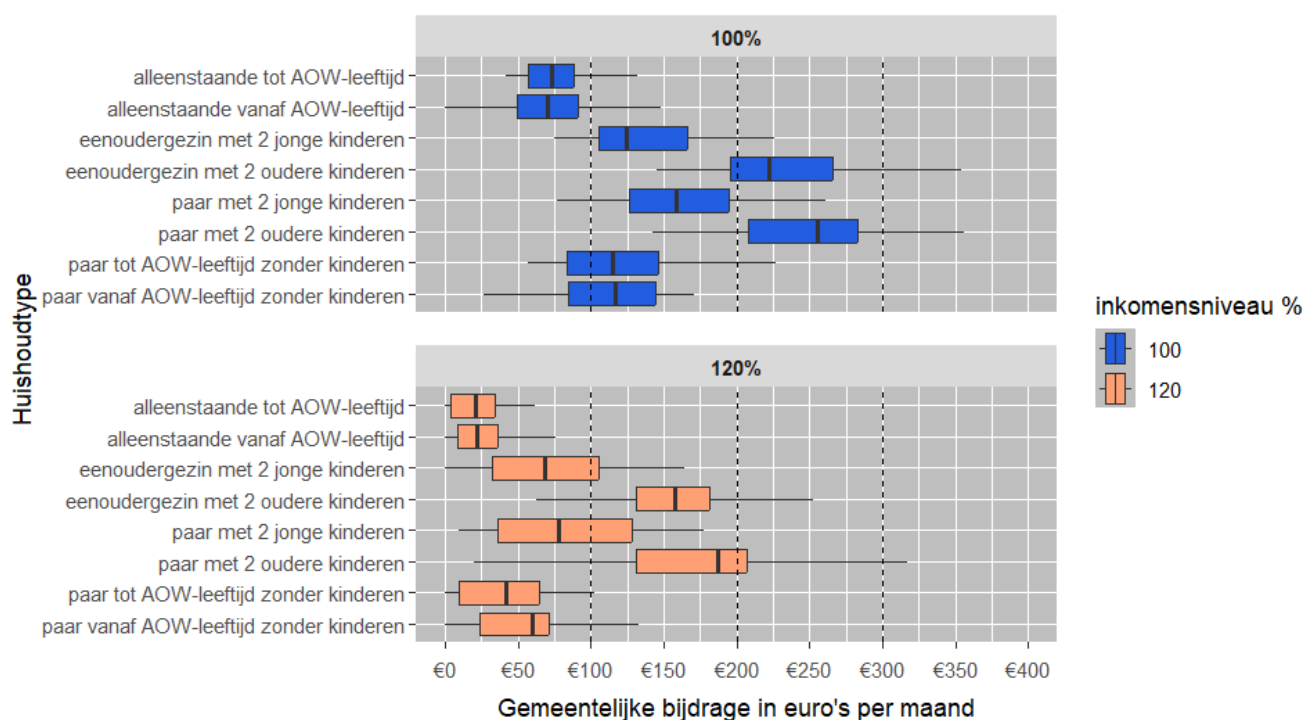
De analyses van onder andere het Nibud en het Instituut voor Publieke Economie uit 2024 hebben laten zien dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen het gemeentelijke minimabeleid en de effecten hiervan op de huishoudportemonnee van mensen met een laag inkomen. Het kwantificeren van deze verschillen is niet eenvoudig. Dit komt doordat veel ondersteuning in natura plaatsvindt maar ook doordat de kosten van huishoudens per gemeenten verschillen onder andere door verschillen in de hoogte van lokale lasten.

Figuur (2) hieronder laat zien dat de verschillen tussen gemeenten aanzienlijk zijn. Zo is het verschil voor huishoudens op bijstandsniveau soms wel meer dan € 200 per maand. Op 120 procent van het bijstandsniveau zijn de verschillen soms nog groter (meer dan € 250 voor paren met twee oudere kinderen), omdat het minimabeleid niet in iedere gemeente doorloopt tot 120 procent. De verschillen voor huishoudens met kinderen zijn over het algemeen groter omdat hier meerdere personen van de gemeentelijke regelingen gebruik kunnen maken. De verschillen bij alleenstaanden en paren zonder kinderen zijn kleiner; deze liggen meestal tussen de € 100 en de € 150 per maand.

Figuur 1: Uitleg/voorbeeld boxplot

Figuur 2: Verschillen gemeentelijk minimabeleid per huishoudtype 2023-2025

4.1.2 Rondkomen met en zonder gemeentelijk minimabeleid.

Op zowel landelijk als gemeentelijk niveau is er de afgelopen jaren veel veranderd voor mensen met een minimuminkomen. Uit het eerste rapport van de commissie sociaal minimum bleek dat veel huishoudens met een minimuminkomen (bijstand + toeslagen + inkomensoverdrachten) hun minimale uitgaven niet konden doen. Sinds dit rapport hebben zowel de landelijke overheid als gemeenten de ondersteuning aan huishoudens met een minimuminkomen uitgebreid. Op basis van de standaard Nibud minimumvoorbeeldbegrotingen en ruim 50 analyses van gemeentelijk minimabeleid uit de afgelopen 3 jaar kunnen we een beeld geven van deze ontwikkelingen.

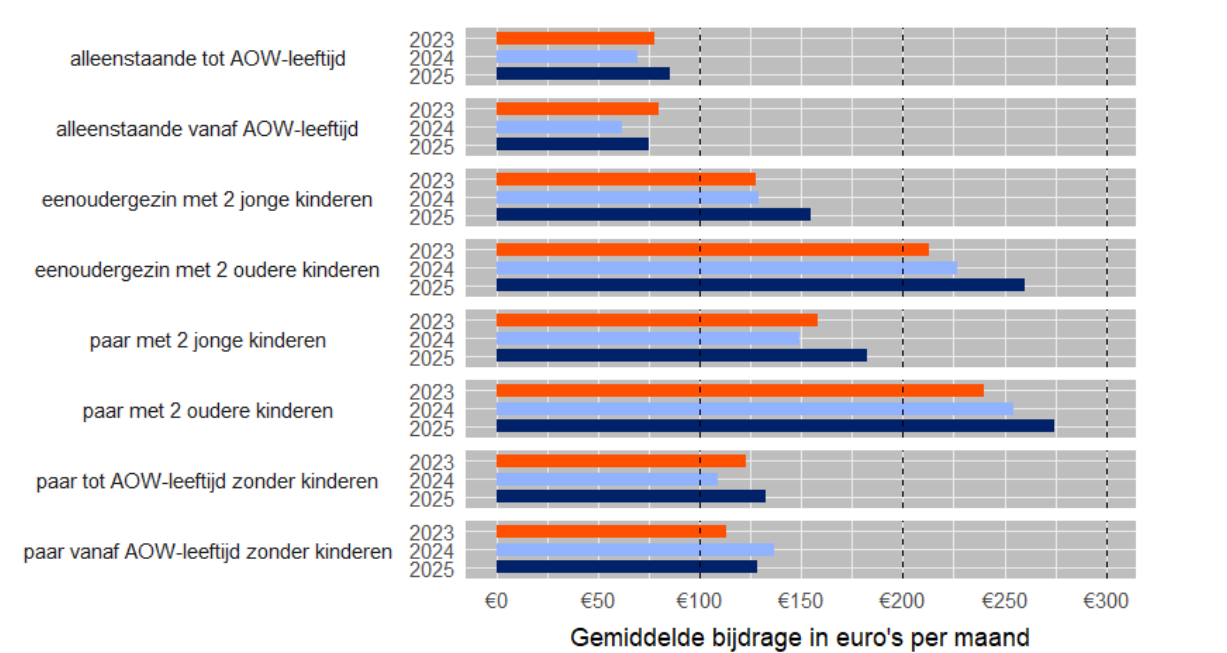
De bijstand is tussen januari 2023 en januari 2025 fors gestegen als gevolg van de stijging van het minimumloon. Tussen 2023 en 2024 is de bijstand voor een alleenstaande gestegen met 7,3procent en tussen 2024 en 2025 is dit opnieuw gestegen met 4,8 procent. Voor paren waren er stijgingen van 7,4 procent tussen 2023 en 2024 en van 4,5 procent tussen 2024 en 2025. Hoewel de maximale zorgtoeslag tussen 2023 en 2025 is gedaald, zijn de toeslagen als percentage van het totale netto besteedbaar inkomen voor de meeste huishoudtypen gestegen, in het bijzonder voor paren met kinderen. Dit laatste komt door de veranderingen in het kindgebonden budget.

Tabel 7: Toename bijstand en toeslagen 2023-2025

	Bijstand				Bijstand			
	Alleenstaande				Paar			
Aantal kinderen	0	1	2	3	0	1	2	3
Leeftijd kinderen	nvt	8 jaar	8/13 jaar	8/13/15 jaar	nvt	8 jaar	8/13 jaar	8/13/15 jaar
Totaal toeslagen 2023	€ 425	€ 918	€ 1.068	€ 1.218	€ 571	€ 708	€ 858	€ 1.008
Totaal toeslagen 2025	€ 512	€ 1.031	€ 1.305	€ 1.577	€ 655	€ 874	€ 1.146	€ 1.417
Toeslagen als percentage van NBI 2023	27%	43%	45%	46%	26%	29%	32%	34%
Toeslagen als percentage van NBI 2025	28%	41%	45%	48%	25%	30%	35%	38%
Verschil	0%	-2%	0%	1%	0%	1%	3%	4%

Naast de omvang van de toeslagen is tussen 2023 en 2025 is ook de omvang van het gemeentelijke minimabeleid toegenomen. Dit wordt geïllustreerd in onderstaande figuur (figuur 3), waarin de omvang van de gemeentelijke ondersteuning van huishoudens op bijstandsniveau in de afgelopen drie jaar wordt weergegeven.

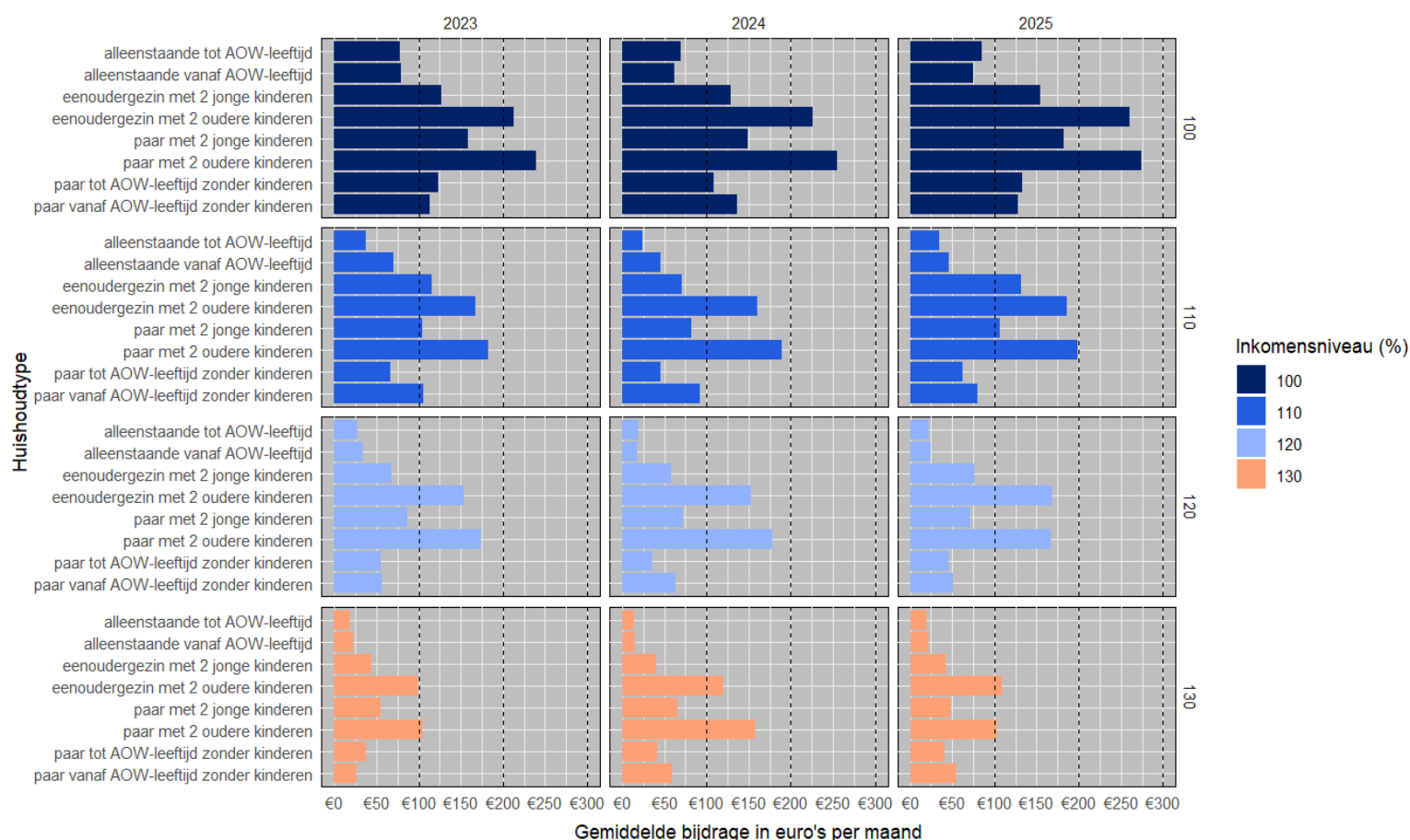
Figuur 3: Gemeentelijke bijdrage aan huishoudens op bijstandsniveau naar huishoudtype

Figuur 4 laat zien hoe de gemiddelde gemeentelijke bijdrage is veranderd voor huishoudens op verschillende inkomensniveaus. De grootste toename van de omvang is te zien bij huishoudens op bijstandsniveau.

Ook zien we een kleine toename van de omvang van het gemeentelijke minimabeleid tot ongeveer 120% van het sociaal minimum. Boven de 120% zijn de data voor met name 2025 nog te gevarieerd om hier sluitende conclusies over te geven.

Figuur 4: Gemiddelde bijdrage gemeentelijk minimabeleid naar huishoudtype jaar en inkomensniveau

In de afgelopen jaren heeft het Nibud ook gezien dat het aantal huishoudtypen dat hun begroting niet rond kon krijgen is afgenomen. Tabellen 8 tot en met 10 illustreren dit. Zo valt uit tabel 8 af te lezen dat het Nibud in 2023 in 19 minima-effectrapportages (van 19 verschillende gemeenten) heeft gekeken naar de begroting van een alleenstaande tot de AOW-gerechtigde leeftijd. In 16 van deze gemeenten had dit huishoudtype op bijstandsniveau een tekort op de begroting, als geen gebruik werd gemaakt van gemeentelijke ondersteuning. Zou de gemeentelijke ondersteuning wel volledig benut worden, dan had een alleenstaande tot de AOW-leeftijd op bijstandsniveau in 5 gemeenten nog steeds een tekort.

Tabel 10 geeft weer dat in 2025 de begroting van een alleenstaande onder de AOW-leeftijd is onderzocht in 15 gemeenten. In dat jaar kon deze alleenstaande in alle 15 gemeenten de begroting rond krijgen als gebruik werd gemaakt van gemeentelijke inkomensondersteuning. Zonder gemeentelijke ondersteuning lukte dat in 1 gemeente niet.

Tabel 8: Tekorten voor en na lokaal minimabeleid 2023

2023	Aantal keren onderzocht in minima effect rapportage	Aantal gemeenten met tekort voor lokaal beleid	Aantal gemeenten met tekort na lokaal beleid
alleenstaande tot AOW-leeftijd	19	16	5
alleenstaande vanaf AOW-leeftijd	18	0	0
eenoudergezin met 2 jonge kinderen	19	0	0
eenoudergezin met 2 oudere kinderen	20	20	2
paar met 2 jonge kinderen	18	18	6
paar met 2 oudere kinderen	20	20	20
paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen	20	18	9
paar vanaf AOW-leeftijd zonder kinderen	13	0	0

In de analyse van 2023 zagen we dat veel huishoudtypen hun begroting niet rond konden krijgen zonder gemeentelijk minimabeleid. Alleen AOW-gerechtigden en eenoudergezinnen met jonge kinderen konden volgens de Nibud-analyse alle noodzakelijke uitgaven uit de minimumvoorbeeldbegroting bekostigen. Inclusief lokaal minimabeleid kon een groter aandeel van de huishoudens alle noodzakelijke uitgaven betalen, maar vooral paren met oudere kinderen hadden niet voldoende inkomen om alle noodzakelijke uitgaven te kunnen doen, zelfs als zij gebruik maakten van alle lokale regelingen.

Tabel 9: Tekorten voor en na lokaal minimabeleid 2024

2024	Aantal keren onderzocht in minima effect rapportage	Aantal gemeenten met tekort voor lokaal beleid	Aantal gemeenten met tekort na lokaal beleid
alleenstaande tot AOW-leeftijd	19	13	0
alleenstaande vanaf AOW-leeftijd	18	0	0
eenoudergezin met 2 jonge kinderen	18	0	0
eenoudergezin met 2 oudere kinderen	18	10	0
paar met 2 jonge kinderen	17	1	0
paar met 2 oudere kinderen	19	19	0
paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen	18	18	5
paar vanaf AOW-leeftijd zonder kinderen	5	0	0

In 2024 is de situatie behoorlijk verbeterd; zonder lokaal minimabeleid kunnen huishoudens boven de AOW-leeftijd en huishoudens met jonge kinderen alle noodzakelijke uitgaven betalen. Inclusief lokaal minimabeleid kunnen alleen paren zonder kinderen tot de AOW-gerechtigde leeftijd in sommige gemeenten niet alle noodzakelijke uitgaven doen.

Tabel 10: Tekorten voor en na lokaal minimabeleid 2025

2025	Aantal keren onderzocht in minima effect rapportage	Aantal gemeenten met tekort voor lokaal beleid	Aantal gemeenten met tekort na lokaal beleid
alleenstaande tot AOW-leeftijd	15	1	0
alleenstaande vanaf AOW-leeftijd	14	0	0
eenoudergezin met 2 jonge kinderen	15	0	0
eenoudergezin met 2 oudere kinderen	15	2	0
paar met 2 jonge kinderen	14	0	0
paar met 2 oudere kinderen	15	15	0
paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen	13	12	0
paar vanaf AOW-leeftijd zonder kinderen	9	0	0

In 2025 zien we dat de situatie opnieuw verbeterd is. Zonder gemeentelijk minimabeleid kunnen huishoudens in de meeste gemeenten de noodzakelijke uitgaven betalen, met uitzondering van paren zonder kinderen tot de AOW-gerechtigde leeftijd en paren met oudere kinderen. In een enkele gemeente kunnen ook alleenstaanden tot de AOW-leeftijd en eenoudergezinnen met oudere kinderen de begroting niet rond krijgen. Inclusief gemeentelijk minima-beleid kunnen alle onderzochte huishoudens alle noodzakelijke uitgaven in 2025 doen.

Dit is een positieve ontwikkeling. Dat de meeste huishoudtypen zonder en alle huishoudtypen met lokaal beleid de noodzakelijke uitgaven kunnen betalen kan voor een belangrijk deel worden toegeschreven aan de uitbreiding van zowel het landelijke inkomensbeleid als de uitbreiding van het gemeentelijke minimabeleid sinds 2023. De adviezen van de commissie sociaal minimum zijn wat dat betreft voor een belangrijk deel gehoord.

Het is belangrijk er hier op te wijzen dat de berekening van de bestedingsruimte van de voorbeeldhuishoudens in de Minima-effectrapportages is gebaseerd op een drietal voorwaarden:

1. Men moet zeer goed met geld kunnen omgaan;
2. Men moet alle inkomensondersteuning aanvragen waar men recht op heeft;
3. Men moet niet of zeer beperkt te maken hebben met persoonlijk onvermijdbare uitgaven. Dit geldt voor bijvoorbeeld huishoudens met een hogere huur dan waar wij in de begrotingen van uitgaan. Of voor mensen met een noodgedwongen hogere energierekening, bijvoorbeeld omdat er sprake is van een slecht geïsoleerde woning.

Kijkend naar deze voorwaarden kan gesteld worden dat er veel verwacht wordt van huishoudens met een laag inkomen. Het Nibud hoort van gemeenten dat in de praktijk niet altijd aan deze voorwaarden wordt voldaan. Het gaat dus om de meest ideale situatie. De daadwerkelijke situatie van huishoudens kan hiervan afwijken.

4.2 Armoedeval

In een minima-effectrapportage worden voor diverse huishoudtypen verschillende inkomensniveaus doorgerekend. Naast het minimuminkomen wordt bijvoorbeeld gekeken naar inkomens op 110, 120 of 130 procent van het netto minimuminkomen.

Het kan voorkomen dat een huishouden met een hoger inkomen minder overhoudt dan hetzelfde huishouden met een lager inkomen, nadat rekening is gehouden met alle noodzakelijke uitgaven. Dit komt doordat landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende maatregelen, zoals huurtoeslag en kindregelingen, er niet op voorhand toe leiden dat een huishouden meer te besteden heeft bij een hoger inkomen. Dit wordt een armoedeval genoemd.

Het Nibud onderscheidt twee soorten armoedevallen, namelijk een armoedeval bij uitstroom vanuit een bijstandsuitkering naar betaald werk (uitstroomval) en een armoedeval bij het meer gaan verdienen (doorstroomval).

Een **uitstroomval** zien we voornamelijk op 110 procent van de geldende bijstandsnorm en specifiek bij eenoudergezinnen. In ruim twee derde van de gemeenten waarvoor het Nibud in de afgelopen twee jaar een minima-effectrapportage heeft opgesteld doet deze uitstroomval zich voor. De oorzaak van deze uitstroomval is tweeledig:

In de eerste plaats gaan we er in de minima-effectrapportages van uit dat bij een inkomen boven bijstandsniveau sprake is van betaald werk. We nemen dan een extra post in de begroting op voor werkgerelateerde kosten. Daarnaast is het in de meeste situaties zo dat er bij een inkomen op 110 procent geen recht meer is op (volledige) kwijtschelding van lokale lasten. Deze factoren samen kunnen leiden tot een armoedeval.

Zoals hierboven aangegeven blijkt uit de minima-effectrapportages dat dit zich voornamelijk voordoet bij eenoudergezinnen. Voor eenoudergezinnen met jonge kinderen nemen we bij een inkomen boven bijstandsniveau ook kosten van kinderopvang in de begroting op. Dit is een deel van de verklaring. Maar ook bij eenoudergezinnen met oudere kinderen, die geen kosten voor kinderopvang maken, doet deze uitstroomval zich voor. Dat kan te maken hebben met de hoogte van de lokale lasten, deze liggen vaak lager voor eenpersoonshuishoudens. Daarom zien we deze uitstroomval niet bij alleenstaanden. Bij paren speelt dat de financiële ruimte tussen 100 en 110 procent groter is dan bij alleenstaande ouders, omdat de bijstandsnorm voor paren hoger is. Paren hebben dus meer ruimte om de genoemde extra uitgaven op te vangen.

Daarnaast is het goed om te realiseren dat bij andere huishoudtypen weliswaar geen uitstroomval zichtbaar wordt, maar dat bij deze huishoudtypen de bestedingsruimte op 110 procent niet evenredig toeneemt met het netto inkomen. Ook zij hebben 'last' van de extra uitgaven op 110 procent.

Een **doorstroomval** zien we in bijna alle onderzochte gemeenten bij de inkomensgrens van het minimabeleid. Veel gemeenten hanteren voor al hun regelingen dezelfde inkomensgrens. Dit is duidelijk naar de inwoners toe, zij weten dan voor alle regelingen of zij wel of niet in aanmerking komen, maar dit kan ook tot een armoedeval leiden.

Dit zien we met name gebeuren bij huishoudens met kinderen. Gemeenten hebben vaak een uitgebreid pakket aan kindregelingen en als het recht op deze regelingen wegvalt heeft dat flinke invloed op de bestedingsruimte van deze huishoudens. Omdat oudere kinderen 'duurder' zijn dan jonge kinderen, kennen veel gemeenten hogere tegemoetkomingen voor oudere kinderen (vanaf de leeftijd dat zij naar het voortgezet onderwijs gaan). Daarom zien we een doorstroomval vaker bij huishoudens met oudere kinderen dan bij huishoudens met jonge kinderen.

Ook zien we vaker een doorstroomval bij paren met (oudere) kinderen dan bij eenoudergezinnen. Dat komt omdat bij paren de zorgtoeslag en de huurtoeslag worden afgebouwd vanaf een inkomenspercentage van 120 procent. (Bij alleenstaanden en bij eenoudergezinnen gebeurt dit pas vanaf 160 procent.) De combinatie van het wegvallen

van gemeentelijke en landelijke ondersteuning heeft uiteraard een groter effect dan alleen het wegvallen van gemeentelijke tegemoetkomingen.

Ten slotte kan de Individuele Inkomenstoeslag (IIT) tot een armoedeval (uitstroomval of doorstroomval) leiden. Zeker wanneer de inkomensgrens van de IIT gelijk is aan bijstandsniveau, kunnen huishoudens die recht hebben op deze toeslag een hogere bestedingsruimte hebben dan huishoudens met werk die geen recht hebben op deze toeslag. Zoals hierboven aangegeven krijgen huishoudens met een inkomen boven bijstandsniveau te maken met werkgerelateerde kosten en komen zij meestal niet meer in aanmerking voor kwijtschelding van lokale lasten. Als zij dan ook geen recht meer hebben op de IIT, zal dit al snel leiden tot een uitstroomval.

Overigens kan erover gediscussieerd worden in hoeverre er gesproken kan worden van een armoedeval wanneer het saldo inclusief IIT vergeleken wordt met een hoger inkomensniveau waar geen recht op de IIT bestaat. De IIT is immers bedoeld voor huishoudens die langdurig op het minimum leven en zeer weinig kans hebben om hun inkomen te verhogen.

Samengevat zien we een uitstroomval vooral op 110 procent vanwege werkgerelateerde kosten en het wegvallen van het recht op kwijtschelding (soms in combinatie met het wegvallen van het recht op IIT). Een doorstroomval zien we voornamelijk bij paren met oudere kinderen bij een inkomensgrens vanaf 120 procent, wanneer het wegvallen van het recht op gemeentelijke ondersteuning samenvalt met de afbouw van landelijke toeslagen.

Gemeenten zouden ervoor kunnen kiezen het recht op hun eigen regelingen getrapt af te bouwen om zo een armoedeval te voorkomen, maar een dergelijke constructie is voor de uitvoering vaak ingewikkelder en voor inwoners niet altijd gemakkelijk te begrijpen. Dit laatste kan dan weer leiden tot onderbenutting van de gemeentelijke inkomensondersteuning, iets dat gemeenten juist willen tegengaan.

Daar komt bij dat wijzigingen in landelijk (of gemeentelijk) beleid, invloed zullen hebben op het zich al dan niet voordoen van een armoedeval. Een gemeente kan ernaar streven om het minimabeleid zodanig vorm te geven dat geen sprake is van armoedevallen, maar zodra er wijzigingen optreden in landelijk beleid, dient het gemeentelijk beleid hier weer op afgestemd te worden. Dit is zowel voor de uitvoering als voor de rechthebbenden een onduidelijke en onwenselijke situatie.

Ten slotte is een armoedeval vaak een tijdelijke situatie: mensen die uitstromen naar werk en die in de loop der tijd meer gaan verdienen of meer uren gaan werken zullen uiteindelijk beter af zijn dan op bijstandsniveau. Het probleem doet zich dus met name voor bij mensen die weinig verdienen en die geen zicht hebben op inkomensverbetering in de toekomst.

Gezien het bovenstaande zien we dat gemeenten er soms bewust voor kiezen geen maatregelen te treffen om een eventuele armoedeval tegen te gaan. Zo geeft een gemeente expliciet aan duidelijkheid naar de inwoner belangrijker te vinden dan een constructie die de aanvraag en toekenning ingewikkelder kunnen maken. In plaats van het tegengaan van een armoedeval, zet deze gemeente in op begeleiding bij de stap naar werk met informatie en nazorg. Ook kunnen gemeenten uitstromers uit de bijstand financieel ondersteunen, bijvoorbeeld met een vergoeding voor woon-werkverkeer (een belangrijke oorzaak van de uitstroomval), als de werkgever daar niet in voorziet.

4.3 Gebruik en bereik

In het bovenstaande is bekeken in welke mate gemeentelijke inkomensondersteunende regelingen bijdragen aan de begroting van huishoudens met een laag inkomen. Hierbij zijn we ervan uitgegaan dat huishoudens alle inkomensondersteuning aanvragen waar zij recht op hebben. In de praktijk blijkt dit lang niet altijd het geval te zijn.

KWIZ onderzoekt al tientallen jaren de minimapopulatie en het bereik van minimaregelingen op gemeentelijk niveau. In een Armoedemonitor rapporteert KWIZ over de kenmerken van de populatie die bij een gemeente in beeld is. Zij doen dit middels een gepseudonimiseerde bestandskoppeling; huishoudens zijn als minimahuishouden in beeld wanneer ze gebruikmaken van een uitkering en/of een minimaregeling. Vanuit dat oogpunt heeft een gemeente nooit zicht op alle minimahuishoudens. Huishoudens die van geen enkele regeling gebruik maken blijven buiten beeld.

Uitgaande van deze benadering wordt hieronder eerst ingegaan op de omvang en samenstelling van de doelgroep. Daarna kijken we naar het aandeel huishoudens dat een gemeente met haar regelingen bereikt. Om dit in beeld te brengen zet KWIZ het gebruik van regelingen af tegen een totale geschatte doelgroep voor de regeling afhankelijk van leeftijdsvoorwaarden, inkomensgrenzen en vermogensgrenzen en referteperiodes.¹⁰

Indeling naar gemeenten

In dit rapport gebruiken we een indeling naar gemeenten. In de resultaten over de beleidsdoelstellingen gebruiken we de verdeling naar G4-gemeenten, G40-gemeenten en kleine gemeenten. In onderstaande resultaten vanuit de Armoedemonitoren – oftewel de cijfers over het bereik van de doelgroep met het gemeentelijk ondersteuningsaanbod – hanteren we een andere indeling naar gemeenten. Namelijk: kleine gemeenten (tot 50.000 inwoners), middelgrote gemeenten (50.000 – 100.000 inwoners) en grote gemeenten (> 100.000 inwoners) – zoals hierboven toegelicht.

We hanteren hier bewust een andere indeling, omdat de gepresenteerde cijfers over de effectiviteit gebaseerd zijn op praktijkgericht onderzoek. KWIZ beschikt over vergelijkingscijfers van gemeenten die opdracht hebben gegeven om een Armoedemonitor op te stellen in de tijdsperiode van de afgelopen 3 jaar. In deze vergelijking kunnen we niet dezelfde indeling aanhouden als eerder in het rapport; momenteel zitten geen G4-gemeenten in de vergelijkingscijfers, enkele G40-gemeenten en met name kleine gemeenten ('klein' volgens de definitie dat ze niet tot de G4 of G40 behoren). Om wel een beeld te kunnen geven van eventuele verschillen tussen gemeenten van verschillende omvang én om in deze drie categorieën voldoende informatie te behouden, kiezen we in deze weergave voor een indeling naar kleine, middelgrote en grote gemeenten op basis van inwoneraantallen.

4.3.1 Omvang en samenstelling populatie

Gemeenten hanteren inkomens- en vermogensgrenzen in hun minimabeleid. Op basis van deze grenzen is er sprake van een totale doelgroep, namelijk het deel van de totale inwonerspopulatie binnen de gemeente dat aanspraak mag maken op het minimabeleid. KWIZ maakt een schatting van de totale doelgroep van het minimabeleid in de gemeenten waarvoor zij een Armoedemonitor opstellen. Deze schatting wordt gemaakt met een model gebaseerd op openbare CBS-cijfers, CBS-cijfers per gemeente, ervaringscijfers en kengetallen. Gemiddeld genomen schatten we dat op bijstandsniveau 5 tot 8 procent van

¹⁰ De totale doelgroep schat KWIZ in op basis van de Armoede Index – een door KWIZ ontwikkeld schattingsmodel. Dit is gebaseerd op geëxtrapoleerde CBS-gegevens, kengetallen en gemeentelijke gebruikscijfers.

de inwoners in de gemeente een inkomen heeft op 100 procent Wsm (wettelijk sociaal minimum) en een vermogen binnen de grenzen van de Participatiewet. Op 110 procent Wsm gaat het gemiddeld om 6 tot 9 procent van de inwoners in de gemeente. En op 120 procent Wsm gaat het om 7 tot 11 procent van de totale inwonersgroep. Binnen deze schattingen per inkomensniveau geven we hierboven een marge aan (bijvoorbeeld: 5 tot 8 procent), omdat we zien dat tussen kleine, middelgrote en grote gemeenten verschillen bestaan. Over het algemeen is het aandeel huishoudens met een laag inkomen en een laag vermogen hoger in grote gemeenten, dan in kleine en middelgrote gemeenten.

Bereik van de populatie

Gemeenten proberen om de doelgroep van het minimabeleid te bereiken met de beschikbare ondersteuning en streven vaak naar een zo hoog mogelijk bereik van minimaregelingen. Echter, uiteraard zijn er in alle gemeenten huishoudens die voldoen aan de inkomens- en vermogensgrenzen, maar die geen gebruikmaken van een uitkering en/of minimaregeling. Deze huishoudens mogen aanspraak maken op ondersteuning, maar zijn door niet-gebruik niet in beeld bij de gemeente. Oftewel: er zit verschil tussen de totale doelgroep van het minimabeleid (beschreven in de vorige alinea) en de doelgroep die gemeenten daadwerkelijk bereiken. In de Armoedemonitoren van KWIZ wordt voor gemeenten in beeld gebracht welk deel van de totale geschatte doelgroep zij bereiken met hun minimabeleid, en hoe het bereik van de minimaregelingen eruitziet. Hieronder gaan we verder in op de groep minima die door gemeenten daadwerkelijk wordt bereikt met gemeentelijke ondersteuning (uitkering en minimaregelingen).

In totaal hebben gemeenten 4 tot 8 procent van het totale aantal huishoudens binnen de gemeente *in beeld* als huishouden met een inkomen op 100 procent Wsm. Het daadwerkelijke aandeel huishoudens met een inkomen op 100 procent Wsm kan iets hoger liggen (geschat op 5 tot 8 procent van alle huishoudens in de gemeente), maar gemeenten hebben gemiddeld 4 tot 8 procent van de totale inwoners van de gemeente in beeld. Oftewel: de gemeente heeft 4 tot 8 procent van alle huishoudens in de gemeente bereikt met ondersteuning in de vorm van een uitkering en/of regeling – dit is een (zeer) groot aandeel van de huishoudens die hier aanspraak op mogen maken.

Het aandeel huishoudens met een minimuminkomen dat *in beeld* is bij de gemeente, ligt in grote gemeenten over het algemeen hoger dan in kleine of middelgrote gemeenten. Daarnaast geldt dat gemeenten verhoudingsgewijs een groter deel minimahuishoudens op bijstandsniveau in beeld hebben dan op de inkomensniveaus daarboven (dit is te verklaren doordat inwoners vanwege hun bijstandsuitkering in beeld zijn bij de gemeente; ook is het gebruik van regelingen onder die groep het hoogst).

Tabel 11: Aandeel huishoudens dat als minima bij de gemeente in beeld is (cumulatief)

Inkomen	Kleine gemeenten	Middelgrote gemeenten	Grote gemeenten
Tot 100% Wsm ¹¹	4%	5%	8%
Tot 110% Wsm	5%	6%	7% ¹²
Tot 120% Wsm	5%	8%	11%
Tot 130% Wsm	6%	8%	11%

¹¹ Wettelijk sociaal minimum.

¹² We geven hier cumulatieve percentages weer. Toch is het totale aandeel minimahuishoudens op 110 procent Wsm lager dan op bijstandsniveau, omdat slechts één gemeente in de categorie 'grote gemeenten' op 110 procent Wsm gerapporteerd is in de Armoedemonitor.

In de Armoedemonitor rapporteert KWIZ over drie inkomensbronnen: een uitkering vanuit de Participatiewet (zoals bijstand), een AOW-uitkering en een overig inkomen (zoals inkomen uit loondienst, ondernemerschap of een WIA- of WW-uitkering). In kleine en middelgrote gemeenten ligt het aandeel huishoudens (dat in beeld is) met een uitkering vanuit de Participatiewet veelal hoger dan in grote gemeenten. Grote gemeenten hebben daarentegen een iets groter aandeel huishoudens met een overig inkomen in beeld.

Tabel 12: Inkomensbron van de minimahuishoudens

Inkomensbron	Kleine gemeenten	Middelgrote gemeenten	Grote gemeenten
Participatiewet	44%	43%	37%
AOW	20%	20%	23%
Overig inkomen	35%	37%	41%

De verdeling naar huishoudtypen van de minimahuishoudens die in beeld zijn, is vergelijkbaar tussen kleine, middelgrote en grote gemeenten. Over het algemeen is ruim de helft van de minimahuishoudens alleenstaand (50 tot 55 procent). Verder bestaat 20 tot 30 procent van de minimahuishoudens uit gezinnen met minderjarige kinderen.

Tabel 13: Huishoudtype van de minimahuishoudens

Huishoudtype	Kleine gemeenten	Middelgrote gemeenten	Grote gemeenten
Alleenstaanden	53%	53%	57%
Eenoudergezin met minderjarige en eventueel meerderjarige kinderen	15%	16%	12%
Eenoudergezin met meerderjarige kinderen	5%	5%	7%
Meerpersoonshuishouden zonder kinderen	11%	10%	11%
Meerpersoonshuishouden met minderjarige en eventueel meerderjarige kinderen	13%	14%	11%
Meerpersoonshuishouden met meerderjarige kinderen	3%	3%	3%

Op basis van historie in de registratiebestanden van uitkering en regelingen kan de duur van een minimuminkomen vastgesteld worden. Over het algemeen ligt de groep 'nieuwe minima' rond de 10 procent; dit zijn huishoudens die korter dan een jaar een minimuminkomen hebben. Onder deze groep is de kans op uitstroom gemiddeld groter. De groep langdurige minima – huishoudens die drie jaar of langer een minimuminkomen hebben – ligt gemiddeld tussen de 70 en 80 procent onder huishoudens met een inkomen tot ongeveer 120 procent van het Wsm. Op bijstandsniveau ligt dit aandeel dikwijls hoger.

Tabel 14: Langdurigheid van een minimuminkomen

Inkomensniveau	Kleine gemeenten	Middelgrote gemeenten	Grote gemeenten
Tot 100% Wsm	6%	7%	9%
Tot 110% Wsm	6%	7%	8%
Tot 120% Wsm	7%	10%	12%
Tot 130% Wsm	8%	8% ¹³	12%

¹³ Het betreft in deze categorie slechts twee gemeenten waar de Armoedemonitor op 130 procent is gerapporteerd.

Ongeveer de helft van de kinderen in gezinnen met een minimuminkomen die bij de gemeente in beeld is woont in een eenoudergezin en de andere helft in een tweeoudergezin. Als het aantal kinderen in eenoudergezinnen met een minimuminkomen wordt afgezet tegen alle kinderen in eenoudergezinnen, zien we dat kinderen in eenoudergezinnen een (veel) grotere kans hebben om op te groeien in een gezin met een minimuminkomen dan kinderen in tweeoudergezinnen.

Huishoudtype	Kleine gemeenten	Middelgrote gemeenten	Grote gemeenten
Eenoudergezin	46%	45%	48%
tweeoudergezin	54%	55%	52%

4.3.2 Bereik per regeling

Hieronder staan een aantal veelvoorkomende typen regelingen met, per regeling, het gemiddelde bereik onder de betreffende doelgroep (gecorrigeerd naar inkomens- en vermogensgrens, leeftijdsvoorwaarden en referteperiodes).

Tabel 15: Gemiddeld bereik van de gemeentelijke miniregelingen

Regeling	Kleine gemeenten	Middelgrote gemeenten	Grote gemeenten	Gemiddeld bereik
Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen	62%	68%	76%	65 – 75%
Bijzondere bijstand	24%	21%	25%	20 – 30%
Individuele inkomens toeslag	48%	52%	44%	45 – 55%
Collectieve zorgverzekering	31%	38%	52%	40 – 50%
Participatieregeling voor volwassenen	28%	24%	53%	30 – 50%
Participatieregeling voor kinderen	39%	31%	48%	35 – 45%
Jeugdfonds Sport & Cultuur	27%	14%	23%	20 – 30%
Stichting Leergeld	39%	39%	46%	35 – 45%
Schoolkosten	14%	52%	43%	-

Het valt op dat het bereik van de regelingen vooral verschilt *tussen* de regelingen. Het bereik van de collectieve zorgverzekering ligt bijvoorbeeld gemiddeld lager dan van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Voor deze verschillen is een algemene en een aantal regeling specifieke verklaringen te geven. Hieronder worden deze kort toegelicht.

Algemene verklaring: de inkomensgrens

Huishoudens op bijstandsniveau vragen verhoudingsgewijs regelingen het vaakst aan en gebruiken deze daarmee ook het meest. Deze huishoudens zijn namelijk al in beeld en worden dus ook vaker gewezen op andere regelingen in het ondersteuningsaanbod. Huishoudens op 110-130 procent van het Wsm maken relatief minder gebruik van verschillende regelingen. Dit zorgt ervoor dat regelingen met een lagere inkomensgrens, zoals de kwijtschelding van gemeentelijke belasting, verhoudingsgewijs vaker een hoger bereik hebben.

Regeling specifieke verklaringen

Kwijtschelding lokale lasten

De kwijtschelding van gemeentelijke belastingen heeft vaak het hoogste bereik; deze regeling is breed toepasbaar voor mensen op bijstandsniveau. Bovendien heeft iedereen – ook binnen de populatie huishoudens met een minimuminkomen – te maken met gemeentelijke belastingen. Veelal gaat het ook om een aanzienlijk bedrag in de (jaar)begroting van huishoudens met een minimuminkomen, waardoor deze regeling aantrekkelijk is om aan te vragen. Daarnaast hanteren gemeenten veelal automatische toekenning van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen, bijvoorbeeld als huishoudens hier vorig jaar ook aanspraak op hadden. Voor de kwijtschelding geldt ook dat de inkomensgrens laag is. Onder huishoudens met een inkomen op bijstandsniveau is het gebruik van regelingen verhoudingsgewijs vaak hoger dan in andere inkomensgroepen; dat zien we terug in een relatief hoog gemiddeld bereik van de kwijtschelding.

Bijzondere bijstand

De bijzondere bijstand heeft een gemiddeld lager bereik dan verschillende andere regelingen. De bijzondere bijstand is bedoeld voor bijzondere, noodzakelijke (en soms ook incidentele) kosten, die niet nader omschreven zijn. Hierdoor weten huishoudens misschien niet altijd of en voor welke kosten zij bijzondere bijstand kunnen aanvragen. Bovendien hebben niet alle huishoudens ieder jaar te maken met noodzakelijke kosten waarvoor ze een vergoeding aanvragen.

In de berekening is de gebruikersgroep afgezet tegen de totale doelgroep die gebruik kan maken van de bijzondere bijstand (gebaseerd op de inkomens- en vermogensgrenzen). Dit betekent dat iemand die geen bijzondere noodzakelijke kosten heeft, en geen bijzondere bijstand aanvraagt valt onder de groep die niet is bereikt met de bijzondere bijstand. De onderbouwing voor deze weergave is dat we hiervoor niet willen afwijken van andere regelingen. Voor alle regelingen is er sprake van een totale doelgroep, of huishoudens daar wel of niet gebruik van maken kan worden beïnvloed op hun feitelijke of ervaren behoefte en hun kennis van de beschikbaarheid van de regeling. Bovendien is het ook technisch niet mogelijk om een meer specifieke berekening te maken van de omvang van de groep huishoudens die noodzakelijke, bijzondere kosten had. Als huishoudens deze kosten hadden, maar zich niet hebben gemeld voor ondersteuning (omdat de mogelijkheid niet bekend is, of om andere redenen) dan heeft de gemeente daar geen zicht op.

Individuele inkomenstoeslag

De individuele inkomenstoeslag heeft een relatief stabiel bereik tussen verschillende gemeentegroottes omdat de voorwaarden vergelijkbaar zijn (de referteperiode ligt bijvoorbeeld vaak op 36 maanden). Daarnaast zien we dat een groot aandeel van de minima (die in beeld zijn bij de gemeente) een langdurig laag inkomen heeft. Doordat deze huishoudens al in beeld zijn, zijn zij beter te bereiken.

Als kanttekening bij de weergave van de percentages over het bereik van de IIT in de praktijk, merken we op dat de wet voorschrijft dat in iedere situatie individueel bekeken moet worden of er (naast voldoen aan inkomens- en vermogensgrenzen en de referteperiode) zicht is op inkomensverbetering en of er aan de inspanningsverplichting is voldaan. Dat maakt het lastig om de doelgroep volledig vast te stellen – de weergegeven cijfers geven een beeld van de praktijk, maar de nuance over zicht op inkomensverbetering en de inspanningsverplichting kan technisch niet verwerkt worden in de berekening omdat hier geen cijfers over bekend zijn op gemeentelijk niveau (als die er

al waren, was dat ook alleen van huishoudens die zich hebben gemeld en bij wie deze inschatting zou zijn gemaakt).

Tot slot, met de nieuwe Participatiewet in Balans wordt het mogelijk om de IIT ambtshalve toe te kennen; mogelijk zorgt dit de komende jaren voor een toename in het bereik.

Collectieve zorgverzekering

De meeste gemeenten bieden een collectieve zorgverzekering aan, maar het aanbod aan pakketten verschilt. Hierbij speelt de doelstelling van de gemeente een rol: ondersteunen we alle huishoudens met een minimuminkomen met een passend pakket? Of bieden we een uitgebreid pakket aan voor inwoners met hoge zorgkosten? Een smal aanbod aan pakketten kan leiden tot minder of meer interesse en/of behoefte voor het afsluiten van een collectieve zorgverzekering. Sommige gemeenten bieden ook ondersteuning aan bij het kiezen van een passende (reguliere) zorgverzekering – ook dat kan invloed hebben op het bereik van de collectieve zorgverzekering.

Participatieregelingen

Het bereik van de participatieregelingen voor volwassenen en kinderen verschilt, maar ligt gemiddeld tussen de 30 en 50 procent onder de doelgroep. Binnen deze regelingen komen we de grootste variatie in opzet en voorwaarden van de regelingen tegen.

Participatieregelingen op declaratiebasis hebben vaak een lager gebruik dan regelingen in natura of regelingen waarbij huishoudens een geldbedrag op hun rekening krijgen.

Verder verschilt het beschikbare budget per persoon per gemeente; in gemeenten met een laag budget zien we ook vaak een lager bereik (omdat het dan een grotere drempel is om alle inkomensgegevens en bewijsstukken aan te leveren).

Veel grotere gemeenten maken gebruik van een stadspas wat het gebruik van regelingen voor de doelgroepen vergemakkelijkt. Ook kunnen de stadspassen dienen als toetsingsinstrument voor andere regelingen (als een inwoner een pas heeft, is het inkomen getoetst en kan ook een andere regeling worden toegekend).

Een kanttekening is dat er verschil kan bestaan tussen het bezit van een dergelijke participatiepas en het gebruik ervan. Participatiepassen worden bijvoorbeeld in verschillende gemeenten ambtshalve toegekend voor huishoudens met een bijstandsuitkering. Het verstrekken van een stadspas betekent echter nog niet dat deze ook gebruikt wordt. Afhankelijk van de registratiewijze is inzichtelijk of de pas ook gebruikt wordt of weinig tot niet.

Bij een stadspas speelt het ook een rol of huishoudens in de stad zelf wonen of in het aangrenzend gebied. Stadspassen worden ook aangeboden in omliggende gemeenten, maar het aanbod is in de grote steden zelf groter dan in de randgemeenten. Inwoners van de aangrenzende gebieden moeten dan eerst naar de stad reizen om de pas te gebruiken.

4.4 Werkzame elementen in de uitvoering

Een laatste manier om naar effectiviteit te kijken heeft betrekking op de uitvoering van het geformuleerde beleid: ontvangen inwoners die dat nodig hebben op een effectieve manier ondersteuning en zorg? Dit is een vraag die sterk samenhangt met toegang en bereik. Hebben huishoudens toegang tot het gemeentelijke minimabeleid en bereikt dit beleid de huishoudens vervolgens ook daadwerkelijk.

Om deze vraag te beantwoorden maakten wij gebruik van de inzichten van Movisie op dit gebied. In 2023 heeft Movisie in opdracht van de VNG een bronnenstudie gedaan naar elementen die werken, bevorderen en juist niet werken. Het resultaat hiervan is een lijst met werkzame (en niet werkzame) elementen die de toegang en daarmee het bereik van gemeentelijke minimaregelingen positief en negatief beïnvloeden.

Elementen die werken variëren van vertrouwen en veiligheid, deskundigheid van professionals tot laagdrempelig contact en integraliteit in de samenwerking tussen verschillende uitvoeringsinstanties.

Verder bevorderlijk zijn elementen zoals een gezamenlijke visie op armoede- en schuldenproblematiek, ruimte en vertrouwen in professionals organisaties die blijven leren en korte lijnen voor samenwerking.

Belemmerende elementen zijn hoge administratieve lasten, financiële tekorten bij gemeenten en andere uitvoerders, wetten en beleid die elkaar tegenwerken en verkeerde financiële prikkels.

Binnen de gemeentelijke beleidsplannen zien we dat veel van deze elementen toegepast worden door gemeenten. Vrijwel alle gemeenten formuleren een gezamenlijk visie op armoede- en schuldenproblematiek of hebben in de afgelopen jaren een dergelijke visie geformuleerd op basis van landelijke richtlijnen en akkoorden en de gemeentelijke context.

In de beleidsdocumenten komen de elementen genoemd door Movisie regelmatig terug, hoewel niet altijd allemaal of in eenzelfde volgorde. De meeste gemeenten benadrukken elementen als 'eenvoud', 'de inwoner als uitgangspunt' en 'laagdrempelig contact'.

Operationele doelen die hierbij benoemd worden zijn 'het vereenvoudigen van aanvraagprocessen en regelingen' of 'het laagdrempelig aanbieden van informatie over regelingen'. Sommige gemeenten gaan daarin verder door 'de wijken in te gaan'. Dit is hierboven ook benoemd als outreachend werken.

Deze uitvoeringsbeginselen laten zich niet gemakkelijk meten maar bieden een kader om professionals te trainen, zodat ze de mensen die ze willen ondersteunen beter bereiken en faciliteren. Gemeenten stellen dat dergelijke beginselen bijdragen aan het verwezenlijken van overkoepelende doelen zoals het tegengaan van kansenongelijkheid of zorgen dat iedereen mee kan doen. Verschillende gemeenten beogen de effectiviteit van deze beginselen te monitoren door te kijken naar een aantal concretere subdoelen.

Voor schulden kan het bijvoorbeeld gaan om:

- Toename van het aantal afgeronde MSNP- en SHV-trajecten;
- Daling van het aantal woningontruimingen of gas/licht/water-afsluitingen binnen de gemeente.

Voor armoedebeleid gaat het om onder andere:

- Toename van het percentage gebruikers van gemeentelijke regelingen binnen de doelgroep;
- Afname van het aantal huishoudens op verschillende percentages van het sociaal minimum dat niet rond kan komen;
- Het aantal personen binnen de doelgroep dat lid is van sportclubs/muziekscholen etc. neemt toe.

Het behalen van de overkoepelende doelen zou dan getoetst worden op basis van deze concrete doelen. De beleidsstukken zelf bevatten geen informatie over de mate waarin deze doelen behaald zijn. Monitoren en andere rapportages moeten uitwijzen in hoeverre gemeenten hierin geslaagd zijn.

Ondanks het benoemen van concretere doelen bestaat er wel een spanningsveld tussen de doelen die gemeenten benoemen. Sommige gemeenten stellen bijvoorbeeld het concrete doel dat het percentage mensen in de gemeente onder de armoedegrens moet dalen. Andere gemeenten wijzen (terecht) op het feit dat gemeentelijk minimabeleid niet meegenomen wordt in de inkomens-of-uitgavenberekening van de armoedegrens.

Ook kan niet gesteld of getoetst worden in hoeverre gemeentelijk minimabeleid leidt tot een daling van het percentage mensen in armoede. Bovendien, zo stellen deze gemeenten, hebben andere factoren als werkgelegenheid en het landelijke beleid een veel sterker effect op het percentage mensen in armoede, factoren die slechts beperkt binnen of volledig buiten de controle of invloed van veel gemeenten vallen.

Uit de uitvoeringsplannen van gemeenten komt naar voren gekomen dat zij kennisnemen en gebruik maken van veel van de benoemde werkzame elementen. De inzet van deze elementen zijn een middel om de concrete doelen te bereiken. De mate waarin al deze doelen bereikt worden, kunnen we op basis van de input voor dit onderzoek niet eenduidig zeggen.

5. Samenvatting en conclusies

Deze quickscan geeft een overzicht van de doelstellingen, instrumenten en waar mogelijk effecten van gemeentelijk minimabeleid. Belangrijkste vraag daarbij is in hoeverre de instrumenten die gemeenten inzetten bijdragen aan de het bereiken van de geformuleerde doelstellingen.

Doelstellingen en output indicatoren

Het hoofddoel van gemeentelijk minimabeleid is dat inwoners kunnen meedoen in de samenleving. Een laag inkomen of het hebben van schulden kan ervoor zorgen dat dit niet lukt. In het minima- en schuldhelpverleningsbeleid richten gemeenten zich op het voorkomen en bestrijden van armoede en schulden, waarmee belangrijke belemmeringen om mee te doen worden weggenomen.

Uit de analyse van de beleidsplannen is naar voren gekomen dat gemeenten daarbij veelal dezelfde subdoelen nastreven: het creëren van financiële rust, het versterken van bestaanszekerheid en het vergroten van kansen voor inwoners, vooral voor kinderen. Deze gedeelde richting vormt het fundament van het lokale minimabeleid, maar de manier waarop gemeenten dit uitwerken laat verschillen zien.

Gemeentegrootte lijkt hierin een bepalende factor te zijn. In dit onderzoek hebben we onderscheid gemaakt naar de G4, de G40 en kleinere gemeenten. Voor de G4-gemeenten is het minimabeleid onderdeel van een breder systeem van sociale programma's waarin integrale samenwerking structureel is uitgewerkt. De G40-gemeenten hebben hun doelen concreter geformuleerd en doorgaans per beleidsveld geordend, terwijl de kleinere gemeenten zich beperken tot compacte en overzichtelijke beleidsdoelen die zich richten op toegankelijkheid, eenvoud en versterking van de basisvoorzieningen.

In hun uitvoeringsplannen hebben gemeenten de doelstellingen verder geconcretiseerd en uitgewerkt in output-indicatoren zoals aantal deelnemers of uitkeringsduur. Aan de indicatoren zijn vervolgens de benodigde acties en budgetten gekoppeld. Gemeenten nemen in die aanpak vaak al dan niet bewust werkzame elementen mee.

In dit onderzoek hebben we geen informatie gevonden waaruit blijkt of deze doelen ook behaald worden. Ook is niet duidelijk of het behalen van deze output-indicatoren bijdraagt aan het daadwerkelijke doel van 'meedoen van alle inwoners'. Daarmee kunnen we dan ook niet direct een uitspraak te doen over de effectiviteit van het beleid.

Instrumentarium

Het instrumentarium dat door gemeenten wordt ingezet kent, ondanks de veelheid aan regelingen, ook veel overeenkomsten. Naast de verplichte regelingen zoals IIT, Individuele studietoelage en bijzondere bijstand zien we bij alle onderzochte gemeenten de mogelijkheid tot kwijtschelding van lokale lasten, een collectieve zorgverzekering dan wel een andere vorm van compensatie voor zorgkosten, een schoolkostenregeling en meedoen- of participatieregelingen.

De wijze waarop dit is georganiseerd verschilt tussen gemeenten. Zo kunnen schoolkosten en participatie vanuit één kindregeling worden vergoed of zijn opgesplitst in twee aparte regelingen. Een participatieregeling kan gelden voor volwassenen en voor kinderen, maar kan ook worden opgedeeld naar leeftijd. Ook de soort kosten die vanuit de verschillende regelingen vergoed kunnen worden zijn niet altijd eenduidig: een fiets wordt in de ene

gemeente vergoed vanuit de schoolkostenregelingen, andere gemeenten beschouwen dit als onderdeel van de participatieregeling.

Daarnaast werken sommige gemeenten met een declaratiesysteem, anderen verstrekken een vast bedrag of werken met voorzieningen in natura. Met name grotere gemeenten bieden vaak een participatiepas of Stadspas aan, die als toegangsinstrument tot meerdere regelingen kan dienen.

Ten slotte kan de uitvoering van participatieregelingen worden belegd bij particulieren fondsen zoals Stichting Leergeld, het Jeugdfonds Sport en Cultuur of het Volwassenenfonds Sport en Cultuur. Andere gemeenten doen de uitvoering zelf en beschouwen de fondsen als een aanvulling op het minimabeleid.

Bovenstaande factoren kunnen het beeld geven van een versnipperd en weinig eenduidig minimabeleid, maar zoals gezegd is de basis van het beleid veelal overeenkomstig.

Effectiviteit van beleid: toereikend inkomen, armoedeval en bereik

Op basis van de bestudeerde beleidsdocumenten is het lastig iets te zeggen over de effectiviteit van het beleid. Wel kunnen we in beeld brengen wat de invloed van gemeentelijk beleid is op de bestedingsruimte van huishouden, op het al dan niet voorkomen van een armoedeval en op het gebruik van regelingen.

In deze quickscan is daarom gekeken naar de mate waarin huishoudens in verschillende gemeenten (theoretisch) alle noodzakelijke uitgaven kunnen bekostigen. Ook hebben we een overzicht gegeven van mogelijke uitstroom- of doorstroomvallen. Deze analyses zijn gemaakt op basis van de Nibud Minima-effectrapportages. Daarnaast hebben we het gebruik en niet-gebruik van gemeentelijke minimaregelingen in beeld gebracht. Hiervoor zijn de Armoedemonitoren van KWIZ gebruikt.

Deze analyses laten zien dat in de jaren 2023 – 2025 de financiële situatie van huishoudens met een laag inkomen is verbeterd. In de gemeenten die in 2025 een MER hebben laten uitvoeren, zien we dat alle onderzochte huishoudtypen op papier rond moeten kunnen komen. Daarvoor moeten zij wel alle landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende regelingen aanvragen, waar zij voor in aanmerking komen. Ook de andere twee Nibud-voorwaarden, zeer goed met geld om kunnen gaan en geen persoonlijk onvermijdbare kosten hebben, blijven noodzakelijk om de maandbegroting rond te krijgen.

Verder zien we dat, hoe gemeenten hun minimabeleid ook hebben vormgegeven, uitstroom- en doorstroomvallen zich steeds op hetzelfde moment manifesteren. Een uitstroomval zien we vaak op 110 procent van de geldende bijstandsnorm als gevolg van werkgerelateerde kosten en het wegvallen van het recht op (volledige) kwijtschelding van lokale lasten.

Een doorstroomval doet zich vooral voor bij de inkomensgrens van het minimabeleid en dan met name bij paren met kinderen. De oorzaak van een doorstroomval zit vaak in een combinatie van het wegvallen van gemeentelijke ondersteuning en de afbouw van landelijke toeslagen.

Het getrapd afbouwen van het recht op gemeentelijke regelingen zou hiervoor een oplossing kunnen zijn, maar een dergelijke constructie is voor de uitvoering vaak ingewikkelder en voor inwoners niet altijd gemakkelijk te begrijpen. Dit laatste kan leiden tot niet-gebruik van de gemeentelijke inkomensondersteuning.

Daar komt bij dat wijzigingen in landelijk (of gemeentelijk) beleid, invloed zullen hebben op het zich al dan niet voordoen van een armoedeval. Een gemeente kan ernaar streven om het minimabeleid zodanig vorm te geven dat geen sprake is van armoedevallen, maar

zodra er wijzigingen optreden in landelijk beleid, dient het gemeentelijk beleid hier weer op afgestemd te worden. Dit is zowel voor de uitvoering als voor de rechthebbenden een onduidelijke en onwenselijke situatie.

Ten slotte is een armoedeval vaak een tijdelijke situatie: mensen die uitstromen naar werk en die in de loop der tijd meer gaan verdienen of meer uren gaan werken zullen uiteindelijk beter af zijn dan op bijstandsniveau. Het probleem doet zich dus met name voor bij mensen die weinig verdienen en die geen zicht hebben op inkomensverbetering in de toekomst. Begeleiding van deze groep met nazorg en eventueel financiële ondersteuning is dan effectiever dan het ingewikkelder maken van de (inkomens)voorwaarden die aan een regeling verbonden zijn.

Als we kijken naar het (niet)gebruik van regelingen zien we dat het bereik van gemeentelijke regelingen gemiddeld tussen de 30 en 50 procent ligt, alleen het bereik van de kwijtschelding van lokale lasten ligt hoger, tussen de 65 en 75 procent.

De ambitie om het niet-gebruik van regelingen terug te dringen zien we dan ook in veel beleidsplannen terug. Gemeenten schrijven hierover dat inwoners vaak niet weten waar ze recht op hebben, dat het aanvraagproces te ingewikkeld is of dat schroom, wantrouwen of beperkte taalvaardigheid de toegang bemoeilijken. Dat leidt tot een duidelijke beleidslijn: regelingen moeten eenvoudiger, actiever worden aangeboden en beter aansluiten bij de leefwereld van inwoners.

Ook zien we dat in vrijwel alle onderzochte gemeenten wijkgericht, outreachend en vraaggestuurd werken een rol speelt in de manier waarop armoede- en schuldenbeleid wordt vormgegeven. Gemeenten proberen hun dienstverlening dicht bij inwoners te organiseren, proactiever te signaleren en ondersteuning beter laten aansluiten op de leefwereld. Gemeenten slagen er vooralsnog niet in hiermee het gebruik fors te vergroten. We weten op basis van deze analyse echter niet hoe dit doorwerkt in de praktijk en waar dat wel of geen problemen oplevert.

Een ander opvallend punt met betrekking tot het gebruik van regelingen is dat het bereik vooral verschilt tussen de regelingen en minder tussen gemeenten. Het bereik van de collectieve zorgverzekering ligt bijvoorbeeld gemiddeld lager dan van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.

Tot slot

Samenvattend kan worden gesteld dat gemeenten met hun minimabeleid veelal dezelfde doelen nastreven en hiervoor soortgelijke instrumenten inzetten. Hoe een en ander in de praktijk wordt uitgewerkt verschilt wel van gemeente tot gemeente. In de uitvoering van het beleid gebruiken gemeenten wel werkzame elementen, maar het zicht op het daadwerkelijke effect van het beleid op de hoofddoelstellingen is lastig vast te stellen en lijkt te ontbreken.

Wat betreft de inkomenssituatie van huishoudens zien we dat het in alle gemeenten op papier makkelijker is geworden om de noodzakelijke uitgaven te kunnen doen. Aandachtspunt is de armoedeval die door een complex samenspel van lokale en landelijke regelingen niet altijd voorkomen wordt. Daarnaast heeft het niet-gebruik van regelingen de aandacht van gemeenten, maar op onderdelen is het gebruik alsnog laag.

Bijlage 1 | Methodologie AI-extractie armoedebelidsdocumenten

Voor dit onderzoek zijn armoedebelidsdocumenten van Nederlandse gemeenten geanalyseerd met behulp van kunstmatige intelligentie (AI). Het doel van de extractie was om beleidsinformatie op een gestructureerde en reproduceerbare wijze uit PDF-documenten te halen. Hierbij is gekeken naar documentopbouw, strategische pijlers, beleidsdoelen, subdoelen, gemeentelijke regelingen en beleidsacties.

De extractie verliep gefaseerd. In de eerste stap werd de documentstructuur vastgesteld: om welke gemeente het gaat, welke periode wordt beschreven en of het document is opgebouwd rond specifieke pijlers. Vervolgens zijn de beleidsdoelen geëxtraheerd, waarbij onderscheid is gemaakt tussen hoofddoelen en subdoelen. In de derde fase zijn regelingen en acties parallel uit de documenten gehaald; regelingen betreffen formele financiële voorzieningen voor inwoners, terwijl acties de uitvoeringsmaatregelen van de gemeente omvatten, zoals schuldhelpverlening of vroegsignalering. In de vierde stap zijn dubbele vermeldingen verwijderd en is gecontroleerd of items correct als doel, regeling of actie zijn geclassificeerd.

Voor deze analyse zijn geavanceerde Large Language Models (LLM's) ingezet. Deze modellen kregen per stap duidelijke instructies met definities, voorbeelden en criteria, zodat zij beleidsinhoud nauwkeurig konden onderscheiden. De uitvoer is vastgelegd in vooraf gedefinieerde structuren, waardoor elk doel, elke regeling en elke actie dezelfde set kenmerken bevat. Een belangrijk uitgangspunt was selectiviteit: alleen expliciete beleidsinhoud is opgenomen; impliciete interpretaties zijn bewust buiten beschouwing gelaten.

De kwaliteit van de extracties is steekproefsgewijs gecontroleerd. Enkele gemeenten zijn handmatig nagekeken om te beoordelen of de belangrijkste beleidsdoelen, regelingen en acties correct waren herkend. Waar afwijkingen werden gevonden, zijn de instructies verfijnd en is de extractie opnieuw uitgevoerd. Daarnaast is per extractie metadata vastgelegd (zoals modeltype en verwerkingstijd) om reproduceerbaarheid te borgen.

Deze aanpak levert een consistente en schaalbare methode op voor het analyseren van gemeentelijke armoedebelidsteksten, waarbij beleidsinhoud op uniforme wijze kan worden vergeleken tussen gemeenten.

Bijlage 2 | Analyse regelingen, Voorzieningenwijzer en Omgevingsinstrument (belastingdienst)

Bij het in kaart brengen van het aantal regelingen is gebruik gemaakt van twee verschillende databases.

- Data uit het Omgevingsinstrument van de Belastingdienst
- Data vanuit de Voorzieningenwijzer.

De databases bevatten elk een overzicht van het aantal unieke regelingen per gemeente. In totaal tussen de 3500 en 4500 regelingen. Dit lijkt veel maar deze lijst bevat ook 341(342) verschillende IIT-regelingen, 341(342) verschillende bijzondere bijstandsregelingen en 341(342) verschillende studietoelage regelingen. Deze regelingen zijn uniek in de zin dat gemeenten verschillende voorwaarden hebben voor de regelingen maar niet in de zin dat ze nergens anders voorkomen.

In hun schatting van de regelingen verschillen beide databases aanzienlijk. Dit verschil komt voort uit de manier waarop beide databases regelingen meenemen. Beide databases categoriseren regelingen bijvoorbeeld rondom sociale-participatie en meedoen (participatiefonds) anders. Welke individuele of gebundelde regelingen hierin zitten en hoe deze per instrument exact verschillen is niet eenvoudig in kaart te brengen.

Ook nemen de verschillende databases sommige regelingen expliciet niet mee. Zo neemt de Voorzieningenwijzer in veel gevallen expliciet geen collectieve zorgverzekering mee omdat deze voor mensen in goede gezondheid duurder is dan een budget zorgverzekering. Het omgevingsinstrument van de Belastingdienst neemt deze regeling wel mee.

Tot slot nemen de verschillende databases particuliere fondsen verschillend mee waarbij aangemerkt wordt dat het overzicht van het Omgevingsinstrument over het algemeen kleiner is. Zo zijn er volgens de voorzieningenwijzer regelingen via Stichting Leergeld in 268 gemeenten en volgens het omgevingsinstrument 259. Volgens Stichting Leergeld zelf zijn ze actief in 77% van de Nederlandse gemeenten (263 gemeenten). Volgens de voorzieningenwijzer is de Voedselbank actief in 341 gemeenten, terwijl het omgevingsinstrument ervan uitgaat dat er een Voedselbank is in 127 gemeenten. Volgens Voedselbanken Nederland zijn er in Nederland 179 voedselbanken met 'ruim 500 afhaalallocaties'. De manier van tellen en inventariseren leidt hierdoor tot zowel een over als een onderschatting.

Naast de verschillen in omvang en het tellen van regelingen valt uit beide databases ook niet dezelfde informatie op te maken. De voorzieningenwijzer heeft bijvoorbeeld wel gegevens over de uitvoeringsinstantie achter de regelingen, inkomensgrenzen en in veel gevallen ook de waarde van sommige regelingen. De voorzieningenwijzer heeft gemeenten echter geanonimiseerd zodat er geen onderscheid gemaakt kan worden naar de omvang van een gemeente of de affiliatie met een grotere groep gemeenten zoals G4 of G40. Het omgevingsinstrument van de belastingdienst heeft die mogelijkheden wel waardoor vragen over de verdeling van regelingen per gemeente hier beter gesteld kunnen worden.

Hoewel beide datasetten suboptimaal zijn en niet goed met elkaar te controleren zijn laten ze in grote lijnen wel hetzelfde beeld laten zien.

Het verschil van 1000 regelingen tussen beide datasets kan, bij benadering, teruggebracht worden tot minder dan 300 wanneer gecorrigeerd wordt voor de belangrijkste verschillen in het meenemen van particuliere fondsen en de collectieve zorgverzekering. Dit is uiteindelijk een verschil van minder dan 1 regeling per gemeente.

In het gebruik van deze databases in deze rapportage wordt per tabel expliciet vermeldt welke database gebruikt is om de tabellen op te bouwen.

Bijlage 3 | Vergelijking minima effectrapportages 2023-2025

De figuren en berekeningen over het effect van het gemeentelijke minimabeleid op het vermogen van mensen om rond te komen zijn gebaseerd op de Nibud minima-effectrapportages (MER) tussen 2023 en 2025.

In een MER wordt voor verschillende huishoudtypen op verschillende inkomensniveaus berekend wat het effect is van gemeentelijk minimabeleid op de financiële positie van deze huishoudens. Het uitgangspunt voor deze analyse zijn de minimumvoorbeeldbegrotingen van het Nibud.

In de Nibud-minimumvoorbeeldbegrotingen wordt gedetailleerd weergegeven wat per uitgavencategorie de minimaal noodzakelijke uitgaven zijn van een huishouden om mee te kunnen doen in deze samenleving. Voor alle Nibud-minimumvoorbeeldbegrotingen gelden de volgende aannames:

- Huishoudens kunnen zéér goed met geld omgaan.
- Huishoudens vragen alle inkomensondersteuning aan waar ze recht op hebben en ontvangen deze ook.
- Huishoudens hebben geen grote persoonlijk onvermijdbare uitgaven.

Door de gemeentelijke tegemoetkomingen per huishouden te confronteren met de minimaal noodzakelijke uitgaven per uitgavenpost ontstaat een gedetailleerd beeld van de manier waarop verschillende huishoudtypen worden ondersteund en welk effect dat heeft op de totaalbegroting van deze huishoudtypen.

In een MER beschrijven we het landelijke en lokale minimabeleid en de voorwaarden waaronder huishoudens aanspraak kunnen maken op deze regelingen. Daarna onderzoeken we voor een aantal voor de gemeente relevante huishoudtypen en inkomensniveaus in hoeverre er bij dit minimabeleid tekorten ontstaan op de minimumvoorbeeldbegroting.

Concreet worden een aantal exacte kosten voor bijvoorbeeld lokale belastingen of vervoer meegenomen in de begroting. Als er sprake is van kwijtschelding tot een bepaald inkomensniveau wordt de post lokale lasten op de begroting verminderd. Dit geldt ook voor regelingen in natura. Als de gemeente een vergoeding aanbiedt om een fiets te kopen worden de kosten voor de aanschaf van een fiets uit de minimumvoorbeeldbegroting gehaald.

Dit verwerken van het lokale beleid gebeurt in samenspraak met de gemeente. Zo sluit de begroting beter aan bij de lokale situatie. Niet alle gemeenten laten alle huishoudtypen doorrekenen en niet alle gemeenten laten dat op alle inkomensniveaus doen. Als gevolg hiervan kunnen verschillen ontstaan in de vergelijking tussen gemeenten.

Om de resultaten van deze Merren met elkaar te vergelijken moeten een aantal aannames gedaan worden. Vanwege verschillen in lokale tarieven voor kinderopvang worden kosten voor kinderopvang in principe niet meegenomen in deze vergelijking. Ook de meerkosten van een collectieve zorgverzekering worden niet meegenomen wanneer de kosten van de collectieve zorgverzekering hoger liggen dan die van een zorgverzekering in de Nibud minimumvoorbeeldbegrotingen. In 2023 was er nog sprake van de energietoeslag. Voor de vergelijking van jaar tot jaar is deze niet meegenomen.

Bijlage 4 | Analyse doelpopulatie en gebruik minimabeleid (Armoedemonitor)

KWIZ onderzoekt de minimapopulatie en het bereik van regelingen op gemeenteniveau middels een Armoedemonitor. Deze monitor komt tot stand door gepseudonimiseerde registratiebestanden van gemeenten te koppelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om registratiebestanden van de kwijschelding van gemeentelijke belastingen, bijzondere bijstand, individuele inkomenstoelage en de studietoelage, maar ook van de lokale minimaregelingen die voor huishoudens met een laag inkomen worden aangeboden. Deze bestanden worden gekoppeld aan elkaar en aan een gepseudonimiseerd BRP. Op deze manier kunnen we huishoudens vormen (wie hoort bij wie?) en een minimabepaling doen (wie heeft een laag inkomen op basis van het gebruik van regelingen?). Tot slot koppelen we desgewenst ook registratiebestanden van voorzieningen zoals Wmo, Jeugdwet, vroegsignalering en/of schuldhulpverlening.

Benchmark

Van de Armoedemonitoren die KWIZ opstelt, worden kerngegevens bijgehouden in een benchmark. Op deze manier beschikken we over informatie over de minimapopulatie die bij de gemeente in beeld is en over het bereik van minimaregelingen. Deze informatie verdelen we in drie categorieën van grootte:

- Kleine gemeenten: gemeenten met een inwonertal tot 50.000 inwoners;
- Middelgrote gemeenten: gemeenten met een inwonertal van 50.000 tot 100.000 inwoners;
- Grote gemeenten: gemeenten met een inwonertal boven 100.000 inwoners.

De cijfers over gebruik en niet-gebruik in dit rapport zijn gebaseerd op de benchmark waar momenteel 45 gemeenten in zitten (november 2025). Het betreft gemeenten waar KWIZ in de afgelopen 3 jaar onderzoek heeft gedaan naar de omvang en samenstelling van de minimapopulatie. In de benchmark zitten momenteel 34 kleine gemeenten, 7 middelgrote gemeenten en 4 grote gemeenten. In een Armoedemonitor rapporteert KWIZ over de kenmerken van de minimapopulatie (huishoudens en kinderen); veelal rapporteert KWIZ deze kenmerken op de maximale inkomensgrens van de regelingen (dat is immers de definitie van de doelgroep voor het minimabeleid) óf op de inkomensgrens waar de meeste regelingen tegen worden verstrekt. De kenmerken van de minimapopulatie, zoals weergegeven in deze benchmark, gaan meestal over het inkomensniveau van 120 procent Wsm (31 gemeenten) of 130 procent Wsm (11 gemeenten). In enkele gemeenten is gerapporteerd op 110 procent Wsm.

De kenmerken van de minimapopulatie zijn gecategoriseerd naar gemeentegrootte (zoals beschreven in de drie categorieën hierboven). De verschillen in kenmerken betreffen descriptieve resultaten. Oftewel: de verschillen tussen grootteklassen van de gemeenten zijn niet statistisch getoetst, daarvoor zijn (sommige) groepen te klein. De resultaten zijn gebaseerd op de praktijk en beeldvormend.

In beeld versus niet in beeld

De gepseudonimiseerde bestandskoppeling (Armoedemonitor) brengt de minimapopulatie in beeld, zoals deze bekend is bij de betreffende gemeente. Huishoudens zijn als minimahuishoudens in beeld wanneer ze gebruikmaken van een uitkering en/of minimaregeling. De percentages over de omvang en kenmerken van de minimapopulatie gaan dus over de minimahuishoudens die bij de gemeente in beeld zijn. Uiteraard heeft een gemeente nooit alle minimahuishoudens in beeld; huishoudens kunnen om verschillende redenen geen gebruik maken van inkomensondersteuning. Zoals gezegd

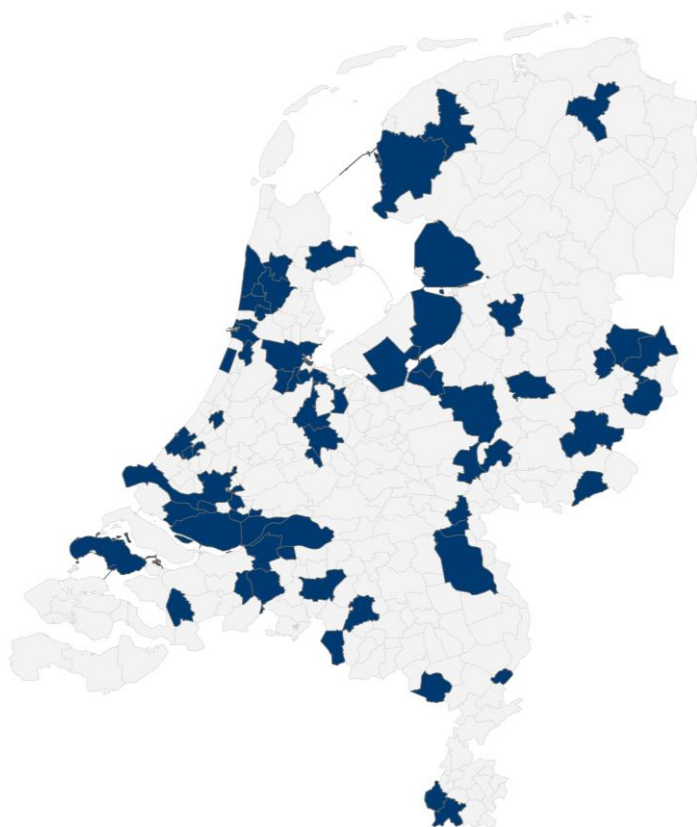
rapporteert KWIZ over de groep minimahuishoudens die bij de gemeente in beeld is, maar hierop maakt KWIZ een uitzondering bij de weergave van het gemiddelde bereik van de gemeentelijke regelingen. Het gebruik van de regelingen wordt afgezet tegen de totale, geschatte doelgroep van de betreffende regeling. Hierbij wordt gecorrigeerd voor leeftijdsvoorwaarden, inkomensgrens, vermogensgrens en referteperiode.

Bijlage 5 | Betrokken gemeenten

De volgende gemeenten zijn in een of meerdere analyses van dit rapport meegenomen:

Aalten
Albrandswaard
Alkmaar
Almelo
Altena
Amstelveen
Amsterdam
Apeldoorn
Arnhem
Beesel
Bergen op Zoom
BUCH (Bergen, Uitgeest, Castricum, Heiloo)
Berkelland
Beverwijk
Breda
Den Haag
Deventer
Dijk en Waard
Dinkelland
Dordrecht
Drimmelen
Dronten
Eijsden-Margraten
Enschede
Meerinzicht (Ermelo, Harderwijk en Zeewolde)
Etten-Leur
Geertruidenberg
Groningen
Haarlem
Harderwijk
Heumen
Hilversum
Hoeksche Waard
IJsselstein
Krimpen aan den IJssel
Land van Cuijk
Leeuwarden
Leiden
Maastricht
Medemblik
Nijmegen
Nissewaard
Noordoostpolder
Oirschot
Ouder-Amstel
Papendrecht

Reusel-De Mierden
Rheden
Ridderkerk
Rijswijk
Rotterdam
Schouwen-Duiveland
Stichtse Vecht
Súdwest-Fryslân
Tilburg
Tubbergen
Utrecht
Velsen
Weert
Zandvoort
Zwijndrecht
Zwolle

1
Ak word

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

TER BESLISSING

Datum
4 maart 2026

Onze referentie
2026- [redacted]

Opgesteld door
[redacted]

Bijlage(n)
9

Aan Minister van SZW

nota

Voortgangsrapportage Armoede en Schulden

Aanleiding

In verband met de begrotingsbehandeling SZW en het commissiedebat Armoede- en schuldenbeleid op 26 maart wordt gestreefd om begin maart de eerste voortgangsrapportage (VGR) van het Nationaal Programma Armoede en Schulden (NPAS) aan de Tweede Kamer te sturen. Het doel van de voortgangsrapportage is om een totaalbeeld van de voortgang van het programma te geven op het niveau van vijf programmalijnen. Naast deze rapportage wordt er ook een Monitor Armoede & Schulden verstuurd met daarin de actuele armoede- en schuldencijfers, naast een aantal andere bijlagen.

Geadviseerd besluit

- Wij adviseren u in te stemmen met de Kamerbrief aan TK en EK, en de voortgangsrapportage en de bijbehorende oplegbrieven te ondertekenen.
- Wij adviseren u in te stemmen met ondertekening van de voortgangsrapportage mede namens de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid.
- Wij adviseren u om de brief te versturen voor de begrotingsbehandeling van SZW, omdat via deze voortgangsbrieven moties worden afgedaan waarvan toegezegd is om de Kamer hiervoor voorafgaand aan de begrotingsbehandeling te informeren (zie bijlage 5)
- Wij adviseren u in te stemmen met de appreciatiebrief bij het rapport 'Validiteit, proportionaliteit, doelmatigheid en doeltreffendheid van ophogingen'. Vanwege de inhoudelijke samenhang adviseren wij de reactie, mede namens de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, gelijktijdig, maar op verzoek van het ministerie van JenV wel separaat van de voortgangsrapportage NPAS aan de Tweede Kamer te verzenden.

Proces

- SZW stuurt periodiek een stand van zaken aan de Tweede Kamer rondom het armoede- en schuldenbeleid. Deze VGR biedt inzicht in de voortgang van het programma Nationaal Programma Armoede en Schulden en beslaat de periode 1 juli t/m 31 december 2025.
- In de oplegbrief bij de voortgangsrapportage zijn de hoofdpunten uit het coalitieakkoord 'Aan de slag' op het terrein van armoede en schulden verwerkt. De inzet uit het coalitieakkoord sluit goed aan op de maatregelen die met het Nationaal Programma in gang zijn gezet.

Overzicht van opmerkingen bij Beslisnota - Voortgangsrapportage Armoede en Schulden

Pagina: 1

Nummer: 1

Auteur: Vijlbrief, J.A. Onderwerp: Free Hand

Datum: Onbepaald

- De stuurgroep Nationaal Programma Armoede en Schulden (DG-niveau) heeft op 28 januari ingestemd met de voortgangsrapportage. De stuurgroep bestaat momenteel uit SZW, OCW, VWS, BZK, JenV, FIN, VNG, Divosa en CJIB (namens de partijen die deelnemen aan het samenwerkingsverband Clustering Rijksincasso¹).
- Directie FEZ heeft medeparaaf verleend, en inhoudelijk is de voortgangsrapportage afgestemd met directies ASEA, WR en SV.
- Uw ambtsvoorganger heeft de verzending van de voortgangsrapportage aan u overgelaten.
- De VGR bevat nog één PM over het energiefonds. Parallel aan deze nota ontvangt u een nota over het energiefonds. Naar aanleiding daarvan dient de tekst te worden aangevuld.

Datum
4 maart 2026

Onze referentie
2026-

1

leesproef

Kernpunten

- Het Nationaal Programma Armoede en Schulden is op 6 juni 2025 door de staatssecretaris van Participatie & Integratie aan de Tweede Kamer gestuurd², en bouwde voort op de Aanpak geldzorgen, armoede en schulden van 2022-2025³. Met het Nationaal Programma is de ambitie gesteld om de toename van (kinder)armoede te voorkomen, de langetermijneffecten van armoede tegen te gaan en mensen in armoede te helpen vooruit te komen. En als er schulden ontstaan, moeten er drie dingen beter: een kleine vordering moet klein blijven, mensen met schulden moeten overzicht houden, en er moet snelle en goede schuldhelpverlening beschikbaar zijn. In het Nationaal Programma richten we ons in het bijzonder op werkenden, jongeren en kinderen en Caribisch Nederland.
- De voortgangsrapportage geeft feitelijk weer welke stappen sinds de aanbidding van het Nationaal Programma zijn gezet. Het gaat hierbij onder meer om de inzet op het terrein van werkenden met een laag inkomen, het vereenvoudigen en versterken van het (gemeentelijk) armoedebeleid en de inzet voor gezinnen in een kwetsbare positie. Voor schulden gaat het o.a. over het schuldenoverzicht, landelijke pauzeknop, sociaal incasseren en vroegsignalering.
- Het vorige kabinet heeft (als uitkomst van een overleg met staatssecretaris VWS en SZW) besloten om het voorbehoud op artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), dat het recht van ieder kind op sociale zekerheid en financiële ondersteuning betreft, op te heffen. Het besluit is gebaseerd op een onderzoek dat in 2024 aan de Tweede Kamer is aangeboden⁴. Dit besluit, dat een positief signaal is naar kinderen wiens ouders niet kunnen voorzien in hun onderhoud, wordt via deze rapportage openbaar gemaakt.
- We beogen de bestuurlijke afspraken over betere vroegsignalering met gemeenten en schuldeisers te ondertekenen op 23 april. We leggen u hiervoor later nog separaat een nota voor.
- Bijlage 5 gaat in op twee moties van de leden Dijk (SP) en Van Baarle (DENK), die de regering verzoeken om voor de behandeling van de SZW-begroting in het parlement (gedekte) voorstellen te doen om kinderarmoede (verder) te verlagen. In reactie op die moties geeft u aan dat het kabinet veel investeringen doet om doorbraken te realiseren op

¹ Bestaande uit: Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), het CAK, de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), de Sociale Verzekeringsbank (SVB), Belastingdienst, Dienst Toeslagen, en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

² Kamerstukken 2024/2025, 24515 nr 799

³ Kamerstukken II, 2021/2022, 24 515, nr. 643

⁴ De sociaalzekerheidsrechtelijke positie van minderjarigen in Nederland

grote maatschappelijke opgaves, en dat het kabinet om die te betalen van iedereen een bijdrage vraagt. Ter invulling van de motie is een doorrekening opgenomen van 3 mogelijke maatregelen om de kinderarmoedecijfers, namelijk verhogingen van het kindgebonden budget, de kinderbijslag en de huurtoeslag. De analyse laat zien dat er relatief veel geld nodig is om een beperkte verlaging van de armoedecijfers te realiseren.

Datum
4 maart 2026

Onze referentie
2026- [REDACTED]

- Afgelopen zomer heeft de Hogeschool Utrecht in opdracht van het ministerie van SZW een rapport over de validiteit van ophogingen opgeleverd (bijlage A). De belangrijkste bevindingen van dit rapport zijn:
 - Het onderzoek laat zien dat ophogingen binnen de overheid zeer verschillend zijn vormgegeven.
 - De onderliggende rechtvaardigingen voor ophogingen zijn niet altijd in lijn met de beleidsambitie om onnodige schuldenoploop te voorkomen.
 - Op onderdelen achten de onderzoekers bepaalde ophogingssystematieken disproportioneel. Dit geldt in het bijzonder voor de wettelijke verhogingen op grond van de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Wahv).
 - De onderzoekers constateren tevens dat het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) zich inspant om binnen de bestaande wettelijke kaders meer ruimte te creëren voor maatwerk en het voorkomen van ophogingen. Het gaat hierbij om twee maatregelen: de mogelijkheid om in uitzonderlijke situaties tot (gedeeltelijke) kwijtschelding van verhogingen over te gaan, en de kosteloze betalingsherinnering die als pilot bij het CJIB van start gaat in juli 2026.
- Gezien het tijdsverloop sinds de afronding van dit ophogingen onderzoek, is een spoedige verzending van de appreciatie en het rapport aan de Tweede Kamer gewenst. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid is beleidsverantwoordelijk voor de systematiek van ophogingen van verkeersboetes. Omdat dit een belangrijk onderdeel van het onderzoek is, wordt de kabinetsreactie mede namens de staatssecretaris van JenV verzonden. Vanwege de inhoudelijke raakvlakken met het NPAS is de besluitvorming over dit rapport gekoppeld aan de huidige voortgangsrapportage. Hoewel de besluitvorming integraal plaatsvindt, wordt de appreciatie op verzoek van het ministerie van JenV — gelijktijdig maar separaat van de VGR aan de Kamer verzonden.

Bijlagen

Volgnr	Naam	Actie
1	Eerste voortgangsrapportage Nationaal Programma Armoede en Schulden	Verzenden aan TK en EK
2	Monitor Nationaal Programma Armoede en Schulden	Verzenden aan TK en EK
3	Factsheet Nationaal Programma Armoede en Schulden	Verzenden aan TK en EK
4	Tweede Monitor Kindergarantie	Verzenden aan TK en EK
5	Moties armoededefinitie en kinderarmoede	Verzenden aan TK en EK
6	Evaluatie subsidieregeling Financiële Educatie	Verzenden aan TK en EK
7	Rapportage Gezinnen in een Kwetsbare Positie	Verzenden aan TK en EK
8	Beleidskeuze uitgelegd: betere vroegsignalering	Verzenden aan TK en EK

9	Rapport verkenning Gemeentelijk Minimabeleid (NIBUD)	Verzenden aan TK en EK

Datum
4 maart 2026

Onze referentie
2026-